

Cofnod y Trafodion

The Record of Proceedings

08/03/2016

Cynnwys Contents

[1. Cwestiynau i'r Prif Weinidog](#)

[1. Questions to the First Minister](#)

[2. Datganiad a Chyhoeddiad Busnes](#)

[2. Business Statement and Announcement](#)

[3. Datganiad: Bil Llywodraeth a Chyfreithiau yng Nghymru](#)

[3. Statement: The Government and Laws in Wales Bill](#)

[4. Rheoliadau Adnoddau Dŵr \(Rheoli Llygredd\) \(Storio Olew\) \(Cymru\) 2016](#)

[4. The Water Resources \(Control of Pollution\) \(Oil Storage\) \(Wales\) Regulations 2016](#)

[5. Cyfnod 4 y Bil Casglu a Rheoli Trethi \(Cymru\)](#)

[5. Stage 4 of the Tax Collection and Management \(Wales\) Bill](#)

[6. Dadl ar Ail Gyllideb Atodol 2015-16](#)

[6. Debate on the Second Supplementary Budget 2015-16](#)

[7. Dadl ar y Gyllideb Derfynol ar gyfer 2016-17](#)

[7. Debate on the Final Budget 2016-17](#)

[8. Cyfnod Pleidleisio](#)

[8. Voting Time](#)

[9. Cyfnod 3 Bil Iechyd y Cyhoedd \(Cymru\)](#)

[9. Stage 3 of the Public Health \(Wales\) Bill](#)

Cyfarfu'r Cynulliad am 13:00 gyda'r Llywydd (y Fonesig Rosemary Butler) yn y Gadair.

The Assembly met at 13:00 with the Presiding Officer (Dame Rosemary Butler) in the Chair.

13:00 **Y Llywydd / The Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

Good afternoon. The National Assembly for Wales is now in session.

Prynhawn da. Dyma ddechrau trafodion Cynulliad Cenedlaethol Cymru.

1. Cwestiynau i'r Prif Weinidog

Mae [R] yn dynodi bod yr Aelod wedi datgan buddiant. Mae [W] yn dynodi bod y cwestiwn wedi'i gyflwyno yn Gymraeg.

1. Questions to the First Minister

[R] signifies the Member has declared an interest. [W] signifies that the question was tabled in Welsh.

13:00 **Y Llywydd / The Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

The first item this afternoon is questions to the First Minister. Question 1 is Darren Millar.

Cwestiynau i'r Prif Weinidog yw'r eitem gyntaf y prynhawn yma. Daw cwestiwn 1 gan Darren Millar.

Dyfodol y GIG

The Future of the NHS

13:00 **Darren Millar** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

1. A wnaiff y Prif Weinidog ddatganiad am ddyfodol y GIG yng Nghymru? OAQ(4)2755(FM)

1. Will the First Minister make a statement on the future of the NHS in Wales? OAQ(4)2755(FM)

13:00 **Carwyn Jones** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

Y Prif Weinidog / The First Minister

Yes. The Welsh NHS is one of our top priorities. That's why we are investing more than ever in our health service.

Gwnaf. Mae GIG Cymru yn un o'n prif flaenoriaethau. Dyna pam yr ydym ni'n buddsoddi mwy nag erioed yn ein gwasanaeth iechyd.

13:00	Darren Millar Bywgraffiad Biography Thanks for that answer, First Minister. One of the first things that a future Welsh Government will have to address are some of the challenges in our out-of-hours care in the health service, and you will note the report that has been published today by the Public Services Ombudsman for Wales, which has shown examples of patients coming to harm as a result of shortcomings in out-of-hours care. Of course, it comes hot on the heels of a report by the Public Accounts Committee that expressed concerns about general practitioner out-of-hours care in north Wales, which explained very clearly that around 77 per cent of rotas are covered in some parts of Wales, which leaves 23 per cent, obviously, without GP cover. What action are you taking specifically to address those problems in north Wales in terms of GP out-of-hours care?	Diolch am yr ateb yna, Brif Weinidog. Un o'r pethau cyntaf y bydd yn rhaid i Lywodraeth Cymru yn y dyfodol roi sylw iddo yw rhai o'r heriau yn ein gofal y tu allan i oriau yn y gwasanaeth iechyd, a byddwch wedi nodi'r adroddiad a gyhoeddwyd heddiw gan Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru, sydd wedi dangos enghreifftiau o gleifion yn dioddef niwed o ganlyniad i ddiffygion mewn gofal y tu allan i oriau. Wrth gwrs, mae'n dod yn fuan iawn ar ôl adroddiad gan y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus a fynegodd bryderon am ofal y tu allan i oriau meddygon teulu yn y gogledd, a oedd yn esbonio'n glir iawn bod cymorth wrth gefn ar gyfer tua 77 y cant o rotas mewn rhai rhannau o Gymru, sy'n gadael 23 y cant, yn amlwg, heb gymorth meddyg teulu wrth gefn. Pa gamau ydych chi'n eu cymryd yn benodol i fynd i'r afael â'r problemau hynny yn y gogledd o ran gofal y tu allan i oriau meddygon teulu?	Senedd.tv Fideo Video
13:01	Carwyn Jones Bywgraffiad Biography <i>Y Prif Weinidog / The First Minister</i> We're working with both the royal college and, indeed, the British Medical Association to address those issues. There are 102 GP practices in the north of Wales. Four of them have served notice that they're not able to fulfil their contracts. What then happens is that the local health board seeks to work with those practices. If that's not possible, then other practices are able to take over the practices that no longer exist, and beyond that, of course, the LHB will take control of the situation itself to ensure that the service continues for people in a manner that they would expect.	Rydym ni'n gweithio gyda'r coleg brenhinol ac, yn wir, Cymdeithas Feddygol Prydain i fynd i'r afael â'r materion hynny. Ceir 102 o feddygfeydd yn y gogledd. Mae pedwar ohonyn nhw wedi rhoi rhybudd nad ydynt yn gallu cyflawni eu contractau. Yr hyn sy'n digwydd wedyn yw bod y bwrdd iechyd lleol yn ceisio gweithio gyda'r meddygfeydd hynny. Os nad yw hynny'n bosibl, yna gall meddygfeydd eraill gymryd y meddygfeydd nad ydynt yn bodoli mwyach drosodd, a thu hwnt i hynny, wrth gwrs, bydd y BILI yn cymryd rheolaeth o'r sefyllfa ei hun er mwyn sicrhau bod y gwasanaeth yn parhau ar gyfer pobl mewn modd y byddent yn ei ddisgwyl.	Senedd.tv Fideo Video
13:01	Lynne Neagle Bywgraffiad Biography First Minister, the Welsh Conservatives' proposal for scores on the doors to rank Welsh hospitals is the clearest indication yet that they will follow the trail blazed by David Cameron and Jeremy Hunt of restructuring and privatisation from the top. [Interruption.]	Brif Weinidog, cynnig Ceidwadwyr Cymru ar gyfer sgoriau ar y drysau i roi ysbytai Cymru yn eu trefn yw'r arwydd mwyaf eglur eto y byddant yn dilyn y trywydd y mae David Cameron a Jeremy Hunt arno o ailstrwythuro a phreifateiddio o'r brig. [Torri ar draws.]	Senedd.tv Fideo Video
13:02	Y Llywydd / The Presiding Officer Bywgraffiad Biography Darren Millar, you've had your opportunity. Lynne Neagle.	Darren Millar, rydych chi wedi cael eich cyfle. Lynne Neagle.	Senedd.tv Fideo Video
13:02	Lynne Neagle Bywgraffiad Biography Would you agree with me, First Minister, that the future of the NHS in Wales is dependent, not on treating patients as customers or shopping around or creating internal markets, but on the spirit of co-operation and investment we have created to ensure that all hospitals can provide high-quality services?	A fydddech chi'n cytuno â mi, Brif Weinidog, bod dyfodol y GIG yng Nghymru yn dibynnu, nid ar drin cleifion fel cwsmeriaid neu siopa o gwmpas neu greu marchnadoedd mewnol, ond ar yr ysbryd o gydweithredu a buddsoddi yr ydym ni wedi ei greu i sicrhau y gall pob ysbyty gynnig gwasanaethau o ansawdd uchel?	Senedd.tv Fideo Video

- 13:02 **Carwyn Jones** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
Y Prif Weinidog / The First Minister
Absolutely. I don't think the challenges the NHS faces can be answered by way of a sticker on the door, no. That's seems to be the simplistic answer. It's not particularly ambitious, because, if we look at the My Health Online website, there are far more indicators that the public can access in order to see how their local hospital is doing. I notice as well that the Welsh Conservatives are not going to apply this to mental health, to GPs, to dentists—well, 'Why not?' would be the question that I'm sure the public would ask. From our perspective, we have a system that is far more comprehensive—[Interruption.]
Yn sicr. Nid wyf yn credu y gellir ymateb i'r heriau y mae'r GIG yn eu hwynebu trwy roi sticer ar y drws, nac ydw. Mae hwnnw'n ymddangos fel yr ateb syml. Nid yw'n arbennig o uchelgeisiol, oherwydd, os edrychwn ni ar y wefan Fy Iechyd Ar-lein, ceir llawer mwy o ddangosyddion y gall y cyhoedd gael mynediad atynt er mwyn gweld sut y mae eu hysbyty lleol yn perfformio. Sylwaf hefyd nad yw Ceidwadwyr Cymru yn mynd i ddefnyddio hyn ar gyfer iechyd meddwl, meddygon teulu, deintyddion—wel, 'Pam ddim?' fyddai'r cwestiwn yr wyf yn siŵr y byddai'r cyhoedd yn ei ofyn. O'n safbwynt ni, mae gennym ni system sy'n llawer mwy cynhwysfawr—[Torri ar draws.]
- 13:03 **Y Llywydd / The Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
Darren Millar. You've had your opportunity, you've tried five times in a seated position—stop. Have you finished, First Minister? I do beg your pardon.
Darren Millar. Rydych chi wedi cael eich cyfle, rydych chi wedi ceisio bum gwaith heb godi ar eich traed—dyna ddigon. A ydych chi wedi gorffen, Brif Weinidog? Mae'n ddrwg gen i.
- 13:03 **Carwyn Jones** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
Y Prif Weinidog / The First Minister
We have a system that is far more comprehensive than what's being proposed by the Welsh Conservatives.
Mae gennym ni system sy'n llawer mwy cynhwysfawr na'r hyn sy'n cael ei gynig gan Geidwadwyr Cymru.
- 13:03 **Llyr Gruffydd** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
Mae'r ysbryd yma o gydweithio a buddsoddiad y mae Lynne Neagle yn sôn amdano fe, wrth gwrs, wedi arwain at sefyllfa yng ngogledd Cymru lle mae Bwrdd Iechyd Lleol Prifysgol Betsi Cadwaladr wedi gorfod gwario £3.2 miliwn mewn un mis ar staff o asiantaethau. Beth mae hynny'n ei ddweud, yn eich barn chi, felly, Brif Weinidog, ynglŷn â chyflwr capasiti staffio y gwasanaeth iechyd yng ngogledd Cymru?
This spirit of collaboration and investment that Lynne Neagle mentioned, of course, has led to a situation in north Wales where the Betsi Cadwaladr University Local Health Board has had to spend £3.2 million in one month on agency staff. What does that tell us, in your view, First Minister, about the condition of the staffing capacity of the health service in north Wales?
- 13:03 **Carwyn Jones** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
Y Prif Weinidog / The First Minister
Wel, mae'r gwasanaeth iechyd yn wastad, wrth gwrs, wedi dibynnu ar rai staff sydd yn gweithio i asiantaethau, yn enwedig lle mae yna broblemau lle mae pobl, efallai, yn dost, wrth gwrs, i sicrhau bod y gwasanaeth ar gael dro dro i bobl. Nid yw'n rhywbeth sydd i fod yn barhaol; mae hynny'n iawn. Ac, wrth gwrs, mae'r rhan fwyaf o bell ffordd o'r staff sy'n gweithio yn y gwasanaeth iechyd yn gweithio'n llawn amser—yn cael eu cyflogi, wrth gwrs, gan y gwasanaeth iechyd ei hunan.
Well, the health service has always depended, of course, on some agency staff, particularly when there are problems where people, perhaps, are sick, of course, to ensure that a temporary service is available for patients. It's not something that is a permanent fixture; that's true. And, of course, the vast majority of staff who work in the NHS are full time and are employed, of course, by the NHS itself.
- 13:04 **Aled Roberts** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
Brif Weinidog, un o'r pethau sy'n poeni pobl y gogledd fwyaf ydy amseroedd aros. Ym mis Gorffennaf 2014, fe ddywedodd eich Gweinidog chi, ynglŷn ag amseroedd aros yn y gogledd:
First Minister, one of the things that concerns the people of north Wales most is waiting times. In July 2014, your Minister said, about waiting times in north Wales:

'There are conditions for which Betsi Cadwaladr is currently unable to provide treatment within the 26-week and 36-week periods that we lay down. My officials are working very closely with it to ensure that it is in a position to do that in the future.'
'Mae yna amgylchiadau lle na all Betsi Cadwaladr ddarparu triniaeth o fewn y cyfnodau a osodwn o 26 wythnos a 36 wythnos. Mae fy swyddogion yn gweithio'n agos iawn gyda'r bwrdd i sicrhau ei fod mewn sefyllfa i wneud hynny yn y dyfodol.'

A ydych chi felly'n pryderu bod bwrdd iechyd Betsi Cadwaladr wedi gofyn am newid lleol, 'local variation', efo ysbytai yn Lloegr, sydd yn dweud eu bod ond yn mynd i gael triniaeth o fewn 52 wythnos? Ac os ydych chi'n mynd i ysbyty Gobowen, er enghraifft, os ydych o Hywel Dda a Phowys, y cytundeb rhwng ysbyty Gobowen a'r byrddau iechyd hynny ydy eu bod yn cael triniaeth o fewn 40 mis. Os ydych chi'n byw yn y gogledd, 52 wythnos. Deugain wythnos, yn hytrach na 40 mis.

Are you therefore concerned that the Betsi Cadwaladr health board has asked for local variation with hospitals in England, which have stated that they will only be treated within 52 weeks? And if you go to Gobowen hospital, for example, if you are from the Hywel Dda and Powys areas, the agreement between Gobowen hospital and those health boards is that they should be treated within 40 months. If you live in north Wales, it's 52 weeks. Sorry, 40 weeks rather than 40 months.

13:05

Carwyn Jones [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Y Prif Weinidog / The First Minister

Rŷm ni'n erfyn i unrhyw fwrdd iechyd i sicrhau eu bod nhw'n dod y tu mewn i'r targedau ynglŷn ag amseroedd aros, ac wrth gwrs rŷm ni'n erfyn i ysbytai yn Lloegr i sicrhau bod triniaeth ar gael i'r rheini yng Nghymru. Ac, wrth gwrs, mae'n wir y ffordd arall rownd hefyd achos taw byrddau iechyd Cymru sydd yn talu am y driniaeth y mae pobl yn ei chael mewn ysbytai yn Lloegr. Rŷm ni'n gwybod, wrth gwrs, fod amseroedd yn dod lawr, os ŷm ni'n siarad am amseroedd ynglŷn â chael triniaeth neu amseroedd ynglŷn â chael profion diagnostig a chael y canlyniadau o'r rheini. Mae hynny'n dangos, wrth gwrs, fod yr arian rŷm ni wedi ei fuddsoddi yn y gwasanaeth iechyd, sef 48 y cant o gyllideb Llywodraeth Cymru, yn dwyn ffrwyth.

We expect every health board to ensure that they are within the targets as regards the waiting times, and of course we expect the English hospitals to ensure that treatment is available to people from Wales. And, of course, it's true vice versa because it's the Welsh health boards that pay for the treatment that people receive in hospital in England. We know, of course, that the waiting times are reducing, if we're talking about the waiting times for treatment or the waiting times for diagnostic tests and to receive the results of those tests. That, of course, demonstrates that the funding that we've invested in the health service, which is 48 per cent of the Welsh Government budget, is bearing fruit.

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

13:05

Mick Antoniw [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

First Minister, the Association of Directors of Adult Social Services state that, in England since 2010, the Tories have cut £4.6 billion from adult social care—a 31 per cent reduction that has led to devastating consequences in accident and emergency. Are you able to confirm that a Welsh Labour Government will not go down the road that the Tories would take if they were in power here?

Brif Weinidog, mae Cymdeithas Cyfarwyddwyr Gwasanaethau Cymdeithasol i Oedolion, yn datgan bod y Torïaid wedi torri £4.6 biliwn o ofal cymdeithasol i oedolion yn Lloegr ers 2010—gostyngiad o 31 y cant sydd wedi arwain at ganlyniadau trychinebus o ran damweiniau ac achosion brys. A allwch chi gadarnhau na fydd Llywodraeth Lafur Cymru yn dilyn yr un trywydd y byddai'r Torïaid yn ei ddilyn pe byddent mewn grym yma?

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

13:06

Carwyn Jones [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Y Prif Weinidog / The First Minister

Clearly not. The problem is that the Tories—. The problem is that the Tories like to pretend that social care and health are two areas that are not related in any way whatsoever. They are. We know that if social care is not available, that has an effect on delayed transfers of care, which are rocketing in England. Why? Because money has been siphoned out of social care in England and we know the effect that has on older people. They've given up, effectively, on funding social care and said to councils, 'It's all up to you now', which means that a council in a poorer area will find it more difficult to fund social services and social care than a council in a richer area. It's an abdication of responsibility by a Tory Government in London and they would do exactly the same if that happened in Wales. The people of Wales want to make sure that vulnerable people are looked after. The Welsh Tories would abandon them.

Na fydd, yn amlwg. Y broblem yw bod y Torïaid—. Y broblem yw bod y Torïaid yn hoffi esgus bod gofal cymdeithasol ac iechyd yn ddau faes nad ydynt yn gysylltiedig mewn unrhyw ffordd o gwbl. Maen nhw. Rydym ni'n gwybod os nad oes gofal cymdeithasol ar gael, bod hynny'n cael effaith ar oedi wrth drosglwyddo gofal, sy'n mynd drwy'r to yn Lloegr. Pam? Am fod arian wedi ei gipio allan o ofal cymdeithasol yn Lloegr ac rydym ni'n gwybod yr effaith y mae hynny'n ei chael ar bobl hŷn. Maen nhw wedi rhoi'r gorau, i bob pwrpas, i ariannu gofal cymdeithasol ac wedi dweud wrth gynghorau, 'Eich cyfrifoldeb chi yw'r cwbl nawr', sy'n golygu y bydd cyngor mewn ardal dlotach yn ei chael yn anoddach i ariannu gwasanaethau cymdeithasol a gofal cymdeithasol na chyingor mewn ardal gyfoethocach. Mae'n achos o ymwrthod â chyfrifoldeb gan Lywodraeth Doriïaid yn Llundain a byddent yn gwneud yn union yr un peth pe byddai hynny'n digwydd yng Nghymru. Mae pobl Cymru eisiau sicrhau bod pobl agored i niwed yn derbyn gofal. Byddai Torïaid Cymru yn troi eu cefnau arny'n nhw.

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

Amseroedd Ymateb Ambiwllansys

Ambulance Response Times

13:07 **Mohammad Asghar** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) [Senedd.tv](#)
[Fideo](#) [Video](#)
2. A wnaiff y Gweinidog ddatganiad am amseroedd ymateb ambiwlansys yn ardal Bwrdd Iechyd Prifysgol Aneurin Bevan? OAQ(4)2752(FM) *2. Will the First Minister make a statement on ambulance response times in the Aneurin Bevan University Health Board area? OAQ(4)2752(FM)*

13:07 **Carwyn Jones** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) [Senedd.tv](#)
[Fideo](#) [Video](#)
Y Prif Weinidog / The First Minister
Yes. The latest published figures for January show that the response time performance in the Aneurin Bevan health board area was among the best in Wales—70.2 per cent of red calls received an emergency response within eight minutes and over a third of calls received a response in just five minutes.
Gwnaf. Mae'r ffigurau diweddaraf a gyhoeddwyd ar gyfer mis Ionawr yn dangos bod y perfformiad amseroedd ymateb yn ardal bwrdd iechyd Aneurin Bevan ymhlith y gorau yng Nghymru—derbyniodd 70.2 y cant o alwadau coch ymateb brys o fewn wyth munud a derbyniodd mwy nag un o bob tri galwad ymateb mewn dim ond pum munud.

13:07 **Mohammad Asghar** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) [Senedd.tv](#)
[Fideo](#) [Video](#)
Thank you for the reply, Minister. I was recently contacted by the family of an 80-year-old lady who lives in my constituency or region. This lady was found by her grandson, lying on the floor of her bedroom at 4.20 p.m. She was still in her nightdress, so clearly she had fallen the night before. A paramedic arrived 20 minutes later and said that she could not be moved because of the severe pain she was in. An ambulance was called that took three hours and 20 minutes to arrive. Does the First Minister think that it is acceptable that, under his Government, an 80-year-old lady should be left in severe pain for over three hours, waiting for an ambulance?
Diolch am yr ateb, Weinidog. Cysylltodd teulu gwraig 80 mlwydd oed sy'n byw yn fy etholaeth neu fy rhanbarth â mi yn ddiweddar. Daethpwyd o hyd i'r wraig hon gan ei ŵyr, yn gorwedd ar lawr ei hystafell wely am 4.20 p.m. Roedd hi'n dal yn ei gŵn nos, felly mae'n amlwg ei bod wedi cwympo y noson cynt. Cyrhaeddodd parafeddyg 20 munud yn ddiweddarach a dywedodd na ellid ei symud oherwydd y poen difrifol yr oedd hi ynddo. Galwyd ambiwlans a gymerodd dair awr ac 20 munud i gyrraedd. A yw'r Prif Weinidog yn credu ei bod yn dderbyniol, o dan ei Lywodraeth ef, bod gwraig 80 mlwydd oed yn cael ei gadael mewn poen difrifol am dros dair awr, yn aros am ambiwlans?

13:08 **Carwyn Jones** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) [Senedd.tv](#)
[Fideo](#) [Video](#)
Y Prif Weinidog / The First Minister
Well, it's very difficult to comment not knowing the full circumstances surrounding the individual. We know that the red calls are designed for emergencies. I appreciate what the Member said about the lady being in pain, and we wouldn't want to see that, but a judgment is made by paramedics on the scene as to the severity of the person's condition. Where somebody is an emergency, where they are categorised as red, then we see, of course, that Aneurin Bevan has very good and improving figures in terms of ambulance call-out times.
Wel, mae'n anodd iawn gwneud sylw heb wybod yr amgylchiadau llawn yn ymwneud â'r unigolyn. Rydym ni'n gwybod bod y galwadau coch wedi'u cynllunio ar gyfer argyfyngau. Rwy'n gwerthfawrogi'r hyn a ddywedodd yr Aelod am y ffaith fod y wraig mewn poen, ac ni fyddem eisiau gweld hynny, ond caiff penderfyniad ei wneud gan barafeddygon yn y fan a'r lle am ddifrifoldeb cyflwr yr unigolyn. Pan fo rhywun mewn argyfwng, pan fo wedi ei gategoreiddio'n goch, yna rydym ni'n gweld, wrth gwrs, bod gan Aneurin Bevan ffigurau da iawn ac sy'n gwella o ran amseroedd galw allan ambiwlansys.

Cwestiynau Heb Rybudd gan Arweinwyr y Pleidiau

Questions Without Notice from the Party Leaders

13:09 **Y Llywydd / The Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) [Senedd.tv](#)
[Fideo](#) [Video](#)
We now move to questions from the party leaders. First this afternoon is the leader of the opposition, Andrew R.T. Davies.
Symudwn at gwestiynau gan arweinwyr y pleidiau nawr. Arweinydd yr wrthblaid, Andrew R.T. Davies, sydd gyntaf y prynhawn yma.

13:09

Andrew R.T. Davies [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Arweinydd yr Wrthblaid / The Leader of the Opposition

Thank you very much, Presiding Officer. First Minister, today we've had the report from the Public Services Ombudsman for Wales and the findings that he's had when he's looked at 12 specific cases over a period of time. He's clearly called for an independent inquiry into out-of-hours provision, and in particular the help and support that can be put in place for junior doctors. I have, over this five-year term, called time after time to you for a Keogh-style inquiry into the Welsh NHS. This is a growing bank of evidence that's come forward again today. Will you now, in the twilight hours of your Government in this Assembly term, commission such an independent inquiry that can celebrate the good practice that is in many quarters of our NHS, but also identify the areas of concern that need support, and put the packages of support in place so that junior doctors and other staff members do not feel that they're left isolated without supervision?

Diolch yn fawr iawn, Lywydd. Brif Weinidog, rydym ni wedi cael yr adroddiad gan Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru heddiw a'r canfyddiadau ar ôl iddo edrych ar 12 o achosion penodol dros gyfnod o amser. Mae wedi galw'n eglur am ymchwiliad annibynnol i ddarpariaeth y tu allan i oriau, a'r cymorth a'r gefnogaeth y gellir eu rhoi ar waith ar gyfer meddygon iau yn arbennig. Yn ystod y tymor pum mlynedd hwn, rwyf wedi galw arnoch dro ar ôl tro am ymchwiliad o fath Keogh i GIG Cymru. Mae hwn yn swmp cynyddol o dystiolaeth a gyflwynwyd eto heddiw. A wnewch chi nawr, yn niwrnodau diwethaf eich Llywodraeth yn y tymor Cynulliad hwn, gomisiynu ymchwiliad annibynnol o'r fath sy'n gallu clodfori arfer da a geir mewn sawl rhan o'n GIG, ond hefyd nodi meysydd o bryder sydd angen cymorth, a chyflwyno'r pecynnau cymorth fel nad yw meddygon iau ac aelodau staff eraill yn teimlo eu bod yn cael eu gadael yn ynysig heb oruchwyliaeth?

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

13:10

Carwyn Jones [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Y Prif Weinidog / The First Minister

You've got to admire his brass neck in talking about junior doctors—I mean, you really have to. Tomorrow, junior doctors are on strike under the Tories in England for 48 hours. That's what they would do in Wales—import the junior doctors' strike—and he stands up and talks about working with junior doctors. He doesn't know the meaning of the word. He raises the issue of the ombudsman's report. Yes, of course we take that seriously. I know that the Minister's already requested the national clinical lead for unscheduled care to give his assessment and provide advice on how best to learn from these individual cases. It's also fair to say, in terms of background, that 12 people have been identified—there were 3 million admissions in the period that was described. One of the people, of that 12, that case occurred in the last three years, and we have introduced a range of measures to improve care that are not covered in the report itself. But, that said, the report we take, of course, seriously, and I've already described the actions that the Minister is taking. But we don't need his junior doctors' strike in Wales.

Mae'n rhaid i chi edmygu ei hyfdra wrth siarad am feddygon iau—mae wir rhaid i chi. Yfory, mae meddygon iau ar streic o dan y Torïaid yn Lloegr am 48 awr. Dyna'r hyn y byddent yn ei wneud yng Nghymru—mewnforio streic y meddygon iau—ac mae'n sefyll ar ei draed ac yn siarad am weithio gyda meddygon iau. Nid yw'n gwybod ystyr y gair. Mae'n codi mater adroddiad yr ombwdsmon. Ydym, wrth gwrs ein bod ni'n cymryd hwnnw o ddifrif. Gwn fod y Gweinidog eisoes wedi gofyn i'r arweinydd clinigol cenedlaethol ar gyfer gofal heb ei drefnu roi ei asesiad a chynnig cyngor ar y ffordd orau o ddysgu o'r achosion unigol hyn. Mae hefyd yn deg i ddweud, o ran cefndir, bod 12 o bobl wedi cael eu nodi—roedd 3 miliwn o dderbyniadau yn y cyfnod a ddisgrifiwyd. Un o'r bobl, o'r 12 hynny, digwyddodd yr achos hwnnw yn y tair blynedd diwethaf, ac rydym ni wedi cyflwyno nifer o fesurau i wella gofal nad ydynt yn cael eu trafod yn yr adroddiad ei hun. Ond, wedi dweud hynny, rydym ni, wrth gwrs, yn cymryd yr adroddiad o ddifrif, ac rwyf eisoes wedi disgrifio'r camau y mae'r Gweinidog yn eu cymryd. Ond nid ydym ni angen ei streic meddygon iau yng Nghymru.

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

13:11

Andrew R.T. Davies [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

First Minister, you say I've got the brass neck—this report clearly identifies premature deaths because people, sadly, were not getting the help and support they required from the consultant-led teams that should have been in place supporting the junior doctors in some of the decisions they are making. I make no apologies—no apologies—for making sure that we root out poor practice where it is and make sure we minimise the number of premature deaths within the NHS in Wales and in any other part of the United Kingdom. But, again, you decline the opportunity to instigate an independent inquiry that could potentially look into these areas. So, if it's a 'no' from you, the electorate can make up their mind in the current election campaign that will come on 5 May.

Brif Weinidog, rydych chi'n dweud fy mod i'n hy—mae'r adroddiad hwn yn nodi'n eglur marwolaethau cynamserol oherwydd, yn anffodus, nad oedd pobl yn cael y cymorth a'r gefnogaeth yr oedd eu hangen arnynt gan y timau dan arweiniad meddygon ymgynghorol a ddylai fod wedi bod ar waith yn cefnogi'r meddygon iau yn rhai o'r penderfyniadau yr oeddent yn eu gwneud. Nid wyf yn ymddiheuro o gwbl—o gwbl—am wneud yn siŵr ein bod yn cael gwared ar arfer gwael lle mae'n bodoli a sicrhau ein bod yn lleihau nifer y marwolaethau cynamserol yn y GIG yng Nghymru ac mewn unrhyw ran arall o'r Deyrnas Unedig. Ond, unwaith eto, rydych chi'n gwrthod y cyfle i gynnal ymchwiliad annibynnol a allai ystyried y meysydd hyn o bosibl. Felly, os mai 'na' yw hi gennych chi, gall yr etholwyr benderfynu yn yr ymgyrch etholiadol bresennol a fydd yn dod ar 5 Mai.

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

However, First Minister—[Interruption.] However, First Minister, if we move on to a different area of questioning— [Interruption.] If we move on to a different area— [Interruption.] Well, a 'no' is a 'no'. Ultimately, First Minister, one of the key infrastructure projects you've identified as needing to be delivered to help the Welsh economy is the M4 relief road. Time and time again you have stood there and said it is a critical part of the infrastructure to develop a twenty-first century economy here in Wales. Will you make sure that you, like us, the Welsh Conservatives, commit to delivering the M4 relief road in the next Assembly term?

Fodd bynnag, Brif Weinidog—[Torri ar draws.] Fodd bynnag, Brif Weinidog, os symudwn ni ymlaen at wahanol faes holi—[Torri ar draws.] Os symudwn ni ymlaen at wahanol faes—[Torri ar draws.] Wel, 'na' yw 'na'. Yn y pen draw, Brif Weinidog, un o'r prosiectau seilwaith allweddol yr ydych chi wedi nodi bod angen ei gyflwyno i helpu economi Cymru yw ffordd liniaru'r M4. Rydych chi wedi sefyll yn y fan yna dro ar ôl tro a dweud ei bod yn rhan hanfodol o'r seilwaith i ddatblygu economi yr unfed ganrif ar hugain yma yng Nghymru. A wnech chi sicrhau eich bod chi, fel ni, Ceidwadwyr Cymru, yn ymrwymo i gyflwyno ffordd liniaru'r M4 yn nhymor nesaf y Cynulliad?

13:12 **Carwyn Jones** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)
Y Prif Weinidog / The First Minister

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

Yes. And let's just come back to the issue that he raised earlier and is trying to run away from, and that is what he avoids, which is the fact that if he had been anywhere near—to use his phrase last week—God help us, power in Wales, we'd have had a junior doctors' strike in Wales. There is nothing worse in terms of care, in terms of premature deaths, than having a situation where doctors are not in hospitals, and that's exactly what his Government in London has delivered for the people of England, and we will not allow that to happen in Wales.

Gwnaf. A gadewch i ni ddychwelyd i'r mater a gododd yn gynharach ac y mae'n ceisio rhedeg i ffordd oddi wrtho, a dyna'r hyn y mae'n ei osgoi, sef y ffaith pe byddai wedi bod unrhyw le yn agos—i ddefnyddio ei ymadrodd ef yr wythnos diwethaf—Duw â'n helpo, at rym yng Nghymru, byddem ni wedi cael streic meddygon iau yng Nghymru. Nid oes dim gwaeth o ran gofal, o ran marwolaethau cynamserol, na chael sefyllfa lle nad yw meddygon mewn ysbytai, a dyna'n union y mae ei Lywodraeth ef yn Llundain wedi ei gyflawni dros bobl Lloegr, ac ni fyddwn yn caniatáu i hynny ddigwydd yng Nghymru.

13:12 **Andrew R.T. Davies** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

With the greatest of respect, First Minister, mortality rates are higher in Wales than they are in England. It is a clear, identifiable strand that there are a greater number of premature deaths on the weekend than there are in the working week. If you want to stand by and allow that to continue, that's your prerogative. Have that discussion with relatives who've lost loved ones in hospital; have that discussion with medics who've been put in the unenviable position of not having the support that they require when they're on call, on the weekend and in out-of-hours positions. You've time and time again refused to support that independent inquiry. Another point that I've raised with you time and time again that would help A&E provision would be to put consultants on the wards to make sure that there is consultant cover. The Royal College of Emergency Medicine have identified a staffing level that is required for consultants. If you take the FOIs that we've received as Welsh Conservatives—[Interruption.] Well, I appreciate it might be boring for the Labour Party, but premature deaths are an important issue.

Gyda'r parch mwyaf, Brif Weinidog, mae cyfraddau marwolaethau yn uwch yng Nghymru nag yn Lloegr. Mae'n elfen eglur ac amlwg bod nifer uwch o farwolaethau cynamserol ar y penwythnos nag yn ystod yr wythnos waith. Os ydych chi eisiau sefyll yn ôl a chaniatáu i hynny barhau, mae gennych chi bob hawl i wneud hynny. Dylech chi gael y drafodaeth honno gyda pherthnasau sydd wedi colli anwyliaid yn yr ysbyty; dylech chi gael y drafodaeth honno gyda meddygon sydd wedi cael eu rhoi yn y sefyllfa annymunol o beidio â chael y cymorth sydd ei angen arnynt pan eu bod ar alwad, ar y penwythnos ac mewn swyddogaethau y tu allan i oriau. Rydych chi wedi gwrthod cefnogi'r ymchwiliad annibynnol dro ar ôl tro. Pwynt arall yr wyf i wedi ei godi gyda chi dro ar ôl tro a fyddai'n helpu darpariaeth adrannau damweiniau ac achosion brys fyddai rhoi meddygon ymgynghorol ar y wardiau i wneud yn siŵr bod meddygon ymgynghorol ar gael. Mae'r Coleg Brenhinol Meddygaeth Frys wedi nodi lefel staffio sy'n ofynnol ar gyfer meddygon ymgynghorol. Os ystyriwch chi'r ceisiadau Rhyddid Gwybodaeth yr ydym ni wedi eu derbyn fel Ceidwadwyr Cymru— [Torri ar draws.] Wel, rwy'n sylweddoli y gallai fod yn ddiflas i'r Blaid Lafur, ond mae marwolaethau cynamserol yn fater pwysig.

13:13 **Y Llywydd / The Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

Andrew R.T. Davies, don't address the Members opposite. Please ask the questions.

Andrew R.T. Davies, peidiwch ag annerch yr Aelodau gyferbyn. Gofynnwch y cwestiynau.

- 13:13 **Andrew R.T. Davies** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- The Royal College of Emergency Medicine have a clear bench line of staffing that is required in A&E departments. When you look at Hywel Dda, their numbers are 15 per cent of that bench line. When you look at health boards across Wales, they are not meeting their staffing requirement. What action are you going to take to make sure that you do get consultants in place to support junior doctors in A&E departments to make sure that we get on top of this situation?
- Mae gan y Coleg Brenhinol Meddygaeth Frys feincnod staffio eglur sy'n ofynnol mewn adrannau damweiniau ac achosion brys. Pan edrychwch chi ar Hywel Dda, 15 y cant o'r meincnod hwnnw yw eu rhifau nhw. Pan edrychwch chi ar fyrddau iechyd ledled Cymru, nid ydynt yn bodloni eu gofyniad staffio. Pa gamau ydych chi'n mynd i'w cymryd i wneud yn siŵr eich bod gennych chi feddygon ymgynghorol ar gael i gefnogi meddygon iau mewn adrannau damweiniau ac achosion brys i wneud yn siŵr ein bod yn cael y sefyllfa hon o dan reolaeth?
- 13:14 **Carwyn Jones** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- Y Prif Weinidog / The First Minister*
- Let me say to the leader of the opposition—[Interruption.]
- Gadewch i mi ddweud wrth arweinydd yr wrthblaid—[Torri ar draws.]
- 13:14 **Alun Davies** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- That was terrible, Andrew.
- Roedd hynna'n ofnadwy, Andrew.
- 13:14 **Y Llywydd / The Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- We don't really need your personal comments, thank you. The First Minister is perfectly capable of answering. First Minister.
- Does wir ddim angen eich sylwadau personol arnom ni, diolch. Mae'r Prif Weinidog yn berffaith abl i ateb. Brif Weinidog.
- 13:14 **Carwyn Jones** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- Y Prif Weinidog / The First Minister*
- The NHS depends on senior doctors, it depends on junior doctors, it depends on nurses. We've seen what's happened to nurse numbers in England, what's being suggested for the nurse bursaries. We've seen the fact that the UK Government's approach to working with the medical profession is to abuse them to the extent that they go out on strike. Now, if the leader of the opposition had actually turned round and condemned what his party has done in England, I would have had more respect for him and the position that he has taken. But the reality is that we have a situation in Wales where we work with the medical profession and with the nursing profession. We do not work against them, we do not provoke them to go out on strike, and he only has to see the response of the medical profession in England, who say that moral in low and that many junior doctors want to leave England. They will be welcomed in Wales. They want to come to a system where we spend more per head on health than England does, spend more on mental health, do better on cancer, and, yes, recognise challenges—not everything's perfect, we accept that. But we don't have lots of trusts that are in special measures, and we don't have a £2 billion deficit in the NHS, which is what his party has delivered in England. We will have in Wales an NHS that is free at the point of delivery and free from privatisation, an NHS that is well funded and not the Cameron's chaos that exists in England. [Interruption.]
- Mae'r GIG yn dibynnu ar uwch feddygon, mae'n dibynnu ar feddygon iau, mae'n dibynnu ar nyrsys. Rydym ni wedi gweld yr hyn sydd wedi digwydd i nifer y nyrsys yn Lloegr, yr hyn sy'n cael ei awgrymu ar gyfer y bwrsariaethau nyrsys. Rydym ni wedi gweld y ffaith mai dull Llywodraeth y DU o weithio gyda'r proffesiwn meddygol yw eu cam-drin i'r fath raddau fel eu bod nhw'n mynd allan ar streic. Nawr, pe byddai arweinydd yr wrthblaid wir wedi codi a chondemnio yr hyn y mae ei blaid wedi ei wneud yn Lloegr, byddai gen i fwy o barch tuag ato a'r safiad y mae wedi ei gymryd. Ond y gwir amdani yw bod gennym ni sefyllfa yng Nghymru lle'r ydym ni'n gweithio gyda'r proffesiwn meddygol a chyda'r proffesiwn nyrsio. Nid ydym ni'n gweithio yn eu herbyn, nid ydym ni'n eu pryfocio nhw i fynd allan ar streic, a does ond rhaid iddo weld ymateb y proffesiwn meddygol yn Lloegr, sy'n dweud bod ysbryd yn isel a bod llawer o feddygon iau eisiau gadael Lloegr. Byddant yn cael eu croesawu yng Nghymru. Maen nhw eisiau dod i system lle'r ydym ni'n gwario mwy fesul pen ar iechyd nag y mae Lloegr, yn gwario mwy ar iechyd meddwl, yn gwneud yn well o ran canser, ac, ie, yn cydnabod heriau—nid yw popeth yn berffaith, rydym ni'n derbyn hynny. Ond nid oes gennym ni lawer o ymddiriedolaethau sy'n destun mesurau arbennig, ac nid oes gennym ni ddiffyg o £2 biliwn yn y GIG, sef yr hyn y mae ei blaid ef wedi ei gyflawni yn Lloegr. Bydd gennym ni yng Nghymru GIG sydd am ddim ar y pwynt darparu ac yn rhydd o breifateiddio, GIG sydd wedi ei ariannu'n dda ac nid anhrefn Cameron fel sy'n bodoli yn Lloegr. [Torri ar draws.]
- 13:16 **Y Llywydd / The Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- You obviously enjoyed that. Now we move to the leader of the Welsh Liberal Democrats, Kirsty Williams.
- Mae'n amlwg eich bod chi wedi mwynhau hynna. Symudwn nawr at arweinydd Democratiaid Rhyddfrydol Cymru, Kirsty Williams.

13:16

Kirsty Williams [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Arweinydd Democratiaid Rhyddfrydol Cymru / The Leader of the Welsh Liberal Democrats

Thank you, Presiding Officer. First Minister, you are correct to say that the Tories have declared war on junior doctors in England. Applications from English doctors to work abroad surged by 1,000 per cent on the day that Jeremy Hunt announced his new junior doctor contract. We do need to take advantage of that—getting those medics to come and practise their medicine here in Wales. If we are to be successful, we need to assure junior doctors that there will be adequate supervision, support and training opportunities for them here in Wales. So, could you outline clearly what steps you will take in response to the ombudsman's report to ensure that junior doctors in Wales will be assured of adequate cover, supervision and training?

Diolch i chi, Lywydd. Brif Weinidog, rydych chi'n gywir i ddweud bod y Toriaid wedi cyhoeddi rhyfel ar feddygon iau yn Lloegr. Bu cynnydd o 1,000 y cant i geisiadau i weithio dramor gan feddygon o Loegr ar y diwrnod y cyhoeddodd Jeremy Hunt ei contract meddygon iau newydd. Mae angen i ni fanteisio ar hynny—gan gael y meddygon hynny i ddod i ymarfer eu meddygaeth yma yng Nghymru. Os ydym ni'n mynd i fod yn llwyddiannus, mae angen i ni sicrhau meddygon iau y bydd digon o gyfleoedd goruchwyllo, cymorth a hyfforddiant ar eu cyfer yma yng Nghymru. Felly, a allech chi amlinellu'n eglur pa gamau y byddwch chi'n eu cymryd mewn ymateb i adroddiad yr ombwdsmon i sicrhau y bydd meddygon iau yng Nghymru yn sicr o gael cymorth, goruchwyliaeth a hyfforddiant digonol?

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

13:16

Carwyn Jones [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Y Prif Weinidog / The First Minister

Well, it is something that, as I said, the Minister has asked the clinical lead to look at. We want to see what the clinical lead's view is. As I say, we take the report seriously, and there are cases mentioned in the report that deserve fuller investigation, we accept that. But, as I say, against the context of 12 cases out of 3 million admissions in five years, one case, I think, mentioned in the report is from the last three years. We have put steps in place that aren't mentioned in the report itself, since 2012, to deal with some of the issues that were raised there. So, yes, the 12 cases are concerning, of course they are, but they're not evidence of a systemic failure in the system. That said, of course, we wait to see what the clinical lead says.

Wel, mae'n rhywbeth, fel y dywedais, y mae'r Gweinidog wedi gofyn i'r arweinydd clinigol ei ystyried. Rydym ni eisiau gweld beth yw barn yr arweinydd clinigol. Fel y dywedais, rydym ni'n cymryd yr adroddiad o ddirif, a cheir achosion a grybwyllir yn yr adroddiad sy'n haeddu ymchwiliad llawnach, rydym ni'n derbyn hynny. Ond, fel y dywedais, yng nghyd-destun 12 achos allan o 3 miliwn o dderbyniadau mewn pum mlynedd, un achos, rwy'n meddwl, a grybwyllir yn yr adroddiad, sydd o'r tair blynedd diwethaf. Rydym ni wedi rhoi camau ar waith nad ydynt yn cael eu crybwyll yn yr adroddiad ei hun, ers 2012, i ymdrin â rhai o'r materion a godwyd ynddo. Felly, ydy, mae'r 12 achos yn peri pryder, wrth gwrs eu bod nhw, ond nid ydynt yn dystiolaeth o fethiant systemig yn y system. Wedi dweud hynny, wrth gwrs, rydym ni'n aros i weld beth mae'r arweinydd clinigol yn ei ddweud.

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

13:17

Kirsty Williams [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Thank you for that. I believe that this ombudsman's report—and he is perfectly entitled, of course, and it's his duty to carry out such thematic reports—is evidence that we do need wholesale change in the way we inspect our health services. An important element of that would be to establish a new health watchdog that is completely independent of Welsh Government and that is properly resourced and able to do its job without fear of repercussions. Would you commit yourself to establishing a stand-alone healthcare inspectorate system here in Wales, independent of your Government, who could investigate such matters as identified by the ombudsman?

Diolch i chi am hynna. Credaf fod yr adroddiad ombwdsmon hwn—ac mae ganddo berffaith hawl, wrth gwrs, ac mae'n ddyletswydd arno i gyflawni adroddiadau thematig o'r fath—yn dystiolaeth bod angen newid ar raddfa eang arnom i'r ffordd yr ydym ni'n arolygu ein gwasanaethau iechyd. Elfen bwysig o hynny fyddai sefydlu corff gwarchod newydd ar gyfer iechyd sy'n gwbl annibynnol ar Lywodraeth Cymru, ac sy'n cael adnoddau priodol ac yn gallu gwneud ei waith heb ofni ôl-ffeithiau. A wnewch chi ymrwymo eich hun i sefydlu system arolygiaeth gofal iechyd annibynnol yma yng Nghymru, yn annibynnol ar eich Llywodraeth, a allai ymchwilio i'r materion hynny a nodir gan yr ombwdsmon?

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

13:18

Carwyn Jones [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Y Prif Weinidog / The First Minister

I agree with her in principle. I wouldn't agree with her that, somehow, the inspectorate is leaned on in any way or isn't able to deliver a judgment that it feels is fit. But perception is important, and these are certainly issues that we are keen to look at in the course of the next Assembly. In terms of what's happened since 2012, if I could just inform the Assembly, we, for example, are the only nation to routinely review all deaths in hospitals, and we've implemented a national early warning system to identify deteriorating patients at all times, and there have been significant improvements in sepsis and stroke care and outcomes. So, that was put in place before this report actually came out, but I take the point that the leader of the Liberal Democrats makes about the need to look carefully at the perception of independence of the inspectorates.

Rwy'n cytuno â hi mewn egwyddor. Ni fyddwn yn cytuno â hi bod pwysau ar yr arolygiaeth, rywsut, mewn unrhyw ffordd neu nad yw'n gallu gwneud dyfarniad y mae'n teimlo sy'n briodol. Ond mae tybiaethau'n bwysig, ac mae'r rhain yn sicr yn faterion yr ydym ni'n awyddus i'w hystyried yn ystod y Cynulliad nesaf. O ran yr hyn sydd wedi digwydd er 2012, pe gallwn i hysbysu'r Cynulliad, ni, er enghraifft, yw'r unig wlad i adolygu pob marwolaeth mewn ysbyty fel mater o drefn, ac rydym ni wedi cyflwyno system rhybudd cynnar genedlaethol i nodi cleifion sy'n dirywio ar bob adeg, a bu gwelliannau sylweddol o ran gofal a chanlyniadau sepsis a strôc. Felly, cyflwynwyd hynny cyn i'r adroddiad hwn gael ei gyhoeddi, ond rwy'n derbyn y pwynt y mae arweinydd y Democratiaid Rhyddfrydol yn ei wneud am yr angen i edrych yn ofalus ar y dybiaeth o annibyniaeth yr arolygiaethau.

[Senedd.tv](#)
[Fideo Video](#)

13:19

Kirsty Williams [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Of course, when the inspectorate was set up we didn't have the legislative powers we do now, but if it's good enough to have an independent inspector for education, I'm sure you would agree with me that it's equally important to have that in the field of healthcare. Now, the ombudsman says today that the cases highlighted do not appear to be isolated incidents and that an independent systematic review would confirm any emerging patterns or inconsistency in quality of care. I'm sure you would agree with me that, in order to learn lessons from this report and, indeed, many of the strategic challenges facing our NHS in Wales into the future, it's time to put patients not politics first. Will you recommit this afternoon to supporting our idea of a cross-party commission to look into the future of our NHS, and which could look at these issues around staffing and how we can continue to develop a quality care environment for all Welsh patients?

Wrth gwrs, pan sefydlwyd yr arolygiaeth, nid oedd gennym yr un pwerau deddfwriaethol ag sydd gennym ni nawr, ond os yw'n ddigon da i gael arolygydd annibynnol ar gyfer addysg, rwy'n siŵr y byddech chi'n cytuno â mi ei bod yr un mor bwysig cael hynny ym maes gofal iechyd. Nawr, mae'r ombwdsmon yn dweud heddiw nad yw'n ymddangos bod yr achosion a amlygwyd yn ddigwyddiadau ynysig ac y byddai adolygiad systematig annibynnol yn cadarnhau unrhyw batrymau neu anghysondeb sy'n dod i'r amlwg o ran ansawdd gofal. Rwy'n siŵr y byddech chi'n cytuno â mi, er mwyn dysgu gwersi o'r adroddiad hwn ac, yn wir, llawer o'r heriau strategol sy'n wynebu ein GIG yng Nghymru yn y dyfodol, ei bod hi'n amser rhoi cleifion ac nid gwleidyddiaeth yn gyntaf. A wnewch chi ailymrwymo y prynhawn yma i gefnogi ein syniad o gomisiwn trawsbleidiol i ystyried dyfodol ein GIG, ac a allai ystyried y materion hyn ynghylch staffio a sut y gallwn barhau i ddatblygu amgylchedd gofal o ansawdd i holl gleifion Cymru?

[Senedd.tv](#)
[Fideo Video](#)

13:20

Carwyn Jones [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Y Prif Weinidog / The First Minister

We agreed, of course; it was the other parties that wouldn't agree. Yes, in an ideal world—. I dare say it's not going to happen before an election, but we were in agreement with the Liberal Democrats on this, that a cross-party commission looking at this would have been a good idea. But that didn't find favour with the other parties.

Gwnaethom ni gytuno, wrth gwrs; y pleidiau eraill oedd yn anfodlon cytuno. Gwnaf, mewn byd delfrydol—. Mentraf ddweud nad yw'n mynd i ddigwydd cyn etholiad, ond roeddem ni'n cytuno â'r Democratiaid Rhyddfrydol ar hyn, y byddai comisiwn trawsbleidiol yn ystyried hyn wedi bod yn syniad da. Ond nid oedd y pleidiau eraill o blaid hynny.

[Senedd.tv](#)
[Fideo Video](#)

13:20

Y Llywydd / The Presiding Officer [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

We now move to Leanne Wood, who is the leader of Plaid Cymru. Leanne Wood.

Symudwn nawr at Leanne Wood, sef arweinydd Plaid Cymru. Leanne Wood.

[Senedd.tv](#)
[Fideo Video](#)

13:20

Leanne Wood [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Arweinydd Plaid Cymru / The Leader of Plaid Cymru

Diolch, Lywydd. First Minister, I am slightly concerned that you appear to dismiss research because it looked at just 12 cases. I'm sure that you are well aware of the difference between qualitative and quantitative research, and qualitative research of this nature shouldn't be dismissed. But I want to ask you about your manifesto for the last election, because you promised then that people would be able to access local GP services in the evenings and on Saturday mornings. Why is it, then, that not one single surgery is offering appointments after 6.30 p.m. in four health board areas, and there are only two surgeries offering appointments on Saturday mornings, across the whole of the country? Can you tell us why you have failed to meet this election pledge?

Diolch, Lywydd. Brif Weinidog, rwyf braidd yn bryderus ei bod yn ymddangos eich bod yn gwrthod gwaith ymchwil oherwydd iddo ystyried 12 achos yn unig. Rwy'n siŵr eich bod chi'n gwbl ymwybodol o'r gwahaniaeth rhwng ymchwil ansoddol a meintiol, ac ni ddylid gwrthod ymchwil ansoddol o'r math hwn. Ond hoffwn eich holi am eich maniffesto ar gyfer yr etholiad diwethaf, gan eich bod wedi addo bryd hynny y byddai pobl yn gallu cael mynediad at wasanaethau meddygon teulu lleol fin nos ac ar foreau Sadwrn. Pam, felly, nad oes yr un feddygfa yn cynnig apwyntiadau ar ôl 6.30 p.m. mewn pedair ardal bwrdd iechyd, ac mai dim ond dwy feddygfa sy'n cynnig apwyntiadau ar foreau Sadwrn, ledled y wlad gyfan? A allwch chi ddweud wrthym ni pam yr ydych wedi methu â chyflawni'r addewid etholiadol hwn?

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

13:21

Carwyn Jones [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Y Prif Weinidog / The First Minister

Well, if you look at what we've done with GP surgeries, we know there's been an increase in the number of GP surgeries that are open through their core hours. There's been an increase in the number of GP surgeries that have opened beyond 6.30 p.m. and an increase in the number of surgeries open on weekends. That is something that we want to see improve in the future. They are independent contractors in the sense that we can't order them to do this, but in fairness to a number of surgeries, they're doing it themselves.

Wel, os edrychwch chi ar yr hyn yr ydym ni wedi ei wneud gyda meddygfeydd, rydym ni'n gwybod y bu cynnydd i nifer y meddygfeydd teulu sydd ar agor drwy eu horiau craidd. Bu cynnydd yn nifer y meddygfeydd teulu sydd wedi agor y tu hwnt i 6.30 p.m. a chynnydd yn nifer y meddygfeydd sydd ar agor ar benwythnosau. Mae hynny'n rhywbeth yr ydym ni eisiau ei weld yn gwella yn y dyfodol. Maen nhw'n gontractwyr annibynnol yn yr ystyr na allwn ni eu gorchymyn i wneud hyn, ond er tegwch i nifer o feddygfeydd, maen nhw'n ei wneud eu hunain.

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

13:21

Leanne Wood [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Two surgeries are doing it on Saturday mornings, First Minister. You've clearly failed to meet your pledge. Your manifesto said GP services would be available in the evenings and on Saturday mornings and the statistics show that that simply hasn't happened. Now, if getting a daytime appointment is difficult enough, an evening and weekend appointment is nigh on impossible. All too often, people end up giving up trying and go to the accident and emergency department instead, and we all know about the problems with the waiting times in A&E. Do you accept that doctor shortages and nursing shortages are impacting upon patient care, or are you in denial that this is a problem?

Mae dwy feddygfa yn ei wneud ar foreau Sadwrn, Brif Weinidog. Mae'n amlwg eich bod chi wedi methu â chyflawni eich addewid. Roedd eich maniffesto'n dweud y byddai gwasanaethau meddygon teulu ar gael fin nos ac ar foreau Sadwrn ac mae'r ystadegau'n dangos nad yw hynny wedi digwydd. Nawr, os yw cael apwyntiad yn ystod y dydd yn anodd ddigon, mae apwyntiad fin nos ac ar benwythnos bron yn amhosibl. Yn rhy aml, mae pobl yn rhoi'r gorau iddi yn y pen draw ac, yn hytrach, yn mynd i'r adran damweiniau ac achosion brys, ac rydym ni i gyd yn gwybod am y problemau gyda'r amseroedd aros mewn adrannau damweiniau ac achosion brys. A ydych chi'n derbyn bod prinder meddygon a phrinder nyrsys yn effeithio ar ofal cleifion, neu a ydych chi'n gwadu bod hon yn broblem?

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

Carwyn Jones [Bywgraffiad](#) [Biography](#)*Y Prif Weinidog / The First Minister*

Well, if we look at GPs, 82 per cent of GP practices were open for daily core hours—i.e. 8 a.m. to 6.30 p.m., Mondays to Fridays. That is up from—[Interruption.] Well, you asked the question, if you want to have the answer—. It's up from 60 per cent in 2011. Ninety-seven per cent of practices offered appointments at any time between 5 p.m. and 6.30 p.m. on at least two weekdays—that's up from 2011. Seventy-nine per cent of practices offered appointments at any time between 5 p.m. and 6.30 p.m. every day, again up from 62 per cent in 2011, and the percentage of practices closed for a half day in one week has fallen from 19 per cent in 2011 to 4 per cent in 2015. We have seen, of course, an increase in the number of GPs in Wales—the highest ever. We have more nurses than ever, and so it has to be acknowledged that we have been recruiting doctors successfully over the past five years.

Wel, os edrychwn ni ar feddygon teulu, roedd 82 y cant o feddygfeydd teulu yn agor ar oriau craidd beunyddiol—h.y. 8 a.m. tan 6.30 p.m., o ddydd Llun i ddydd Gwener. Mae hynny i fyny o—[Torri ar draws.] Wel, chi ofynnodd y cwestiwn, os ydych chi eisiau'r ateb—. Mae i fyny o 60 y cant yn 2011. Roedd naw deg saith y cant o feddygfeydd yn cynnig apwyntiadau ar unrhyw adeg rhwng 5 p.m. a 6.30 p.m. ar o leiaf dau ddiwrnod nad oeddent ar benwythnosau—mae hynny i fyny o 2011. Roedd saith deg naw y cant o feddygfeydd yn cynnig apwyntiadau ar unrhyw adeg rhwng 5 p.m. a 6.30 p.m. bob dydd, i fyny unwaith eto o 62 y cant yn 2011, ac mae canran y meddygfeydd sydd ar gau am hanner diwrnod mewn un wythnos wedi gostwng o 19 y cant yn 2011 i 4 y cant yn 2015. Rydym ni wedi gweld, wrth gwrs, cynnydd yn nifer y meddygon teulu yng Nghymru—yr uchaf erioed. Mae gennym ni fwy o nyrsys nag erioed, ac felly mae'n rhaid cydnabod ein bod wedi bod yn recriwtio meddygon yn llwyddiannus dros y pum mlynedd diwethaf.

Leanne Wood [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

First Minister, the number of GPs went down last year and the full-time equivalent numbers show that service levels have not gone up. You've failed to recognise the impending crisis. You've failed to prevent it.

Now, you said earlier on in answer to the leader of the Conservatives that morale is low amongst junior doctors in England. Well, morale is low amongst doctors here in Wales, First Minister. You've previously talked about protests outside hospitals in England. Well, we've seen here in Wales your own Ministers and your own backbenchers protesting in hospitals against your centralisation plans. Now, First Minister, the Royal College of General Practitioners wants another 400 GPs in Wales by 2020. The BMA wants to see an increase in training places for GPs. Several reports on care provided in your hospitals have recommended more doctors and nurses, and there's the report that we've heard about from the ombudsman out today. Over the past year, your Government has announced an increase in training places for nurses and other health professionals, but you've not increased the number of places for doctors. Plaid Cymru has published detailed proposals to bring an extra 1,000 doctors to the Welsh NHS. I hope you've read our plan by now; you hadn't the last time I questioned you about this. Can you tell us, though, why has there been no increase in the number of training places for doctors in Wales?

Brif Weinidog, gostyngodd nifer y meddygon teulu y llynedd ac mae'r niferoedd cyfwerth ag amser llawn yn dangos nad yw lefelau gwasanaeth wedi cynyddu. Rydych chi wedi methu â chydabod yr argyfwng sydd ar ddod. Rydych chi wedi methu â'i atal.

Nawr, dywedasoeh yn gynharach wrth ateb arweinydd y Ceidwadwyr bod ysbryd yn isel ymhlith meddygon iau yn Lloegr. Wel, mae ysbryd yn isel ymhlith meddygon yma yng Nghymru, Brif Weinidog. Rydych chi wedi sôn yn y gorffennol am brotestiadau y tu allan i ysbysai yn Lloegr. Wel, rydym ni wedi gweld yma yng Nghymru eich hweiniogion eich hun ac aelodau eich meinciau cefn eich hun yn protestio mewn ysbysai yn erbyn eich cynlluniau canoli. Nawr, Brif Weinidog, mae Coleg Brenhinol yr Ymarferwyr Cyffredinol eisiau 400 o feddygon teulu yn ychwanegol yng Nghymru erbyn 2020. Mae Cymdeithas Feddygol Prydain eisiau gweld cynnydd i leoedd hyfforddi ar gyfer meddygon teulu. Mae sawl adroddiad ar y gofal a ddarperir yn eich ysbysai wedi argymhell mwy o feddygon a nyrsys, a cheir yr adroddiad yr ydym ni wedi clywed amdano gan yr ombwdsmon a gyhoeddwyd heddiw. Dros y flwyddyn ddiwethaf, mae eich Llywodraeth wedi cyhoeddi cynnydd i'r lleoedd hyfforddi ar gyfer nyrsys a gweithwyr iechyd proffesiynol eraill, ond nid ydych chi wedi cynyddu nifer y lleoedd ar gyfer meddygon. Mae Plaid Cymru wedi cyhoeddi cynigion manwl i ddod â 1,000 yn rhagor o feddygon i GIG Cymru. Rwy'n gobeithio eich bod wedi darllen ein cynllun erbyn hyn; nid oeddech chi wedi gwneud hynny y tro diwethaf i mi eich holi am hyn. A allwch chi ddweud wrthym, fodd bynnag, pam na fu unrhyw gynnydd i nifer y lleoedd hyfforddi ar gyfer meddygon yng Nghymru?

13:24 **Carwyn Jones** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
Y Prif Weinidog / The First Minister
Well, I'm confused now, because originally the proposal was to train 1,000 doctors, and now it's to bring 1,000 doctors to Wales. The reality is that, if it was as simple as that, then all Governments across Europe would be doing it. Doctors come to a health service because they feel that they are able to be innovative, that the hospitals specialise enough, which is something her party has not accepted as something that needs to be done in Welsh hospitals. She talks about GPs; well, it takes nine years to train a GP, so what you need to do with GPs is to recruit GPs from other parts of the world—[Interruption.]

Wel, rwyf wedi drysu nawr, oherwydd y cynnig yn wreiddiol oedd hyfforddi 1,000 o feddygon, ond dod â 1,000 o feddygon i Gymru yw hynny erbyn hyn. Y gwir amdani yw, pe byddai mor syml â hynny, yna byddai pob Llywodraeth ledled Ewrop yn ei wneud. Mae meddygon yn dod i wasanaeth iechyd am eu bod yn teimlo eu bod yn gallu bod yn arloesol, bod yr ysbytai'n arbenigo digon, sy'n rhywbeth nad yw ei phlaid hi wedi ei dderbyn fel rhywbeth y mae angen ei wneud yn ysbytai Cymru. Mae'n sôn am feddygon teulu; wel, mae'n cymryd naw mlynedd i hyfforddi meddyg teulu, felly'r hyn y mae angen i chi ei wneud gyda meddygon teulu yw recriwtio meddygon teulu o rannau eraill o'r byd—[Torri ar draws.]

13:25 **Y Llywydd / The Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
Order, order. Trefn, trefn.

13:25 **Carwyn Jones** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
Y Prif Weinidog / The First Minister
It's naive to think that, somehow, the market for doctors, if I can put it that way, is just entirely in Wales or the UK. It's worldwide, and people will come to Wales from other parts of the world, as they always have done for the past 50 years. The trick is to make sure that the NHS is seen as a system within which the doctors can prosper, something that is well funded, something that offers a service to patients in that country, and one that isn't under threat of privatisation, and on all four counts, we're able to offer that two doctors who wish to come to Wales.

Mae'n naif i feddwl, rywsut, bod y farchnad ar gyfer meddygon, os caf ei roi felly, ddim ond yn gyfan gwbl yng Nghymru neu'r DU. Mae'n fyd-eang, a bydd pobl yn dod i Gymru o rannau eraill o'r byd, fel y maen nhw bob amser wedi ei wneud dros yr 50 mlynedd diwethaf. Y gamp yw gwneud yn siŵr bod y GIG yn cael ei ystyried fel system lle gall y meddygon ffynnu, rhywbeth sy'n cael ei ariannu'n dda, rhywbeth sy'n cynnig gwasanaeth i gleifion yn y wlad honno, ac un nad yw dan fygythiad o gael ei phreifateiddio, ac ar bob un o'r pedwar cyfrif, rydym ni'n gallu cynnig hynny i feddygon sy'n dymuno dod i Gymru.

13:26 **Y Llywydd / The Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
We now move back to questions on the paper, and question 3 is Altaf Hussein. Symudwn yn ôl at gwestiynau ar y papur nawr, a daw cwestiwn 3 gan Altaf Hussein.

Bargen Ddinesig Bae Abertawe

The Swansea Bay City Deal

13:26 **Altaf Hussain** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
3. A wnaiff y Prif Weinidog roi'r wybodaeth ddiweddaraf am sut y mae Llywodraeth Cymru yn cefnogi cynnig ynghylch bargen ddinesig bae Abertawe? OAQ(4)2757(FM)
3. Will the First Minister provide an update on how the Welsh Government is supporting the Swansea bay city deal proposal? OAQ(4)2757(FM)

13:26 **Carwyn Jones** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
Y Prif Weinidog / The First Minister
We are committed to securing a city deal for the Swansea bay region and we're pressing the UK Government to confirm their support. Rydym ni wedi ymrwymo i sicrhau cytundeb dinas ar gyfer rhanbarth bae Abertawe ac rydym ni'n pwysu ar Lywodraeth y DU i gadarnhau ei chefnogaeth.

13:26 **Altaf Hussain** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
First Minister, the city deal proposals are an exciting prospect for the whole Swansea bay region. There are concerns, however, that the Welsh Government's proposed forced merger of local authorities could impact the proposed deal. How will your Government address these concerns? Brif Weinidog, mae'r cynigion cytundeb dinas yn rhywbeth cyffrous i holl ranbarth bae Abertawe. Ceir pryderon, fodd bynnag, y gallai uno gorfodol arfaethedig Llywodraeth Cymru o awdurdodau lleol gael effaith ar y cytundeb arfaethedig. Sut y bydd eich Llywodraeth yn mynd i'r afael â'r pryderon hyn?

- 13:26 **Carwyn Jones** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
Y Prif Weinidog / The First Minister
Those concerns are wholly groundless, and are certainly concerns we've never heard echoed before. The four local authorities in the Swansea bay city region have submitted their proposal for a city deal to the UK Government. They submitted that proposal on 24 February, and the city region board is looking to achieve formal recognition of the city deal bid within the UK budget on 16 March. The issue of the structure of local government has never come into it.
- 13:27 **Mike Hedges** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
The city deal is not a panacea for all our economic ills in Swansea bay, but I'm sure it would help the local economy. What is being done to ensure that all interested parties are working together in order to ensure that the city deal does occur?
- 13:27 **Carwyn Jones** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
Y Prif Weinidog / The First Minister
Well, there's ample evidence of that from the Swansea bay city region board—they've been working together with the local authorities, and the evidence of that is the bid itself, of course. To get to a position where a bid is submitted requires joint working between a number of different bodies, and now we await the UK Treasury's view of the Swansea bay city region bid on 16 March. We hope, of course, with regard to that, and, indeed, the Cardiff city region, that the Treasury will give sufficient commitment to enable the two bids to proceed.
- 13:27 **Peter Black** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
First Minister, the city deal is very important, of course, for the Swansea city region and will bring tremendous benefits to it, but they can't act in isolation; it needs to work with other Government policies as well. Can you say to what extent the city deal fits into other Government priorities for the Swansea city bay region, in particular in terms of transport? Will you be looking to extend the metro concept further west, into the Swansea area, to tie in the transport links, to make the best of that particular initiative?
- 13:28 **Carwyn Jones** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
Y Prif Weinidog / The First Minister
Yes, that's part of it, clearly. The ability to move easily around the region in order to access employment is clearly important. The city deal proposal that has been put forward will see the city region become a giant test bed, if you like, that innovates and commercialises smart, internet-based solutions that will transform the local economy, transform the energy sector and the health sector, in the same way as the internet has already transformed the telecoms industry. It was a very ambitious bid and, inevitably, the transport system within the region will be important, not just for connectivity within the region itself, but beyond.
- Mae'r pryderon hynny'n gwbl ddi-sail, ac yn sicr nid ydynt yn bryderon yr ydym ni erioed wedi eu clywed yn cael eu lleisio o'r blaen. Mae'r pedwar awdurdod lleol yn ninas-ranbarth bae Abertawe wedi cyflwyno eu cynnig ar gyfer cytundeb dinas i Lywodraeth y DU. Cyflwynwyd y cynnig hwnnw ganddynt ar 24 Chwefror, ac mae bwrdd y ddinas-ranbarth yn ceisio cael cydnabyddiaeth ffurfiol o'r cais cytundeb dinas fargen o fewn cyllideb y DU ar 16 Mawrth. Nid yw'r mater o strwythur llywodraeth leol erioed wedi dod i mewn iddo.
- Nid yw'r cytundeb dinas yn ateb i'n holl broblemau economaidd ym mae Abertawe, ond rwy'n siŵr y byddai o gymorth i'r economi leol. Beth sy'n cael ei wneud i sicrhau bod pawb sydd â buddiant yn gweithio gyda'i gilydd er mwyn sicrhau bod y cytundeb dinas yn digwydd?
- Wel, ceir digonedd o dystiolaeth o hynny gan fwrdd dinas-ranbarth bae Abertawe—maen nhw wedi bod yn cydweithio â'r awdurdodau lleol, a'r dystiolaeth o hynny yw'r cais ei hun, wrth gwrs. Mae cyrraedd sefyllfa lle y cyflwynir cais yn gofyn am gydweithio rhwng nifer o wahanol gyrff, ac rydym ni'n disgwyl am farn Trysorlys y DU nawr ar gais dinas-ranbarth bae Abertawe ar 16 Mawrth. Rydym ni'n gobeithio, wrth gwrs, o ran hynny, ac, yn wir, dinas-ranbarth Caerdydd, y bydd y Trysorlys yn rhoi ymrwymiad digonol i alluogi'r ddau gynnig i symud yn eu blaenau.
- Brif Weinidog, mae'r cytundeb dinas yn bwysig iawn, wrth gwrs, i ddinas-ranbarth Abertawe a bydd yn dod â manteision aruthrol iddi, ond ni all weithredu ar ei ben ei hun; mae angen iddo weithio gyda pholisïau eraill y Llywodraeth hefyd. A allwch chi ddweud i ba raddau y mae'r cytundeb dinas yn cyd-fynd â blaenoriaethau eraill y Llywodraeth ar gyfer dinas-ranbarth bae Abertawe, yn enwedig o ran trafndiaeth? A ydych chi'n bwriadu ymestyn cysyniad y metro ymhellach i'r gorllewin, i mewn i ardal Abertawe, er mwyn cynnwys y cysylltiadau trafndiaeth, er mwyn gwneud y mwyaf o'r fenter benodol honno?
- Ydy, mae hynny'n rhan ohono, yn amlwg. Mae'r gallu i symud yn rhwydd o gwmpas y rhanbarth er mwyn cael mynediad at gyflogaeth yn amlwg yn bwysig. Mae cynnig y cytundeb dinas a gyflwynwyd yn golygu y bydd y ddinas-ranbarth yn fan prawf enfawr, os mynnwch chi, sy'n arloesi ac yn masnacheiddio atebion craff sy'n seiliedig ar y rhyngwrwyd a fydd yn gweddnewid yr economi leol, yn gweddnewid y sector ynni a'r sector iechyd, yn yr un ffordd ag y mae'r rhyngwrwyd eisoes wedi gweddnewid y diwydiant telathrebu. Roedd yn gais uchelgeisiol iawn ac, yn anochel, bydd y system drafndiaeth yn y rhanbarth yn bwysig, nid yn unig ar gyfer cysylltedd o fewn y rhanbarth ei hun, ond y tu hwnt.

13:29 **Keith Davies** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

Brif Weinidog, yr wythnos diwethaf, fe wnaeth Sefydliad Joseph Rowntree gyhoeddi adroddiad a wnaeth bryderu bod dinasoedd a threfi bach yn colli mas i'r brif ddinas mewn dinas-ranbarth. Beth all bwrdd y ddinas-ranbarth ei wneud i sicrhau bod trefi fel Llanelli, Porth Tywyn a Chydweli yn fy etholaeth yn elwa ar ddinas-ranbarth bae Abertawe?

First Minister, last week, the Joseph Rowntree Foundation published a report that expressed concerns that smaller cities and towns were losing out to the main city within a city region. What can the city region board do to ensure that towns such as Llanelli, Burry Port and Kidwelly in my constituency do benefit from the Swansea bay city region?

13:29 **Carwyn Jones** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

Y Prif Weinidog / The First Minister

Mae'n hollbwysig sicrhau bod y rhanbarth yn cael ei ystyried fel rhanbarth ac nid fel dinas Abertawe a threfi eraill y tu fas sydd ddim yn rhan o'r rhanbarth. Mae Llanelli, wrth gwrs, yn bwysig dros ben, a'r pentrefi a threfi rownd Llanelli ei hunan, er mwyn datblygu'r ardal yn economaidd mewn ffordd sy'n sicrhau bod buddsoddiad yn dod i bob rhan o'r rhanbarth. Mae hynny'n hollbwysig. Abertawe, wrth gwrs, yw'r ddinas fwyaf yn yr ardal, ond nid yw hynny'n meddwl y dylai popeth fynd i Abertawe.

It's vital to ensure that the region is considered as a region and not as the city of Swansea and other towns on the outside that are not part of the region. Llanelli, of course, is extremely important, and the villages and towns around Llanelli itself, in order to develop the area economically in a way that ensures that investment comes to every part of the region. That's vital. Swansea, of course, is the largest city in the area, but that doesn't mean that everything has to go to Swansea.

Gwasanaethau Cyhoeddus yng Ngheredigion

Public Services in Ceredigion

13:30 **Elin Jones** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

4. Beth yw blaenoriaethau Llywodraeth Cymru ar gyfer gwella gwasanaethau cyhoeddus yng Ngheredigion? OAQ(4)2758(FM)[W]

4. What are the Welsh Government's priorities for improving public services in Ceredigion? OAQ(4)2758(FM)[W]

13:30 **Carwyn Jones** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

Y Prif Weinidog / The First Minister

Wel, sicrhau, wrth gwrs, fod gwasanaethau yn cael eu darparu o'r radd flaenaf, yn y ffordd fwyaf effeithlon ac effeithiol, yn unol ag anghenion a blaenoriaethau cymunedau lleol.

Well, of course, to ensure that first-class services are delivered in the most efficient and effective way, in line with the needs and preferences of local communities.

13:30 **Elin Jones** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

Brif Weinidog, mae'r Swyddfa Bost yn bwriadu cau swyddfa bost y goron yn Aberystwyth, ac fe fydd hyn yn golygu na fydd yna wasanaethau swyddfa bost y goron rhwng coridorau'r M4 a'r A55. Mae cymuned Aberystwyth a'r ardal, fel y gallwch chi ddechymygu, yn gwrthwynebu'r bwriad yma yn llwyr. A ydych chi yn cytuno â fi ei bod hi'n bwysig bod gwasanaethau cyhoeddus ar gael o fewn pellter rhesymol i bob cymuned yng Nghymru, a bod yna gyfrifoldeb ar y Swyddfa Bost i sicrhau hynny, cyn gymaint ag unrhyw wasanaeth cyhoeddus arall?

First Minister, the Post Office intends to close the crown post office in Aberystwyth and this will mean that there won't be crown post office services between the M4 corridor and the A55. The community in Aberystwyth and the surrounding area, as you can imagine, oppose this intention entirely. Would you agree with me that it's important that public services are available within a reasonable distance of travel for all communities in Wales, and that there is a responsibility on the Post Office to ensure that, as much as any other public service?

13:31 **Carwyn Jones** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

Y Prif Weinidog / The First Minister

Ydw, ac rwy'n credu y byddwn i yn yr un lle â'r Aelod ynglŷn â swyddfa bost y goron yn Aberystwyth. Mae Aberystwyth yn dref sydd yn bwysig dros ben i'r canolbarth—y dref fwyaf yn y canolbarth—ac mae'n bwysig dros ben, felly, bod yna swyddfa bost y goron yn y dref. Rwy'n gwybod bod hwn yn rhywbeth sy'n effeithio ar y Bari. Ac mae hi'n bwysig bod y Swyddfa Bost yn dangos bod gwasanaethau i ardaloedd gwledig, a threfi sydd y tu mewn i ardaloedd gwledig, yn bwysig iddyn nhw.

Yes, I believe that I agree with the Member about the crown post office at Aberystwyth. Aberystwyth is an extremely important town for mid Wales. It's the largest town in mid Wales and it's therefore extremely important that a crown post office exists in the town. I know that this is something that has affected Barry. It is very important that the Post Office demonstrates that services for rural areas, and the towns within those rural areas, are important to them.

13:31

William Powell [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

First Minister, you'll be aware of long-standing concerns in Cardigan regarding the future delivery of health and social care services in that community. Now, on this forthcoming Thursday, Hywel Dda Local Health Board is running a drop-in event to consult with the local community on plans for the new facility, which will be there not only for the residents of Cardigan and Ceredigion, but also for those in Carmarthenshire and Pembrokeshire. First Minister, given the integral role that the centre will play in delivering a whole range of healthcare packages, do you agree with me that accessibility by public transport for these new facilities is of very great importance, and will you join me in calling upon members of the public in that area to attend the event, to voice their concerns about this matter, and, indeed, on other matters pertaining to the new development?

Brif Weinidog, byddwch yn ymwybodol o bryderon hirsefydlog yn Aberteifi ynglŷn â'r ddarpariaeth o wasanaethau iechyd a gofal cymdeithasol yn y gymuned honno yn y dyfodol. Nawr, ddydd lau nesaf, mae Bwrdd Iechyd Lleol Hywel Dda yn cynnal digwyddiad galw heibio i ymgynghori â'r gymuned leol ar gynlluniau ar gyfer y cyfleuster newydd, a fydd yno, nid yn unig ar gyfer trigolion Aberteifi a Cheredigion, ond hefyd ar gyfer y rhai yn Sir Gaerfyrddin a Sir Benfro. Brif Weinidog, o ystyried y swyddogaeth hanfodol y bydd y ganolfan yn ei chyflawni o ran darparu amrywiaeth eang o becynnau gofal iechyd, a ydych chi'n cytuno â mi bod hygyrchedd trwy drafnidiaeth gyhoeddus ar gyfer y cyfleusterau newydd hyn yn bwysig dros ben, ac a wnewch chi ymuno â mi i alw ar y cyhoedd yn yr ardal honno i fynd i'r digwyddiad, i leisio eu pryderon am y mater hwn, ac, yn wir, am faterion eraill sy'n ymwneud â'r datblygiad newydd?

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

13:32

Carwyn Jones [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Y Prif Weinidog / The First Minister

Absolutely. The development itself is an excellent development for Cardigan. The outline business case was approved in June last year, and the health board is now progressing with the full business case, which is currently expected to be received in April. But it's absolutely crucial, of course, that the public are fully engaged with the proposals as they develop, and transport is obviously an important issue that the health board will need to consider.

Yn sicr. Mae'r datblygiad ei hun yn ddatblygiad ardderchog i Aberteifi. Cymeradwywyd yr achos busnes amlinellol ym mis Mehefin y llynedd, ac mae'r bwrdd iechyd yn bwrw ymlaen â'r achos busnes llawn nawr, y disgwylir ar hyn o bryd iddo ddod i law ym mis Ebrill. Ond mae'n gwbl hanfodol, wrth gwrs, bod y cyhoedd yn ymgysylltu'n llawn â'r cynigion wrth iddynt ddatblygu, ac mae trafnidiaeth yn amlwg yn fater pwysig y bydd angen i'r bwrdd iechyd ei ystyried.

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

Fferyllfeydd Cymunedol

Community Pharmacies

13:32

Gwenda Thomas [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

5. A wnaiff y Prif Weinidog ddatganiad am bwysigrwydd fferyllfeydd cymunedol yng Nghymru? OAQ(4)2751(FM)

5. Will the First Minister make a statement on the importance of community pharmacies in Wales? OAQ(4)2751(FM)

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

13:33

Carwyn Jones [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Y Prif Weinidog / The First Minister

We recognise how important community pharmacies are in Wales. We continue to invest in and develop the role of community pharmacies as part of improving primary care, including, of course, our announcement yesterday of over £750,000 to provide better access to patients' records.

Rydym ni'n cydnabod pa mor bwysig yw fferyllfeydd cymunedol yng Nghymru. Rydym ni'n parhau i fuddsoddi yn swyddogaeth fferyllfeydd cymunedol a'i datblygu yn rhan o wella gofal sylfaenol, gan gynnwys, wrth gwrs, ein cyhoeddiad ddoe o fwy na £750,000 i ddarparu gwell mynediad at gofnodion cleifion.

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

13:33

Gwenda Thomas [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Thank you for that, First Minister, and I, for one, agree that Choose Pharmacy is certainly an excellent initiative. First Minister, can you outline what further responsibilities may be transferred to pharmacies, to provide patient treatment once they're integrated with GPs and hospitals?

Diolch am hynna, Brif Weinidog, ac rwyf i, yn un, yn cytuno bod Dewis Fferyllfa yn sicr yn fenter ardderchog. Brif Weinidog, a allwch chi amlinellu pa gyfrifoldebau pellach allai gael eu trosglwyddo i fferyllfeydd, i ddarparu triniaeth i gleifion ar ôl iddyn nhw gael eu hintegreiddio â meddygon teulu ac ysbytai?

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

13:33 **Carwyn Jones** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Y Prif Weinidog / The First Minister

Well, there are great opportunities. Firstly, of course, where pharmacists are able to provide treatment for people, there's then no need for them to go to the GP, and we know of the pressures on GPs. It means that they can administer flu vaccines, they can run smoking cessation programmes, emergency supplies of medicines and reviews of medicines. These are all issues that, in years gone by, would have to be done by a GP, but it doesn't need to be done by a GP, releasing GPs then to deal with more serious cases. Pharmacists now are clinically trained, and this forms part of the Choose Well message that we have, which says, 'Go first of all to the pharmacy, and then GP practice nurse, GP, and so forth'.

Wel, ceir cyfleoedd gwych. Yn gyntaf, wrth gwrs, pan fo fferyllwyr yn gallu darparu triniaeth i bobl, nid oes angen iddyn nhw fynd at y meddyg teulu, ac rydym ni'n gwybod am y pwysau ar feddygon teulu. Mae'n golygu y gallan nhw roi brechiadau rhag y fflw, y gallan nhw redeg rhaglenni rhoi'r gorau i ysmegu, cyflenwadau brys o feddyginiaethau ac adolygiadau o feddyginiaethau. Mae'r rhain i gyd yn faterion y byddai'n rhaid, yn y gorffennol, iddynt gael eu cyflawni gan feddyg teulu, ond nid oes angen iddynt gael eu cyflawni gan feddyg teulu, gan ryddhau meddygon teulu wedyn i ymdrin ag achosion mwy difrifol. Mae fferyllwyr wedi eu hyfforddi'n glinigol erbyn hyn, ac mae hyn yn rhan o'r neges Dewis Doeth sydd gennym ni, sy'n dweud, 'Ewch i'r fferyllfa yn gyntaf oll, ac yna nyrs practis y feddygfa deulu, y meddyg teulu, ac yn y blaen.'

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

13:34 **Suzy Davies** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

First Minister, community pharmacists have been helping patients with the inconvenience of renewing prescriptions for some time, by arranging to reorder, collect, and sometimes deliver drugs to patients. Will your Government reconsider the possibility of allowing community pharmacists to dispense for more than one month at a time to patients with certain stable chronic conditions, though we're not talking about wasted drugs at all, on the basis that that would reduce the impact of missed appointments on GP surgeries?

Brif Weinidog, mae fferyllwyr cymunedol wedi bod yn helpu cleifion gyda'r anghyfleustra o adnewyddu presgripsiynau ers cryn amser, trwy drefnu i ailarchebu, casglu, ac weithiau danfon cyffuriau i gleifion. A wnaiff eich Llywodraeth ailystyried y posibilrwydd o ganiatáu i fferyllwyr cymunedol ddsbarthu am fwy na mis ar y tro i gleifion â chyflyrau cronig sefydlog penodol, er nad ydym yn sôn am gyffuriau sy'n cael eu gwastraffu o gwbl, ar y sail y byddai hynny'n lleihau effaith methu â chyrraedd apwyntiadau ar feddygfeydd teulu?

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

13:34 **Carwyn Jones** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Y Prif Weinidog / The First Minister

My understanding is that that's possible now—that they're able to do that already—again, releasing time for GPs to deal with more serious issues.

Fy nealltwriaeth i yw bod hynny'n bosibl nawr—eu bod nhw'n gallu gwneud hynny eisoes—unwaith eto, gan ryddhau amser i feddygon teulu ymdrin â materion mwy difrifol.

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

Aston Martin

Aston Martin

13:35 **Lindsay Whittle** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

6. Faint o arian y mae Llywodraeth Cymru wedi'i fuddsoddi mewn denu Aston Martin i Sain Tathan? OAQ(4)2766(FM)

6. How much money has the Welsh Government invested in attracting Aston Martin to St Athan? OAQ(4)2766(FM)

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

13:35 **Carwyn Jones** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Y Prif Weinidog / The First Minister

The financial terms, of course, are commercially confidential, but I can tell Members that we will be investing in a new road that will be key to providing access to the commercial occupiers at St Athan, and of course we will be working with the company in order to ensure that the building is refitted.

Mae'r telerau ariannol, wrth gwrs, yn fasnachol gyfrinachol, ond gallaf ddweud wrth yr Aelodau y byddwn yn buddsoddi mewn ffordd newydd a fydd yn allweddol i ddarparu mynediad i ddeiliaid masnachol yn Sain Tathan, ac wrth gwrs byddwn yn gweithio gyda'r cwmni er mwyn sicrhau bod yr adeilad yn cael ei ailosod.

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

13:35

Lindsay Whittle [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Thank you, First Minister. I understand your reluctance to answer due to the sensitivity, but of course it is taxpayers' money. Could I ask you how many of these 750 highly skilled jobs will go to current workers in Wales? I emphasise the words 'current workers' because I can accept that certain specialist posts will need to be imported, but I do hope that this will actually create jobs for people here in Wales.

Diolch yn fawr, Brif Weinidog. Rwy'n deall eich amharodwydd i ateb oherwydd y sensitifrwydd, ond arian trethdalwyr yw hwn, wrth gwrs. A gaf i ofyn i chi faint o'r 750 o swyddi hynod fedrus hyn fydd yn mynd i weithwyr presennol yng Nghymru? Rwy'n pwysleisio'r geiriau 'gweithwyr presennol' gan y gallaf dderbyn y bydd angen mewnfario swyddi arbenigol penodol, ond rwy'n gobeithio y bydd hyn yn creu swyddi i bobl yma yng Nghymru.

[Senedd.tv](#)
[Fideo Video](#)

13:36

Carwyn Jones [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Y Prif Weinidog / The First Minister

Well, of course, that's the idea. It's the same with General Dynamics yesterday in Merthyr. The reason why these companies invest in Wales is not to do with money. As Aston Martin themselves said, they had better financial offers to go elsewhere, and there were 19 sites that were competing against us. They were impressed by what they described as the passion and professionalism of the Welsh Government and the team that brought the investment in, but also, of course, any investor needs to be sure that the skills, and the pipeline of skills, exist in the local area. If that doesn't exist, they won't come, no matter how much money is available. It was made very clear to me, both by Aston Martin and indeed by General Dynamics yesterday, that they are fully confident that the skills they need exist in the local area, and I'd anticipate the vast majority of jobs going to people locally.

Wel, wrth gwrs, dyna'r syniad. Mae'r un fath â General Dynamics ddoe ym Merthyr. Nid yw'r rheswm pam mae'r cwmnïau hyn yn buddsoddi yng Nghymru yn ymwneud ag arian. Fel y dywedodd Aston Martin eu hunain, cawsant gynigion ariannol gwell i fynd i rywle arall, ac roedd 19 o safleoedd yn cystadlu yn ein herbyn. Gwnaeth yr hyn a ddisgrifiwyd ganddynt fel angerdd a phroffesiynoldeb Llywodraeth Cymru a'r tîm a ddaeth â'r buddsoddiad i mewn, gryn argraff arnynt, ond hefyd, wrth gwrs, mae angen i unrhyw fuddsoddw'r fod yn siŵr bod y sgiliau, a'r biblinell sgiliau, yn bodoli yn yr ardal leol. Os nad yw'n bodoli, ni fyddant yn dod, waeth faint o arian sydd ar gael. Gwnaed yn eglur iawn i mi, gan Aston Martin a chan General Dynamics ddoe yn wir, eu bod yn gwbl hyderus bod y sgiliau sydd eu hangen arnynt yn bodoli yn yr ardal leol, a byddwn yn rhagweld y mwyafrif llethol o swyddi yn mynd i bobl leol.

[Senedd.tv](#)
[Fideo Video](#)

13:36

William Graham [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Certainly on this side of the house we greatly welcome the arrival of Aston Martin and the jobs that it will bring. [Interruption.] I've never had an Aston Martin myself. [Laughter.] I preferred the Jensen Interceptor, but there we are; I've answered your questions. First Minister, it is important also that your Government should establish a properly private-sector-led investment council that can feed back to Government the requests of private industry to make more of these new developments successful in Wales.

Yn sicr ar yr ochr hon i'r tŷ rydym ni'n croesawu'n fawr dyfodiad Aston Martin a'r swyddi y bydd hynny'n eu creu. [Torri ar draws.] Ni fu gen i Aston Martin erioed fy hun. [Chwerthin.] Roedd yn well gen i'r Jensen Interceptor, ond dyna ni; rwyf wedi ateb eich cwestiynau. Brif Weinidog, mae'n bwysig hefyd y dylai eich Llywodraeth sefydlu cyngor buddsoddi dan arweiniad sector preifat priodol sy'n gallu hysbysu Llywodraeth am geisiadau diwydiant preifat i wneud mwy o'r datblygiadau newydd hyn yn llwyddiannus yng Nghymru.

[Senedd.tv](#)
[Fideo Video](#)

13:37

Carwyn Jones [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Y Prif Weinidog / The First Minister

We do it already, of course, and the evidence of that is shown by the fact that we've had record foreign direct investment—the best for 30 years. Aston Martin is one example, General Dynamics is another. There are others in the pipeline. Wales is certainly seen as a place to come now, and what's particularly important is that we are seen as a place where high-skilled, well-paid jobs come. The argument I always had about the policies of the late 1980s and 1990s was this: jobs were brought here that were low paid and unskilled, and they went elsewhere as soon as they had the opportunity, which is why we saw the unemployment rate coming down in the early 1990s, but GDP dropping as well, because the jobs weren't that well paid compared to what had gone before in mining and in steel making. It's something for us all to celebrate that we are seen as being in the forefront as a country that can attract high-quality investment because of the skills of our people. It's a tribute to the people of Wales themselves that they are seen by so many investors around the world as the sort of people who can provide the skills that are needed for those companies to prosper.

Rydym ni'n ei wneud eisoes, wrth gwrs, a dangosir tystiolaeth o hynny gan y ffaith ein bod wedi cael y buddsoddiad uniongyrchol mwyaf erioed o dramor—y gorau ers 30 mlynedd. Mae Aston Martin yn un enghraifft, mae General Dynamics yn un arall. Mae eraill ar y gweill. Mae Cymru'n sicr yn cael ei ystyried fel lle i ddod iddo nawr, a'r hyn sy'n arbennig o bwysig yw ein bod yn cael ein hystyried fel man lle mae swyddi hynod fedrus a chyflogau da yn dod. Y ddadl oedd gennyf erioed am bolisiau diwedd y 1980au a'r 1990au oedd hon: daethpwyd â swyddi cyflogau isel a di-grefft yma, ac aethant i leoedd eraill cyn gynted ag y cawsant y cyfle, a dyna pam y gwelsof ni'r gyfradd ddiweithdra yn gostwng ddechrau'r 1990au, ond cynnyrch domestig gros yn gostwng hefyd, gan nad oedd y swyddi'n talu'n dda iawn o'u cymharu â'r hyn oedd yn digwydd cynt ym meysydd mwynloddio a gwaith dur. Mae'n rhywbeth i ni i gyd ei ddathlu ein bod ni'n cael ein hystyried fel gwlad sydd ar flaen y gad sy'n gallu denu buddsoddiad o ansawdd uchel oherwydd sgiliau ein pobl. Mae'n deyrnged i bobl Cymru eu hunain eu bod yn cael eu hystyried gan gynifer o fuddsoddwyr ledled y byd fel y math o bobl a all ddarparu'r sgiliau sydd eu hangen i'r cwmnïau hynny ffynnu.

[Senedd.tv](#)
[Fideo](#) [Video](#)

13:38

Y Llywydd / The Presiding Officer [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Keith Davies. No. Question 7, Bethan Jenkins.

Keith Davies. Na. Cwestiwn 7, Bethan Jenkins.

[Senedd.tv](#)
[Fideo](#) [Video](#)

Prosiect Twnnel y Rhondda

The Rhondda Tunnel Project

13:38

Bethan Jenkins [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

7. A wnaiff y Prif Weinidog roi'r wybodaeth ddiweddaraf am gyfranogiad Llywodraeth Cymru ym mhrosiect twnnel y Rhondda? OAQ(4)2754(FM)

7. Will the First Minister provide an update on the Welsh Government's involvement in the Rhondda tunnel project? OAQ(4)2754(FM)

[Senedd.tv](#)
[Fideo](#) [Video](#)

13:38

Carwyn Jones [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Y Prif Weinidog / The First Minister

We are currently working with Highways England. Just to explain, they manage the tunnel on behalf of the Secretary of State for Transport. They took over what was once described as the Burdensome Estate of the railways, and now it's the Highways Agency Historical Railways Estate. That's why they're involved. We are working with them to establish the legal, financial, safety and environmental liabilities associated with the transfer of ownership. We are working with them to consider the full implications associated with the asset before any transfer is considered further.

Rydym ni'n gweithio gyda Highways England ar hyn o bryd. Dim ond i egluro, maen nhw'n rheoli'r twnnel ar ran yr Ysgrifennydd Gwladol dros Drafnidiaeth. Cymerasant drosodd yr hyn a ddisgrifiwyd unwaith fel Ystâd Feichus y rheilffyrdd, ac Ystâd Rheilffyrdd Hanesyddol yr Asiantaeth Priffyrdd yw e erbyn hyn. Dyna pam maen nhw'n cymryd rhan. Rydym ni'n gweithio gyda nhw i bennu'r rhwymedigaethau cyfreithiol, ariannol, diogelwch ac amgylcheddol sy'n gysylltiedig â throsglwyddo perchnogaeth. Rydym ni'n gweithio gyda nhw i ystyried y goblygiadau llawn sy'n gysylltiedig â'r ased cyn ystyried unrhyw drosglwyddiad ymhellach.

[Senedd.tv](#)
[Fideo](#) [Video](#)

13:39

Bethan Jenkins [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Thank you, First Minister. I'm asking about that, really, because the members of the society have been concerned that there's been some to-ing and fro-ing between the Welsh Government and the highways department. I think it's the historical part of the department that you would be talking to in terms of that estate. I wonder whether you can tell us, during those discussions, are you minded therefore to take over responsibility. Because from talking to the society, other things can fall into place, such as planning permission for other types of access for the area, when that ownership issue has been sorted. I think there's a stumbling block at the moment, and they would like to know timelines from you, First Minister.

Diolch yn fawr, Brif Weinidog. Rwy'n gofyn am hynny, mewn gwirionedd, gan fod aelodau'r gymdeithas wedi bod yn poeni y bu rhywfaint o fynd yn ôl ac ymlaen rhwng Llywodraeth Cymru a'r adran priffyrdd. Rwy'n credu mai'r rhan hanesyddol o'r adran y byddech chi'n siarad â hi o ran yr ystâd honno. Tybed a allech chi ddweud wrthym, yn ystod y trafodaethau hynny, a ydych chi o blaid, felly, cymryd y cyfrifoldeb. Oherwydd o siarad â'r gymdeithas, gall pethau eraill ddisgyn i'w lle, fel caniatâd cynllunio ar gyfer mathau eraill o fynediad ar gyfer yr ardal, pan fo'r mater perchnogaeth hwnnw wedi'i ddatrys. Rwy'n credu bod maen tramgwydd ar hyn o bryd, a byddent yn hoffi cael gwybod am yr amserlenni gennyh chi, Brif Weinidog.

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

13:39

Carwyn Jones [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Y Prif Weinidog / The First Minister

The first thing to do is to establish the liabilities. We don't know what they are yet, in the same way as you wouldn't buy a house without having a structural survey—you would want to have some idea of what the condition of that building was. So, what we're working with Highways England on doing is to understand what the structure of the tunnel is like and what the liabilities—legal, environmental and structural—might be. Once that's understood, the next stage will be to consider whether there should be a formal request for transfer. But, if you make a formal request for transfer without considering what the liabilities might be, then clearly that creates a potential difficulty further on down the line. It's important that we go into this with our eyes open, and that's why we're working with Highways England in order for those liabilities to be understood.

Y peth cyntaf i'w wneud yw pennu'r rhwymedigaethau. Nid ydym yn gwybod beth ydyn nhw eto, yn yr un modd na fyddech yn prynu tŷ heb gael arolwg strwythurol—byddech chi eisiau cael rhyw syniad o beth oedd cyflwr yr adeilad hwnnw. Felly, yr hyn yr ydym ni'n gweithio gyda Highways England ynglŷn ag ef yw deall beth yw strwythur y twnnel a beth yw'r rhwymedigaethau—cyfreithiol, amgylcheddol a strwythurol. Ar ôl cael dealltwriaeth o hynny, y cam nesaf fydd ystyried a ddylid cael cais trosglwyddo ffurfiol. Ond, os gwnewch chi gais ffurfiol i drosglwyddo heb ystyried beth allai'r rhwymedigaethau fod, yna mae'n amlwg bod hynny'n creu anhawster posibl arall yn ddiweddarach. Mae'n bwysig ein bod yn mynd i mewn i hyn gyda'n llygaid ar agor, a dyna pam yr ydym ni'n gweithio gyda Highways England er mwyn i'r rhwymedigaethau hynny gael eu deall.

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

13:40

David Rees [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

First Minister, the Welsh Government's support for the feasibility study and the bat survey has been greatly welcomed by all interested in the reopening of that tunnel. However, these are just the first steps in a process that, hopefully, will see the reconnection of the Afan and Rhondda valleys, which, in itself, could be a great attraction for tourists in both valleys and across Wales as a whole. Will the Welsh Government continue to work with the members of the Rhondda Tunnel Society and local Members in—? I acknowledge the comment you made about the liability of the tunnel aspect, but this project can be taken forward to achieve that goal of reconnection and create a world-class attraction for tourists.

Brif Weinidog, bu croeso mawr i gefnogaeth Llywodraeth Cymru i'r astudiaeth ddichonoldeb a'r arolwg ystumod gan bawb sydd â diddordeb mewn ailagor y twnnel hwnnw. Fodd bynnag, dim ond y camau cyntaf yw'r rhain mewn proses a fydd, gobeithio, yn arwain at ailgysylltu cymoedd Afan a Rhondda, a allai, ynddo'i hun, fod yn atyniad mawr i dwristiaid yn y ddau gwm ac ar draws Cymru gyfan. A wnaiff Llywodraeth Cymru barhau i weithio gydag aelodau Cymdeithas Twnnel Rhondda ac Aelodau lleol yn—? Rwy'n cydnabod y sylw a wnaethoch am agwedd rhwymedigaeth y twnnel, ond gellir bwrw ymlaen â'r prosiect hwn i gyrraedd y nod hwnnw o ailgysylltu a chreu atyniad o'r radd flaenaf i dwristiaid.

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

13:41

Carwyn Jones [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Y Prif Weinidog / The First Minister

Absolutely. We'll continue to work with the society. I know that the Minister, for example, has commissioned Sustrans to provide technical expertise and support to enable the society to develop a high-level plan in their aspiration of reopening the tunnel and to help the society to understand the steps that it needs to take in order to move the scheme forward, and that co-operation will continue.

Yn sicr. Byddwn yn parhau i weithio gyda'r gymdeithas. Gwn fod y Gweinidog, er enghraifft, wedi comisiynu Sustrans i ddarparu arbenigedd technegol a chefnogaeth i alluogi'r gymdeithas i ddatblygu cynllun lefel uchel yn ei dyhead i ailagor y twnnel a helpu'r gymdeithas i ddeall y camau y mae angen iddi eu cymryd er mwyn symud y cynllun yn ei flaen, a bydd y cydweithrediad hwnnw'n parhau.

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

13:41

Andrew R.T. Davies [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

First Minister, obviously this was on the order paper, this question, so hopefully you've got a fair bit of briefing there. I think people understand you need to make the assessment of the liabilities—everyone does understand that—but can you give a time frame for when those assessments will be concluded and the Government will be in a position to give some concrete answers to perfectly legitimate questions? Obviously, the trust find themselves unable to bid for grants et cetera without secure knowledge about the ownership and the potential for securing a stake in the tunnel.

Brif Weinidog, yn amlwg roedd hwn ar y papur trefn, y cwestiwn hwn, felly gobeithio bod gennych chi gryn dipyn o frifio yn y fan yna. Rwy'n credu bod pobl yn deall bod angen i chi wneud yr asesiad o'r rhwymedigaethau—mae pawb yn deall hynny—ond a allwch chi roi amserlen ar gyfer pryd bydd yr asesiadau hynny'n dod i ben ac y bydd y Llywodraeth mewn sefyllfa i roi atebion pendant i gwestiynau cwbl ddilys? Yn amlwg, mae'r ymddiriedolaeth yn canfod ei hun yn methu â gwneud cais am grantiau ac ati heb wybodaeth sicr am y berchnogaeth a'r potensial ar gyfer sicrhau cyfran yn y twnnel.

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

13:42

Carwyn Jones [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Y Prif Weinidog / The First Minister

We can't give a timescale until we know what the liabilities are and we understand the figure that Highways England give us. Because it's a disused railway asset, the tunnel itself has no monetary value, so there's no purchase price in that regard, but of course there are bound to be levels of liability. In terms of the transfer, there are a number of implications that need to be considered before we take this further. Highways England consider that there are substantial liability costs, although they haven't yet told us what those costs are. Those costs, at the moment, are underwritten by the Secretary of State. So, if there were to be liabilities, it follows that those costs would then need to be underwritten by Welsh Government. Before we understand what those costs are, we need to have that figure in place. As soon as that figure is available to us, then, of course, it'll be possible to give with greater clarity a timescale for the future of the tunnel.

Ni allwn roi amserlen tan y byddwn yn gwybod beth yw'r rhwymedigaethau a'n bod yn deall y ffigur y mae Highways England yn ei roi i ni. Oherwydd ei fod yn ased rheilffordd segur, nid oes gan y twnnel ei hun unrhyw werth ariannol, felly nid oes pris prynu yn hynny o beth, ond wrth gwrs mae'n siŵr y bydd lefelau o rwymedigaeth. O ran y trosglwyddiad, ceir nifer o oblygiadau y mae angen eu hystyried cyn i ni fynd â hyn ymhellach. Mae Highways England o'r farn bod costau rhwymedigaeth sylweddol, er nad ydynt wedi dweud wrthym ni eto beth yw'r costau hynny. Mae'r costau hynny, ar hyn o bryd, yn cael eu gwarantu gan yr Ysgrifennydd Gwladol. Felly, pe byddai rhwymedigaethau, mae'n dilyn y byddai angen i'r costau hynny gael eu gwarantu wedyn gan Lywodraeth Cymru. Cyn i ni ddeall beth yw'r costau hynny, mae angen i ni gael y ffigur hwnnw wedi'i sefydlu. Cyn gynted ag y bydd y ffigur hwnnw ar gael i ni, yna, wrth gwrs, bydd yn bosibl rhoi amserlen ar gyfer dyfodol y twnnel gyda mwy o eglurder.

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

Darpariaeth Ffonau Symudol

Mobile Phone Provision

13:43

Rhun ap Iorwerth [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

8. A wnaiff y Prif Weinidog ddatganiad am ddarpariaeth ffonau symudol yng nghefn gwlad? OAQ(4)2764(FM)[W]

8. Will the First Minister make a statement on mobile phone provision in rural areas? OAQ(4)2764(FM)[W]

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

13:43

Carwyn Jones [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Y Prif Weinidog / The First Minister

Ar ôl y gytundeb â Llywodraeth y Deyrnas Unedig—rwy'n gwybod bod pethau nawr yn symud ymlaen—mae gweithredwyr ffonau symudol yn cynllunio gwelliannau i ddarpariaeth galwadau a data yng Nghymru erbyn 2017. Rwy'n siŵr bydd Aelodau eisiau sicrhau eu bod yn gwneud hynny'n gymwys.

Following an agreement with the United Kingdom Government—I know that things are now progressing—the mobile phone operators are planning improvements to the data coverage and voice coverage in Wales by 2017. Of course, Members will want to ensure that that's exactly what happens.

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

13:43

Rhun ap Iorwerth [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

Er bod ardaloedd gwledig fel Ynys Môn yn talu'r un faint â phawb arall ym Mhrydain am eu gwasanaeth ffôn symudol, maen nhw'n aml iawn yn cael gwasanaeth eilradd. I ddweud y gwir, mae rhai yn talu mwy am ffôn symudol mewn rhywle fel Ynys Môn—rhai yn talu am ddau ffôn, un ar gyfer y gwaith, un ar gyfer y tŷ; rhai yn talu am focs i gryfhau'r signal; ac eraill hyd yn oed yn gorfod talu 'roaming charges' oherwydd bod y signal o Iwerddon yn gryfach na'r signal sydd yn Ynys Môn. Mae'r 'Daily Post' ar hyn o bryd yn rhedeg ymgyrch i geisio gwella signal yn y gogledd, ac mi oeddent yn datgelu ffigurau ddoe ynglŷn â 'coverage' 4G: rwy'n meddwl yr oedd yr Iseldiroedd ar 83 y cant, Prydain ar 53 y cant a Chymru ar 20 y cant. O ystyried bod cysylltedd yn beth mor bwysig yng nghefn gwlad, beth sydd wedi rhwystro Llywodraeth Cymru rhag gallu annog cwmnïau ffonau symudol i wneud mwy i ddarparu gwell gwasanaeth a signal yng nghefn gwlad ac yn Ynys Môn?

Although rural areas such as Ynys Môn pay exactly the same as everyone else in the British isles for their mobile phone signal, the service is often second rate. To be honest, many pay more for a mobile phone in areas such as Ynys Môn—some pay for two phones, one for work and one for home; some pay for a box to boost the signal; and others have to pay roaming charges because the signal from Ireland is stronger than the signal available on Ynys Môn. The 'Daily Post' at present is running a campaign to try and improve mobile signal in north Wales and they revealed some figures yesterday on 4G coverage: I think that the Netherlands are on 83 per cent, Britain is on 53 per cent and Wales is on just 20 per cent. Given that connectivity is so important in rural areas, what has prevented the Welsh Government from encouraging the mobile phone providers to do more to provide enhanced signal in rural areas and in Ynys Môn?

13:44

Carwyn Jones [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Y Prif Weinidog / The First Minister

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

Yn gyntaf, rwy'n deall y pwynt ynglŷn ag Iwerddon, fel rhywun sydd â chwaer yng nghyfraith sydd yn byw yn nhref Warrenpoint yng Ngogledd Iwerddon. Mae signal cryfach yn dod o ochr arall y dŵr, o'r Weriniaeth, felly rydych yn talu taliadau 'roaming' o achos hynny. Nid yw hwn yn rhywbeth sydd wedi cael ei ddatganoli, wrth gwrs. Serch hynny, rŷm ni wedi bod yn gwthio Llywodraeth y Deyrnas Unedig a hefyd y gweithredwyr er mwyn sicrhau bod pobl yn cael y gwasanaeth ddylen nhw ei gael.

First of all, I understand the point about Ireland, as somebody who has a sister-in-law living in the town of Warrenpoint in Ireland. A stronger signal comes from across the water, from the Republic, and therefore you pay roaming charges because for that. This is not a devolved issue, of course. However, we have been pushing the UK Government and also the mobile providers to ensure that people receive the service that they should have. If we look

Os edrychwn ni ar Ynys Môn, mae Ynys Môn yn fflat, felly byddai pobl yn meddwl byddai Ynys Môn yn weddol rwydd o ran cael signal i'r rhan fwyaf o gymunedau ar Ynys Môn ei hunan. Er hynny, nid yw hynny'n iawn, ac, wrth gwrs, fel y byddai fe'n gwybod, mae rhai rhannau o'r ynys lle mae signal, ond signal gwan yw e, er gwaethaf beth y mae'r ffôn yn ei ddweud. So, mae'n bosibl i wneud galwad ffôn, ond nid yw'n bosibl i ddata gael eu lawrlwytho. Nawr bod y cytundeb yna wedi cael ei arwyddo gan Lywodraeth y Deyrnas Unedig a hefyd y gweithredwyr, rydym ni'n edrych ymlaen nawr i sicrhau bod Llywodraeth y Deyrnas Unedig yn sicrhau bod pethau yn newid am y gorau yn y rhan fwyaf o Gymru.

If you look at Anglesey, it's flat, and you'd imagine that it would be quite easy to get a signal or coverage to most of the communities on Anglesey itself. Despite that, that is not right, and, as you will know full well, there are some areas where there is a signal, but it's a very weak one, despite what it says on the phone. It's not possible to download data, although it's possible to make a phone call. Now that the agreement has been signed by the UK Government and also the providers, we now look forward to ensuring that the United Kingdom Government ensures that things change for the better in the majority of Wales.

13:45

Russell George [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

I understand that the mobile network operators have written a joint letter to the Welsh Government urging you to review the planning framework to facilitate the roll-out of mobile infrastructure. All mobile network operators have expressed the view that, if the necessary mobile infrastructure is to be rolled out across rural Wales, they must be permitted to do so by local planning authorities through more flexible planning regulation, which would allow an increase of permitted development to a height of 25m and allow a 5m mast height in non-protected areas. I'd be grateful for an update on this and your view on this.

Rwy'n deall bod gweithredwyr y rhwydwaith symudol wedi ysgrifennu llythyr ar y cyd i Lywodraeth Cymru yn eich annog i adolygu'r fframwaith cynllunio i hwyluso'r broses o gyflwyno seilwaith symudol. Mae'r holl weithredwyr rhwydweithiau symudol wedi mynegi'r farn, os yw'r seilwaith symudol angenrheidiol am gael ei gyflwyno ar draws cefn gwlad Cymru, bod yn rhaid iddynt gael caniatâd i wneud hynny gan awdurdodau cynllunio lleol trwy reoleiddio cynllunio mwy hyblyg, a fyddai'n caniatáu cynnydd i ddatblygiad a ganiateir i uchder o 25m ac yn caniatáu uchder mast o 5m mewn ardaloedd nad ydynt yn warchoddedig. Byddwn yn ddiolchgar am yr wybodaeth ddiweddaraf am hyn a'ch barn ar hyn.

- 13:46 **Carwyn Jones** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
Y Prif Weinidog / The First Minister
- Well, I don't accept the situation is any different, or any worse, rather, in Wales than it is in England. It's important that the operators learn to share as well—to share masts. To have a separate mast for every single operator strikes me as being inefficient. In other countries, masts are shared and I'd urge them certainly to do that. But now we look to see the UK Government ensuring that the agreement that they have reached with the operators becomes effective for most people in Wales.
- Wel, nid wyf yn derbyn bod y sefyllfa yn wahanol, nac yn waeth, yn hytrach, yng Nghymru nag ydyw yn Lloegr. Mae'n bwysig bod y gweithredwyr yn dysgu i rannu hefyd—i rannu mastiau. Mae'n fy nharo i bod cael mast ar wahân ar gyfer pob un gweithredwr yn aneffeithlon. Rhennir mastiau mewn gwledydd eraill a byddwn yn sicr yn eu hannog i wneud hynny. Ond nawr rydym ni'n disgwyl gweld Llywodraeth y DU yn sicrhau bod y cytundeb y maen nhw wedi ei wneud gyda'r gweithredwyr yn dod yn effeithiol i fwyaf pob Cymru.
- It's not just the masts, of course, because one of the issues that have been raised, and I raised it earlier, and I know the Member for Ynys Môn has raised this as well, is the strength of the signal. There have been many occasions, and I'm sure Members will have had experience of this themselves, where the phone may show four or five bars of phone reception, but you can't download data, because the signal doesn't seem to be strong enough. I'm not going to pretend to be an expert on the technical aspects of this, but it isn't simply a question of having masts in place, it's a question of making sure that the strength of the signal coming from the mast is strong enough to make sure—or the bandwidth is strong enough to make sure—that people can use the signal for downloading information as well as phoning and texting.
- Nid dim ond y mastiau yw hyn, wrth gwrs, oherwydd un o'r materion a godwyd, ac fe'i codwyd gennyf i'n gynharach, a gwn fod yr Aelod dros Ynys Môn wedi codi hyn hefyd, yw cryfder y signal. Bu sawl achlysur, ac rwy'n siŵr y bydd yr Aelodau wedi cael profiad o hyn eu hunain, lle gall y ffôn ddangos pedwar neu bum bar o dderbyniad ffôn, ond nad ydych chi'n gallu lawrlwytho data, gan ei bod yn ymddangos nad yw'r signal yn ddigon cryf. Nid wyf yn mynd i esgus bod yn arbenigwr ar agweddau technegol hyn, ond nid yw'n gwestiwn syml o godi mastiau, mae'n fater o wneud yn siŵr bod cryfder y signal sy'n dod o'r mast yn ddigon cryf i wneud yn siŵr—neu fod y lled band yn ddigon cryf i wneud yn siŵr—y gall pobl ddefnyddio'r signal ar gyfer lawrlwytho gwybodaeth yn ogystal â ffonio ac anfon negeseuon testun.
- 13:47 **Y Llywydd / The Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
Finally, Kirsty Williams. Yn olaf, Kirsty Williams.
- 13:47 **Kirsty Williams** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- First Minister, the mobile infrastructure project was meant to deliver hundreds of masts across the UK to prevent notspots, but the Government in Westminster have scrapped that programme, having just built 40. Having dealt with them, and indeed the mobile companies, forgive me if I'm a little bit cynical as to whether this agreement will actually make a difference to my constituents in Brecon and Radnorshire. You say this is not a devolved issue, but economic development and public services are devolved issues, and mobile telephony and good signals are crucial to the delivery of both. What steps will the Welsh Government take to ensure that all communities in Wales have access to decent mobile phone coverage?
- Brif Weinidog, roedd y prosiect seilwaith symudol i fod i ddarparu cannoedd o fastiau ar draws y DU i atal manau gwan, ond mae'r Llywodraeth yn San Steffan wedi diddymu'r rhaglen honno, ar ôl adeiladu 40 yn unig. Ar ôl ymdrin â nhw, ac yn wir y cwmnïau ffonau symudol, maddeuwch i mi os wyf i braidd yn sinigaidd o ran pa un a fydd y cytundeb hwn wir yn gwneud gwahaniaeth i'm hetholwyr ym Mrycheiniog a Sir Faesyfed. Rydych chi'n dweud nad yw hwn yn fater sydd wedi'i ddatganoli, ond mae datblygiad economaidd a gwasanaethau cyhoeddus yn faterion datganoledig, ac mae teleffoni symudol a signalau da yn hanfodol i ddarparu'r ddau. Pa gamau wnaiff Llywodraeth Cymru eu cymryd i sicrhau bod gan bob cymuned yng Nghymru fynediad at dderbyniad ffonau symudol da?
- 13:48 **Carwyn Jones** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
Y Prif Weinidog / The First Minister
- Well, it's right to say that economic development is devolved, but telecoms are not. There is an obligation on the UK Government to make sure that mobile phone coverage improves across the whole of the UK. We expect to see the UK Government deliver that, certainly by next year. If that is not delivered, then we'll have to consider what steps to take next.
- Wel, mae'n iawn i ddweud bod datblygu economaidd wedi'i ddatganoli, ond nid yw telathrebu. Ceir rhwymedigaeth ar Lywodraeth y DU i sicrhau bod derbyniad ffonau symudol yn gwella ar draws y DU gyfan. Disgwylw'n weld Llywodraeth y DU yn cyflawni hynny, yn sicr erbyn y flwyddyn nesaf. Os nad yw'n cael ei ddarparu, yna bydd yn rhaid i ni ystyried pa gamau i'w cymryd nesaf.
- 13:48 **Y Llywydd / The Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
Thank you, First Minister. Diolch yn fawr, Brif Weinidog.

13:48 **2. Datganiad a Chyhoeddiad Busnes**

Llywydd / The Presiding Officer [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

We now move to item 2, which is the business statement, and I call on the Minister, Jane Hutt.

2. Business Statement and Announcement

Symudwn at eitem 2 nawr, sef y datganiad busnes, a galwaf ar y Gweinidog, Jane Hutt.

Y [Senedd.tv](#)
[Fideo](#) [Video](#)

13:48 **Jane Hutt** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Llywydd, there's been one change to the business statement for this week's business. The First Minister will make a statement on the Government and Laws in Wales Bill. Business for the final week of the Assembly is as shown on the business statement and announcement, which can be found among the agenda papers available to Members electronically.

Lywydd, bu un newid i'r datganiad busnes ar gyfer busnes yr wythnos hon. Bydd y Prif Weinidog yn gwneud datganiad ar y Bil Llywodraeth a Chyfreithiau yng Nghymru. Mae busnes ar gyfer wythnos olaf y Cynulliad fel y'i dangosir ar y datganiad a chyhoeddiad busnes, y gellir ei weld ymhlith papurau'r agenda sydd ar gael i'r Aelodau'n electronig.

[Senedd.tv](#)
[Fideo](#) [Video](#)

13:49 **Nick Ramsay** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Presiding Officer, as you know, today is International Women's Day, and I know you're hosting a number of events here at the Senedd. On Saturday, I visited Oxfam in Monmouth and donated one of my fiancée's handbags—with her permission, I should add—as part of their campaign to support women living in challenging circumstances across the world. Will you join me in welcoming the efforts of Oxfam and other charities, whose volunteers work tirelessly throughout the year to raise much-needed funds and to raise awareness of days such as International Women's Day?

Lywydd, fel y gwyrddoch, heddiw yw Diwrnod Rhyngwladol y Menywod, a gwn eich bod yn cynnal nifer o ddigwyddiadau yma yn y Senedd. Ddydd Sadwrn, ymwelais ag Oxfam yn Nhrefynwy a rhoddais un o fagiau llaw fy nyweddi—gyda'i chaniatâd hi, dylwn ychwanegu—yn rhan o'u hymgyrch i gefnogi menywod sy'n byw o dan amgylchiadau anodd ar draws y byd. A wneuch chi ymuno â mi i groesawu ymdrechion Oxfam ac elusennau eraill, y mae eu gwirfoddolwyr yn gweithio'n ddiflino drwy gydol y flwyddyn i godi arian sydd wir ei angen ac i godi ymwybyddiaeth o ddiwrnodau fel Diwrnod Rhyngwladol y Menywod?

[Senedd.tv](#)
[Fideo](#) [Video](#)

13:49 **Jane Hutt** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Well, I very much welcome Nick Ramsay's support, not only for that particular initiative in terms of Oxfam, but for International Women's Day, which I know we're going to debate tomorrow, led by the Presiding Officer, Dame Rosemary Butler, and I recognise the role she has played in terms of raising the profile of women in public life in particular, but of course our Minister for Communities and Tackling Poverty is also speaking at an Oxfam event. There are a number of International Women's Day events, and it is very important that we recognise not only the achievements but also the work that we have to do in terms of progressing equality for women, not just here in Wales but across the world.

Wel, rwy'n croesawu cefnogaeth Nick Ramsay yn fawr, nid yn unig i'r fenter benodol honno o ran Oxfam, ond i Ddiwrnod Rhyngwladol y Menywod, y gwn ein bod yn mynd i'w drafod yfory, dan arweiniad y Llywydd, y Fonesig Rosemary Butler, ac rwy'n cydnabod y swyddogaeth y mae hi wedi ei chyflawni o ran codi proffil menywod mewn bywyd cyhoeddus yn enwedig, ond wrth gwrs mae ein Gweinidog Cymunedau a Threchu Tlodi hefyd yn siarad mewn digwyddiad Oxfam. Ceir nifer o ddigwyddiadau Diwrnod Rhyngwladol y Menywod, ac mae'n bwysig iawn ein bod yn cydnabod nid yn unig y llwyddiannau ond hefyd y gwaith y mae'n rhaid i ni ei wneud o ran symud cydraddoldeb i fenywod yn ei flaen, nid yn unig yma yng Nghymru ond ar draws y byd.

[Senedd.tv](#)
[Fideo](#) [Video](#)

13:50 **Mike Hedges** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Last week, I visited the Morrision Hospital idiopathic pulmonary fibrosis support group, and I was very impressed with the level of support being provided for those suffering from the disease. Can I request an oral or written statement on the pulmonary fibrosis service within Wales?

Yr wythnos diwethaf, ymwelais â grŵp cymorth ffeibrosis idiopathig yr ysgyfaint Ysbyty Treforys, a gwnaeth lefel y cymorth sy'n cael ei ddarparu i'r rhai sy'n dioddef o'r clefyd gryn argraff arnaf i. A gaf i ofyn am ddatganiad llafar neu ysgrifenedig ar y gwasanaeth ffeibrosis yr ysgyfaint yng Nghymru?

[Senedd.tv](#)
[Fideo](#) [Video](#)

13:50

Jane Hutt [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

I thank Mike Hedges for that question. It gives us a chance to highlight this service, which is not just being provided for patients at Morriston with pulmonary fibrosis, but, of course, we have a very strong pulmonary fibrosis patient group in the Gower—very complimentary of the local service. And I will ask the Minister for Health and Social Services to write to you on this matter.

Diolchaf i Mike Hedges am y cwestiwn yna. Mae'n rhoi cyfle i ni dynnu sylw at y gwasanaeth hwn, sy'n cael ei ddarparu nid yn unig i gleifion yn Nhreforys sydd â ffeibrosis yr ysgyfaint, ond, wrth gwrs, mae gennym ni grŵp cleifion ffeibrosis yr ysgyfaint cryf iawn yng Ngŵyr—sy'n canmol y gwasanaeth lleol yn fawr. A byddaf yn gofyn i'r Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol ysgrifennu atoch ar y mater hwn.

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

13:51

Bethan Jenkins [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Minister, I wonder if we could have a statement from the Welsh Government on any discussions you have had with the European Commission on the current situation with regard to Tata Steel. I ask because I'm aware that you may be able to access both the European fund for strategic investments and the Horizon 2020 money. I was at the Commission offices a few weeks ago, and they seem to think that if Wales applied for such funding that developments such as the power plant at the steelworks in Port Talbot could become a reality, due to being able to access that fund. So, I wonder if you could give us a statement to that effect.

Weinidog, tybed a allem ni gael datganiad gan Lywodraeth Cymru ar unrhyw drafodaethau yr ydych chi wedi eu cael gyda'r Comisiwn Ewropeaidd ar y sefyllfa bresennol o ran Tata Steel. Rwy'n gofyn gan fy mod i'n ymwybodol efallai y gallech chi gael mynediad at y gronfa Ewropeaidd ar gyfer buddsoddiadau strategol ac arian Horizon 2020. Roeddwn i yn swyddfeydd y Comisiwn ychydig wythnosau yn ôl, ac mae'n ymddangos eu bod nhw'n meddwl pe byddai Cymru'n gwneud cais am gyllid o'r fath y gallai datblygiadau fel yr orsaf bŵer yn y gwaith dur ym Mhort Talbot ddod yn realiti, gan eu bod yn gallu cael gafael ar y cyllid hwnnw. Felly, tybed a allech chi roi datganiad i ni i'r perwyl hwnnw.

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

I also wanted to ask for a statement from the Minister for Natural Resources regarding the Llynfi biomass site. People living in the area have been messaging me in the last few days saying that there has been a fire burning there for the last six days, that the air stinks of smoke and that they don't know how to get in touch with Natural Resources Wales. They have tried to contact them via Twitter, but they haven't been responsive. Obviously, this is something that concerns local people, so I wonder whether we could have a statement from the Minister to see how this can be progressed.

Roeddwn i hefyd eisiau gofyn am ddatganiad gan y Gweinidog Cyfoeth Naturiol am safle biomas Llynfi. Mae pobl sy'n byw yn yr ardal wedi bod yn anfon negeseuon ataf dros y diwrnodau diwethaf yn dweud y bu tân yn llosgi yno ers chwe diwrnod, bod yr aer yn drewi o fwg ac nad ydynt yn gwybod sut i gysylltu â Chyfoeth Naturiol Cymru. Maen nhw wedi ceisio cysylltu â nhw trwy Twitter, ond nid ydynt wedi ymateb. Yn amlwg, mae hyn yn rhywbeth sy'n poeni pobl leol, felly tybed a allem ni gael datganiad gan y Gweinidog i weld sut y gellir bwrw ymlaen â hyn.

13:52

Jane Hutt [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

I'm very glad to say that, in terms of access to European funding—not only structural funds but related funds that can support Tata—we're working very closely with the Commission. In fact, I was in Brussels last week and I raised this with the Commission—and, of course, following very closely to the Minister's work on the taskforce, but also recognising that, for example, when I announced the multi-million Materials and Manufacturing Academy at Swansea bay innovation campus, Tata was there present, recognising that this would help them in terms of leading into cutting-edge technology, which is so important for the future of Tata steelworks.

Rwy'n falch iawn o ddweud, o ran mynediad at gyllid Ewropeaidd—nid yn unig cronfeydd strwythurol, ond arian cysylltiedig a all gefnogi Tata—ein bod yn gweithio'n agos iawn gyda'r Comisiwn. A dweud y gwir, roeddwn i ym Mrwsel yr wythnos diwethaf a chodais hyn gyda'r Comisiwn—ac, wrth gwrs, yn fuan iawn ar ôl gwaith y Gweinidog ar y tasglu, ond hefyd gan gydnabod, er enghraifft, pan gyhoeddais yr Academi Deunyddiau a Gweithgynhyrchu ar gampws arloesi bae Abertawe, roedd Tata yno'n bresennol, gan gydnabod y byddai hyn yn eu helpu o ran arwain i mewn i'r dechnoleg ddiweddaraf, sydd mor bwysig i ddyfodol gwaith dur Tata.

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

Now, your second point: of course the Minister will respond to any questions that are raised in terms of responding to what is a local fire, where you need all agencies, of course, to respond.

Nawr, eich ail bwynt: wrth gwrs bydd y Gweinidog yn ymateb i unrhyw gwestiynau a godir o ran ymateb i'r hyn sy'n dân lleol, lle mae angen i bob asiantaeth, wrth gwrs, ymateb.

13:53

Kirsty Williams [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Minister, International Women's Day also gives us the opportunity to reflect on the advancements that we've made in women's health issues, of which there have been many in recent decades. But constituents of mine remain concerned about the policy by Breast Test Wales to invite women for mammograms between the ages of 50 and 70, and then allow self-referral after that. Now, I'm sure you'd agree with me it's a very important procedure, but there's always something slightly more inviting you could put into your diary than a mammogram, and often people put that off. Does the Government have any intention to relook at the evidence around self-referral for mammograms after the age of 70, and to revise the policy to continue to invite women, given that a woman's risk of cancer increases with age?

Weinidog, mae Diwrnod Rhyngwladol y Menywod hefyd yn rhoi cyfle i ni fyfyrto ar y datblygiadau yr ydym ni wedi eu gwneud o ran materion iechyd menywod, a bu llawer ohonynt yn y degawdau diwethaf. Ond mae etholwyr i mi yn dal yn bryderus ynghylch y polisi gan Bron Brawf Cymru i wahodd menywod am famogramau rhwng 50 a 70 oed, ac yna caniatáu hunangyfeirio ar ôl hynny. Nawr, rwy'n siŵr y byddech chi'n cytuno â mi ei bod yn driniaeth bwysig iawn, ond mae bob amser rhywbeth ychydig mwy deniadol y gallech chi ei roi yn eich dyddiadur na mamogram, ac yn aml mae pobl yn ei ohirio. A oes gan y Llywodraeth unrhyw fwrriad i ailystyried y dystiolaeth o ran hunangyfeirio ar gyfer mamogramau ar ôl 70 oed, ac i ddiwygio'r polisi i barhau i wahodd menywod, o gofio bod risg menyw o gael canser yn cynyddu gydag oedran?

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

13:54

Jane Hutt [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Of course, the success of Breast Test Wales is clearly evident—huge progress—and I remember Dame Deirdre Hine, who was the chief medical officer—you'll recall her as well, I'm sure, Kirsty—and the way she pioneered this and took this forward and saved so many lives in terms of women's health, and it's very important to acknowledge that again today, as International Women's Day. Obviously, it's evidence-based in terms of the service that's provided, and also linked to the national committee on screening and the advice that they give on screening. But I know the Minister takes account of this, and also patient questions and concerns that arise. That will, of course, be looking at the impact of self-referral routes to Breast Test Wales.

Wrth gwrs, mae llwyddiant Bron Brawf Cymru yn gwbl amlwg—cynnydd enfawr—ac rwy'n cofio'r Fonesig Deirdre Hine, y prif swyddog meddygol gynt—byddwch chi'n ei chofio hi hefyd, rwy'n siŵr, Kirsty—a'r ffordd y gwnaeth hi arloesi hyn a datblygu hyn ac achub cymaint o fywydau o ran iechyd menywod, ac mae'n bwysig iawn cydnabod hynny eto heddiw, ar Ddiwrnod Rhyngwladol y Menywod. Yn amlwg, mae'n seiliedig ar dystiolaeth o ran y gwasanaeth sy'n cael ei ddarparu, a hefyd yn gysylltiedig â'r pwyllgor cenedlaethol ar sgrinio a'r cyngor y maen nhw'n ei roi ar sgrinio. Ond rwy'n gwybod bod y Gweinidog yn cymryd hyn i ystyriaeth, yn ogystal â chwestiynau a phryderon cleifion sy'n codi. Bydd hynny, wrth gwrs, yn edrych ar effaith llwybrau hunangyfeirio i Bron Brawf Cymru.

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

13:55

Mark Isherwood [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Can I call for a single statement on voter registration? Following publication of a co-signed letter from party leaders and co-chairs of the all-party parliamentary group on democratic participation in Westminster, the Bite the Ballot campaign has asked us to raise the need to boost electoral registration in the National Assembly before we go into recess. According to Office for National Statistics figures for December 2015, my regional constituency of North Wales witnessed a 25 per cent drop in 16 and 17-year-old attainers registered to vote as the next generation of Welsh voters. Bite the Ballot's 'Missing Millions' report is being launched in Westminster today with solutions, and, to take this forward urgently, with elections for the Assembly and referendum imminent, what action will the Welsh Government take to issue special guidance to electoral registration officers in Wales, reminding them of their power to go into and work with schools in the same way that the electoral officer for Northern Ireland does? In Northern Ireland a proven and successful schools initiative seeks to ensure every young person registers in the one place they're obliged to be: at school. If it's good enough for Ireland, why not Wales? I would welcome, as would the campaign, a statement accordingly.

A gaf i alw am un datganiad ar gofrestru pleidleiswyr? Ar ôl cyhoeddi llythyr wedi'i gyd-lofnodi gan arweinwyr y pleidiau a chyd-gadeiryddion y grŵp seneddol hollbleidiol ar gyfranogiad democrataidd yn San Steffan, mae ymgyrch Bite the Ballot wedi gofyn i ni godi'r angen i roi hwb i gofrestradau etholiadol yn y Cynulliad Cenedlaethol cyn i ni fynd i'r toriad. Yn ôl ffigurau'r Swyddfa Ystadegau Gwladol ar gyfer mis Rhagfyr 2015, bu gostyngiad o 25 y cant i nifer y cyrhaeddwyr 16 a 17 mlwydd oed yn fy etholaeth ranbarthol i yn y gogledd fel cenedlaeth nesaf pleidleiswyr Cymru. Mae adroddiad 'Missing Millions' Bite the Ballot yn cael ei lansio yn San Steffan heddiw gydag atebion, ac, i fwrw ymlaen â hyn ar frys, gydag etholiadau'r Cynulliad a'r refferendwm ar fin cael eu cynnal, pa gamau wnaiff Llywodraeth Cymru eu cymryd i gyhoeddi canllawiau arbennig i swyddogion cofrestru etholiadol Cymru, yn eu hatgoffa o'u pŵer i fynd i mewn i ysgolion a gweithio â nhw yn yr un modd ag y mae'r swyddog etholiadol ar gyfer Gogledd Iwerddon yn ei wneud? Yng Ngogledd Iwerddon, mae menter ysgolion profedig a llwyddiannus yn ceisio sicrhau bod pob unigolyn ifanc yn cofrestru yn yr un lle y mae'n rhaid iddyn nhw fod: yn yr ysgol. Os yw'n ddigon da i Iwerddon, pam nad Cymru? Byddwn yn croesawu, fel y byddai'r ymgyrch, ddatganiad yn unol â hynny.

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

13:56

Jane Hutt [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Well, it is quite extraordinary that you raise this, assuming absolute ignorance, or are you not ashamed of your Government—of the way the UK Government has intervened to make democratic registration opportunities so difficult, so complex? It is astonishing that you raise that question. But, of course, we wish to as a Welsh Government support not only those who are eligible to vote but also those who are responsible, and so we have given additional funding to local authorities in order to assist them in this huge task, which I know is going to result, unfortunately, in terms of the new arrangements that have been imposed by your Government, in much more difficult access to democracy as we move into all electoral cycles.

Wel, mae'n eithaf rhyfeddol eich bod yn codi hyn, gan dybio anwybodaeth lwyr, neu onid oes gennych chi gywilydd o'ch Llywodraeth—o'r ffordd y mae Llywodraeth y DU wedi ymyrryd i wneud cyfleoedd cofrestru democrataidd mor anodd, mor gymhleth? Mae'n rhyfeddol eich bod yn codi'r cwestiwn yna. Ond, wrth gwrs, rydym ni'n dymuno fel Llywodraeth Cymru, cefnogi nid yn unig y rhai sy'n gymwys i bleidleisio ond hefyd y rhai sy'n gyfrifol, ac felly rydym ni wedi rhoi arian ychwanegol i awdurdodau lleol er mwyn eu cynorthwyo yn y dasg enfawr hon, yr wyf yn gwybod sy'n mynd i arwain, yn anffodus, o ran y trefniadau newydd sydd wedi eu gorfodi gan eich Llywodraeth chi, at fynediad llawer mwy anodd at ddemocratiaeth wrth i ni symud i mewn i bob cylch etholiadol.

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

13:57

Alun Ffred Jones [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Mae gwasanaeth awyr de-gogledd yn un pwysig iawn, iawn wrth gwrs, ac mae cysondeb yn y gwasanaeth hwnnw yn eithriadol o bwysig o ran cynnal niferoedd y teithwyr ac yn y blaen, ac felly roedd y ffaith bod Air Links wedi cael ei hatal, i ddechrau, yn y gwasanaeth, wedi cael effaith andwyol ar hynny. Ond y broblem ddiweddaraf ydy bod teithwyr a oedd yn teithio gydag Air Links wedi archebu tocynnau ymlaen llaw ac maen nhw'n methu â chael unrhyw gyswllt gyda'r cwmni awyr i gael eu digolledu. Mi fuaswn i'n hoffi datganiad gan y Gweinidog yn datgan ei sefyllfa—Links Air, mae'n ddrwg gen i. Buaswn i'n licio datganiad gan y Gweinidog i ddweud yn union beth ydy'r sefyllfa ddiweddaraf a beth ydy sefyllfa'r teithwyr yma sydd wedi methu â chysylltu a methu â chael eu harian yn ôl er bod yna addewid wedi cael ei wneud i wneud hynny ar y dechrau.

The north to south Wales air service is very important, of course, and consistency of service is extremely important in terms of maintaining passenger numbers and so on, and therefore the fact that Air Links were first of all suspended from continuing the service had a detrimental effect in that regard. But the latest problem is that passengers travelling with Air Links had booked their tickets beforehand and they can't make any contact with the company to be recompensed. I would like a statement from the Minister setting out—Links Air, I do apologise. So, I would like a statement from the Minister informing us exactly what the latest situation is and what the position is for these passengers who have failed to get in touch with the company and haven't been reimbursed, although a pledge was given that that would be done initially.

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

13:58

Jane Hutt [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Well, of course, this is, as you say, Alun Ffred Jones, a matter for Links Air and it is a matter for Links Air to resolve. We are aware that there have been some difficulties in terms of lack of contact in terms of future bookings with the company before it decided to cease operating the intra-Wales air service in January. Of course, this is wholly unacceptable. We're actively working with the Civil Aviation Authority and Links Air to seek a resolution for passengers, and the economy, science and transport Minister is also considering what other measures the Welsh Government might take if the situation doesn't improve, because she doesn't want to see passengers negatively impacted by the situation.

Wel, wrth gwrs, mae hwn, fel y dywedwch, Alun Ffred Jones, yn fater i Links Air ac mae'n fater i Links Air ei ddatrys. Rydym ni'n ymwybodol y cafwyd rhai anawsterau o ran diffyg cysylltiad o ran archebion yn y dyfodol gyda'r cwmni cyn iddo benderfynu ymatal rhag gweithredu'r gwasanaeth hedfan y tu mewn i Gymru ym mis Ionawr. Wrth gwrs, mae hyn yn gwbl annerbyniol. Rydym ni'n mynd ati i weithio gyda'r Awdurdod Hedfan Sifil a Links Air i geisio cael ateb i deithwyr, ac mae Gweinidog yr economi, gwyddoniaeth a thrafnidiaeth hefyd yn ystyried pa fesurau eraill y gallai Llywodraeth Cymru eu cymryd os na fydd y sefyllfa'n gwella, gan nad yw eisiau gweld teithwyr yn cael eu heffeithio'n negyddol gan y sefyllfa.

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

13:59

Christine Chapman [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Minister, there was an important announcement from the health Minister last week with the very welcome launch of the new national autism service. Now, over the years I've dealt with numerous parents of children with autism who've been affected by what they feel have been gaps in service provision, and the new joined-up service, I'm sure, will, I hope, tackle this. Now, I know there's not much time left in this Assembly session, but could it be arranged for the health Minister to make an oral statement on these changes, which have the potential to really improve the lives of people with autism across Wales?

Weinidog, cafwyd cyhoeddiad pwysig gan y Gweinidog iechyd yr wythnos diwethaf gyda lansiad y gwasanaeth awtistiaeth cenedlaethol newydd, sydd i'w groesawu'n fawr. Nawr, dros y blynyddoedd, rwyf ymdrin â nifer o rieni plant ag awtistiaeth sydd wedi cael eu heffeithio gan yr hyn y maen nhw'n teimlo oedd yn fylchau yn y ddarpariaeth o wasanaethau, ac rwy'n siŵr y bydd y gwasanaeth cydgysylltiedig newydd, rwy'n gobeithio, yn mynd i'r afael â hyn. Nawr, rwy'n gwybod nad oes llawer o amser ar ôl yn y sesiwn Cynulliad hwn, ond a ellid trefnu i'r Gweinidog iechyd wneud datganiad llafar ar y newidiadau hyn, sydd â'r potensial i wella o ddifrif bywydau pobl ag awtistiaeth ledled Cymru?

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

13:59

Jane Hutt [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

Well, can I start by paying tribute to Christine Chapman, the Member for Cynon Valley, for the vigilance with which she has not only responded to her constituents but also raised these issues, particularly in response to the developing services in Wales—pioneering services in terms of autism. It is very welcome—I know that we welcome it across this Chamber—that we have this new national autism service for Wales, providing that lifetime support for children and adults. Of course, that was announced on 4 March. Again, just for the record today, Mark Drakeford, the Minister for Health and Social Services launched this and said that this was a key part of our Welsh Government's refreshed autistic spectrum disorder action plan. And it's subject to consultation, which will give opportunities for you and also Members and all those you represent to respond. Of course, it does go back to, as I said, that original strategic action plan in 2008, and it is backed by £6 million of Welsh Government funding over the next three years.

Wel, a gaf i ddechrau trwy dalu teyrnged i Christine Chapman, yr Aelod dros Gwm Cynon, am y wyladwriaeth y mae hi wedi ei ddangos nid yn unig wrth ymateb i'w hetholwyr ond wrth godi'r materion hyn hefyd, yn enwedig mewn ymateb i'r gwasanaethau sy'n datblygu yng Nghymru—gwasanaethau arloesol o ran awtistiaeth. Mae i'w groesawu'n fawr—gwn ein bod yn ei groesawu ar draws y Siambr hon—bod y gwasanaeth awtistiaeth cenedlaethol newydd hwn i Gymru gennym ni, yn darparu'r cymorth hwnnw am oes i blant ac oedolion. Wrth gwrs, cyhoeddwyd hynny ar 4 Mawrth. Unwaith eto, dim ond ar gyfer y cofnod heddiw, lanswyd hwn gan Mark Drakeford, y Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol a dywedodd bod hyn yn rhan allweddol o gynllun gweithredu ar ei newydd wedd ein Llywodraeth Cymru ar gyfer anhwylderau ar y sbectrum awtistig. Ac mae'n destun ymgynghoriad, a fydd yn rhoi cyfle i chi yn ogystal â'r Aelodau a phawb yr ydych chi'n eu cynrychioli i ymateb. Wrth gwrs, mae'n mynd yn ôl, fel y dywedais, i'r cynllun gweithredu strategol gwreiddiol hwnnw yn 2008, ac mae wedi ei gefnogi gan £6 miliwn o gyllid gan Lywodraeth Cymru dros y tair blynedd nesaf.

14:01

Eluned Parrott [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

Could I request a statement on school places and the impact of the Welsh Government's 5 per cent surplus places policy from the Minister for education, please, given the emerging crisis we're seeing in Cardiff? I have to declare an interest, Presiding Officer, in that my own son is one of the children affected here. Hundreds of children have been declined their first choice of school; dozens are still left without a place anywhere in their catchment. I've been told, for example, of one instance where a child living in Pentwyn, on the extreme east of the city, has been told to consider a school in Ely, right on the extreme west of the city, a journey that will add three hours to his school day, every single day. That child actually lives closer to Newport than to that particular school. I'm told that Llanishen High School, Fitzalan High School, Cardiff High School, St Teilo's high school and Bishop of Llandaff high school are all massively oversubscribed. This is an entirely predictable crisis. Those children were in primary school previously. The parents quite rightly want to know what is going to be done to resolve this.

A gaf i ofyn am ddatganiad am leoedd ysgol ac effaith polisi 5 y cant o leoedd dros ben Llywodraeth Cymru gan y Gweinidog addysg, os gwelwch yn dda, o ystyried yr argyfwng sy'n dod i'r amlwg yng Nghaerdydd? Mae'n rhaid i mi ddatgan buddiant, Lywydd, gan fod fy mab fy hun yn un o'r plant sy'n cael eu heffeithio yma. Mae cannoedd o blant wedi cael gwrthod eu dewis cyntaf o ysgol; mae dwysinau wedi eu gadael heb le mewn unrhyw fan yn eu dalgyloch o hyd. Fe'm hysbyswyd, er enghraifft, am un achos lle dywedwyd wrth blentyn sy'n byw ym Mhentwyn, ar begwn dwyreiniol y ddinas, i ystyried ysgol yn Nhreflái, ar begwn gorllewinol y ddinas, taith a fyddai'n ychwanegu tair awr i'w ddiwrnod ysgol, bob dydd. Mae'r plentyn hwnnw'n byw yn agosach at Gasnewydd na'r ysgol benodol honno. Rwy'n clywed bod Ysgol Uwchradd Llanisien, Ysgol Uwchradd Fitzalan, Ysgol Uwchradd Caerdydd, Ysgol Uwchradd Teilo Sant ac Ysgol Uwchradd Esgob Llandaf i gyd wedi'u gordanysggrifio'n aruthrol. Mae hwn yn argyfwng hollol ragweladwy. Roedd y plant hynny yn yr ysgol gynradd yn flaenorol. Mae'r rhieni, a hynny'n ddigon teg, eisiau gwybod beth sy'n mynd i gael ei wneud i ddatrys hyn.

14:02

Jane Hutt [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

This is a matter for the local authority. I understand it appears to focus on one school, and it is important that local authorities do keep school capacity under review. Obviously, there are rising school populations, but, in terms of the sufficiency of places, while, in some secondary schools in Cardiff, there may be an issue, there are surplus places in others. But it is important to state today that it is for the local authority to ensure sufficiency and to handle this.

Mater i'r awdurdod lleol yw hwn. Rwy'n deall ei fod yn ymddangos i fod yn canolbwyntio ar un ysgol, ac mae'n bwysig bod awdurdodau lleol yn parhau i adolygu capasiti ysgolion. Yn amlwg, ceir poblogaethau ysgol sy'n cynyddu, ond, o ran cael digon o leoedd, er, efallai y bydd problem mewn rhai ysgolion uwchradd yng Nghaerdydd, ceir lleoedd dros ben mewn eraill. Ond mae'n bwysig datgan heddiw mai cyfrifoldeb yr awdurdod lleol yw sicrhau bod digon o leoedd ac i ymdrin â hyn.

14:02	Darren Millar Bywgraffiad Biography	Senedd.tv Fideo Video
	<p>Minister, can I call for a statement from the Minister for education on work experience placements in Wales? We all know that work experience is a very valuable thing for young people and, indeed, employers to engage in, but Careers Wales have told me that they were specifically told by the Welsh Labour Government not to fund the health and safety vetting of work experience placements with effect from September last year and that this was specifically removed as part of their remit letter. I've got a copy of the remit letter in front of me in which it is very, very clear that they are not being required to undertake that function any more. The result of this in my own constituency is that many employers now are not able to take work experience placements and that schools are being asked to pick up the tab for this sort of vetting, which was previously funded very successfully and very economically by Careers Wales. Can I ask for a statement to explain the rationale behind this move from the education Minister, and will he reconsider the position in order that this valuable tool for employers and for young people can be reinstated as soon as possible?</p>	<p>Weinidog, a gaf i alw am ddatganiad gan y Gweinidog addysg ar leoliadau profiad gwaith yng Nghymru? Rydym ni i gyd yn gwybod bod profiad gwaith yn rhywbeth gwerthfawr iawn i bobl ifanc ac, yn wir, cyflogwyr i gymryd rhan ynddo, ond mae Gyrfa Cymru wedi dweud wrthyf eu bod wedi eu hysbysu'n benodol gan Lywodraeth Lafur Cymru i beidio ag ariannu'r broses o fetio iechyd a diogelwch lleoliadau profiad gwaith yn effeithiol o fis Medi y llynedd ac y cafwyd gwared ar hyn yn benodol yn rhan o'u llythyr cylch gwaith. Mae gen i gopi o'r llythyr cylch gwaith o fy mlaen lle mae'n gwbl, gwbl eglur nad yw'n ofynnol iddyn nhw gyflawni'r swyddogaeth honno mwyach. Canlyniad hyn yn fy etholaeth i yw nad yw llawer o gyflogwyr yn gallu derbyn lleoliadau profiad gwaith erbyn hyn ac y gofynnir i ysgolion dalu'r bil am y math hwn o fetio, a ariannwyd yn llwyddiannus iawn ac yn ddarbodus iawn gan Gyrfa Cymru yn y gorffennol. A gaf i ofyn am ddatganiad i egluro'r rhesymeg y tu ôl i'r cam hwn gan y Gweinidog addysg, ac a wnaiff ef ailystyried y sefyllfa fel y gall yr offeryn gwerthfawr hwn i gyflogwyr ac i bobl ifanc gael ei ailgyflwyno cyn gynted â phosibl?</p>
14:03	Jane Hutt Bywgraffiad Biography	Senedd.tv Fideo Video
	<p>Of course, the Welsh Government is fully in support, and also welcoming, of private, public and third sector organisations and employers providing that all-important work experience for our young people.</p>	<p>Wrth gwrs, mae Llywodraeth Cymru yn cefnogi, ac yn croesawu, sefydliadau a chyflogwyr y sector preifat, y sector cyhoeddus a'r trydydd sector sydd yn darparu'r profiad gwaith hollbwysig hwnnw i'n pobl ifanc.</p>
14:04	Y Llywydd / The Presiding Officer Bywgraffiad Biography	Senedd.tv Fideo Video
	<p>Thank you, Minister.</p>	<p>Diolch yn fawr, Weinidog.</p>
14:04	3. Datganiad: Bil Llywodraeth a Chyfreithiau yng Nghymru	3. Statement: The Government and Y Laws in Wales Bill
	Llywydd / The Presiding Officer Bywgraffiad Biography	Senedd.tv Fideo Video
	<p>We now move to item 3, which is a statement by the First Minister on the Government and Laws in Wales Bill. First Minister.</p>	<p>Symudwn yn awr at eitem 3, sef datganiad gan y Prif Weinidog am y Bil Llywodraeth a Chyfreithiau yng Nghymru. Brif Weinidog.</p>
14:04	Carwyn Jones Bywgraffiad Biography	Senedd.tv Fideo Video
	<p><i>Y Prif Weinidog / The First Minister</i></p>	
	<p>Thank you, Llywydd. I'd like to make a statement about the draft Government and Laws in Wales Bill, which the Welsh Government published yesterday, together with an explanatory summary.</p>	<p>Diolch i chi, Lywydd. Hoffwn wneud datganiad am y Bil drafft Llywodraeth a Chyfreithiau yng Nghymru, a gyhoeddwyd gan Lywodraeth Cymru ddoe, ynghyd â chrynodeb esboniadol.</p>

Since last August, my officials and I have spent a considerable amount of time trying to make the Secretary of State's former draft Wales Bill work. We've done this in the context of the accepted view that the current conferred-powers model should be replaced by a reserved-powers model. It's been widely agreed, most notably by the unanimous vote by this Assembly in response to the Constitutional and Legislative Affairs Committee report, that the proposals on the table from the UK Government are flawed. As we discussed last week, the Secretary of State has announced his intention to modify his draft Wales Bill, and he will not therefore be in a position to introduce it to Parliament until much later in the year. I have, therefore, taken the decision to publish our conclusions on how to make a reserved-powers model for Wales work in the form of our alternative Bill. The Bill reflects an approach that is based on a comprehensive perspective of the governance of Wales in the UK, it's futureproofed in line with Silk commission recommendations, and the law regarding the constitutional status of Wales will be found in a single source document rather than a collection of Acts developed over time.

The perspective of Wales in the UK is shown in our approach to the list of reserved powers laid out in the draft Bill. In our internal discussions we have repeatedly asked ourselves: what are the functions of Government that, for the good of the union and its citizens, should be held at UK level? So, we propose a list of reservations that includes those matters essential to the maintenance and continuing good health of the UK's political, economic and social union. For example, provisions supporting the UK's internal market, or the equity of entitlement to social security benefits, which underpins our common citizenship of the UK, are reserved matters. By taking this principled approach, the number of reservations is kept to an essential minimum.

Conversely, applying the subsidiarity principle recommended by the Constitutional and Legislative Affairs Committee, we have omitted from the list of reservations those matters where responsibility for decisions should lie at the lowest possible level consistent with their effective implementation, or closest to where they will have their effect. Those matters therefore are devolved responsibilities for what we will, in future, call the Welsh Parliament.

In this way, we think the draft Bill we have published strengthens democracy in Wales within the union; it will make the Welsh Parliament responsible for the matters that most frequently affect people in their daily lives, and make the Members of this place directly accountable to their electorates for discharge of those responsibilities.

Ers mis Awst diwethaf, mae fy swyddogion a minnau wedi treulio cryn dipyn o amser yn ceisio gwneud i Fil Cymru drafft blaenorol yr Ysgrifennydd Gwladol weithio. Rydym ni wedi gwneud hyn yng nghyd-destun y farn a dderbyniwyd y dylai'r model rhoi pwerau presennol gael ei ddisodli gan fodel cadw pwerau. Mae wedi ei gytuno yn eang, yn fwyaf nodedig gan bleidlais unfrydol y Cynulliad hwn mewn ymateb i adroddiad y Pwyllgor Materion Cyfansoddiadol a Deddfwriaethol, bod y cynigion a gyflwynwyd gan Lywodraeth y DU yn wallus. Fel y trafodwyd yr wythnos diwethaf, mae'r Ysgrifennydd Gwladol wedi cyhoeddi ei fwiad i addasu ei Fil Cymru drafft, ac felly ni fydd mewn sefyllfa i'w gyflwyno i'r Senedd â'n yn llawer hwyrach yn y flwyddyn. Rwyf i, felly, wedi penderfynu cyhoeddi ein casgliadau ar sut i wneud i fodel cadw pwerau weithio yng Nghymru ar ffurf ein Bil amgen. Mae'r Bil yn adlewyrchu dull o weithredu sy'n seiliedig ar safbwynt cynhwysfawr o lywodraethu Cymru yn y Deyrnas Unedig, mae'n ddiogel rhag y dyfodol yn unol ag argymhellion comisiwn Silk, a bydd y gyfraith ynglŷn â statws cyfansoddiadol Cymru ar gael mewn un ddogfen ffynhonnell yn hytrach na chasgliad o Ddeddfau a ddatblygir dros amser.

Dangosir safbwynt Cymru yn y DU yn ein dull o weithredu'r rhestr o bwerau a gadwyd yn ôl a nodir yn y Bil drafft. Yn ein trafodaethau mewnol, rydym wedi gofyn i'n hunain dro ar ôl tro: pa swyddogaethau Llywodraeth y dylid eu cynnal, er lles yr undeb a'i dinasyddion, ar lefel y DU? Felly, rydym yn cynnig rhestr o faterion a gedwir yn ôl sy'n cynnwys y materion hynny sy'n hanfodol i gynnal iechyd da parhaus undeb gwleidyddol, economaidd a chymdeithasol y DU. Mae darpariaethau sy'n cefnogi marchnad fewnol y DU, neu ecwiti o'r hawl i fudd-daliadau nawdd cymdeithasol, er enghraifft, sy'n sail i'n dinasyddiaeth gyffredin yn y Deyrnas Unedig, yn faterion a gadwyd yn ôl. Drwy ddefnyddio'r dull egwyddorol hwn, mae nifer y materion a gedwir yn ôl yn aros ar leiafswm hanfodol.

I'r gwrthwyneb, trwy gymhwyso'r is-egwyddor a argymhellwyd gan y Pwyllgor Materion Cyfansoddiadol a Deddfwriaethol, rydym wedi hepgor o'r rhestr o faterion a gedwir yn ôl, y materion hynny y dylai'r cyfrifoldeb am benderfynu arnynt orwedd ar y lefel isaf bosibl, yn unol â'u gweithredu yn effeithiol, neu ar y lefel sydd agosaf at ble byddant yn cael effaith. Mae'r materion hynny, felly, yn gyfrifoldebau datganoledig i'r hyn y byddwn, yn y dyfodol, yn ei alw yn Senedd Cymru.

Yn y modd hwn, rydym yn credu bod y Bil drafft yr ydym wedi ei gyhoeddi yn atgyfnerthu democratiaeth yng Nghymru o fewn yr undeb; bydd yn rhoi cyfrifoldeb i Senedd Cymru am y materion sy'n effeithio ar bobl amlaf yn eu bywydau bob dydd, ac yn gwneud Aelodau'r Senedd yn atebol yn uniongyrchol i'w hetholwyr am gyflawni'r cyfrifoldebau hynny.

Limiting the number of reservations gives us greater flexibility to meet the challenges of the future. But, by developing a new concept of deferred matters, we want also to futureproof the Bill, to reflect something envisaged by the Silk commission itself: the devolution to the Assembly, in 10 years' time, of responsibility for the civil and criminal law and the administration of justice. In other words, a separate, as opposed to distinct, legal jurisdiction for Wales. In the meantime, there would be a distinct jurisdiction along the lines the Assembly has recently unanimously sought, and the Welsh Parliament would be able to legislate substantively on deferred matters like youth justice unless Parliament disagrees.

As I said in my statement last week, I believe the creation of a legal jurisdiction for Wales is an inevitable constitutional development, and the Bill provides for that. I urge the UK Government to accept this reality and move towards this now, rather than under the pressure of events later on.

Thirdly, as Members will see, we have brought together all the relevant provisions into a single document. So the Welsh Government's draft Bill is a consolidation, but it is more than that, because we have included new drafting to reflect the requests for additional powers for the Assembly, which we have asked for, as well as, for example, incorporating two Measures passed by the last Assembly that are clearly relevant to the constitutional settlement.

My hope is that presenting the settlement in a single, logically ordered document will enable people in Wales to gain a much clearer understanding of what devolution is and how it works. And, I believe calling this place the Welsh Parliament should also aid that understanding.

So, what should happen now? In my letter to the Secretary of State yesterday, I said that our Bill cannot represent the last word on the issues, and that I will be happy to discuss the proposals further with him at an appropriate time. His decision to defer introducing his Bill into Parliament perhaps allows us the space for that. And I stress, once again, the need for us to proceed in a collaborative way. Restructuring of the devolution settlement must be done with Wales, not for Wales.

Llywydd, I do believe that legislation along the lines of the Welsh Government's Bill could provide a constitutional basis for the governance of Wales in the UK in the long term. It would meet the tests of clarity, coherence, stability, workability and sustainability, which the Secretary of State has identified as the requirements for an enduring settlement, and of course I agree with him on that.

Finally, let me say this: over the last two or three years, we have made some progress in developing devolution in a desirable way, and we have been able to do so by securing a good measure of cross-party consensus in this Chamber on the key issues. I hope that we can maintain that consensus, and that this Bill can provide a new vehicle for that.

Mae cyfyngu ar nifer y materion a gedwir yn ôl yn rhoi mwy o hyblygrwydd i ni gwrrd â heriau'r dyfodol. Ond, trwy ddatblygu cysyniad newydd o faterion gohiriedig, rydym hefyd eisiau gwneud y Bil yn ddiogel rhag y dyfodol, i adlewyrchu rhywbeth a ragwelir gan y comisiwn Silk ei hun: datganoli i'r Cynulliad, ymhen 10 mlynedd, gyfrifoldeb am y gyfraith sifil a throseddol a gweinyddu cyfiawnder. Mewn geiriau eraill, awdurdodaeth gyfreithiol ar wahân, yn hytrach nag arbennig, i Gymru. Yn y cyfamser, byddai awdurdodaeth arbennig ar y trywydd y mae'r Cynulliad wedi ei geisio yn unfrydol yn ddiweddar, a byddai Senedd Cymru yn gallu deddfu'n barhaol ar faterion gohiriedig, megis cyfiawnder ieuencid, oni bai fod y Senedd yn anghytuno.

Fel y dywedais yn fy natganiad yr wythnos diwethaf, credaf fod creu awdurdodaeth gyfreithiol yng Nghymru yn ddatblygiad cyfansoddiadol anochel, ac mae'r Bil yn darparu ar gyfer hynny. Rwyf yn annog Llywodraeth y DU i dderbyn y gwirionedd hwn a symud tuag at hyn yn awr, yn hytrach nag o dan bwysau digwyddiadau yn nes ymlaen.

Yn drydydd, fel y bydd yr Aelodau yn gweld, rydym ni wedi dwyn ynghyd yr holl ddarpariaethau perthnasol mewn un ddogfen. Felly, mae Bil drafft Llywodraeth Cymru yn gyfuniad, ond mae'n fwy na hynny, oherwydd ein bod wedi cynnwys drafftiau newydd i adlewyrchu'r ceisiadau am bwerau ychwanegol i'r Cynulliad, y gofynnwyd amdanynt, yn ogystal ag, er enghraifft, ymgorffori dau Fil a basiwyd gan y Cynulliad diwethaf sydd yn amlwg yn berthnasol i'r setliad cyfansoddiadol.

Fy ngobaith yw y bydd cyflwyno'r setliad mewn un ddogfen sydd wedi ei threfnu'n rhesymegol, yn galluogi pobl Cymru i gael dealltwriaeth lawer cliriach o beth yw datganoli a sut mae'n gweithio. Ac, rwy'n credu y dylai galw'r lle hwn yn Senedd Cymru gynorthwyo'r ddealltwriaeth honno hefyd.

Felly, beth ddylai ddigwydd nawr? Yn fy llythyr at yr Ysgrifennydd Gwladol ddoe, dywedais na fydd ein Bil ni yn gallu bod y gair olaf ar y materion hyn, ac y byddaf yn hapus i drafod y cynigion ymhellach ag ef ar adeg briodol. Mae ei benderfyniad i ohirio cyflwyno ei Fil gerbron y Senedd o bosibl yn rhoi'r lle i ni wneud hynny. A phwysleisiaf, unwaith eto, yr angen i ni symud ymlaen mewn ffordd gydweithredol. Mae'n rhaid i ailstrwythuro y setliad datganoli gael ei wneud gyda Chymru, nid ar gyfer Cymru.

Llywydd, credaf y gallai deddfwriaeth ar drywydd Bil Llywodraeth Cymru ddarparu sail gyfansoddiadol ar gyfer llywodraethu Cymru yn y DU yn yr hirdymor. Byddai'n bodloni profion eglurdeb, cydlynid, sefydlogrwydd, ymarferoldeb a chynaliadwyedd, y mae'r Ysgrifennydd Gwladol wedi eu nodi yn ofynion ar gyfer setliad parhaol, ac wrth gwrs rwyf innau'n cytuno ag ef ar hynny.

Yn olaf, gadewch i mi ddweud hyn: yn ystod y ddwy neu dair blynedd diwethaf, rydym ni wedi gwneud rhywfaint o gynnydd o ran datblygu datganoli mewn modd dymunol, ac rydym wedi gallu gwneud hynny drwy sicrhau lefel dda o gonsensws trawsbleidiol yn y Siambr hon ar y materion allweddol. Gobeithio y gallwn gynnal y consensws hwnnw, ac y gall y Bil fod yn gyfrwng newydd ar gyfer hynny.

We really do need to resolve these issues for the long term. We have spent too long talking about constitutional questions. Let us now make Welsh devolution an event, not a process. I believe legislation along the lines of that published would enable us to achieve that, and I invite the Assembly to support it accordingly.

Mae angen gwirioneddol i ni ddatrys y materion hyn ar gyfer yr hirdymor. Rydym wedi treulio gormod o amser yn siarad am gwestiynau cyfansoddiadol. Gadewch i ni nawr wneud datganoli Cymru yn ddigwyddiad yn hytrach na phroses. Credaf y byddai deddfwriaeth ar drywydd yr hyn a gyhoeddwyd yn ein galluogi i gyflawni hynny, ac rwyf yn gwahodd y Cynulliad i'w chefnogi yn briodol.

14:10

Andrew R.T. Davies [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Another Tuesday, another constitutional statement from the First Minister. Only last Tuesday, we were dealing with a statement in light of the Secretary of State's announcement the day before that there was to be a pause in the progress of the current Wales Bill until the second session in Westminster, which was always the case—it was going to be entered into the second legislative session. Now, today, we have the statement before us about the Welsh Government's draft, shadow—I don't know, call it what you will, as such, then—Bill. I didn't realise that was the job of Welsh Government, to be fair, but there you go, you learn something every day, you do.

I do also want, again, to put on the record my thanks to the Presiding Officer for the work that she has done in relation to the discussions around further constitutional powers for this place. I do believe that, going forward, whoever is in the Presiding Officer's chair really will have a huge role to play to build consensus to deliver a robust constitutional settlement for this institution and the Government that flows from it.

I firmly believe that, rather than just dealing in the narrative of what's good for Wales is good for Labour, or what's good for Labour is good for Wales, we've got to look at this in a far wider context. I think that was emphasised when, not long after the First Minister announced in the press conference the statement yesterday, Andy Burnham the shadow Secretary of State was making the point that it is not Labour Party policy to transfer policing and criminal justice to Wales. Now, I appreciate this statement and the Bill came from the Welsh Government, but could the First Minister please tell me exactly what the Labour Party's position is on this? Is it the Welsh Labour Party's position to have one line and then the Labour Party in London a different line? Could you clear that up once and for all so we do know exactly how much progress you can make on this front? We're quite open on this side of the Chamber: we do not believe that the case has been made for further devolution in respect of the criminal justice system or, indeed, policing, and we believe that more evidence is needed to persuade us of the merits of that case.

Dydd Mawrth arall, datganiad cyfansoddiadol arall gan y Prif Weinidog. Ddydd Mawrth diwethaf, roeddem yn trafod datganiad yng ngoleuni cyhoeddiad yr Ysgrifennydd Gwladol y diwrnod blaenorol y bydd saib yn hynt y Bil Cymru presennol tan yr ail sesiwn yn San Steffan, a oedd o hyd yn wir—roedd am gael ei gynnwys yn yr ail sesiwn ddeddfwriaethol. Yn awr, heddiw, mae'r datganiad ger ein bron am Fil drafft Llywodraeth Cymru—wn i ddim, galwch ef yr hyn a fyynnwch, fel y cyfryw, felly—Bil. Doeddwn i ddim yn sylweddoli mai gwaith Llywodraeth Cymru oedd hynny, a bod yn deg, ond felly y mae, rydych chi'n dysgu rhywbeth bob dydd.

Dymunaf, unwaith eto, gofnodi fy niolch i'r Llywydd am ei gwaith o ran y trafodaethau ynghylch rhagor o bwerau cyfansoddiadol ar gyfer y Cynulliad. Rwyf yn credu, wrth symud ymlaen, y bydd gan bwy bynnag sydd yng nghadair y Llywydd rôl enfawr i ddod i gonsensws i gyflwyno setliad cyfansoddiadol cadarn ar gyfer y sefydliad hwn a'r Llywodraeth sy'n deillio ohono.

Credaf yn gryf, yn hytrach na dim ond ymdrin â'r naratif bod yr hyn sy'n dda i Gymru yn dda i'r blaid Lafur, neu fod yr hyn sy'n dda i'r blaid Lafur yn dda i Gymru, bod yn rhaid i ni edrych ar hyn mewn cyd-destun llawer ehangach. Credaf y pwysleisiwyd hyn pan, yn fuan ar ôl i'r Prif Weinidog gyhoeddi'r datganiad yn y gynhadledd i'r wasg ddoe, y gwnaeth Andy Burnham, Ysgrifennydd Gwladol yr Wrthblaid y pwynt nad polisi'r Blaid Lafur yw trosglwyddo plismona a chyfiawnder troseddol i Gymru. Nawr, rwyf yn gwerthfawrogi bod y datganiad hwn a'r Bil wedi dod gan Lywodraeth Cymru, ond a allai'r Prif Weinidog ddweud wrthyf am union safbwynt y Blaid Lafur ar hyn? A yw'n safbwynt Plaid Lafur Cymru i roi un neges a bod neges wahanol gan y Blaid Lafur yn Llundain? Allech chi egluro hynny unwaith ac am byth er mwyn i ni wybod yn union faint o gynnydd y gallwch ei wneud yn hyn o beth? Rydym yn eithaf agored ar yr ochr hon i'r Siambr: nid ydym yn credu y gwnaed achos ar gyfer datganoli pellach o ran y system cyfiawnder troseddol nac ychwaith, blismona, ac rydym yn credu bod angen mwy o dystiolaeth i'n perswadio ni o ran rhinweddau'r achos hwnnw.

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

I am disappointed that the Bill, as laid out by the First Minister, seeks to introduce a measure of two thirds of AMs voting to get income tax powers. For the life of me, I cannot think why you would want to put such a threshold in. The ability to have the powers over income tax is such an empowering tool and an empowering vehicle that drives far greater accountability into this institution and greater confidence and buy-in from the electorate to take account of the decisions and issues that are raised here. Surely, that is a retrograde step, if any Westminster Government was going to introduce that. I'd be grateful, again, to try and understand why the First Minister believes that to be the case. Is it that he, as First Minister, is frightened of the ability to have the responsibility around income tax powers?

I do have to say that in the statement the First Minister does touch on—

'Over the last two to three years...some progress'

has been made on a cross-party basis. Considering we had this statement last week, there was no mention of the Government's work in this field around developing this Bill, there was no discussion around the Bill at all and the First Minister could have invited leaders in and had a discussion around it and maybe found some common ground, or not as the case may be. If this is the way this current Welsh Government wishes to enter these discussions and negotiations—again, I go back to the language that was included in the statement last week, where the First Minister had an English veto on Welsh laws; I just don't think the approach is helpful to reaching an amicable arrangement, an amicable agreement, that, ultimately, will do what we all want to do, which is get a strong, constitutional settlement that enhances the strength of the union and enhances devolution here in Wales.

Above all, when a statement talks about consolidating Welsh law and consolidating aspects of law, around the historic environment Bill that was brought through, time and time again, the CLAC committee and various Members in this Chamber said to the Welsh Government, 'Why don't you bring a consolidating Bill forward for the consideration of this Assembly?' Time and time again, we were told that you didn't have the time as a Government to do that and, hence, that's why the Bill that was presented to the Assembly was presented in the format it was. Here we are, we are finding now a shadow Bill being introduced or made public by the First Minister and his Government. So, I would hope that we can continue the discussion in an approachable manner, so that we can achieve real consensus and real progress on this, because I know from the announcement from the Secretary of State last week and, indeed, the Westminster Government, there is a wish, there is a desire to actually get a settlement in place that will enhance devolution, will enhance the union and, above all, strengthen democracy here in Wales.

Rwyf yn siomedig bod y Bil, fel y'i nodir gan y Prif Weinidog, yn ceisio cyflwyno mesur i ddwy ran o dair o ACau sy'n pleidleisio gael pwerau treth incwm. Ni allaf yn fy myw feddwl pam y byddech chi'n dymuno cyflwyno trothwy o'r fath. Mae'r gallu i gael y pwerau dros dreth incwm yn offeryn grymuso ac yn gyfrwng grymuso o'r fath sy'n ysgogi llawer mwy o atebolrwydd i'r sefydliad hwn a mwy o hyder a chefnogaeth gan yr etholwyr i roi ystyriaeth i'r penderfyniadau a'r materion a godir yma. Heb os nac oni bai byddai hynny'n gam yn ôl, pe bai unrhyw Lywodraeth yn San Steffan am gyflwyno hynny. Byddwn i'n ddiolchgar, unwaith eto, i geisio deall pam mae'r Prif Weinidog yn credu bod hyn yn wir. A yw'r ffaith ei fod ef, fel Prif Weinidog, yn ofni'r gallu i gael y cyfrifoldeb am bwerau treth incwm?

Mae'n rhaid i mi ddweud bod y Prif Weinidog yn sôn yn ei ddatganiad—

'Dros y ddwy neu dair blynedd diwethaf... mae rhywfaint o gyfnydd'

wedi ei wneud yn drawsbleidiol. O ystyried ein bod wedi cael y datganiad hwn yr wythnos diwethaf, nid oedd unrhyw sôn am waith y Llywodraeth yn y maes hwn o ran datblygu'r Bil hwn, nid oedd unrhyw drafodaeth ynghylch y Bil a gallai'r Prif Weinidog fod wedi gwahodd arweinwyr i mewn i'w drafod ac efallai ddod o hyd i dir cyffredin, neu beidio fel y mae'n digwydd. Os dyma'r ffordd y mae'r Llywodraeth Cymru bresennol hon yn dymuno mynd ati i drafod a chyd-drafod—rwyf eto yn mynd yn ôl at yr iaith a gafodd ei chynnwys yn y datganiad yr wythnos diwethaf, pan roddodd y Prif Weinidog fetto Saesneg ar gyfreithiau Cymru; nid wyf yn credu bod y dull hwn yn ddefnyddiol i gyrraedd trefniant cyfeillgar, cytundeb cyfeillgar, a fydd, yn y pen draw, yn gwneud yr hyn y mae pob un ohonom am ei wneud, sef cael setliad cadarn a chyfansoddiadol sy'n gwella cryfder yr undeb ac yn gwella datganoli yma yng Nghymru.

Yn anad dim, pan fo datganiad yn sôn am gyfuno cyfraith Cymru a chyfuno agweddau ar gyfraith, o ran y Bil amgylchedd hanesyddol a gafodd ei gyflwyno, dro ar ôl tro, dywedodd y Pwyllgor Materion Cyfansoddiadol a Deddfwriaethol a gwahanol Aelodau yn y Siambr hon wrth Lywodraeth Cymru, 'Pam na wnewch chi gyflwyno Bil cyfuno i'r Cynulliad hwn ei ystyried?' Dro ar ôl tro, dywedwyd wrthym nad oedd amser gennych fel Llywodraeth i wneud hynny ac, felly, dyna pam y cyflwynwyd y Bil i'r Cynulliad yn y fformat hwnnw. Dyma ni, rydym ni nawr yn gweld Bil yr wrthblaid wedi ei gyflwyno neu ei wneud yn gyhoeddus gan y Prif Weinidog a'i Lywodraeth. Felly, byddwn i'n gobeithio y gallwn barhau â'r drafodaeth hon mewn dull agos atoch, fel y gallwn gyrraedd consensws a gwneud cynnydd gwirioneddol, gan fy mod i'n gwybod o gyhoeddiad yr Ysgrifennydd Gwladol yr wythnos diwethaf ac, yn wir, Llywodraeth San Steffan, bod dymuniad, bod awydd i gael setliad ar waith a fydd yn gwella datganoli, yn gwella'r undeb ac, yn anad dim, yn cryfhau democratiaeth yma yng Nghymru.

A number of questions there from the leader of the opposition. I can make it absolutely clear to him that the policy of my party in London is to devolve the power over policing in Wales. That's been made clear again by Andy Burnham today.

Now, in terms of the questions that he asks, the problem that we had with the previous process is that there were no negotiations, there was no collaboration with the Welsh Government before the Bill was produced—nothing. A draft Bill was produced. When I saw it I said, privately, to the Secretary of State, 'You're not going to get support for this. It doesn't work'. I pointed out the difficulties to him. I urged him at that point to delay publication of the draft Bill, which I would have supported publicly—I offered that to him—in order to get this right, but he carried on regardless. Now, of course, we've lost time because now there is no UK Government Bill on the table. What we've tried to do is to put this Bill on the table for discussion, for all parties to look at. We believe it provides greater clarity, but there are parts of it, of course, that no doubt there will be different views on. One of the issues is that two thirds vote on income tax. The reason why that's there—and, again, it's not set in stone—is because we've tended to use that for calling referendums, for example, in the past. It's there in terms of changing the electoral system. Taking on board income tax is a significant change. How it's implemented is not. It's up to a Government to decide where to go from there. My party has accepted the devolution of income tax. The debates on that are now finished. We will not accept the devolution of income tax on any basis. It has to be fair to Wales, and remember that the Treasury could, if it wanted to, impose it anyway. We're still seeking meetings with the Treasury with a view to taking forward a fiscal framework for Wales that reflects the devolution of the Welsh rate of income tax. We're happy to have those conversations. So, it isn't to do with trying to prevent this Assembly having income tax varying powers. We accept that, that's going to happen, and we're working towards that already.

Codwyd nifer o gwestiynau yma gan arweinydd yr wrthblaid. Gallaf egluro'n bendant wrtho mai polisi fy mhlaid i yn Llundain yw datganoli'r pŵer dros blismona yng Nghymru. Gwnaed hynny'n glir gan Andy Burnham unwaith eto heddiw.

Yn awr, o ran y cwestiynau y mae'n eu gofyn, y broblem a gawsom gyda'r broses flaenorol yw nad oedd unrhyw gyd-drafod, nid oedd unrhyw gydweithio â Llywodraeth Cymru cyn llunio'r Bil—dim byd. Lluniwyd Bil drafft. Pan welais y Bil dywedais, yn breifat, wrth yr Ysgrifennydd Gwladol, 'Nid ydych chi'n mynd i gael cefnogaeth i hyn. Nid yw'n gweithio'. Tynnais ei sylw at yr anawsterau. Anogais ef bryd hynny i ohirio cyhoeddi'r Bil drafft, y byddwn i wedi ei gefnogi yn gyhoeddus—cynigiais hynny iddo—er mwyn gwneud hyn yn iawn, ond aeth yn ei flaen beth bynnag. Yn awr, wrth gwrs, rydym wedi colli amser oherwydd erbyn hyn nid oes Bil Llywodraeth y DU wedi ei gyflwyno. Yr hyn yr ydym wedi ceisio ei wneud yw cyflwyno'r Bil hwn i'w drafod, i bob plaid gael edrych arno. Rydym ni o'r farn ei fod yn darparu mwy o eglurder, ond bydd rhannau ohono, wrth gwrs, nad oes amheuaeth y bydd safbwyntiau gwahanol arnynt. Un o'r materion yw bod dwy ran o dair yn pleidleisio ar dreth incwm. Y rheswm pam mae hynny yno—ac, unwaith eto, nid yw'n derfynol—yw ein bod wedi tueddu i ddefnyddio hynny i alw refferenda, er enghraifft, yn y gorffennol. Mae yno o ran newid y system etholiadol. Mae derbyn cyfrifoldeb am dreth incwm yn newid sylweddol. Nid felly sut y caiff ei rhoi ar waith. Penderfyniad y Llywodraeth yw ble i fynd oddi yno. Mae fy mhlaid i wedi derbyn datganoli treth incwm. Mae'r dadleuon ynglŷn â hynny wedi dod i ben erbyn hyn. Ni fyddwn yn derbyn datganoli treth incwm ar unrhyw sail. Mae'n rhaid iddo fod yn deg i Gymru, a chofiwch y gallai'r Trysorlys, os yw'n dymuno, ei orfodi beth bynnag. Rydym yn dal i geisio cyfarfod â'r Trysorlys gyda bwriad i ddwyn ymlaen fframwaith cyllid i Gymru sy'n adlewyrchu datganoli i gyfradd Cymru o'r dreth incwm. Rydym yn hapus i gael y trafodaethau hynny. Felly, nid yw'n ymwneud â cheisio atal y Cynulliad hwn rhag cael pwerau amrywiol o ran treth incwm. Rydym yn derbyn y bydd hynny'n digwydd, ac rydym yn gweithio tuag at hynny eisoes.

In terms of the Bill, in terms of consolidation, well, bear in mind, of course, that this is a consolidating Bill that consolidates three previous Acts. If you look at environmental legislation, there are literally hundreds of items of legislation that need to be consolidated. It's the same with planning. It goes back to the Town and Country Planning Act of 1948 originally. That's a major undertaking. That's best carried forward with the Law Commission in order to make sure that all the mass of legislation is consolidated into one Bill. With this it's easier because there isn't much legislation to consolidate actually, given the legislation that existed in the past. So, given the fact that the UK Government withdrew its Bill, this Bill is now on the table as a Bill to discuss. I'd urge the UK Government to look at it with an open mind as a way of resolving this issue. He's right; we spend a lot of time in this Chamber discussing constitutional issues and discussing the constitutional framework of Wales. Our objective is to make sure that this Bill provides one source document that settles, for most parties—not for all parties, but settles for most parties—the constitutional future for Wales and provides the clarity and flexibility that's needed.

O ran y Bil, o ran cyfuno, cofiwch, wrth gwrs, fod hwn yn Fil cyfuno sy'n cyfuno tair Deddf flaenorol. Os ydych chi'n edrych ar ddeddfwriaeth amgylcheddol, mae cannoedd o eitemau o ddeddfwriaeth y mae angen eu cyfuno. Mae'r un peth yn wir gyda chynllunio. Mae'n mynd yn ôl at y Ddeddf Cynllunio Gwlad a Thref 1948 yn wreiddiol. Mae hynny'n waith mawr. Mae'n well dwyn hynny yn ei flaen gyda Chomisiwn y Gyfraith, er mwyn gwneud yn siŵr bod yr holl ddeddfwriaeth yn cael ei chyfuno'n un Mesur. Gyda hyn mae'n haws gan nad oes llawer o ddeddfwriaeth i'w chyfuno mewn gwirionedd, o ystyried y ddeddfwriaeth a oedd yn bodoli yn y gorffennol. Felly, gan fod Llywodraeth y DU wedi tynnu ei Bil yn ôl, mae'r Bil hwn yn awr wedi ei gyflwyno i'w drafod. Byddwn yn annog Llywodraeth y DU i edrych arno â meddwl agored fel ffordd o ddatrys y mater hwn. Mae e'n gywir; rydym ni'n treulio llawer o amser yn y Siambr hon yn trafod materion cyfansoddiadol ac yn trafod fframwaith cyfansoddiadol Cymru. Ein nod yw sicrhau bod y Bil hwn yn darparu un ddogfen ffynhonnell sy'n setlo, ar gyfer y rhan fwyaf o bleidiau—nid ar gyfer pob plaid, ond yn setlo ar gyfer y rhan fwyaf o bleidiau—ddyfodol cyfansoddiadol Cymru ac yn darparu'r eglurder a'r hyblygrwydd sydd ei angen.

14:18

Mick Antoniw [Bywgraffiad Biography](#)

First Minister, my constituents rarely raise with me on the doorstep the issue of, 'Yippee, we have another draft Wales Bill', but I think it has been recognised that sorting out this constitutional issue is of fundamental importance, knowing what our powers are, where they're going to be, and how they will operate. So, in terms of the delivery of services to our constituents, it is fundamentally important, and to the people of Wales.

Can I also say I think this is an extremely important initiative? It is a visionary initiative, and I'm very, very pleased that this has actually been done in order to advance this constitutional debate and set it out within its proper framework.

On the issue of the distinct jurisdiction, we've all received a letter from the Secretary of State for Wales, indicating the establishment of a working party. Of course, I and many others have concerns that the Wales Office has fully grasped the fundamental importance of the distinct jurisdictional issue. So, I'd just like to ask you, on that particular point: have you been consulted over the formation of that working party and what it will do? Have you been invited to be a part of it, and do you actually know who is actually on this panel? Because it is of such fundamental importance, it seems to me that there should be engagement on it.

Can I also raise certain parts of the draft or shadow Wales Bill, or whatever we want to call it? This relates to, firstly, section 50, which I think is important because that provides a mechanism for ensuring that reserved matters are protected to the UK Parliament and how you see that operating.

Brif Weinidog, yn anaml iawn y bydd fy etholwyr yn dweud wrthyf ar y stepen drws, 'Hwrê, mae gennym Fil Cymru drafft arall', ond credaf fod cydnabyddiaeth ei bod yn hanfodol bwysig datrys y mater cyfansoddiadol hwn, gan wybod beth yw ein pwerau, lle y byddan nhw, a sut y byddant yn gweithredu. Felly, o ran darparu gwasanaethau, mae'n sylfaenol bwysig, i'n hetholwyr ac i bobl Cymru.

A gaf i hefyd ddweud y credaf fod hon yn fenter hynod bwysig? Mae'n fenter weledigaethol, ac rwyf i'n falch iawn iawn y gwnaed hyn er mwyn symud y ddaid gyfansoddiadol hon yn ei blaen a'i gosod o fewn ei fframwaith priodol.

Ar fater awdurdodaeth ar wahân, mae pob un ohonom wedi cael llythyr gan Ysgrifennydd Gwladol Cymru, yn sôn am sefydlu gweithgor. Wrth gwrs, rwyf i a llawer o bobl eraill yn pryderu nad yw Swyddfa Cymru wedi deall yn llawn bwysigrwydd sylfaenol y mater o awdurdodaeth ar wahân. Felly, hoffwn i ofyn i chi, ar y pwynt arbennig hwnnw: a ydych chi wedi bod yn rhan o ymgynghoriad ar ffurfio'r gweithgor hwnnw a'r hyn y bydd yn ei wneud? A ydych chi wedi cael gwahoddiad i fod yn rhan ohono, ac a ydych chi'n gwybod pwy sydd ar y panel hwn? Gan ei fod mor hanfodol bwysig, mae'n ymddangos i mi y dylai fod ymgysylltiad arno.

A gaf i hefyd nodi rhannau penodol o Fil Cymru drafft yr wrthblaid, neu beth bynnag yr ydym am ei alw? Mae hyn yn ymwneud, yn gyntaf, ag adran 50, sy'n bwysig yn fy marn i, oherwydd ei bod yn darparu ffordd o sicrhau y caiff materion a gedwir yn ôl eu diogelu i Senedd y DU a sut yr ydych yn gweld hynny yn gweithredu.

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

Section 60 really transforms the position of the counsel general effectively to a major law officer and, effectively, a Wales attorney general, and perhaps the creation of a Welsh ministry of justice—perhaps the first one for 500 years. Can I also ask why, in section 100, it's looking at the issue of new taxes provision, rather than the devolution of fiscal powers? Can I, in section 102, welcome very much the inclusion of the creation of a Welsh law commission? In a body that doesn't have a second chamber, this is a very fundamental and important advance. How quickly do you think that could be set up and how might it operate?

And just, then, one final underlying principle, for your views on how you actually see the incorporation of the principle of access to justice within all this, because, with all of these powers, again, the access of the citizen to the legal system and to participate within it is really a basic and fundamental human right.

14:21

Carwyn Jones [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Y Prif Weinidog / The First Minister

I thank my friend, the Member for Pontypridd, for those questions. First of all, we're aware there's going to be a working party. We are aware that we will be invited to be part of it. What we don't know is what it'll discuss. The phraseology that is being used is that it will look at how to strengthen Wales's position within the jurisdiction. Well, that's just not good enough. If the question of the jurisdiction is not going to be discussed at all, I fail to see the point of the working party, to be honest. If that door is already shut, when so many have asked for the subject to be examined, I don't see what a working party along those lines can possibly achieve.

In terms of some of the specific clauses that the Member referred to, yes, it is right to say that the counsel general will become, effectively, the law officer within a Welsh jurisdiction. There would be, I'd anticipate, an equivalent law officer appointed by the UK Government that would be responsible for the Welsh jurisdiction, as there is in Scotland and Northern Ireland. I mean, you have, if I remember rightly, the Lord Advocate in Scotland who is the Scottish Government's law officer, and the Advocate General is the UK Government's law officer in Scotland, if I can put it that way, looking after reserved matters. So, there would be that kind of structure, I'd anticipate, in the new jurisdiction.

In terms of the issues he mentioned about fiscal powers and new taxes, that may be an issue in terms of drafting, but, nevertheless, it allows the flexibility to look at further devolution of taxes in the future.

A Welsh law commission is inevitable after a time, because, as the body of law continues to grow, there will be the need for a separate law commission. One of the areas, no doubt, that not just my party, but others will look at is the issue of consolidation of legislation over time. There needs to be a law commission, with time, to do that, and if that becomes a major project, which undoubtedly it will, then there will be pressure put on the existing law commission arrangements for the Law Commission of England and Wales.

Mae Adran 60 mewn gwirionedd yn gweddwedd swyddogaeth y cwnsler cyffredinol i bob pwrpas i fod yn swyddog pwysig y gyfraith ac, i bob pwrpas, yn dwrnai cyffredinol i Gymru, ac efallai creu Gweinidogaeth Cyfiawnder Cymru—efallai y cyntaf ers 500 mlynedd. A gaf i hefyd ofyn pam, yn adran 100, mae'n edrych ar y mater o ddarparu trethi newydd, yn hytrach na datganoli pwerau cyllid? A gaf i, yn adran 102, groesawu yn fawr y ffaith bod creu comisiwn cyfraith Cymru wedi ei gynnwys? Mewn corff nad oes ail siambr iddo, mae hwn yn ddatblygiad sylfaenol a phwysig iawn. Pa mor gyflym yn eich barn chi y gellid ei sefydlu a sut y byddai'n gweithredu?

Ac yna, un egwyddor sylfaenol olaf, am eich barn ar sut y caiff yr egwyddor o fynediad at gyfiawnder ei hymgorffori yn hyn oll, oherwydd, gyda'r holl bwerau hyn, unwaith eto, mae gallu'r dinesydd i gael gafael ar y system gyfreithiol ac i gymryd rhan ynddi yn wir yn hawl dynol sylfaenol a hanfodol.

Diolch i fy ffrind, yr Aelod dros Bontypridd, am y cwestiynau hynny. Yn gyntaf, rydym ni'n ymwybodol y bydd gweithgor. Rydym ni'n ymwybodol y byddwn yn cael gwahoddiad i fod yn rhan ohono. Yr hyn nad ydym yn ei wybod yw beth fydd yn ei drafod. Yr ieithwedd sy'n cael ei defnyddio yw y bydd yn edrych ar sut i gryfhau safle Cymru yn yr awdurdodaeth. Wel, nid yw hynny'n ddigon da. Os na fydd y cwestiwn am awdurdodaeth yn cael ei drafod o gwbl, ni allaf weld pwynt y gweithgor, a bod yn onest. Os yw'r drws hwnnw eisoes ynghau, pan fo cynifer wedi gofyn am archwilio'r pwnc, nid wyf yn gweld yr hyn y gall gweithgor ar y trywydd yna ei gyflawni.

O ran rhai o'r cymalau penodol y cyfeiriodd yr Aelod atynt, ydy, mae'n gywir dweud y bydd y cwnsler cyffredinol yn dod, i bob pwrpas, yn swyddog y gyfraith o fewn awdurdodaeth Cymru. Byddwn i'n rhagweld y caiff swyddog y gyfraith cyfatebol ei benodi gan Lywodraeth y DU a fyddai'n gyfrifol am awdurdodaeth Cymru, fel sydd yn yr Alban a Gogledd Iwerddon. Hynny yw, mae gennych, os cofiaf yn iawn, yr Arglwydd Adfocad yn yr Alban, sef swyddog y gyfraith Llywodraeth yr Alban, a'r Adfocad Cyffredinol yw swyddog y gyfraith Llywodraeth y DU yn yr Alban, os gallaf ei fynegi felly, sy'n gofalu am faterion a gadwyd yn ôl. Felly, byddai'r math hwnnw o strwythur, byddwn i'n rhagweld, yn yr awdurdodaeth newydd.

O ran y materion a grybwyllodd am bwerau cyllid a threthi newydd, gallai hynny fod yn broblem o ran drafftio, ond, serch hynny, mae'n caniatáu hyblygrwydd i edrych ar ddatganoli pellach o ran trethi yn y dyfodol.

Mae comisiwn cyfraith Cymru yn anochel ar ôl amser, oherwydd, wrth i gorff y gyfraith barhau i dyfu, bydd angen comisiwn y gyfraith ar wahân. Un o'r meysydd, yn ddiau, y bydd fy mhlaid i ac eraill yn edrych arno yw'r mater o gyfuno deddfwriaeth dros amser. Mae angen cael comisiwn y gyfraith, gydag amser, i wneud hynny, ac os daw hwnnw yn brosiect pwysig, a bydd hynny'n siwr o ddigwydd, yna bydd pwysau ar drefniadau comisiwn y gyfraith presennol ar gyfer Comisiwn y Gyfraith Cymru a Lloegr.

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

Access to justice is hugely important. We know that. He will know, as I do, in discussions he'll have had with his former colleagues, that the courts are grinding to a halt. So many people now are litigants in person, so many things, rightly, have to be explained to them about court procedure, that everything is slowing down. It's inevitable, because lawyers, as he will know and I know, are not the most popular people on the planet, but what lawyers do is ensure that the system works—some of my colleagues are already protesting about that—ensure that the system works efficiently and doesn't slow down. We're seeing that now, so there will be a need to look at access to justice and how we ensure that in the future, given the fact that access is rapidly diminishing within the current system.

Mae mynediad at gyfiawnder yn hynod bwysig. Rydym yn gwybod hynny. Bydd ef yn gwybod, fel minnau, yn sgil trafodaethau a gafodd â'i gyn gydweithwyr, bod y llysoedd yn dirwyn i ben. Mae cynifer o bobl erbyn hyn yn ymglyfreithwyr drostynt eu hunain, ac mae'n rhaid esbonio iddynt gymaint o bethau, yn gywir felly, am drefn y llys, gan arafu'r broses gyfan. Mae'n anochel, a bydd yntau'n gwybod cystal â minnau, nad cyfreithwyr yw'r bobl fwyaf poblogaidd ar y blaned, ond yr hyn y mae cyfreithwyr yn ei wneud yw sicrhau bod y system yn gweithio—mae rhai o fy nghydweithwyr eisoes yn protestio ynglyn â hynny—yn sicrhau bod y system yn gweithio yn effeithlon ac nad yw'n arafu. Rydym yn gweld hynny yn awr, felly bydd angen edrych ar fynediad at wasanaeth cyfiawnder a sut yr ydym yn sicrhau hynny yn y dyfodol, o ystyried y ffaith bod mynediad yn lleihau'n gyflym o fewn y system bresennol.

14:23

Simon Thomas [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Hoffwn i ddiolch i'r Prif Weinidog am ei ddatganiad heddiw. Roedd yn dechrau ar nodyn positif wrth ddweud bod y Bil neu Fesur drafft sydd wedi cael ei gyflwyno gan Lywodraeth Cymru yn llawer mwy pert, llawer mwy cymeru na'r un a gyflwynwyd gan Lywodraeth San Steffan, ac mae'n siŵr bod hynny'n adlewyrchu ar y criw gwych o gyfreithwyr sydd gennym ni yn gweithio i Lywodraeth Cymru. Ac mae'n wir i ddweud, i Blaid Cymru, fod y Mesur wedi'i gyflwyno gan y Llywodraeth yn symud llawer pellach i ymateb i her ac argymhellion adroddiadau Silk nag yr oedd yr un gan Lywodraeth San Steffan. Mae hefyd yn wir i ddweud bod y Mesur yn cyfuno, i raddau helaeth iawn, ac mae hynny'n rhywbeth i'w groesawu, er nad yw hynny'n digwydd gyda Mesurau eraill gan Lywodraeth Cymru, mae'n wir i ddweud.

Ond y cwestiwn sydd gyda ni nawr yw: pa mor ddifrifol y medrwn ni gymryd y Bil yma, gan ei fod wedi'i gyflwyno gan Lywodraeth Cymru reit ar ddiwedd cyfnod y Cynulliad, gan roi dim cyfle i'r Cynulliad drafod na phenderfynu ar y ffordd ymlaen gan y Cynulliad. Mae braidd yn rhagrithiol i gyhuddo'r Torïaid yn San Steffan o beidio ymgynghori am eu Bil drafft nhw a wedyn cyflwyno'ch Bil drafft eich hunan heb ymgynghori arno fe o gwbl. Mae hynny'n dangos y perig o golli cefnogaeth arweinyddiaeth y Cynulliad i'r holl broses yma, gan fod y Llywodraeth wedi cyflwyno Bil drafft sydd yn adlewyrchu argymhellion a blaenoriaethau'r Blaid Lafur yn benodol yn hytrach na rai'r Cynulliad.

Felly, y cwestiwn cyntaf y mae'n rhaid ei ofyn i'r Prif Weinidog yw: os ym ni am gymryd y broses yma o ddifri, beth yw eich camau nesaf i sicrhau bod y Bil yma yn fwy na rhyw nodyn yn hanes Cymru ac yn symud y broses ymlaen ar y cyd, fel sydd yn gorfod digwydd, gyda Llywodraeth San Steffan, achos dim ond yn San Steffan y mae'r deddfu yma yn digwydd. Beth yw'r llwybr tuag at hynny a beth yw'r cerrig milltir y byddech chi'n disgwyl eu gweld ar hyd y llwybr yna?

I would like to thank the First Minister for his statement this afternoon. He started on a positive note by saying that the draft Bill put forward by the Welsh Government is far more pleasing and neater than the Bill introduced by the Westminster Government, and I'm sure that that reflects on the excellent group of lawyers who we have working for the Welsh Government. It's true to say that, for Plaid Cymru, the Bill introduced by Government does move far further forward in terms of responding to the recommendations of the Silk reports than the Bill introduced by the Westminster Government. It's also true to say that the Bill does actually bring a number of issues together, which is to be welcomed, although that doesn't happen very often with other Government Bills, it is true to say.

But the question we have now is how seriously we can take this Bill, because it has been introduced by the Welsh Government at the very end of this Assembly term, giving the Assembly no time to discuss it or decide on a way forward by the Assembly. It is rather hypocritical to accuse the Conservatives in Westminster of not consulting on their draft Bill and then to introduce your own draft Bill without any consultation at all. That demonstrates the danger of losing the support of leaders within the Assembly to this whole process, because the Government has introduced a draft Bill that represents the recommendations and priorities of the Labour Party specifically, rather than those of the Assembly.

So, the first question that I would like to ask the First Minister is this: if we are to take this process seriously, then what are your next steps towards ensuring that this Bill is more than just a footnote in the history of Wales and does move the process forward, along with, as has to be the case, the Westminster Government, because legislation on this can only happen in Westminster? So, what is the route towards that and what are the milestones that you would expect to see reached during that journey?

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

Yr ail gwestiwn sy'n codi o Fil y Llywodraeth yw ewyllys y Llywodraeth i wireddu'r hyn sydd yn y Bil. Mae'r Bil yn cynnwys nifer o bethau y mae Plaid Cymru yn eu croesawu'n fawr iawn, ond, fel sydd eisoes wedi cael ei nodi, maent wedi cael eu gwrthod gan y Blaid Lafur yn San Steffan dro ar ôl tro ar ôl tro. Mae datganoli'r heddlu yn enghraifft ddiweddar o hyn. Wnes i ddim cweit dal, mae'n ddrwg gyda fi, beth oedd y Prif Weinidog yn ei ddweud. A oedd e'n dweud bod Andy Burnham wedi gwyrddroi beth ddywedodd e ddoe? Ai dyna beth oedd y Prif Weinidog yn ei ddweud?

Ond a gaf i jest restru rhai o'r pethau eraill sydd yn y Bil? 'Air passenger duty': ddwywaith y mae hyn wedi cael ei gyflwyno yn San Steffan a dwywaith y mae'r Blaid Lafur wedi atal ei phleidlais arno fe; tynnu'r clo oddi ar bwerau treth incwm, sef y 'lockstep': un waith y cyflwynwyd hyn, ddwy flynedd yn ôl, yn Ebrill 2014, ac ymatal unwaith eto; datganoli ynni: yn erbyn; datganoli dŵr: ymatal; a benthyca gan Weinidogion Cymru, sydd nawr yn ymddangos yn y Bil yma, wedi'i gyflwyno i San Steffan ym Mehefin 2014: ymatal gan y Blaid Lafur. Felly, er mwyn cymryd y broses yma o ddifri, mae'n rhaid inni wybod bod y Blaid Lafur yn siarad fel un blaid gyfan ac yn mynd i ddelifro ar hyn, ac nad yw'n mynd i chwarae gemau gwleidyddol gyda chyfansoddiad Prydain. [Torri ar draws.]

The second question that arises from the Government Bill is the will of Government to actually implement what is contained within the Bill. The Bill contains a number of things that Plaid Cymru would welcome very much, but, as has already been noted, they have been rejected by the Labour Party in Westminster time and time again. The devolution of policing is a recent example of this. I apologise but I didn't quite catch what the First Minister said. Did he say that Andy Burnham had actually contradicted what he'd said yesterday? Is that what the First Minister said?

May I just list some of the other areas covered in the Bill? Air passenger duty: twice this has been brought forward in Westminster and twice the Labour Party has abstained on the issue; removing the lockstep from income tax powers: this was introduced once in April 2014 and, again, Labour abstained; the devolution of energy: against; the devolution of water: abstention; and borrowing by Welsh Ministers, which now appears in this Bill, was introduced in Westminster in June 2014, but the Labour Party abstained again. So, in order to take this process seriously, we have to know that the Labour Party is speaking with one united voice and is going to deliver on this and isn't going to play political games with the constitution of Britain. [Interruption.]

14:27 **Y Llywydd / The Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Simon Thomas, carry on.

Simon Thomas, i barhau.

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

14:27 **Simon Thomas** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Nid yw'r Blaid Lafur yn licio clywed eu record nhw mewn Llywodraeth ac mewn gwrthblaid yn cael ei hailadrodd, achos dyna'r gwir ffordd y maen nhw'n gwasanaethu Cymru ar hyn o bryd. Mae hynny'n dod â ni at y trydydd a'r pwynt olaf: treth incwm. Nid yw Plaid Cymru yn gallu derbyn y 'lockstep' newydd yma ar dreth incwm yn y Bil arfaethedig—bod yn rhaid cael pleidlais o ddwy ran o dair yn y lle hwn er mwyn cyflwyno pwerau sydd, ym marn Plaid Cymru, yn allweddol ac yn hanfodol ar gyfer gwneud Llywodraeth yn fwy atebol i gyhoedd Cymru. Mae treth incwm a'r clo sydd yn y Bil ar hyn o bryd yn edrych fel fetog gan y Blaid Lafur ar ddatganoli treth incwm i Gymru. Hoffwn i glywed gan y Prif Weinidog beth y mae'n bwriadu ei wneud, gan ei fod e newydd ddweud nad yw hyn wedi'i osod mewn carreg, i drafod gyda'r pleidiau eraill i edrych am ffordd well ymlaen yn y broses yma.

The Labour Party doesn't like to hear about its own record in Government or in opposition, because that's how it is really serving Wales at present. This brings me to my third and final point: income tax. Plaid Cymru can't accept the new lockstep on income tax in the proposed Bill—that we have to have a two-thirds majority vote in this place in order to introduce powers, which, in Plaid Cymru's view, are crucially important in order to make Government more accountable to the people of Wales. Income tax and the lock proposed by the Bill at present looks like a veto to the Labour Party on the devolution of income tax to Wales. I'd like to hear from the First Minister what he intends to do, as he has just said that that isn't set in stone, in order to discuss with other parties and look for a better way forward in this process.

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

14:28 **Carwyn Jones** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Y Prif Weinidog / The First Minister

A gaf i ddiolch i'r Aelod am ei sylwadau? Beth mae'r Bil yn ceisio ei wneud, wrth gwrs, yw tynnu ar beth mae pwyllgor CLAC wedi ei ddweud yn barod, a hefyd beth mae'r Aelodau o fewn y Cynulliad wedi'i ddweud? So, mae'n tynnu ar beth sydd wedi cael ei ddweud yn barod gan bleidiau—[Torri ar draws.]

May I thank the Member for his comments? What the Bill attempts to do, of course, is to draw on what the CLAC has already said and also what Assembly Members have said. So, it draws on what has already been said by parties— [Interruption.]

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

14:28 **Y Llywydd / The Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Excuse me, First Minister. Mike Hedges and Alun Ffred Jones, if you want a conversation, can you go outside, please? First Minister.

Esgusodwch fi, Brif Weinidog. Mike Hedges ac Alun Ffred Jones, os ydych chi am gael sgwrs, allwch chi fynd allan, os gwelwch yn dda? Brif Weinidog.

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

We'll sell some tickets, perhaps, Llywydd, for that one.

So, a gaf i ddweud, beth rŷm ni'n trio ei wneud yw tynnu ar beth mae Aelodau eu hunain wedi'i ddweud y tu fewn i'r Cynulliad, yn enwedig CLAC, a dyna beth sydd y tu ôl i'r rhesymu yn y Mesur ei hunan. So, nid yw'r Mesur ei hunan wedi cael ei greu heb ystyried beth yw safbwynt Aelodau ac, wrth gwrs, safbwynt CLAC ei hunan.

Beth yw'r camau nesaf? Wel, i fod yn realistig, ni fyddwn i'n erfyn i ddim ddigwydd rhwng nawr a'r etholiad, ond byddwn i'n erfyn i Lywodraeth y Deyrnas Unedig ymateb mewn ffordd gall a theg ynglŷn â beth yw'r ffordd ymlaen, achos, ar hyn o bryd, nid oes dim Bil gyda nhw ar y ford. Beth rŷm ni'n ei ddweud yw bod hwn yn dempled, felly. Mae yna rai pethau sydd ddim yn gytŷn rhwng y pleidiau i gyd, ond mae hwn yn dempled ynglŷn â beth ddylai setliad cyfansoddiadol Cymru fod yn y pen draw.

Ynglŷn â record fy mhlaid i, mae pethau wedi newid. Ar un adeg—waeth inni fod yn onest am hyn—roedd rhai yn sôn na fyddai byth refferendwm yn 2011, achos roedd yna wrthwynebiad y tu fewn i fy mhlaid i ynglŷn â chael refferendwm. Fe ddigwyddodd y refferendwm, ac, wrth gwrs, fe wnaethom ni weithio yn galed iawn er mwyn sicrhau bod yna bleidlais 'ie', ac roedd fy mhlaid i ar flaen y gad ynglŷn â gwneud hynny. A gaf i ddweud beth oedd yna yn manifesto'r Blaid Lafur ynglŷn â'r etholiad cyffredinol? Fe ddywedaf e yn Saesneg, achos yn Saesneg, wrth gwrs, mae e'n ei ddweud yn y manifesto:

We'll be,

'legislating early in the next Parliament to devolve to Wales powers outlined in the cross party Silk Commission, including on policing and elections, energy and transport.'

Felly, mae'n hollol glir, ynglŷn â'r manifesto ei hunan, ynglŷn â beth yw'r sefyllfa ynglŷn â mhlaid i yn Llundain.

Ynglŷn â threth incwm, wel, mae hwn yn rhywbeth i'w drafod, wrth gwrs, ond nid rhywbeth yw e ar ein hochr ni i drïo stopio hwn i ddigwydd, achos rydym ni yn gweithio nawr gyda Llywodraeth y Deyrnas Unedig er mwyn symud hwn ymlaen. Y rheswm pam y mae e yna yw achos bod hwn yn rhywbeth sylweddol, yn yr un ffordd â chael refferendwm, yn yr un ffordd â newid y system etholiadol. Felly, y rhesymu oedd sicrhau bod mwy nag un blaid yn cefnogi'r symudiad yna. Ond nid oes problem ynglŷn â fy mhlaid o ran cefnogi datganoli treth incwm ynglŷn â beth sydd wedi cael ei ddodi ar y ford lan i nawr. Felly, nid math o feto gan fy mhlaid i yw hwn o gwbl.

Ond beth sy'n bwysig yw bod gyda ni Fesur nawr sydd yn gallu cael ei drafod. Yr ofn mawr gyda fi oedd y byddem ni'n cael misoedd heb unrhyw beth ar y ford. Nawr, mae rhywbeth gyda ni i bleidiau ei ystyried, ac mae rhywbeth gyda ni, yn fy marn i, sydd yn gallu sicrhau y setliad cyfansoddiadol Cymreig, a hefyd, wrth gwrs, sicrhau bod Cymru yn dod yn agosach tuag at yr Alban ynglŷn â'r sicrwydd sydd y tu mewn i'r setliad ei hunan. Pam ddylai pethau fod yn wahanol ynglŷn â hynny?

Byddwn ni'n gwerthu tocynnau, efallai, Lywydd, am hynny.

So, may I say that we're trying to do is draw on what the Members themselves have said within the Assembly, particularly CLAC, and that is what lies behind the reasoning within the Bill itself. So, the Bill itself has not been drafted without considering the views of AMs and, of course, those of CLAC members.

What are the next steps? Well, to be realistic, I would not expect anything to happen between now and the election, but I would expect the UK Government to respond in a meaningful and fair way as regards the way forward, because, at present, they don't have any Bill on the table. What we are saying is that this is a template. There are some things that would not have the agreement of all parties, but this is a template for what the constitutional settlement for Wales should be in due course.

As regards my own party's record, things have changed. At one time—we might as well be honest about this—some people said that the 2011 referendum would never happen, as there was opposition within my own party. The referendum took place, and, of course, we worked very hard to ensure that there was a 'yes' vote, and my party was in the vanguard in achieving that. May I say what was in the Labour Party manifesto for the general election? I'll do so in English, because it is, of course, in English in the manifesto.

Byddwn yn,

'Deddfu yn gynnar yn y Senedd nesaf i ddatganoli pwerau i Gymru a amlinellir yn y Comisiwn Silk trawsbleidiol, gan gynnwys ar blismona ac etholiadau, ynni a thrafnidiaeth.'

So, it's totally clear, in our manifesto itself, as regards what the position of my party is in London.

As regards income tax, well, this is up for discussion, of course, but it's not a veto from our side to try to stop it, because we are now working with the United Kingdom Government to move this forward. The reason for doing that is that this is a substantial and significant piece of work, in the same way as securing a referendum and reforming the electoral system are. So, the rationale was to ensure that more than one party could support that movement. But there is no problem on my party's part as regards the devolution of income tax and what has been put on the table to date. So, it's not any kind of veto from my party at all.

But the important point is that we now have a draft Bill that can be discussed. My great fear was that we would have months passing without anything at all on the table. Now, we have something for the parties to consider, and it is something that, in my view, can secure a Welsh constitutional settlement and also, of course, ensure that Wales grows closer to Scotland as regards the assurance within the settlement itself. Why should things be different in that regard?

Rwy'n edrych ymlaen, wrth gwrs, i glywed sylwadau'r pleidiau a'r Aelodau dros y misoedd nesaf.

Of course, I look forward to hearing the comments of the parties and Members over the ensuing months.

14:32

Kirsty Williams [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

Could I begin by saying that I think it's perfectly appropriate for the Welsh Government to have brought forward the draft we see before us today? If one criticises the actions of a Government, and you say you don't like what's on offer, and what they've put forward, it is incumbent, I would say, to come up with an alternative. So, I think it is perfectly acceptable, and, indeed, the right thing to have done, to say, 'Well, if that's no good—what's being offered from London—this is an alternative.' And it does form the basis, I think, of a debate that we can have here, about what a Wales Bill should look like, and could deliver what we all want, across this Chamber, which is a settlement that is sustainable, long-lasting, and provides clarity—clarity to a Welsh Government about its roles and responsibilities, and clarity to the Welsh public about what they can expect that Government to do on its behalf, and that clarity is something that has been sadly missing.

A gaf i ddechrau drwy ddweud fy mod i'n credu ei bod yn gwbl briodol bod Llywodraeth Cymru wedi cyflwyno'r drafft a welwn ger ein bron heddiw? Os yw rhywun yn beirniadu gweithredoedd Llywodraeth, ac yr ydych yn dweud nad ydych yn hoffi'r hyn sy'n cael ei gynneg, a'r hyn y maent wedi ei gyflwyno, mae'n ddyletswydd, byddwn i'n ei ddweud, dod o hyd i ddewis arall. Felly, rwy'n credu ei fod yn hollol dderbyniol, ac yn wir, y peth iawn i fod wedi ei wneud, i ddweud, 'Wel, os nad yw hynny'n gweithio—yr hyn sy'n cael ei gynneg gan Lundain—dyma ddewis arall.' Ac yn fy marn i, mae'n ffurfio'r sail i ddadl y gallwn ei chynnal yma, ynghylch pa ffurf y dylai Bil Cymru ei gymryd, ac y gallai ddarparu'r hyn y mae pob un ohonom yn ei ddymino, ar draws y Siambr hon, sef setliad sydd yn gynaliadwy, yn hirdymor, ac yn darparu eglurder—egllurder i Lywodraeth Cymru ynghylch ei swyddogaethau a'i chyfrifoldebau, ac eglurder i gyhoedd Cymru am yr hyn y gallant ei ddisgwyl i'r Llywodraeth honno ei wneud ar eu rhan, ac yn drist iawn bu'r eglurder hwnnw ar goll.

In the Bill as it is currently drafted, I welcome the creation of a distinct Welsh jurisdiction, served by a common judiciary and court, the inclusion of devolution of air passenger duty and aggregates levy, powers over bank holidays, as well as confirming the Welsh Parliament permanently in the UK constitution. I also support the First Minister's claim within his statement today that, when it comes to reservations, the Welsh Government has looked to the principle of subsidiarity, to try and cut down the number of reservations, and that certainly is a much shorter list than we've had previously offered from Westminster. But there are still substantial reservations left, and, again, it would be useful to have a wider understanding of why the Government has taken those decisions on those specific issues.

Yn y Bil fel y mae wedi'i ddrafftio ar hyn o bryd, rwyf yn croesawu'r ffaith ei fod yn creu awdurdodaeth ar wahân i Gymru, a wasanaethir gan farnwriaeth a llys cyffredin, yn cynnwys datganoli'r doll teithwyr awyr ac ardoll agregau, pwerau dros wyliau banc, yn ogystal â chadarnhau Senedd Cymru yn barhaol yng nghyfansoddiad y DU. Rwyf hefyd yn cefnogi honiad y Prif Weinidog yn ei ddatganiad heddiw, bod Llywodraeth Cymru, wrth sôn am bwerau a gedwir yn ôl, wedi edrych ar yr egwyddor o sybsidiaredd, er mwyn ceisio lleihau nifer y pwerau a gedwir yn ôl, ac mae hynny yn sicr yn rhestr fyrrach o lawer nag a gynigwyd yn flaenorol gan San Steffan. Ond mae pwerau sylweddol wedi eu cadw yn ôl o hyd, ac, unwaith eto, byddai'n ddefnyddiol cael dealltwriaeth ehangach o pam mae'r Llywodraeth wedi gwneud y penderfyniadau hynny ar y materion penodol hynny.

I'm glad to receive clarity from the First Minister with regard to his party's stance on devolution of policing. I'm glad that you've been able to put Mr Burnham back in his box. All political parties have difficulties from time to time with their Westminster colleagues in explaining to them how devolution works—none of us are immune from that—and I'm glad that you've been able to provide clarity today.

Rwy'n falch o gael eglurder gan y Prif Weinidog o ran safbwynt ei blaid ar ddatganoli plismona. Rwy'n falch eich bod wedi gallu rhoi Mr Burnham yn ôl yn ei focs. Mae pob plaid wleidyddol yn cael trafferthion o bryd i'w gilydd gyda'u cydweithwyr yn San Steffan wrth esbonio wrthynt sut mae datganoli'n gweithio—nid oes yr un ohonom yn ddiogel rhag hynny—ac rwy'n falch eich bod chi wedi gallu rhoi eglurder heddiw.

With regard to the move to have courts, police, administration of justice, criminal and family law to be devolved by 2026, how realistic does the First Minister believe that to be? I say that in the context of Silk, of course, which said that we should've had youth justice devolved to this Parliament for next year, and we should have been, by 2018, reviewing and devolving prisons and probation, and, by 2025, we would've completed and implemented a review of legislative devolution of aspects of justice. So, we've been promised this before, and I'm just wondering whether the First Minister would like to outline how he feels that this can be delivered.

O ran y symudiad i ddatganoli llysoedd, yr heddlu, gweinyddu cyfiawnder, cyfraith teulu a chyfraith trosedd erbyn 2026, pa mor realistig yw hynny yn ôl y Prif Weinidog? Dywedaf hynny yng nghyd-destun Silk, wrth gwrs, a ddywedodd y dylai cyfiawnder ieuencid fod wedi ei ddatganoli i'r Senedd hon ar gyfer y flwyddyn nesaf, ac y dylem, erbyn 2018, fod yn adolygu ac yn datganoli carchardai a'r gwasanaeth prawf, ac, erbyn 2025, byddem ni wedi cyflawni a gweithredu adolygiad o ddatganoli agweddau ar gyfiawnder yn ddeddfwriaethol. Felly, gwnaed yr addewid hwn i ni o'r blaen, ac rwyf yn gofyn a fyddai'r Prif Weinidog yn hoffi amlinellu sut y gellir cyflawni hyn yn ei dyb ef.

Can I, therefore, turn to the issue of income tax? If this is not a veto by the Welsh Labour Party, then why is it included in the draft before us? It seems to me that we have now—. Having seen off the issue of the lockstep, and having seen off the issue of a need to have a referendum to convey these powers to the Welsh Government and the National Assembly for Wales, why then put this retrograde step of a two thirds majority vote into this document? If it is not a veto by Welsh Labour, if Welsh Labour are committed to these powers coming here, then why is it in there? I would ask the First Minister to reflect once again on the appropriateness of the inclusion of that in this document.

Can I conclude by saying: this place, and the progress of devolution, is at its best when progressive forces come together and speak with one voice? That is when we move things forward for our nation. We can all be a bit uppity today and have our noses put out of joint because you didn't ask us first, but we are where we are, and I would ask the First Minister what mechanisms he will now employ to ensure that we can speak with one voice as much as possible from this Chamber in taking this forward. Because that is when we make a real difference, that is when we make real progress and that is when we will have some opportunity of convincing colleagues in Westminster that the approach offered here is one that will deliver the sustainable and lasting devolution settlement that we all want.

A gaf i, felly, droi at fater treth incwm? Os nad yw hyn yn fetto gan Blaid Lafur Cymru, yna pam mae'n gynwysedig yn y drafft sydd ger ein bron? Mae'n ymddangos i mi fod gennym erbyn hyn—. Ar ôl datrys y mater o gamu clos, ac ar ôl datrys y mater o angen refferendwm i drosglwyddo'r pwerau hyn i Lywodraeth Cymru a Chynulliad Cenedlaethol Cymru, pam felly gynnwys y cam hwn yn ôl o gael pleidlais mwyafrif o ddwy ran o dair yn y ddogfen hon? Os nad yw'n fetto gan Blaid Lafur Cymru, os yw Plaid Lafur Cymru wedi ymrwymo i ddod â'r pwerau hyn yma, pam felly ei fod yno? Byddwn i'n gofyn i'r Prif Weinidog edrych unwaith eto ar briodoldeb cynnwys hyn yn y ddogfen hon.

A gaf i gloi drwy ddweud hyn: mae'r sefydliad hwn, a'r cynnydd tuag at ddatganoli, ar ei orau pan fydd grymoedd blaengar yn dod at ei gilydd ac yn siarad ag un llais? Dyna pryd yr ydym yn symud pethau ymlaen ar gyfer ein cenedl. Gallwn ni i gyd fod braidd yn fawreddog heddiw a theimlo cam oherwydd na wnaethoch chi ofyn i ni yn gyntaf. Ond dyma'r sefyllfa yr ydym ynnddi. A byddwn i'n gofyn i'r Prif Weinidog pa ddulliau y bydd yn awr yn eu defnyddio i sicrhau ein bod yn gallu siarad ag un llais cymaint â phosibl o'r Siambr hon wrth fwrw ymlaen â hyn. Oherwydd dyna pryd y byddwn yn gwneud gwahaniaeth gwirioneddol, dyna pryd y byddwn yn gwneud cynnydd gwirioneddol a dyna pryd y byddwn yn cael rhywfaint o gyfle i argyhoeddi cydweithwyr yn San Steffan fod y dull a gynigir yma yn un a fydd yn cyflawni'r setliad datganoli cynaliadwy a pharhaol yr ydym ni'n ei ddymuno.

14:37

Carwyn Jones [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Y Prif Weinidog / The First Minister

I thank the leader of the Liberal Democrats for her comments. She mentions the jurisdiction. I think it's worth emphasising that there are some who say, 'Well, the jurisdiction has served us well for centuries.' It did, but we have to remember that when the jurisdiction was put in place in 1536—there are some upstairs in my office who are now shaking their heads when I start talking in this way—it replaced three different legal systems in what we now call Wales—Marcher law, English law and Welsh law. The jurisdiction was not England and Wales, it was England. It was set up on the basis that there would be not just no Welsh Parliament ever again, but no Wales or Welsh language ever again. The Welsh language was to be—and I use the words in the legislation—'utterly extirpated', as it was described in Tudor times. But, the reality is, we saw the passing—I use the Sunday Closing (Wales) Act 1881, the Welsh Courts Act 1942, the Welsh Language Act 1967—of some Welsh legislation, now we are seeing significant Welsh legislation being passed—24 Acts in the course of this Assembly. That shows the current arrangements of the jurisdiction no longer work, because it was set up on the basis that there was one Parliament and one set of laws; that's no longer the case. In every other part of the common law world, a new jurisdiction has always been set up, without exception, whenever a legislature has been set up; this is the abnormal situation that we have in England and Wales.

Rwyf yn diolch i arweinydd y Democratiaid Rhyddfrydol am ei sylwadau. Mae hi'n sôn am yr awdurdodaeth. Rwy'n credu bod gwerth pwysleisio bod rhai sy'n dweud, 'Wel, mae'r awdurdodaeth wedi ein gwasanaethu ni'n dda ers canrifoedd.' Mae hynny'n wir, ond mae'n rhaid i ni gofio pan roddwyd yr awdurdodaeth ar waith yn 1536—mae yna rai i fyfyr'r grisiau yn fy swyddfa sy'n ysgwyd eu pennau erbyn hyn pan fyddaf yn dechrau siarad yn y ffordd hon—iddi ddisodli tair system gyfreithiol wahanol yn yr hyn yr ydym erbyn hyn yn ei alw'n Gymru—cyfraith y Mers, cyfraith Cymru a chyfraith Lloegr. Nid awdurdodaeth Cymru a Lloegr oedd hi, ond awdurdodaeth Lloegr. Fe'i sefydlwyd ar y sail, nid yn union na fyddai Senedd Cymru yn bodoli byth eto, ond na fyddai unrhyw Gymru nac iaith Gymraeg byth eto ychwaith. Roedd yr iaith Gymraeg am gael ei—a defnyddiaf y geiriau yn y ddeddfwriaeth—ei 'difa yn llwyr', fel y'i disgrifiwyd yn oes y Tuduriaid. Ond, y gwir amdani yw, gwelsom dderbyn—rwy'n defnyddio Deddf Cau Tafarnau ar y Sul (Cymru) 1881, Deddf Llysoedd Cymru 1942, Deddf yr Iaith Gymraeg 1967—rhywfaint o ddeddfwriaeth i Gymru, ac rydym bellach yn gweld deddfwriaeth arwyddocaol i Gymru yn cael ei derbyn—24 Deddf yn ystod oes y Cynulliad hwn. Mae hynny'n dangos nad yw trefniadau presennol yr awdurdodaeth yn gweithio mwyach, oherwydd iddi gael ei sefydlu ar y sail bod un Senedd ac un gyfres o ddeddfau; nid yw hynny'n wir erbyn hyn. Ym mhob rhan arall o fyd y gyfraith gyffredin, sefydlwyd awdurdodaeth newydd bob tro, yn ddiethriad, pryd bynnag y sefydlwyd deddfwria; dyma'r sefyllfa annormal sy'n bodoli yng Nghymru a Lloegr.

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

The second point that she raises, in terms of the 10-year lead in—. Well, that is in accordance with what Silk said. Let's not pretend that the devolution of justice is easy or that it can be done quickly. At the very beginning, we have to set up the expertise within Government to deal with issues of justice and to deal with the penal system, and that does take a long lead-in time. So, I think it's a reasonable period of time—that 10-year period—in order to see justice devolved.

In terms of where we go next with this, this Bill is on the table for genuine discussion. We don't offer this as a take-it-or-leave-it Bill; this is a document that, we hope, will form the basis for discussion about Wales's constitutional future, and we hope it will be in the thinking of the UK Government as they look to provide a draft Bill for the future. This is our contribution to the debate and to what's passed thus far for negotiation.

On the point of income tax, again, it is not the intention of my party not to support the devolution of income tax. She says to me, 'Take it out'. Well, we can have that discussion, certainly, in the future, but it's not something, certainly, that occurred to me at the time, given my party's stance on this. As I said, income tax devolution is moving forward. There's still a lot of ground to cover yet with the Treasury, which seems to think there is absolutely no correlation at all between what's happened in Scotland and what might be proposed for Wales. Nevertheless, if those discussions start with Treasury Ministers, that will be a start to the process. But, certainly from our perspective, the issue of income tax is not an issue in terms of my party opposing it.

Yr ail bwynt a godwyd ganddi, o ran y cyfnod arweiniol o 10 mlynedd —. Wel, mae hynny yn unol â'r hyn a ddywedodd Silk. Gadewch i ni beidio ag esgus bod datganoli cyfiawnder yn hawdd neu y gellir ei wneud yn gyflym. Ar y cychwyn cyntaf, mae'n rhaid i ni sefydlu arbenigedd o fewn y Llywodraeth i ymdrin â materion cyfiawnder, ac i ymdrin â'r system gosbi, ac mae hynny'n cymryd cyfnod arweiniol hir. Felly, mae'n gyfnod rhesymol yn fy marn i—y cyfnod o 10 mlynedd hwnnw—er mwyn datganoli cyfiawnder.

O ran ein camau nesaf yn hyn o beth, mae'r Bil hwn wedi ei gyflwyno i'w drafod yn ddilys. Nid ydym yn cynnig y Bil hwn fel un i'w dderbyn neu'i wrthod; mae'n ddogfen a fydd, gobeithio, yn ffurfio sail ar gyfer trafodaeth am ddyfodol cyfansoddiadol Cymru, ac rydym yn gobeithio y bydd Llywodraeth y DU yn ei ystyried wrth lunio Bil drafft ar gyfer y dyfodol. Dyma ein cyfraniad at y ddaid ac at yr hyn sydd wedi ei dderbyn i'w gyd-drafod hyd yn hyn.

O ran treth incwm, unwaith eto, nid yw'n fwriad gan fy mhlaid i beidio â chefnogi datganoli treth incwm. Mae hi'n dweud wrthyf, 'Tynnwch ef allan'. Wel, gallwn drafod hynny, yn sicr, yn y dyfodol, ond nid yw'n rhywbeth, yn sicr, a'm tarodd i ar y pryd, o ystyried safbwynt fy mhlaid ar hyn. Fel y dywedais, mae datganoli treth incwm yn symud ymlaen. Mae llawer o drafod i'w wneud eto gyda'r Trysorlys, sydd i'w weld yn ystyried nad oes unrhyw gydberthynas o gwbl rhwng yr hyn sydd wedi digwydd yn yr Alban a'r hyn y gellid ei gynnig i Gymru. Serch hynny, os yw'r trafodaethau hynny yn dechrau gyda Gweinidogion y Trysorlys, bydd hynny yn cychwyn ar y broses. Ond, yn sicr o'n safbwynt ni, nid yw mater treth incwm yn broblem o ran fy mhlaid yn ei wrthwynebu.

14:40 **Y Llywydd / The Presiding Officer** [Bywgraffiad Biography](#)

We've had a speaker from each party, and lots of detailed questions and answers, so can we be a little concise now? Alun Davies.

Rydym wedi cael siaradwr o bob plaid, a llawer o gwestiynau ac atebion manwl, felly a allwn fod yn gryno yn awr? Alun Davies.

[Senedd.tv](#)
[Fideo Video](#)

14:40 **Alun Davies** [Bywgraffiad Biography](#)

Thank you very much, Presiding Officer. I think, like others in the Chamber this afternoon, I very much welcome the publication of this draft Bill and also the fact that the First Minister has come to this Chamber to make this statement today, our first sitting day after its publication. I very much welcome the tone of the contributions from the leader of the Welsh Conservatives and the leader of the Welsh Liberal Democrats in focusing on the big issues we have here to face.

Diolch yn fawr iawn, Lywydd. Credaf, fel eraill yn y Siambr prynhawn yma, fy mod i'n croesawu cyhoeddiad y Bil drafft hwn yn fawr a'r ffaith bod y Prif Weinidog wedi dod i'r Siambr hon i wneud y datganiad hwn heddiw, y diwrnod cyntaf inni eistedd ers ei gyhoeddi. Croesawaf yn fawr nawws y cyfraniadau gan arweinydd y Ceidwadwyr Cymreig ac arweinydd Democratiaid Rhyddfrydol Cymru wrth ganolbwyntio ar y materion mawr sy'n ein hwynebu ni yma.

[Senedd.tv](#)
[Fideo Video](#)

First Minister, you have in this draft Bill linked the issues of the devolution of justice and the police. It might be useful for you to outline why you did that. In the past, we have argued that we don't need to link those two issues in terms of their devolution, and the devolution of the police could happen on a much quicker timescale. I very much welcome—I think like many others do—a principled approach to dealing with reservations. One of the great intellectual weaknesses of the Bill drafted by the Secretary of State was the lack of any principled approach to reservations, and I think that does set up a far, far more sustainable process. However, in terms of timescales, we are looking at a very, very long timescale here for the devolution of these powers. The date of 2021, I think, is too distant for some of those powers to come here, and 2026 for the exercising of other powers would be a step too far. I'm concerned about the length of time it's going to take to devolve issues over our electoral arrangements and the internal architecture of this place. We're already seeing changes to the electoral system put in train by the United Kingdom Government; if this place wishes to amend the way we elect Members here, we could see two significant, substantial changes to the electoral system in Wales in successive Parliaments and Assemblies. So, I think we do need to look at how we move forward on these agreed matters on a timescale that is far faster than is available to us.

A final subject would be that of the UK structures that could be put in place to sustain a settled and stable devolution settlement. You've spoken, and others have spoken today, about the devolution of income tax powers; I'm somebody who wants to see those powers devolved as soon as possible, and used to sustain Welsh public services. But if we are to do that, then we must have a stable financial settlement in the United Kingdom that isn't dependent on the diktat of the Treasury. The UK Government has already established the Office for Budget Responsibility to provide an independent oversight of some aspects of the Treasury's work. It must now be time that we also look at the Australian model, of the Commonwealth Grants Commission, to look at how the funding of the Welsh Government, the Scottish Government and the Northern Ireland Executive is done independently of the Treasury and independently of the United Kingdom Government. If we are to find the stability that we need, then we must have the structures that establish a federal state in the United Kingdom and not simply rely on the United Kingdom state and United Kingdom departments to be judge and jury wherever there are issues between the different structures that now exist in the United Kingdom.

Brif Weinidog, yn y Bil draft hwn, rydych chi wedi cysylltu materion datganoli cyfiawnder a'r heddlu. Gallai fod yn ddefnyddiol i chi amlinellu pam y gwnaethoch chi hynny. Yn y gorffennol, rydym ni wedi dadlau nad oes angen i ni gysylltu'r ddau fater hynny o ran eu datganoli, a gallai datganoli'r heddlu ddigwydd ar amserlen llawer cyflymach. Rwyf yn croesawu'n fawr iawn—fel y mae llawer o bobl eraill hefyd—dull o ymdrin â phwerau a gedwir yn ôl wedi ei seilio ar egwyddorion. Un o wendidau deallusol mawr y Bil a ddrafftiodd gan yr Ysgrifennydd Gwladol oedd diffyg dull ar sail egwyddorion i'r pwerau a gedwir yn ôl, a chredaf fod hynny yn sefydlu proses lawer, lawer mwy cynaliadwy. Fodd bynnag, o ran amserleni, rydym yn edrych ar amserlen hir iawn, iawn yma o ran datganoli'r pwerau hyn. Mae 2021, yn fy marn i, yn rhy bell i ffwrdd i rai o'r pwerau hynny ddod yma, a byddai 2026 ar gyfer arfer pwerau eraill yn gam yn rhy bell. Rwy'n pryderu am faint o amser y bydd yn ei gymryd i ddatganoli materion ein trefniadau etholiadol a phensaerniaeth mewrol yn y lle hwn. Rydym eisoes yn gweld newidiadau i'r system etholiadol gan Lywodraeth y Deyrnas Unedig; os yw'r Cynulliad yn dymuno newid y ffordd yr ydym yn ethol Aelodau yma, gallew weld dau newid arwyddocaol, sylweddol i'r system etholiadol yng Nghymru mewn Seneddau a Chynulliadau olynol. Felly, credaf fod angen i ni edrych ar sut yr ydym yn symud ymlaen ar y materion hyn a gytunwyd ar amserlen sy'n llawer cyflymach nag sydd ar gael i ni.

Byddai pwnc terfynol yn trafod strwythurau y DU y gellid eu rhoi ar waith i gynnal setliad datganoli sefydlog a chadarn. Rydych chi wedi siarad, ac mae eraill wedi siarad heddiw, ynghylch datganoli pwerau treth incwm; rwyf innau yn rhywun sydd am weld y pwerau hynny wedi eu datganoli cyn gynted ag y bo modd, a'u ddefnyddio i gynnal gwasanaethau cyhoeddus Cymru. Ond os ydym am wneud hynny, mae'n rhaid i ni gael setliad ariannol sefydlog yn y Deyrnas Unedig nad yw'n ddibynnol ar ddictat y Trysorlys. Mae Llywodraeth y DU eisoes wedi sefydlu Swyddfa Cyfrifoldeb Cyllidebol i ddarparu goruchwyliaeth annibynnol o rai agweddau ar waith y Trysorlys. Mae'n rhaid i ni nawr edrych hefyd ar fodel Awstralia, Comisiwn Grantiau'r Gymanwlad, i edrych ar sut i gyllido Llywodraeth Cymru, Llywodraeth yr Alban a Gweithrediaeth Gogledd Iwerddon yn annibynnol ar y Trysorlys ac yn annibynnol ar Lywodraeth y Deyrnas Unedig. Os ydym am gael y sefydlogrwydd sydd ei angen arnom, mae'n rhaid i ni gael y strwythurau sy'n sefydlu gwladwriaeth ffederal yn y Deyrnas Unedig ac nid dibynnu ar wladwriaeth y Deyrnas Unedig ac adrannau y Deyrnas Unedig i farnu lle bynnag y bydd problemau rhwng y gwahanol strwythurau sy'n bodoli erbyn hyn yn y Deyrnas Unedig.

14:44

Carwyn Jones [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Y Prif Weinidog / The First Minister

Can I thank my friend, the Member for Blaenau Gwent, for his questions? He is right to say that I have said that policing could be devolved earlier. I still believe that's possible, but, as part of the Wales Bill, what I decided to do was to bundle up policing back with justice so that the whole thing could be devolved as a package in 2026. There is an element of compromise both ways, of course, as the Bill is drafted.

A gaf i ddiolch i fy ffrind, yr Aelod dros Flaenau Gwent, am ei gwestiynau? Mae'n gywir i ddweud fy mod i wedi dweud y gellid datganoli plismona yn gynharach. Rwy'n dal i greu bod hynny'n bosibl, ond, fel rhan o Fil Cymru, penderfynais gadw plismona i'w gynnwys yn ôl gyda chyfiawnder er mwyn gallu datganoli'r pecyn cyfan yn 2026. Mae yna elfen o gyfaddawd y ddwy ffordd, wrth gwrs, wrth i'r Bil gael ei ddrafftio.

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

He shares my concern about the timescale here. It was suggested by the Secretary of State that new powers could be introduced halfway through the term of the next Assembly; it now seems that isn't possible. We are not in control of the timetable, unfortunately, and there's no clarity now as to when the new powers would actually be brought into being. It seems now that it would be from 2021 onwards.

In terms of income tax devolution, the reality is it doesn't need legislation, the Treasury could just impose it on us on their own terms, and that is something that concerns us, because we have given the view time and time again to the Treasury that we need to make sure that the financial floor is in place first before we can then discuss what the framework is for income tax devolution. They take the opposite view. Now, that will have to be resolved soon, and the fact that they have come to an agreement with Scotland over the fiscal framework, which they seem to think doesn't apply in any way to Wales—well, it's naïve to think that that is the case—that approach will need to be taken to Wales as well. Of course, they have, if I remember rightly, as part of the fiscal framework in Scotland, accepted an element of independent arbitration, and I welcome that; I've made this point in the joint ministerial committee several times. The dispute resolution process in the joint ministerial committee goes through several stages and ends up with the UK Government. So, effectively, if you're in dispute with the UK Government, the UK Government decides the dispute anyway. That again is not an acceptable situation to be in, and that was the case before the current Government was in place. It's not a party political point; that's been the reality for a while, and that can't be right for the future.

So, we expect the Treasury to approach the discussions on the Welsh fiscal framework using the same principles and then coming to the same conclusions as were accepted as far as Scotland was concerned. There is no justification for doing otherwise, and we look forward to UK Treasury Ministers actually wanting to meet with our Ministers in order to discuss these issues.

Mae'n rhannu fy mhryder i ynghylch yr amserlen yma. Awgrymwyd gan yr Ysgrifennydd Gwladol y gellid cyflwyno pwerau newydd hanner ffordd drwy dymor y Cynulliad nesaf; mae'n ymddangos nad yw hynny'n bosibl bellach. Nid oes rheolaeth gennym dros yr amserlen, yn anffodus, ac nid oes eglurder bellach o ran pryd y byddai'r pwerau newydd yn dod i rym. Mae'n ymddangos nawr y byddai hynny o 2021 ymlaen.

O ran datganoli treth incwm, y gwir amdani yw nad oes angen deddfwriaeth. Gallai'r Trysorlys orfodi hyn arnom ar ei delerau ei hun, ac mae hynny'n rhywbeth sy'n peri pryder i ni, oherwydd ein bod wedi mynegi ein barn wrth y Trysorlys dro ar ôl tro, bod angen i ni sicrhau bod y sylfaen ariannol gennym yn gyntaf cyn y gallwn wedyn drafod y fframwaith ar gyfer datganoli treth incwm. Maen nhw'n credu i'r gwrthwyneb. Nawr, bydd yn rhaid datrys hynny yn fuan, ac mae'r ffaith eu bod wedi dod i gytundeb gyda'r Alban am y fframwaith cyllid, nad ydynt yn meddwl ei fod yn gymwys i Gymru mewn unrhyw ffordd—wel, mae'n naif meddwl bod hynny yn wir—bydd angen i Gymru ddefnyddio'r dull hwnnw hefyd. Wrth gwrs, maent, os cofiaf yn iawn, yn rhan o'r fframwaith cyllid yn yr Alban, wedi derbyn elfen o gyflafareddu annibynnol, a chroesawaf hynny; rwyf i wedi gwneud y pwynt hwn i'r cyd-bwyllgor gweinidogol sawl gwaith. Mae'r broses datrys anghydfod yn y cyd-bwyllgor gweinidogol yn mynd trwy sawl cam ac yn gorffen gyda Llywodraeth y DU. Felly, i bob pwrpas, os ydych yn rhan o anghydfod gyda Llywodraeth y DU, mae Llywodraeth y DU yn penderfynu ar yr anghydfod beth bynnag. Nid yw hynny yn sefyllfa dderbyniol i fod yn ddi, a dyna oedd y sefyllfa cyn y Llywodraeth bresennol. Nid yw'n bwynt plaid wleidyddol; hynny fu'r realiti am sbel, ac ni all hynny fod yn iawn ar gyfer y dyfodol.

Felly, rydym yn disgwyl i'r Trysorlys drafod fframwaith cyllid Cymru gan ddefnyddio'r un egwyddorion a chyrraedd yr un casgliadau ag a dderbyniwyd gan yr Alban. Nid oes unrhyw gyfiawnhad dros wneud fel arall, ac edrychwn ymlaen at yr adeg pan fydd Gweinidogion Trysorlys y DU yn awyddus i gwrdd â'n Gweinidogion er mwyn trafod y materion hyn.

14:46

Yr Arglwydd / Lord Elis-Thomas [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

A gaf innau ddiolch i'r Prif Weinidog am ymateb i'r rhai ohonom ni a ofynnodd yn y pwyllgor cyfansoddiadol am i Lywodraeth Cymru gynhyrchu ei Bil ei hun i bwysleisio a dangos methiant Llywodraeth y Deyrnas Unedig i ddeddfu'n briodol yn y fan yma? Mae'r hyn sydd ger ein bron ni, am y tro cyntaf erioed, yn ymgais glodwiw yn fy marn i—rwy'n rhoi B+ iddo fo fel mae'n ymddangos ar hyn o bryd—i greu cyfansoddiad sydd wedi ei gydlwynu a'i gyfnerthu, ond mae yna un peth sydd ar goll yma, Brif Weinidog, a charwn i gael eich ymateb chi i hyn. Pryd ydym ni'n mynd i gyd-ddeddfu? Nid mater i ddwy Lywodraeth y dylai hwn fod yn unig; mae hwn yn fater i ddwy Senedd. Dewch i ni ffeindio ffordd greadigol o gael ein cydweithwyr yn San Steffan—ac roeddwn i ymhlith rhai ohonyn nhw ddoe, o blaid y bobl yma hefyd, rhai ohonyn nhw—a fyddai'n barod i ystyried cyd-ddeddfu gyda ni, oherwydd fel hyn y gwnawn ni ddatrys y dryswch yma rydym ni wedi glanio ynddo fo.

Daeth Rhodri Glyn Thomas i'r Gadair.

May I thank the First Minister for responding to those of us who requested in the Constitutional and Legislative Affairs Committee that the Welsh Government produce its own Bill to emphasise the failure of the UK Government to legislate properly in this area? What is before us, for the first time ever, is a praiseworthy attempt in my opinion—I give it a B+ as it currently appears—to create a constitution that is co-ordinated and that is robust, but there is one thing missing here, First Minister, and I would appreciate your response on this. When are you going to legislate jointly? This shouldn't be a matter just for two Governments; this is a matter for two Parliaments. Let's find a creative way of getting our colleagues in Westminster—and I was with some of them yesterday, and some of them were in support of these people here—who would be willing to legislate jointly with us, because that is how we will resolve this confusion that we find ourselves in.

Rhodri Glyn Thomas took the Chair.

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

- 14:47 **Carwyn Jones** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
Y Prif Weinidog / The First Minister
A gaf i ddiolch i'r Aelod am ei sylwadau? Mae'n iawn, wrth gwrs, fod yna rôl sylweddol a chryf i'r Senedd hon, ac wrth gwrs rôl i Senedd y Deyrnas Unedig—nid dim ond rhywbeth i Lywodraethau yn unig yw hwn. Rwy'n gwybod bod y Llywydd ei hun wedi bod yn rhan o'r trafodaethau sydd wedi cymryd lle, ac rydym yn edrych ymlaen at weld unrhyw sylwadau sydd gan Aelodau o'r Cynulliad ar y Mesur sydd o'u blaenau nhw—y Mesur rydym ni wedi ei gyflwyno—yn y pen draw.
- 14:48 **Jenny Rathbone** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
I welcome the Bill as well, and I agree with the comments by Dafydd Elis-Thomas that it is up to the two Parliaments to come to an agreement on what should be the detail of the content. I just want to ask you about Schedule 7 on reserved and deferred matters in relation to the authorisation of activity relating to the generation, transmission, distribution and supply of electricity. I'm just wondering why we haven't talked about the possibility of allowing the Welsh Parliament to be involved in the regulation of energy, because it's very important that we have the powers to ensure that people aren't just wasting electricity in order to both meet our environmental obligations, and to ensure our future prosperity. So, I just wondered if I could push you a little bit further on that, particularly in light of the future technology around storage, which could enable us to export a lot more energy.
- 14:49 **Carwyn Jones** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
Y Prif Weinidog / The First Minister
The reservation in the draft Bill talks about a reservation to the UK Government of the regulation of the electricity market. When it comes to energy conservation, that wouldn't be caught. So, if we encourage people to conserve more energy, that is something that we do already, but that wouldn't be caught by that reservation; it simply deals with the way the market operates. I can give the Member the assurance that an exception to the reservation would mean that we have both legislative and executive competence to consent to electricity-generating stations, with the exception of nuclear-powered stations. The exceptions would also ensure that Welsh Ministers would be able to consent to the installation of distribution electricity lines. The point's been made, and she has made the point before, that a situation could arise where Welsh Government consent was given to a particular energy-generating plant, only for it to be stymied by the fact that the transmission was then not approved by the UK Government. The two things obviously run together and the Bill seeks to resolve that.
- 14:50 **Rhodri Glyn Thomas** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
Diolch yn fawr iawn, Brif Weinidog.
- May I thank the Member for his comments? It's right that there is a significant and strong role for this Parliament, and also a role for the UK Parliament—this is not just for Governments alone. I know that the Presiding Officer herself has been part of the discussions that have taken place, and I look forward to hearing the comments of Assembly Members on the draft Bill that is before them—the Bill that we have introduced.
- Rwyf innau yn croesawu'r Bil hefyd, ac yn cytuno â sylwadau Dafydd Elis-Thomas bod yn rhaid i'r ddwy Senedd ddod i gytundeb ar y manylion yn y ddogfen. Hoffwn i ofyn i chi am Atodlen 7 ar faterion a gadwyd yn ôl ac a ohiriwyd o ran awdurdodi gweithgarwch sy'n ymwneud â chynhyrchu, trosglwyddo, dosbarthu a chyflenwi trydan. Rwy'n ystyried pam nad ydym wedi sôn am y posibilrwydd o ganiatáu i Senedd Cymru gael rhan mewn rheoleiddio ynni, gan ei fod yn bwysig iawn bod gennym y pwerau i sicrhau nad yw pobl yn gwastraffu trydan er mwyn diwallu ein rhwymedigaethau amgylcheddol, ac i sicrhau ein bod yn ffynnu yn y dyfodol. Felly, rwyf yn holi tybed a allwn i'ch gwthio chi ychydig ymhellach ar hynny, yn enwedig o ystyried y dechnoleg yn y dyfodol o ran storio, a allai ein galluogi ni i allforio llawer mwy o ynni.
- Mae'r pwerau a gadwyd yn ôl yn y Bil drafft yn sôn am gadw rheoleiddio'r farchnad drydan yn ôl i Lywodraeth y DU. O ran cadwraeth ynni, ni fyddai hynny'n cael ei ddal. Felly, os ydym yn annog pobl i arbed mwy o ynni, mae hynny'n rhywbeth yr ydym yn ei wneud eisoes, ond ni fyddai'n cael ei ddal gan y pŵer a gadwyd yn ôl; mae'n ymwneud yn syml â'r ffordd y mae'r farchnad yn gweithredu. Gallaf sicrhau yr Aelod y byddai eithriad i'r pŵer a gadwyd yn ôl yn golygu bod gennym gymhwysedd deddfwriaethol a gweithredol i gydsynio i orsafoedd trydan, ac eithrio gorsafoedd niwclear. Byddai'r eithriadau hefyd yn sicrhau y gallai Gweinidogion Cymru gydsynio i osod llinellau dosbarthu trydan. Gwnaed y pwynt, fel y gwnaeth hi o'r blaen, y gellid cael sefyllfa lle mae Llywodraeth Cymru yn cydsynio i safle penodol ar gyfer cynhyrchu ynni, dim ond iddo gael ei atal oherwydd nad yw Llywodraeth y DU yn cymeradwyo'r trosglwyddo. Mae'r ddau beth yn amlwg yn cyd-redeg ac mae'r Bil yn ceisio datrys hynny.
- Thank you very much, First Minister.

14:50	<p>4. Rheoliadau Adnoddau Dŵr (Rheoli Llygredd) (Storio Olew) (Cymru) 2016</p> <p>Rhodri Glyn Thomas Bywgraffiad Biography</p> <p>Eitem 4, Rheoliadau Adnoddau Dŵr (Rheoli Llygredd) (Storio Olew) (Cymru) 2016. Galwaf ar y Gweinidog Cyfoeth Naturiol i wneud y cynnig—Carl Sargeant.</p> <p>Cynnig NDM5985 Jane Hutt</p> <p>Cynnig bod Cynulliad Cenedlaethol Cymru, yn unol â Rheol Sefydlog 27.5:</p> <p>Yn cymeradwyo bod y fersiwn ddrafft o Reoliadau Adnoddau Dŵr (Rheoli Llygredd) (Storio Olew) (Cymru) 2016 yn cael eu llunio yn unol â'r fersiwn ddrafft a osodwyd yn y Swyddfa Gyflwyno ar 9 Chwefror 2016.</p> <p><i>Cynigiwyd y cynnig.</i></p>	<p>4. The Water Resources (Control of Pollution) (Oil Storage) (Wales) Regulations 2016</p> <p>Item 4, the Water Resources (Control of Pollution) (Oil Storage) (Wales) Regulations 2016. I call on the Minister for Natural Resources to move the motion—Carl Sargeant.</p> <p>Motion NDM5985 Jane Hutt</p> <p>To propose that the National Assembly for Wales; in accordance with Standing Order 27.5:</p> <p>Approves that the draft The Water Resources (Control of Pollution) (Oil Storage) (Wales) Regulations 2016 is made in accordance with the draft laid in the Table Office on 9 February 2016.</p> <p><i>Motion moved.</i></p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
14:50	<p>Carl Sargeant Bywgraffiad Biography</p> <p><i>Y Gweinidog Cyfoeth Naturiol / The Minister for Natural Resources</i></p> <p>Formally move.</p>	<p>Cynigiaf yn ffurfiol.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
14:50	<p>Rhodri Glyn Thomas Bywgraffiad Biography</p> <p>Diolch yn fawr iawn, Weiniog. Nid oes neb wedi gofyn am siarad ar y rheoliadau hyn. Felly, y cwestiwn yw: a ddylid derbyn y cynnig? A oes unrhyw wrthwynebiad? Felly, derbynnir y cynnig yn unol â Rheol Sefydlog 12.36.</p> <p><i>Derbyniwyd y cynnig yn unol â Rheol Sefydlog 12.36.</i></p>	<p>Thank you very much, Minister. I have no speakers on these regulations. Therefore the proposal is to agree the motion. Does any Member object? The motion is therefore agreed in accordance with Standing Order 12.36.</p> <p><i>Motion agreed in accordance with Standing Order 12.36.</i></p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
14:50	<p>5. Cyfnod 4 y Bil Casglu a Rheoli Trethi (Cymru)</p> <p>Rhodri Glyn Thomas Bywgraffiad Biography</p> <p>Eitem 5, Cyfnod 4 y Bil Casglu a Rheoli Trethi (Cymru). Galwaf ar y Gweinidog Cyllid a Busnes y Llywodraeth i wneud y cynnig—Jane Hutt.</p> <p>Cynnig NDM5997 Jane Hutt</p> <p>Cynnig bod Cynulliad Cenedlaethol Cymru, yn unol â Rheol Sefydlog 26.47:</p> <p>Yn cymeradwyo Bil Casglu a Rheoli Trethi (Cymru).</p> <p><i>Cynigiwyd y cynnig.</i></p>	<p>5. Stage 4 of the Tax Collection and Management (Wales) Bill</p> <p>Item 5: Stage 4 of the Tax Collection and Management (Wales) Bill. I call on the Minister for Finance and Government Business to move the motion—Jane Hutt.</p> <p>Motion NDM5997 Jane Hutt</p> <p>To propose that the National Assembly for Wales in accordance with Standing Order 26.47:</p> <p>Approves the Tax Collection and Management (Wales) Bill.</p> <p><i>Motion moved.</i></p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>

Y Gweinidog Cyllid a Busnes y Llywodraeth / The Minister for Finance and Government Business

Diolch, acting Presiding Officer. In moving the motion, I'd like to focus on the significance of the legislative step forward we're taking today. The Tax Collection and Management (Wales) Bill looks to the future. It provides us with the essential infrastructure for our new devolved tax responsibilities, including the powers to establish the Welsh revenue authority, the WRA. The historical significance of what we're considering today is that this is the first ever piece of Welsh tax legislation, and as such it is another significant chapter in the story of Welsh devolution.

This Bill puts in place the essential tax arrangements and paves the way for us to introduce taxes that are more suited to Welsh circumstances and preferences. In this way, the Bill can make a real difference to people's lives.

The Bill's primary policy objective is to provide a clear and strong tax framework, but it also addresses three much wider ambitions. Firstly, it paves the way for the replacement of stamp duty land tax and landfill tax with new devolved Welsh taxes from April 2018. Secondly, our approach to this Bill and the preparatory work on developing proposals for the devolved taxes underlines the commitment of this Government to work with business to create a world-class economy, supported by a first-class system of public services. That's why, in developing the tax arrangements for Wales, I have pursued and enshrined in this Bill the following principles: fairness, simplicity, supporting jobs and growth, stability and certainty.

Businesses and taxpayers in Wales deserve a system of taxation that is fundamentally simple, transparent and, where appropriate, consistent with existing UK tax arrangements. Such an approach will help minimise the burden on taxpayers and assist tax compliance.

Finally, the Bill furthers the Welsh Government's commitment to fairness. Taxation must be fair both to those who pay it and to the broader society that benefits from the public services our taxes support. The Bill includes taxpayer rights and the requirement for the WRA to prepare a charter of standards and values. I've started preparatory work in readiness for a charter through my Welsh Taxes: A Conversation programme.

The Bill is the result of a considerable body of work by many people in the public, private and third sectors, as well as our social partners, and I'd like to place on record my thanks to them all. I would like to thank Members across the Chamber for contributing to the scrutiny of the Bill, to my officials and Commission staff for their support in this process. I'm especially grateful to Jocelyn Davies and members of the Finance Committee, and to David Melding and members of the Constitutional and Legislative Affairs Committee, for their thorough scrutiny and reports of their findings. I'd also like to thank the many stakeholders who engaged with us to build a better Bill, in particular members of my tax advisory group and the tax forum, and those additional people who've contributed their views and opinions during the consultation process.

Diolch, Lywydd dros dro. Wrth gyflwyno'r cynnig, hoffwn ganolbwyntio ar arwyddocâd y cam ymlaen deddfwriaethol rydym yn ei gymryd heddiw. Mae Bil Casglu a Rheoli Trethi (Cymru) yn edrych i'r dyfodol. Mae'n rhoi'r seilwaith hanfodol i ni ar gyfer ein cyfrifoldebau trethi datganoledig newydd, gan gynnwys y pwerau i sefydlu Awdurdod Cyllid Cymru, sef ACC. Arwyddocâd hanesyddol yr hyn yr ydym yn ei ystyried heddiw yw mai hwn yw'r darn cyntaf erioed o ddeddfwriaeth trethi i Gymru, ac fel y cyfryw, mae'n bennod bwysig arall yn hanes datganoli yng Nghymru.

Mae'r Bil hwn yn sefydlu'r trefniadau trethi hanfodol ac mae'n paratoi'r ffordd i ni gyflwyno trethi sydd yn fwy addas i amgylchiadau a dewisiadau Cymru. Yn y modd hwn, gall y Bil wneud gwahaniaeth go iawn i fywydau pobl.

Prif amcan polisi y Bil yw darparu fframwaith trethi clir a chryf, ond mae hefyd yn mynd i'r afael â thair uchelgais llawer ehangach. Yn gyntaf, mae'n paratoi'r ffordd ar gyfer disodli treth dir y dreth stamp a'r dreth dirlenwi â threthi datganoledig newydd ar gyfer Cymru o Ebrill 2018 ymlaen. Yn ail, mae ein dull ni o weithredu'r Bil hwn a'r gwaith paratoadol ar ddatblygu cynigion ar gyfer y trethi datganoledig yn tanlinellu ymrwymiad y Llywodraeth hon i weithio gyda busnesau i greu economi o'r radd flaenaf, a gefnogir gan system o'r radd flaenaf o wasanaethau cyhoeddus. Dyna pam, wrth ddatblygu'r trefniadau trethi ar gyfer Cymru, yr wyf wedi mynd ar drywydd yr egwyddorion canlynol a'u hymgorffori yn y Bil hwn: tegwch, symrlwydd, cefnogi swyddi a thwf, sefydlogrwydd a sicrwydd.

Mae busnesau a threthdalwyr yng Nghymru yn haeddu system drethiant sy'n sylfaenol syml, yn dryloyw a, lle bo'n briodol, yn gyson â'r trefniadau trethi presennol yn y DU. Bydd dull o'r fath yn helpu i leihau'r baich ar drethdalwyr ac yn cynorthwyo cydymffurfiaid â threthi.

Yn olaf, mae'r Bil yn hybu ymrwymiad Llywodraeth Cymru i degwch. Rhaid i drethi fod yn deg i'r rhai sydd yn eu talu ac i'r gymdeithas ehangach sy'n cael budd o'r gwasanaethau cyhoeddus y mae ein trethi yn eu cefnogi. Mae'r Bil yn cynnwys hawliau trethdalwr a'r gofyniad i ACC baratoi siarter o safonau a gwerthoedd. Rydw i eisoes wedi dechrau gwaith paratoi ar gyfer siarter trwy fy rhaglen Trethi Cymru: Sgwrs.

Mae'r Bil yn ganlyniad llawer iawn o waith gan lawer o bobl yn y sector cyhoeddus, y sector preifat a'r trydydd sector, yn ogystal â'n partneriaid cymdeithasol, a hoffwn gofnodi fy niolch i bob un ohonynt. Hoffwn ddiolch i'r Aelodau ym mhob rhan o'r Siambr am gyfrannu at graffu ar y Bil, a hoffwn ddiolch i fy swyddogion a staff y Comisiwn am eu cefnogaeth yn y broses hon. Rwy'n arbennig o ddiolchgar i Jocelyn Davies ac aelodau'r Pwyllgor Cyllid, ac i David Melding ac aelodau'r Pwyllgor Materion Cyfansoddiadol a Deddfwriaethol, am eu gwaith craffu trylwyr a'r adroddiadau ar eu canfyddiadau. Hoffwn hefyd ddiolch i'r rhanddeiliaid lawer a fu'n ymgysylltu â ni i ddatblygu Bil gwell, yn enwedig aelodau fy ngrŵp cynghori ar drethi a'r fforwm trethi, a'r bobl ychwanegol hynny sydd wedi cyfrannu eu barn a'u safbwyntiau yn ystod y broses ymgynghori.

Finally, I'm pleased that Members have supported the Bill to date and have agreed important amendments to the Bill at both Stages 2 and 3, and I urge Members to vote in support of the Bill.

Yn olaf, rwy'n falch bod yr Aelodau wedi cefnogi'r Bil hyd yn hyn ac wedi cytuno ar newidiadau pwysig i'r Bil yng Nghyfnodau 2 a 3, ac rwyf yn annog Aelodau i bleidleisio o blaid y Bil.

14:54

Nick Ramsay [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

As the Minister has said, this is new territory for all of us in this Assembly. The Welsh Conservatives will be supporting Stage 4 of this Bill. The passing of this Bill clearly represents the turning of a new chapter.

Fel y dywedodd y Gweinidog, mae hwn yn dir newydd i bob un ohonom yn y Cynulliad hwn. Bydd y Ceidwadwyr Cymreig yn cefnogi Cyfnod 4 y Bil hwn. Mae pasio'r Bil hwn yn amlwg yn ddechrau pennod newydd.

With the devolution of taxes in 2018, there will be a pressing need for a tax collection regime that is fit for purpose and the new WRA is a key part of that new fiscal landscape. From my discussions with the Minister, both one to one and also during the Finance Committee sessions, I can say that I fully appreciate that it's not an easy task. It is far from easy to develop a body that is both arm's length from Government and also accountable to the Government and the Assembly. That has been a difficult balance to strike, I know. We may have had some disagreements during this process about the nature of the new tax collection body and, indeed, the name of the new tax collection body and about the best ways of ensuring its independence and how we ensure appropriate scrutiny, but one thing is undeniably certain: we do not want future Members of this Assembly to be taking part in future debates about where tax collection in Wales went wrong and saying, 'If only we had got this process right in the first place.' So, it is very important that we here today do get this process right.

Gyda datganoli trethi yn 2018, bydd angen dybryd am gyfundrefn casglu trethi sy'n addas at y diben ac mae'r ACC newydd yn rhan allweddol o'r dirwedd ariannol newydd honno. Yn dilyn fy nhrafodaethau gyda'r Gweinidog, yn unigol a hefyd yn ystod sesiynau y Pwyllgor Cyllid, gallaf ddweud fy mod yn llwyr sylweddoli nad yw'n dasg hawdd. Nid yw'n hawdd o gwbl ddatblygu corff sydd hyd braich oddi wrth y Llywodraeth ac sydd hefyd yn atebol i'r Llywodraeth a'r Cynulliad. Mae hynny wedi bod yn gydbwysedd anodd ei sefydlu, rwy'n gwybod. Efallai ein bod wedi anghytuno ar rai pethau yn ystod y broses hon o ran natur y corff casglu trethi newydd ac, yn wir, enw'r corff casglu trethi newydd ac am y dulliau gorau o sicrhau ei annibyniaeth a sut yr ydym yn sicrhau craffu priodol, ond mae un peth yn gwbl sicr: nid ydym am weld Aelodau'r Cynulliad hwn yn y dyfodol yn cymryd rhan mewn dadleuon ynghylch beth aeth o'i le gyda chasglu trethi yng Nghymru ac yn dweud, 'Trueni na chawsom y broses hon yn iawn yn y lle cyntaf.' Felly, mae'n bwysig iawn ein bod ni yma heddiw yn cael y broses hon yn iawn.

Can I just say, Minister, that, in terms of the charter, I am pleased to hear that work has begun on developing that charter? The Finance Committee believed that that charter is going to be crucial to making this new regime work and for it to be accepted by the public. It must be a charter in more than just name. It must actually work as well and have real teeth, and that is going to be, as I say, all part of this new tax collection body being accepted and working correctly.

A gaf i ddweud, Weinidog, o ran y siarter, fy mod yn falch o glywed bod y gwaith wedi dechrau ar ddatblygu'r siarter honno? Credai'r Pwyllgor Cyllid fod y siarter yn mynd i fod yn hanfodol i sicrhau bod y drefn newydd hon yn gweithio ac yn cael ei derbyn gan y cyhoedd. Rhaid iddi fod yn siarter mewn mwy na dim ond enw. Rhaid iddi hefyd weithio mewn gwirionedd a chael dannedd go iawn, ac mae hynny i gyd, fel y dywedais, yn mynd i fod yn rhan o sicrhau bod y corff casglu trethi newydd hwn yn cael ei dderbyn a'i fod yn gweithio'n iawn.

Minister, we cannot afford to get this wrong. I hope that this Bill is one step along the way to providing a robust, transparent and accountable system of tax collection and management in Wales because that is what we will need.

Weinidog, ni allwn fforddio gwneud hyn yn anghywir. Gobeithio y bydd y Bil hwn yn un cam ar y ffordd i ddarparu system gadarn, dryloyw ac atebol o gasglu a rheoli trethi yng Nghymru oherwydd dyna beth fydd ei angen arnom.

Alun Ffred Jones [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Yn fyr iawn, buaswn i'n hoffi llongyfarch y Gweinidog ar y ffordd yr ymgynghorwyd ar y Bil yma a'r modd y mae wedi ymateb i gynigion a gwelliannau o'r pwyllgor, gan sicrhau cefnogaeth eang. Mewn llawer ffordd, rwy'n credu bod y ffordd y mae'r Gweinidog wedi cyflwyno'r Bil ac wedi ymgynghori, ac wedi ymateb, yn batrwm a dweud y gwir. Ar fater mor bwysig â hwn, lle rydym ni'n gosod i lawr deddfwriaeth a fydd â goblygiadau mawr yn y dyfodol, mae angen sicrhau bod y trefniadau yn gadarn a thrwyadl, ac mae mantais fawr wrth gwrs bod hynny'n cael ei wneud gyda chefnogaeth eang yn draws bleidiol hefyd. Felly, yn hynny o beth, rwy'n croesawu'r Bil yn fawr iawn ac yn llongyfarch y Gweinidog.

Very briefly, I'd like to congratulate the Minister on the way that this Bill was consulted on and the way that she has responded to proposals and amendments put forward by the committee, ensuring widespread support. In many ways, I do think that the way in which the Minister has introduced the Bill and consulted on it, and responded, is a model for this kind of process. On an issue as important as this, where we are putting in place legislation that will have far-reaching implications for the future, we do need to ensure that the arrangements are robust and thorough, and it's a great benefit that that, of course, is done with widespread support on a cross-party basis. So, in that regard, I do welcome this Bill very warmly and congratulate the Minister.

Peter Black [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Can I also thank the Minister for the way she has handled this Bill? I think the Bill is a much better Bill now than it was when it was introduced because of the committee's scrutiny, but also because the Minister was prepared to listen to the committee and respond to the recommendations that we put forward. I think the changes that were made to the Bill are going to make it far more fit for purpose than it was at the start, though I think it was most probably, you know, just about okay then as well.

A alla i hefyd ddiolch i'r Gweinidog am y ffordd y mae hi wedi trin y Bil hwn? Rwy'n meddwl bod y Bil yn Fil llawer gwell yn awr nag yr oedd pan gafodd ei gyflwyno oherwydd gwaith craffu'r pwyllgor, ond hefyd oherwydd bod y Gweinidog yn barod i wrando ar y pwyllgor ac ymateb i'r argymhellion a gyflwynwyd gennym. Rwy'n meddwl bod y newidiadau a wnaed i'r Bil yn mynd i'w wneud yn llawer mwy addas at y diben nag yr oedd ar y dechrau, er fy mod yn credu ei fod yn ôl pob tebyg, wyddoch chi, bron yn iawn bryd hynny hefyd.

Of all the Bills that this Assembly has passed in this term, this is most probably one of the more historic and significant because it does represent a step change in the way that the Assembly operates. For the first time, we are going to have some tax-raising powers, and this Bill starts to put in place the mechanisms by which we can exercise those powers and deal with the taxation system. For that reason, I think the overriding principle, if you like, is that we have to do it better than the UK Government has managed so far. In a sense, the amendments that my party tabled and those which weren't passed, I think, are quite crucial in trying to make sure that we do do it better. Particularly, I was concerned about the service levels. Nick Ramsay's referred to the charter, which is going to be crucial. Let's hope the charter has more significance in Wales than the Inland Revenue has given it in the UK, where I think they've largely ignored their own charter. But, certainly, the charter is going to be very important. Also, what's going to be important is who has the contract to deliver this tax collection system—who the Welsh revenue authority actually contracts to do that. We've talked about HMRC being responsible for that, but, of course, we are also concerned about the way that HMRC are scaling back their operations in Wales and, in particular, that they still haven't yet worked out how they're going to be able to provide a service through the Welsh language. So, I think it's crucial—and this doesn't have to be on the face of the Bill—that, as we move forward in terms of this tax collection regime, we ensure that whoever is given responsibility for collecting those taxes does have customer service at the very heart of their rationale and their philosophy, and also that they are properly geared up to dealing with queries through the medium of Welsh. I think that that is crucial.

O'r holl Ffiliau y mae'r Cynulliad hwn wedi eu pasio yn ystod y tymor, hwn fwy na thebyg yw un o'r rhai mwyaf hanesyddol ac arwyddocaol am ei fod yn cynrychioli newid sylweddol yn y modd y mae'r Cynulliad yn gweithredu. Am y tro cyntaf, rydym yn mynd i gael rhywfaint o bwerau codi trethi, ac mae'r Bil hwn yn dechrau sefydlu mecanweithiau y gallwn eu defnyddio i arfer y pwerau hynny ac ymdrin â'r system drethiant. Am y rheswm hwnnw, rwyf yn meddwl mai'r brif egwyddor, os mynnwch, yw bod yn rhaid i ni wneud hynny yn well nag y mae Llywodraeth y DU wedi llwyddo i wneud hyd yn hyn. Mewn ffordd, mae'r gwelliannau a gyflwynwyd gan fy mhlaid i a'r rhai na chawsant eu pasio, rwy'n meddwl, yn eithaf tyngedfennol wrth geisio gwneud yn siŵr ein bod yn gwneud yn well. Yn benodol, roeddwn yn bryderus am y lefelau gwasanaeth. Cyfeiriodd Nick Ramsay at y siarter, sy'n mynd i fod yn dyngedfennol. Gadewch i ni obeithio y bydd gan y siarter fwy o arwyddocâd yng Nghymru nag y mae Cyllid y Wlad wedi ei roi iddo yn y DU, gan fy mod yn meddwl eu bod wedi anwybyddu eu siarter eu hunain i raddau helaeth. Ond, yn sicr, mae'r siarter yn mynd i fod yn bwysig iawn. Hefyd, yr hyn sy'n mynd i fod yn bwysig yw pwy sydd â'r contract i gyflawni'r system hon o gasglu trethi hon—pwy fydd awdurdod cyllid Cymru mewn gwirionedd yn dyfarnu'r contract iddo. Rydym wedi trafod bod CThEM yn gyfrifol am hynny, ond, wrth gwrs, rydym hefyd yn pryderu am y ffordd y mae Cyllid a Thollau EM yn torri yn ôl ar eu gweithrediadau yng Nghymru ac, yn benodol, eu bod yn dal heb weithio allan sut maen nhw'n mynd i allu darparu gwasanaeth trwy gyfrwng y Gymraeg. Felly, rwy'n credu ei bod yn hanfodol—ac nid oes rhaid i hyn fod ar wyneb y Bil—wrth i ni symud ymlaen o ran y gyfundrefn hon o gasglu trethi, ein bod yn sicrhau bod gwasanaethau cwsmeriaid wrth galon rhesymeg ac athroniaeth pwy bynnag sy'n derbyn y cyfrifoldeb am gasglu'r trethi hynny, a hefyd eu bod yn barod iawn i ymdrin ag ymholiadau drwy gyfrwng y Gymraeg. Credaf fod hynny'n hanfodol.

I think the second issue, which—again, I would have preferred my amendments to go through—. But I think the second issue that can be dealt with outside of the legislative process is how this body is accountable to the Welsh Assembly. As it's set up, it's accountable to the Minister and the Minister is accountable to us, but, of course, we do need to have, I think, some scrutiny of the body itself through a committee, possibly the Public Accounts Committee, possibly through the Finance Committee. I think it will be for the next Assembly to determine the relationship between Assembly committees and this body and how we scrutinise the way it is doing its job.

Of course, there are other Bills that have yet to come forward before we can successfully collect both stamp duty and other taxes and this is going to be the first one, but that's why I think it's so crucial that we get this one right and why I think it's so crucial that, when we come to work through future legislation, we reflect the principles that have been in this Bill, we make sure there is proper accountability and we make sure that we can properly scrutinise the work of the various bodies that have been tasked with collecting taxes on our behalf, because that is the best way we can ensure that the Welsh public gets a good service and that we do better than the UK Government has done so far and HMRC has done so far in collecting our taxes and try to avoid the many, many public relations gaffes that they've got involved in. Thank you, Chair.

Rwy'n meddwl bod y ail fater,—ac eto byddai'n well gennyf fod fy ngwelliannau wedi mynd trwodd—. Ond rwy'n credu mai'r ail fater y gellir ymdrin ag ef y tu allan i'r broses ddeddfwriaethol yw sut mae'r corff hwn yn atebol i Gynulliad Cymru. Wrth ei sefydlu, mae'n atebol i'r Gweinidog ac mae'r Gweinidog yn atebol i ni, ond, wrth gwrs, mae angen inni gael, rwy'n meddwl, rywfaint o graffu ar y corff ei hun drwy bwyllgor, o bosibl y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus, o bosibl drwy'r Pwyllgor Cyllid. Rwy'n meddwl mai mater i'r Cynulliad nesaf fydd penderfynu ar y berthynas rhwng pwyllgorau'r Cynulliad a'r corff hwn a sut ydym yn craffu ar y ffordd y mae'n gwneud ei waith.

Wrth gwrs, mae yna Filiau eraill sydd eto i'w cyflwyno cyn y gallwn gasglu'r dreth stamp a threthi eraill yn llwyddiannus a hwn fydd yr un cyntaf. Ond dyna pam yr wyf yn credu ei bod mor hanfodol ein bod yn gwneud hwn yn iawn a pham rwy'n credu ei bod mor dyngedfennol, pan fyddwn yn gweithio trwy ddeddfwriaeth yn y dyfodol, ein bod yn adlewyrchu'r egwyddorion sydd wedi bod yn y Bil hwn, ein bod yn gwneud yn siŵr bod atebolrwydd priodol a'n bod yn gwneud yn siŵr ein bod yn gallu craffu yn briodol ar waith y gwahanol gyrff sydd wedi cael y dasg o gasglu trethi ar ein rhan. Dyna'r ffordd orau y gallwn sicrhau bod y cyhoedd yng Nghymru yn cael gwasanaeth da a'n bod yn gwneud yn well nag y mae Llywodraeth y DU wedi ei wneud hyd yn hyn ac yn well nag y mae CTHEM wedi ei wneud hyd yn hyn wrth gasglu ein trethi a cheisio osgoi y camgymeriadau cysylltiadau cyhoeddus niferus iawn y maent wedi bod yn rhan ohonynt. Diolch, Gadeirydd.

15:01 **Rhodri Glyn Thomas** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Y Gweinidog Cyllid a Busnes y Llywodraeth i ymateb i'r ddadl.

The Minister for Finance and Government Business to reply to the debate.

[Senedd.tv](#)
[Fideo Video](#)

15:01 **Jane Hutt** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Y Gweinidog Cyllid a Busnes y Llywodraeth / The Minister for Finance and Government Business

Diolch yn fawr i chi i gyd.

Thank you all very much.

[Senedd.tv](#)
[Fideo Video](#)

It's really very heart warming, I think, to have support expressed today for this Bill and for the positive words that have been expressed, but I would like to thank all Members and all parties across this Assembly for helping us move forward into this, as you've described, new territory.

Mae'n hyfryd iawn, rwy'n meddwl, fod cefnogaeth yn cael ei mynegi heddiw i'r Bil hwn a geiriau cadarnhaol yn cael eu mynegi. Ond hoffwn ddiolch i'r holl Aelodau a'r holl bleidiau ar draws y Cynulliad hwn am ein helpu i symud ymlaen i'r diriogaeth newydd hon, fel rydych wedi ei ddisgrifio.

I think it's worth restating that this is the first ever piece of Welsh tax legislation—as I said, a significant chapter in the story of Welsh devolution. For the first time in some 800 years, this Bill does enable Wales to take steps towards putting in place taxes that are more suited to Welsh circumstances and Welsh preferences.

Rwy'n credu ei bod yn werth ailldatgan mai hwn yw'r darn cyntaf erioed o ddeddfwriaeth trethi yng Nghymru—fel y dywedais, mae'n bennod arwyddocaol yn hanes datganoli yng Nghymru. Am y tro cyntaf mewn rhyw 800 mlynedd, mae'r Bil hwn yn galluogi Cymru i gymryd camau tuag at sefydlu trethi sy'n fwy addas i amgylchiadau Cymru a dewisiadau Cymru.

But I think the scrutiny and engagement that you took part in has been very important in shaping this Bill to this point of Stage 4. There has been a real opportunity to improve on current UK legislation. Indeed, also, following on from Scottish legislation as well, we've made our own decisions based on evidence. It's very important that your scrutiny and the points that you raised again this afternoon in terms of the charter, in terms of delegation, Welsh language, and, of course, the overall accountability of the Welsh Revenue Authority to the people of Wales as well as to the Welsh Government and the National Assembly, have clearly been expressed at each stage, but also in the debate this afternoon. So, I thank you all again and urge Members to support this Bill.

Ond rwy'n credu bod y gwaith craffu ac ymgysylltu yr ydych wedi cymryd rhan ynnddo wedi bod yn bwysig iawn wrth lunio'r Bil hwn i'r pwynt hwn yng Nghyfnod 4. Mae cyfle gwirioneddol wedi bod i wella ar ddeddfwriaeth bresennol y DU. Yn wir, yn dilyn ymlaen o ddeddfwriaeth yr Alban hefyd, rydym wedi gwneud ein penderfyniadau ein hunain yn seiliedig ar dystiolaeth. Mae'n bwysig iawn bod eich gwaith craffu a'r pwyntiau a godwyd gennych eto y prynhawn yma am y siarter, am ddirprwyo, yr iaith Gymraeg, ac, wrth gwrs, atebolrwydd cyffredinol Awdurdod Cyllid Cymru i bobl Cymru, yn ogystal ag i Lywodraeth Cymru a'r Cynulliad Cenedlaethol, wedi cael eu mynegi yn glir yn ystod pob cyfnod, ond hefyd yn y ddaid hon y prynhawn yma. Felly, rwyf yn diolch i chi gyd eto ac yn annog yr Aelodau i gefnogi'r Bil hwn.

15:02 **Rhodri Glyn Thomas** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Y cwestiwn yw: a ddydil derbyn y cynnig? A oes unrhyw wrthwynebiad? Felly, derbynir y cynnig yn unol â Rheol Sefydlog 12.36.

Derbyniwyd y cynnig yn unol â Rheol Sefydlog 12.36.

The proposal is to agree the motion. Does any Member object? The motion is therefore agreed in accordance with Standing Order 12.36.

Motion agreed in accordance with Standing Order 12.36.

[Senedd.tv](#)
[Fideo](#) [Video](#)

15:03 **6. Dadl ar Ail Gyllideb Atodol 2015-16**

Rhodri Glyn Thomas [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Eitem 6 yw'r ddaid ar yr ail gyllideb atodol 2015-16. Galwaf ar y Gweinidog Cyllid a Busnes y Llywodraeth i wneud y cynnig—Jane Hutt.

Cynnig NDM5967 Jane Hutt

Cynnig bod y Cynulliad, yn unol â Rheol Sefydlog 20.30, yn cymeradwyo'r Ail Gyllideb Atodol ar gyfer y flwyddyn ariannol 2015-16 a osodwyd yn y Swyddfa Gyflwyno ac a e-bostiwyd at Aelodau'r Cynulliad ddydd Mawrth, 9 Chwefror 2016.

Cynigiwyd y cynnig.

6. Debate on the Second Supplementary Budget 2015-16

Item 6 is the debate on the second supplementary budget for 2015-16. I call on the Minister for Finance and Government Business to move the motion—Jane Hutt.

Motion NDM5967 Jane Hutt

To propose that the Assembly, in accordance with Standing Order 20.30, approves the Second Supplementary Budget for the financial year 2015-16 laid in the Table Office and emailed to Assembly Members on Tuesday, 9 February 2016.

Motion moved.

[Senedd.tv](#)
[Fideo](#) [Video](#)

15:03 **Jane Hutt** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Y Gweinidog Cyllid a Busnes y Llywodraeth / The Minister for Finance and Government Business

This supplementary budget represents our last opportunity to amend budgetary plans before the end of the current financial year. Amendments are made to the plans this Assembly approved in the first supplementary budget last July.

Firstly, I'd like to take this opportunity to thank the Finance Committee for their scrutiny of this second supplementary budget and I'm responding to the Chair on the specific recommendations made in their report.

Mae'r gyllideb atodol hon yn cynrychioli ein cyfle olaf i ddiwygio cynlluniau cyllidebol cyn diwedd y flwyddyn ariannol gyfredol. Gwneir diwygiadau i'r cynlluniau a gymeradwywyd gan y Cynulliad hwn yn y gyllideb atodol gyntaf fis Gorffennaf diwethaf.

Yn gyntaf, hoffwn achub ar y cyfle hwn i ddiolch i'r Pwyllgor Cyllid am eu gwaith craffu ar yr ail gyllideb atodol hon ac rwy'n ymateb i'r Cadeirydd ar yr argymhellion penodol a wnaed yn eu hadroddiad.

[Senedd.tv](#)
[Fideo](#) [Video](#)

As you know, the NHS remains a priority for this Government. This budget includes revenue allocations of £103.8 million for health and social services. In September 2015, I announced an additional funding package of £58.8 million to support the NHS in Wales. Funding of £45 million was provided to drive a number of initiatives within the service targeted at improving performance. A further £13.8 million was allocated to support the NHS in meeting the additional costs associated with the introduction of a number of treatments approved this year, including drugs to treat hepatitis C.

In February, the Minister for Health and Social Services announced additional funding of £45 million to address winter pressures at a time when the highest number of attendances at A&E in Wales and across the UK were recorded.

Alongside this budget, I announced a total of £23 million additional capital funding from reserves for twenty-first century school projects across all 22 local authorities, supporting the rebuild and refurbishment of over 150 schools and colleges and supporting up to 300 jobs.

I also announced funding of £20 million to be made available for social housing, which will help build approximately 230 affordable homes across Wales and support up to 500 jobs.

I've provided an additional £46.5 million of capital loan funding to support the Welsh economy by supporting businesses across the length and breadth of the country. This includes initiatives such as the Wales microbusiness loan fund, to improve access to finance for microbusinesses, and the business growth SME business fund, to help realise the potential of fast-growing medium-sized companies, and the JEREMIE successor fund. Further loan support has been created for land for affordable housing, Coleg y Cymoedd's new campus in Aberdare, and promoting green investment in Wales as part of our green growth Wales scheme.

The late announcement of consequential funding from the UK Government this year means that we're holding reserves containing funding that I've earmarked for allocation in 2016-17. These include the £10.7 million we received for flood-damage repair following storm Desmond and storm Eva. In December, the Minister for Natural Resources announced £1 million from within existing main expenditure group resources for local authorities for immediate repairs and maintenance to ensure homes and properties remain resilient. Shortly afterwards, the First Minister announced a further £2.3 million for flood protection works, building on the initial £1 million already announced. Last month, the First Minister announced that extra funding of £0.5 million is being provided to accelerate drainage improvement works on the A55, as well as confirming that the £1.9 million Talybont flood alleviation scheme would go ahead this spring. I've agreed to provide funding for these in 2016-17, along with the balance, which will be utilised in the flood and coastal risk management programme.

Fel y gwyrddoch, mae'r GIG yn parhau i fod yn flaenoriaeth i'r Llywodraeth hon. Mae'r gyllideb hon yn cynnwys dyraniadau refeniw o £103.8 miliwn ar gyfer iechyd a gwasanaethau cymdeithasol. Ym mis Medi 2015, cyhoeddais becyn cyllid ychwanegol o £58.8 miliwn i gefnogi'r GIG yng Nghymru. Darparwyd cyllid o £45 miliwn ar gyfer nifer o fentrau o fewn y gwasanaeth gyda'r nod o wella perfformiad. Dyrannwyd £13.8 arall i gefnogi'r GIG i dalu'r costau ychwanegol sy'n gysylltiedig â chyflwyno nifer o driniaethau a gymeradwywyd eleni, gan gynnwys cyffuriau i drin hepatitis C.

Ym mis Chwefror, cyhoeddodd y Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol gyllid ychwanegol o £45 miliwn i fynd i'r afael â phwysau'r gaeaf ar adeg pan gofnodwyd y nifer uchaf o ymweliadau ag adrannau damweiniau ac achosion brys yng Nghymru a ledled y DU.

Ochr yn ochr â'r gyllideb hon, cyhoeddais gyfanswm o £23 miliwn o gyllid cyfalaf ychwanegol o'r cronfeydd wrth gefn ar gyfer prosiectau ysgolion yr unfed ganrif ar hugain ar draws pob un o'r 22 awdurdod lleol, gan gynorthwyo'r gwaith o ailadeiladu ac ailwampio dros 150 o ysgolion a cholegau a chefnogi hyd at 300 o swyddi.

Cyhoeddais hefyd gyllid o £20 miliwn i gael ei roi ar gael ar gyfer tai cymdeithasol, a fydd yn helpu i adeiladu tua 230 o dai fforddiadwy ledled Cymru a chefnogi hyd at 500 o swyddi.

Rwyf wedi darparu £46.5 ychwanegol o gyllid benthyciad cyfalaf i gefnogi economi Cymru trwy gefnogi busnesau ar hyd a lled y wlad. Mae hyn yn cynnwys mentrau fel cronfa benthyciadau microfusnesau Cymru, i wella mynediad at gyllid iicrofusnesau, a'r gronfa busnes BBaCh twf busnes, er mwyn helpu i wireddu potensial cwmnïau o faint canolig sy'n tyfu'n gyflym, a chronfa olynol JEREMIE. Crëwyd cymorth benthyciadau pellach ar gyfer tir a thai fforddiadwy, campws newydd Coleg y Cymoedd yn Aberdâr, a hyrwyddo buddsoddiad gwyrdd yng Nghymru yn rhan o'n cynllun twf gwyrdd Cymru.

Mae cyhoeddiad hwyr cyllid canlyniadol gan Lywodraeth y DU eleni yn golygu bod gennym ni gronfeydd wrth gefn sy'n cynnwys cyllid yr wyf wedi ei glustnodi i'w ddyrannu yn 2016-17. Mae'r rhain yn cynnwys y £10.7 miliwn a gawsom ar gyfer atgyweirio difrod llifogydd yn dilyn storm Desmond a storm Eva. Ym mis Rhagfyr, cyhoeddodd y Gweinidog Cyfoeth Naturiol £1 filiwn o adnoddau prif grŵp gwariant presennol i awdurdodau lleol ar gyfer gwaith atgyweirio a chynnal a chadw ar unwaith i sicrhau bod cartrefi ac eiddo yn parhau i fod yn gydnherth. Yn fuan wedyn, cyhoeddodd y Prif Weinidog £2.3 miliwn arall ar gyfer gwaith amddiffyn rhag llifogydd, gan adeiladu ar yr £1 filiwn gychwynnol a gyhoeddwyd eisoes. Y mis diwethaf, cyhoeddodd y Prif Weinidog bod cyllid ychwanegol o £0.5 miliwn yn cael ei ddarparu i gyflymu gwaith gwella draenio ar yr A55, yn ogystal â chadarnhau y byddai cynllun lliniaru llifogydd £1.9 miliwn Talybont yn mynd rhagddo y gwanwyn hwn. Rwyf wedi cytuno i ddarparu cyllid ar gyfer y rhain yn 2016-17, ynghyd â'r balans, a fydd yn cael ei ddefnyddio yn y rhaglen rheoli risg llifogydd ac arfordirol.

The revised plans outlined in this budget demonstrate that we are able to respond to the financial challenges we come up against, we are able to deliver our commitment as a Government, and we are able to provide value for money for the people of Wales. I would like to thank the Finance Committee once again for their scrutiny of this supplementary budget, and I encourage Members to support it.

Mae'r cynlluniau diwygiedig a amlinellir yn y gyllideb hon yn dangos ein bod yn gallu ymateb i'r heriau ariannol sy'n ein hwynebu, ein bod yn gallu cyflawni ein hymrwymiad fel Llywodraeth, a'n bod yn gallu darparu gwerth am arian i bobl Cymru. Hoffwn ddiolch i'r Pwyllgor Cyllid unwaith eto am eu gwaith craffu ar y gyllideb atodol hon, ac rwy'n annog yr Aelodau i'w chefnogi.

15:07 **Rhodri Glyn Thomas** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Galwaf ar Gadeirydd y Pwyllgor Cyllid, Jocelyn Davies.

I call upon the Chair of the Finance Committee, Jocelyn Davies.

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

15:07 **Jocelyn Davies** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Thank you, Chair. The committee met to consider the second supplementary budget on 24 February. We have published our report, which includes the following conclusions. The committee recognises that the Government has delivered, or is on track to deliver, more than 95 per cent of the programme for government. However, we are disappointed that there are still commitments within the programme that have not been met and there seem to be no significant adjustments within the final supplementary budget of this Assembly to do so.

Diolch, Gadeirydd. Cyfarfu'r pwyllgor i ystyried yr ail gyllideb atodol ar 24 Chwefror. Rydym ni wedi cyhoeddi ein hadroddiad, sy'n cynnwys y casgliadau canlynol. Mae'r pwyllgor yn cydnabod bod y Llywodraeth wedi cyflawni, neu ar y trywydd iawn i gyflawni, mwy na 95 y cant o'r rhaglen lywodraethu. Fodd bynnag, rydym ni'n siomedig bod ymrwymadau yn y rhaglen sydd heb eu bodloni o hyd ac mae'n ymddangos nad oes unrhyw addasiadau sylweddol yng nghyllideb atodol olaf y Cynulliad hwn i wneud hynny.

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

The increase in funding for health has been a topic of the committee's recommendations in most of our budget scrutiny reports. As I have said previously, it is not the role of the committee to comment on whether the health sector should be receiving an increase in funding. However, we have concerns that this additional funding continues not to be linked to targets and expectations on how the health service will improve. We remain concerned that additional funding for the NHS should not be used to fund inefficiencies or unplanned overspends, and we had hoped, by now, to see evidence of transformational change.

Mae'r cynnydd i'r cyllid ar gyfer iechyd wedi bod yn destun argymhellion y pwyllgor yn y rhan fwyaf o'n hadroddiadau craffu ar y gyllideb. Fel yr wyf wedi ei ddweud o'r blaen, nid swyddogaeth y pwyllgor yw gwneud sylwadau o ran a ddylai'r sector iechyd fod yn derbyn cynnydd i'w gyllid. Fodd bynnag, mae gennym ni bryderon o hyd nad yw'r cyllid ychwanegol hwn yn gysylltiedig â thargedau a disgwyliadau ynghylch sut y bydd y gwasanaeth iechyd yn gwella. Rydym ni'n dal yn bryderus na ddylai cyllid ychwanegol ar gyfer y GIG gael ei ddefnyddio i ariannu aneffeithlonrwydd neu orwario na gynlluniwyd, ac roeddem ni wedi gobeithio gweld, erbyn hyn, tystiolaeth o newid gweddnewidiol.

The committee had concerns during its scrutiny of the draft budget 2016-17 that provisions for refuges and specialist domestic abuse and sexual violence services were not being met across Wales. Therefore, the committee welcomes the additional capital allocation to domestic abuse action within the local government MEG as part of this supplementary budget. This is a positive move and I believe demonstrates the impact scrutiny can have.

Roedd gan y pwyllgor bryderon yn ystod ei waith craffu ar gyllideb ddrafft 2016-17 nad oedd y darpariaethau ar gyfer llochesi a gwasanaethau cam-drin domestig a thrais rhywiol arbenigol yn cael eu bodloni ledled Cymru. Felly, mae'r pwyllgor yn croesawu'r dyraniad cyfalaf ychwanegol ar gyfer camau ar gam-drin domestig yn y MEG llywodraeth leol yn rhan o'r gyllideb atodol hon. Mae hwn yn gam cadarnhaol ac rwy'n credu ei fod yn dangos yr effaith y gall craffu ei chael.

The supplementary budget included a transfer of £5.1 million from the Higher Education Funding Council for Wales to the Welsh Government as the second part of the funding for the tuition fee grant for 2015-16. The transfer from HEFCW to the Welsh Government made up a significant part of both supplementary budgets for 2015-16. The Minister stated that this transfer was historical and confirmed that there would no longer be a transfer of £21.1 million as the final element of the tuition fee grant from HEFCW to the Welsh Government in the final budget for 2016-17. The committee was keen to explore the link between these allocations and announcements in 2015-16 and decisions around the Wales Audit Office recommendation that the Welsh Government transfer £21 million in 2016-17 on the basis of an assessment of risk relating to the tuition fee grant. However, the committee were not convinced by the Minister's argument, and look forward to a clearer explanation in the debate on the final budget later today.

I'm grateful to the Minister for providing the additional information requested on the invest-to-save fund, and we would also thank the Minister for her continued co-operation in all our endeavours. I'd also like to take this opportunity to thank the Commission staff who very ably assisted the Finance Committee during this Assembly term. Their support has been generously given and, I have to say, very gratefully received. Thank you.

Roedd y gyllideb atodol yn cynnwys trosglwyddo £5.1 miliwn o Gyngor Cyllido Addysg Uwch Cymru i Lywodraeth Cymru fel yr ail ran o'r cyllid ar gyfer y grant ffioedd dysgu ar gyfer 2015-16. Roedd y trosglwyddiad o CCAUC i Lywodraeth Cymru yn rhan sylweddol o'r ddwy gyllideb atodol ar gyfer 2015-16. Dywedodd y Gweinidog fod y trosglwyddiad hwn yn hanesyddol a chadarnhaodd na fyddai trosglwyddiad o £21.1 miliwn mwyach fel elfen olaf y grant ffioedd dysgu o CCAUC i Lywodraeth Cymru yn y gyllideb derfynol ar gyfer 2016-17. Roedd y pwyllgor yn awyddus i ystyried y cysylltiad rhwng y dyraniadau hyn a chyhoeddiadau yn 2015-16 a phenderfyniadau gynhyrch argymhelliad Swyddfa Archwilio Cymru y dylai Llywodraeth Cymru drosglwyddo £21 miliwn yn 2016-17 ar sail asesiad o risg yn gysylltiedig â'r grant ffioedd dysgu. Fodd bynnag, ni chafodd y pwyllgor ei argyhoeddi gan ddadl y Gweinidog, ac mae'n edrych ymlaen at esboniad mwy eglur yn y ddadl ar y gyllideb derfynol yn ddiweddarach heddiw.

Rwy'n ddiolchgar i'r Gweinidog am ddarparu'r wybodaeth ychwanegol y gofynnwyd amdani am y gronfa buddsoddi i arbed, ac rydym hefyd yn diolch i'r Gweinidog am ei chydweithrediad parhaus â'n holl ymdrechion. Hoffwn achub ar y cyfle hwn hefyd i ddiolch i staff y Comisiwn a gynorthwyodd y Pwyllgor Cyllid yn fedrus iawn yn ystod y tymor Cynulliad hwn. Rhoesant eu cefnogaeth yn hael ac, mae'n rhaid i mi ddweud, fe'i derbyniwyd gyda diolch mawr. Diolch.

15:10

Nick Ramsay [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

I just wish to make a few points about this process, if I may, Minister. As the Minister will be aware, and as we've just heard, the Finance Committee report highlighted a number of concerns with the second supplementary budget. As the Chair of the committee has just said, some of the biggest concerns surround whether the spending in these plans tie in with the Welsh Government's own stated priorities, and there is a real doubt over whether they actually do.

Whilst we do, of course, welcome any additional funding for the NHS to try and bring us back towards the funding level where we should have been without the real-terms cuts to the NHS budget over recent years, there is a question mark over where exactly this additional funding will go. Will it simply be used to fund inefficiencies or unplanned overspends—effectively a bail-out, although I'm sure it won't masquerade as that. If this is the case, then the conclusion has to be that there is a lack of strategic spending in this supplementary budget, which is a real cause of concern, and was for the committee. Are we really making the most of additional funding coming to us from the Treasury, Minister? The Welsh Government needs to look closely at the reasons for its allocation of additional funding and whether it is achieving the desired aims.

Hoffwn i wneud ychydig o bwyntiau am y broses hon, os caf, Weinidog. Fel y bydd y Gweinidog yn ymwybodol, ac fel yr ydym ni newydd ei glywed, amlygodd adroddiad y Pwyllgor Cyllid nifer o bryderon gyda'r ail gyllideb atodol. Fel y mae Cadeirydd y pwyllgor newydd ei ddweud, mae rhai o'r pryderon mwyaf yn ymwneud â pha un a yw'r gwariant yn y cynlluniau hyn yn cyd-fynd â blaenoriaethau datganedig Llywodraeth Cymru ei hun, a cheir amheuaeth wirioneddol o ran a ydyn nhw'n gwneud hynny mewn gwirionedd.

Er ein bod, wrth gwrs, yn croesawu unrhyw gyllid ychwanegol i'r GIG er mwyn ceisio dod â ni yn ôl tuag at y lefel gyllido lle dylem ni fod heb y toriadau termau real i gyllideb y GIG dros y blynyddoedd diwethaf, mae cwestiwn yn codi o ran ble yn union y bydd yr arian ychwanegol hwn yn mynd. A fydd yn cael ei ddefnyddio'n syml i ariannu aneffeithlonrwydd neu orwario na gynlluniwyd—cymhorthdal i bob pwrpas, er fy mod i'n siŵr na fydd yn cael ei gyflwyno felly. Os yw hyn yn wir, yna mae'n rhaid mai'r casgliad yw bod diffyg gwariant strategol yn y gyllideb atodol hon, sy'n destun pryder gwirioneddol, fel yr oedd i'r pwyllgor. A ydym ni wir yn gwneud y mwyaf o gyllid ychwanegol sy'n dod i ni gan y Trysorlys, Weinidog? Mae angen i Lywodraeth Cymru edrych yn ofalus ar y rhesymau am ei dyraniad o gyllid ychwanegol a pha un a yw'n cyflawni'r nodau a ddymunir.

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

If I can just turn to invest-to-save, I think there is universal support for this in principle, but the committee was concerned about the circulation of money that the scheme requires. Is money returning to the coffers as readily as it flows out? Turning to some of the specifics of invest-to-save, which were announced in the recent statement by the Minister: yes, new LED lighting on roads seems a sensible way to proceed, but is the money that is being saved in the NHS, for instance, as a result of this programme, being reinvested in healthcare, and are we making the most of that funding?

Finally, Minister, you did commit to the Finance Committee to provide a written response to the committee, which was going to be made available on the committee's webpages, with regard to our last evidence session and some of the unanswered questions. I don't think that that response has been provided yet, so we look forward to seeing that on those webpages as soon as possible. Thank you.

15:12

John Griffiths [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Minister, I very much welcome the additional moneys that you mentioned in terms of provision to deal with flood risk. Of course, demand is very considerable right across Wales in terms of improvements to defences. As far as my constituency is concerned—and I know that Newport East isn't alone in this regard—there is considerable risk from both coastal and river flooding, and that is risk to existing development as well as future planned development with regard to the local development plan, for example.

There is a feeling, Minister, that considerable improvement to defences is required, together with associated improvements to warning systems, community involvement and partnership working in general, and that also those improvements to defences should be very much about use of the natural environment and shaping of that natural environment rather than perhaps simply pouring the concrete, as it were. So, in that context, Minister, I wonder if you could say a little bit about the provision of additional funding and, in your view, the extent to which it will be sufficient to meet these ongoing challenges.

Os caf i droi at fuddsoddi i arbed, rwy'n meddwl bod cefnogaeth gyffredinol i hyn mewn egwyddor, ond roedd y pwyllgor yn bryderus am y cylchrediad o arian sydd ei angen ar y cynllun. A yw arian yn dychwelyd i'r coffrau mor rhwydd ag y mae'n llifo allan? Gan droi at rai o fanylion penodol buddsoddi i arbed, a gyhoeddwyd gennym yn y datganiad diweddar gan y Gweinidog: ydy, mae goleuadau LED newydd ar ffyrdd yn ymddangos fel ffordd synhwyrol i symud ymlaen, ond a yw'r arian sy'n cael ei arbed yn y GIG, er enghraifft, o ganlyniad i'r rhaglen hon, yn cael ei ail-fuddsoddi mewn gofal iechyd, ac a ydym ni'n gwneud y mwyaf o'r cyllid hwnnw?

Yn olaf, Weinidog, fe wnaethoch ymrwymiad i'r Pwyllgor Cyllid i ddarparu ymateb ysgrifenedig i'r pwyllgor, a oedd yn mynd i fod ar gael ar dudalennau gwe'r pwyllgor, o ran ein sesiwn dystiolaeth ddiwethaf a rhai o'r cwestiynau a oedd heb eu hateb. Nid wyf yn credu bod yr ymateb hwnnw wedi ei ddarparu eto, felly edrychwn ymlaen at weld hynny ar y tudalennau gwe hynny cyn gynted â phosibl. Diolch.

Weinidog, rwy'n croesawu'n fawr iawn yr arian ychwanegol y soniasoch amdano o ran darpariaeth i ymdrin â pherygl llifogydd. Wrth gwrs, mae'r galw yn sylweddol iawn ledled Cymru o ran gwelliannau i amddiffynfeydd. Cyn belled ag y mae fy etholaeth i yn y cwestiwn—a gwn nad yw Dwyrain Casnewydd ar ei ben ei hun yn hyn o beth—ceir perygl sylweddol o lifogydd arfordirol ac afonydd, ac mae hynny'n risg i ddatblygiad presennol yn ogystal â datblygiadau arfaethedig yn y dyfodol o ran y cynllun datblygu lleol, er enghraifft.

Ceir teimlad, Weinidog, bod angen gwelliant sylweddol i amddiffynfeydd, ynghyd â gwelliannau cysylltiedig i systemau rhybuddio, cyfranogiad cymunedol a gwaith partneriaeth yn gyffredinol, a hefyd y dylai'r gwelliannau hynny i amddiffynfeydd ymwneud yn bendant â'r defnydd o'r amgylchedd naturiol a siapio'r amgylchedd naturiol hwnnw yn hytrach na dim ond arllwys y concriid, fel petai. Felly, yn y cyd-destun hwnnw, Weinidog, tybed a allech chi ddweud ychydig am y ddarpariaeth o gyllid ychwanegol ac, yn eich barn chi, i ba raddau y bydd yn ddigonol i ymateb i'r heriau parhaus hyn.

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

Alun Ffred Jones [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Dim ond sylwadau byr iawn iawn—rwyf ar yr un trywydd â Nick Ramsay, a dweud y gwir—sef ar yr arian ychwanegol sydd wedi mynd unwaith eto i'r gwasanaeth iechyd. Y cwestiwn yr oedd aelodau'r pwyllgor yn gofyn, wrth gwrs, oedd: beth ydy'r deilliannau o'r gwario ychwanegol yma? Mae yna restr hirfaith o gynlluniau unigol, a phob un ohonyn nhw'n ddigon teilwng, ond nid oes yna arwydd o sut mae'r darlun mawr yn datblygu ac yn newid. Un rheswm yr wyf yn codi ar fy nhraed heddiw ydy fy mod newydd fod yn gwrandao ar y prif swyddog meddygol, Ruth Hussey, yn siarad am ddatblygiadau yn y gwasanaeth iechyd a datblygu gwasanaethau iechyd yn y gymuned. Ac roedd y cynlluniau yma, llawer iawn ohonyn nhw, yn rhai cyffrous iawn ac yn rhai y byddwn i'n gefnogol iawn ohonyn nhw. Ond wrth ymateb i'r sylw nad oedd enghreifftiau cadarn o'r newidiadau yma ar lawr gwlad, mi ddywedodd hi fod 'pilotitis' yn rhemp, a diffyg cydlyniant. Dyna'r ofn gyda'r gyllideb iechyd a'r arian ychwanegol sydd yn dod iddi hi, sef bod yr arian yno yn aml iawn i lenwi bwlch cyllidol. Mae yna nifer fawr o gynlluniau digyswllt ar hyd a lled Cymru, ond nid ydym ni'n gweld y trawsnewid yna sydd yn cael ei addo yn gyson, ac sydd wedi cael ei addo ar hyd y blynyddoedd. Ac rwy'n meddwl mai dyna'r her sy'n wynebu unrhyw Lywodraeth, ond nid oes yna ddim arwydd ar hyn o bryd bod yr arian ychwanegol yna yn cyflawni ei fwriad.

Just some very brief comments along the same lines as Nick Ramsay in relation to the additional funding again provided to the health service. The question that committee members asked, of course, was: what are the outcomes of this additional expenditure? There is a lengthy list of individual programmes, each of them very worthy, but there is no sign of how the bigger picture is developing and changing. One reason that I'm speaking this afternoon is that I've just been listening to Ruth Hussey, the chief medical officer, speaking above developments in the health service and developing health services in the community. And many of these proposals were very exciting and ones that I would be very supportive of. But in responding to a comment that there were no firm examples of these changes being implemented on the ground, she said that 'pilotitis' was rife and there was a lack of co-ordination. That is the fear with the health budget and the additional funding provided to it—the money is often there to fill a funding gap. There are a number of unconnected programmes the length and breadth of Wales, but we don't see that transformation which is consistently pledged and has been pledged over the years. And I think that is the challenge facing any Government, but there is no sign at present that this additional funding is achieving its intention.

Peter Black [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Like other Members, and the committee report, first of all, can I welcome the money that is being allocated in this budget? But I think it's important that some of the criticisms in the Finance Committee report are taken on board by the Minister—and these are not just new criticisms. I think the issue around the health service, as the Chair said, is a matter that has been raised in report after report by the Finance Committee. Essentially, the health service budget, and particularly the money going to local health boards, is opaque and difficult to scrutinise. We need to have some reassurance that when additional money is given to the health service, we can see clear outcomes coming from that expenditure. And it's not just a matter of the Welsh Government actually bailing out health boards, but actually using this money in a constructive way to deliver a more effective, more efficient health service, and one that is going to start tackling some of the structural problems that we all know the health service has. I think that, yet again, the Minister has not passed that test. Clearly, extra money to health is welcome, and we hope very much that it will have the impact that is being claimed for it, that it will start to transform the way the health service is being delivered, but I think the concern is that, without having any proper transparency in terms of how this money is being spent, any proper means of scrutinising the way that the £9 billion in the budget is being spent on health, it's very difficult for the committee itself and for other committees to get a handle on how that money is being spent and whether or not this additional money that is being allocated to health is being used in a proper way and is delivering what is being claimed of it.

Fel Aelodau eraill, ac adroddiad y pwyllgor, yn gyntaf oll, a gaf i groesawu'r arian sy'n cael ei ddyrannu yn y gyllideb hon? Ond rwy'n credu ei bod yn bwysig bod rhai o'r beirniadaethau yn adroddiad y Pwyllgor Cyllid yn cael eu hystyried gan y Gweinidog—ac nid beirniadaethau newydd yn unig yw'r rhain. Rwy'n meddwl bod y mater ynghylch y gwasanaeth iechyd, fel y dywedodd y Cadeirydd, yn fater sydd wedi ei godi mewn adroddiad ar ôl adroddiad gan y Pwyllgor Cyllid. Yn y bôn, mae cyllideb y gwasanaeth iechyd, a'r arian sy'n mynd i fyrdau iechyd lleol yn arbennig, yn anhryloyw ac yn anodd craffu arno. Mae angen i ni gael rhywfaint o sicrwydd, pan fo arian ychwanegol yn cael ei roi i'r gwasanaeth iechyd, y gallwn weld canlyniadau eglur yn dod o'r gwariant hwnnw. Ac nid dim ond mater o Lywodraeth Cymru yn gwneud cymorthdaliadau i fyrdau iechyd yn unig yw hyn, ond defnyddio'r arian hwn mewn ffordd adeiladol i ddarparu gwasanaeth iechyd mwy effeithiol, mwy effeithlon, ac un sy'n mynd i ddechrau mynd i'r afael â rhai o'r problemau strwythurol yr ydym ni i gyd yn gwybod sydd gan y gwasanaeth iechyd. Rwy'n credu, unwaith eto, nad yw'r Gweinidog wedi pasio'r prawf hwnnw. Yn amlwg, dylid croesawu arian ychwanegol ar gyfer iechyd, a gobeithiwn yn fawr y bydd yn cael yr effaith yr honnir y mae'n ei gael, ac y bydd yn dechrau gweddnewid y ffordd y mae'r gwasanaeth iechyd yn cael ei ddarparu, ond rwy'n credu mai'r pryder yw, heb fod ag unrhyw dryloywder priodol o ran sut y mae'r arian hwn yn cael ei wario, unrhyw ddull priodol o graffu ar y ffordd y mae'r £9 biliwn yn y gyllideb yn cael ei wario ar iechyd, mae'n anodd iawn i'r pwyllgor ei hun ac i bwyllgorau eraill gael syniad o sut y mae'r arian hwnnw'n cael ei wario a pha un a yw'r arian ychwanegol hwn sy'n cael ei ddyrannu i iechyd yn cael ei ddefnyddio mewn ffordd briodol ac yn cyflawni'r hyn yr honnir y mae'n ei wneud.

The committee also raised the issue—and, again, the Chair referred to this—in terms of the Government's programme for government. We know that only 95 per cent of that programme has been delivered, and we would have expected, I think, that any supplementary budget, particularly this late in the year, would allocate additional moneys and be clearly earmarked to try to start delivering the remaining 5 per cent. Again, that does not appear to have happened, and I think it's important that there's clarity there as well and some transparency around that.

Finally, Chair, I just wanted to be fair to the committee's recommendation in terms of provision for refuges and specialist domestic abuse and sexual violence services. I very much welcome the additional allocation that has been put in for those particular services. Other committees have taken evidence to the effect that waiting times for these services are unacceptable and, in some cases, women are being turned away, and there are concerns about the way those services are being delivered. They have been raised with the relevant Minister, and he's talking about moving to a regional means of delivery, which I think might deal with that, but I think we need to see that reflected in the budget as well, and I think, for future budgets—and this is not a matter for this supplementary budget—that a future budget needs, I think, to reflect not only the way that delivery is being put in place for these services in future, but also ensure that the money that is being allocated to them is able to be scrutinised so that we can see some clear outcomes coming from that. It has been a theme, Chair, of all Finance Committee scrutiny of budgets and supplementary budgets that we are concerned about outcomes and about transparency and accountability, and, of course, also about prevention, and I think that we still have some way to go until we can be fully happy that all the budgets that come before us meet the criteria that we apply to them in respect of those four tests. Thank you.

Cododd y pwyllgor y mater—ac, unwaith eto, cyfeiriodd y Cadeirydd at hyn—o ran rhaglen lywodraethu'r Llywodraeth. Rydym ni'n gwybod mai dim ond 95 y cant o'r rhaglen honno sydd wedi ei chyflawni, a byddem wedi disgwyl, rwy'n credu, y byddai unrhyw gyllideb atodol, yn enwedig mor hwyr â hyn yn y flwyddyn, yn dyrannu arian ychwanegol ac yn cael ei chlustnodi'n eglur i geisio dechrau'r cyflawni'r 5 y cant sy'n weddill. Unwaith eto, nid yw'n ymddangos bod hynny wedi digwydd, ac rwy'n credu ei bod yn bwysig bod eglurder yn y fan honno hefyd a rhywfaint o dryloywder ynghylch hynny.

Yn olaf, Gadeirydd, roeddwn i eisiau bod yn deg i argymhelliad y pwyllgor o ran y ddarpariaeth ar gyfer llochesi a gwasanaethau cam-drin domestig a thrais rhywiol arbenigol. Rwy'n croesawu'n fawr y dyraniad ychwanegol sydd wedi ei wneud ar gyfer y gwasanaethau penodol hynny. Mae pwyllgorau eraill wedi derbyn tystiolaeth i'r perwyl bod amseroedd aros ar gyfer y gwasanaethau hyn yn annerbyniol ac, mewn rhai achosion, mae menywod yn cael eu gwrthod, a cheir pryderon am y ffordd y mae'r gwasanaethau hynny'n cael eu darparu. Maen nhw wedi eu codi gyda'r Gweinidog perthnasol, ac mae ef yn sôn am symud i ddull rhanbarthol o ddarparu, yr wyf yn credu y gallai ymdrin â hynny, ond rwy'n credu bod angen i ni weld hynny'n cael ei adlewyrchu yn y gyllideb hefyd, ac rwy'n credu, ar gyfer cyllidebau'r dyfodol—ac nid yw hwn yn fater ar gyfer y gyllideb atodol hon—bod angen i gyllideb yn y dyfodol, rwy'n credu, fyfyrion nid yn unig ar y ffordd y mae'r ddarpariaeth honno'n cael ei rhoi ar waith ar gyfer y gwasanaethau hyn yn y dyfodol, ond hefyd sicrhau y gellir craffu ar yr arian sy'n cael ei ddyrannu iddyn nhw fel y gallwn ni weld canlyniadau eglur yn dod o hynny. Mae wedi bod yn thema, Gadeirydd, o holl waith craffu'r Pwyllgor Cyllid ar gyllidebau a chyllidebau atodol ein bod yn pryderu am ganlyniadau ac am dryloywder ac atebolrwydd, ac, wrth gwrs, am atal hefyd, a chredaf fod gennym ni gryn dipyn i'w wneud o hyd cyn y gallwn fod yn gwbl hapus bod yr holl gyllidebau a ddaw ger ein bron yn bodloni'r meini prawf yr ydym yn eu defnyddio ar eu cyfer o ran y pedwar prawf hynny. Diolch.

15:19 **Rhodri Glyn Thomas** [Bywgraffiad Biography](#)

Y Gweinidog Cyllid a Busnes y Llywodraeth i ymateb i'r ddadl.

The Minister for Finance and Government Business to respond to the debate.

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

15:19 **Jane Hutt** [Bywgraffiad Biography](#)

Y Gweinidog Cyllid a Busnes y Llywodraeth / The Minister for Finance and Government Business

Thank you, acting Presiding Officer. At the beginning of this administration, we created the most ambitious and comprehensive government programme for Wales since devolution, and we did so accepting that the outlook for public finances would present a challenge. And I think it is important just to put on record today, again, the context, because our response to austerity has been the biggest test for the Welsh Government, and devolution as a whole. The impact of the UK Government's austerity measures has been particularly stark. Our budget has been cut by around 8 per cent in real terms since 2011, and the challenge this year is no different.

Diolch i chi, Lywydd dros dro. Ar ddechrau'r weinyddiaeth hon, lluniwyd y rhaglen lywodraethu fwyaf uchelgeisiol a chynhwysfawr gennym i Gymru ers datganoli, a gwnaethom hynny gan dderbyn y byddai'r rhagolygon ar gyfer cyllid cyhoeddus yn her. Ac rwy'n meddwl ei bod yn bwysig i'w roi ar goedd heddiw, unwaith eto, y cyd-destun, gan mai ein hymateb i gynt y cyllidol fu'r prawf mwyaf i Lywodraeth Cymru, ac i ddatganoli yn ei gyfanrwydd. Mae effaith mesurau cyni cyllidol Llywodraeth y DU wedi bod yn arbennig o lym. Torrwyd ein cyllideb tua 8 y cant mewn termau real ers 2011, ac nid yw'r her eleni ddim gwahanol.

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

We have delivered by maintaining a firm focus on delivery and supporting those most in need by setting four overarching priorities on behalf of the people of Wales: on health, and health services; educational attainment; growth and jobs; and supporting children, families and deprived communities. We have been consistently clear about our priorities in the programme for government. In terms of demonstrating our commitment to those priorities through our budget decisions, keeping a close eye on progress—. But of course the annual budget is the best time to make changes to reflect changes. So, the supplementary budget, as I said in committee, is part of our in-year management, focusing on how we manage those budgets to respond to emerging pressures and opportunities.

But looking at this in the context of our programme for government, I do believe the additional allocations we're making in this supplementary budget, including the additional funding for health and education, clearly align with our stated priorities. If we look at the additional funding for health, which has been welcomed today and has been welcomed again this afternoon in this Chamber, the additional allocations in this budget are to support improvements in NHS performance during this financial year, and to help maintain safe services during the winter. This non-recurrent investment is helping the NHS to respond to record levels of demand for unscheduled care, which have been particularly evident in emergency departments since Christmas. The funding of £45 million was provided to drive initiatives within the service and target improving performance in 2015-16, and that's included targeting a reduction in the number of long-waiting referral-to-treatment and diagnostic patients by the end of March, and health boards undertaking additional activity to ensure these reductions are achieved.

But I think it's important, you know, that local delivery targets have been agreed with each health board for the balance of that £13.8 million to support a number of treatments this year. Those are used, the treatments, for hepatitis C—Sofosbuvir—and a new treatment for atypical haemolytic uremic syndrome, and that funding has been used to treat approximately 350 patients in the last five months, expected to rise to 450 patients by the end of this financial year. Again, it's very important that we put that on record, I believe, again today.

Important points have been made by Members this afternoon. Again, I've made it clear how we've allocated to support and respond to flood events and to improve our flood defences, and of course, as John Griffiths said, that can be reflected in terms of allocations into the next financial year. It's very important today, International Women's Day, that we recognise that additional capital allocation to the domestic abuse action within the local government main expenditure group, and the fact that we have shown, again, our commitment to tackling domestic abuse and violence against women, and ways in which we can assist those organisations supporting women and their children in terms of the abuse, the unacceptable and horrific abuse, that so many women, unfortunately, are still experiencing.

Rydym ni wedi cyflawni gan gadw pwyslais cadarn ar ddarparu a chefnogi'r rhai sydd fwyaf mewn angen trwy bennu pedair blaenoriaeth gyffredin ar ran pobl Cymru: ar iechyd, a gwasanaethau iechyd; cyrhaeddiad addysgol; twf a swyddi; a chefnogi plant, teuluoedd a chymunedau diffreintiedig. Rydym ni wedi bod yn gyson eglur ynghylch ein blaenoriaethau yn y rhaglen lywodraethu. O ran dangos ein hymrwymiad i'r blaenoriaethau hynny drwy ein penderfyniadau cyllideb, cadw llygad barcud ar gynydd —. Ond wrth gwrs y gyllideb flynyddol yw'r amser gorau i wneud newidiadau i adlewyrchu newidiadau. Felly, mae'r gyllideb atodol, fel y dywedais yn y pwyllgor, yn rhan o'n rheolaeth yn ystod y flwyddyn, gan ganolbwyntio ar sut yr ydym ni'n rheoli'r cyllidebau hynny i ymateb i bwysau a chyfleoedd sy'n dod i'r amlwg.

Ond o edrych ar hyn yng nghyd-destun ein rhaglen lywodraethu, rwy'n credu bod y dyraniadau ychwanegol yr ydym ni'n eu gwneud yn y gyllideb atodol hon, gan gynnwys y cyllid ychwanegol ar gyfer iechyd ac addysg, yn cyd-fynd yn eglur â'n blaenoriaethau datganedig. Os edrychwn ni ar y cyllid ychwanegol ar gyfer iechyd, sydd wedi ei groesawu heddiw ac wedi ei groesawu eto y prynhawn yma yn y Siambr hon, mae'r dyraniadau ychwanegol yn y gyllideb hon ar gyfer cefnogi gwelliannau i berfformiad y GIG yn ystod y flwyddyn ariannol hon, ac i helpu i gynnal gwasanaethau diogel yn ystod y gaeaf. Mae'r buddsoddiad achlysurol hwn yn helpu'r GIG i ymateb i'r lefelau uchaf erioed o alw am ofal heb ei drefnu, sydd wedi bod yn arbennig o amlwg mewn adrannau achosion brys ers y Nadolig. Darparwyd y cyllid o £45 miliwn i fwrw ymlaen â mentrau o fewn y gwasanaeth a thargeddu gwella perfformiad yn 2015-16, ac mae hynny wedi cynnwys targedu gostyngiad i nifer y cleifion o atgyfeiriad i driniaeth a diagnostig sydd wedi bod yn aros ers amser maith erbyn diwedd mis Mawrth, a byrddau iechyd yn cyflawni gweithgarwch ychwanegol i sicrhau bod y gostyngiadau hyn yn cael eu cyflawni.

Ond rwy'n credu ei bod yn bwysig, wyddoch chi, bod targedau cyflawni lleol wedi eu cytuno gyda phob bwrdd iechyd ar gyfer gweddill y £13.8 miliwn hwnnw i gefnogi nifer o driniaethau eleni. Defnyddir y rheini, y triniaethau, ar gyfer hepatitis C—Sofosbuvir—a thriniaeth newydd ar gyfer syndrom wremig hemolytig annodweddiadol, a defnyddiwyd y cyllid hwnnw i drin tua 350 o gleifion yn y pum mis diwethaf, a disgwylir iddo godi i 450 o gleifion erbyn diwedd y flwyddyn ariannol hon. Unwaith eto, mae'n bwysig iawn ein bod yn rhoi hynny ar y cofnod, rwy'n credu, unwaith eto heddiw.

Gwnaed pwyntiau pwysig gan yr Aelodau y prynhawn yma. Unwaith eto, rwyf wedi ei gwneud yn eglur sut yr ydym ni wedi dyrannu i gefnogi ac ymateb i lifogydd ac i wella ein hamddiffynfeydd rhag llifogydd, ac wrth gwrs, fel y dywedodd John Griffiths, gellir adlewyrchu hynny o ran dyraniadau i'r flwyddyn ariannol nesaf. Mae'n bwysig iawn heddiw, Diwrnod Rhyngwladol y Menywod, ein bod yn cydnabod y dyraniad cyfalaf ychwanegol yna i'r camau cam-drin domestig o fewn y prif grŵp gwariant llywodraeth leol, a'r ffaith ein bod wedi dangos, unwaith eto, ein hymrwymiad i fynd i'r afael â cham-drin domestig a thrais yn erbyn menywod, a ffyrdd y gallwn helpu'r sefydliadau hynny sy'n cefnogi menywod a'u plant o ran y cam-drin, y cam-drin annerbyniol ac arswydus, y mae cynifer o fenywod, yn anffodus, yn dal i'w ddioddef.

Finally, I'd say, acting Deputy Presiding Officer, that we have had a challenge this year. The Chancellor announced cuts of £42.5 million revenue and £7.4 million capital in last summer's budget, and Assembly Members may have forgotten that occasion, but through careful financial management and a considered approach we absorbed those cuts in this current year, negating the impact on future plans as well as in this financial year in terms of our budget. I know you will have welcomed that. Other devolved administrations have deferred their share of cuts into 2016-17.

We've talked about the Treasury this afternoon; the controls that the Treasury impose upon us make it a difficult environment for us to plan effectively. Despite this, the additional allocations we are making in this supplementary budget are significant, and clearly align with our stated priorities and the commitments we made in our programme for government back in 2011.

Yn olaf, byddwn yn dweud, Ddirprwy Lywydd dros dro, ein bod ni wedi cael her eleni. Cyhoeddodd y Canghellor doriadau o £42.5 miliwn o refeniw a £7.4 miliwn o gyfalaf yng nghyllideb yr haf diwethaf, ac efallai fod Aelodau'r Cynulliad wedi anghofio'r achlysur hwnnw, ond drwy reolaeth ariannol ofalus ac agwedd ystyriol, amsugnwyd y toriadau hynny gennym yn y flwyddyn gyfredol, gan negyddu'r effaith ar gynlluniau yn y dyfodol yn ogystal ag yn y flwyddyn ariannol hon o ran ein cyllideb. Gwn y byddwch wedi croesawu hynny. Mae gweinyddiaethau datganoledig eraill wedi gohirio eu cyfran o doriadau i mewn i 2016-17.

Rydym ni wedi siarad am y Trysorlys y prynhawn yma; mae'r rheolaethau y mae'r Trysorlys yn eu gorfodi arnom ni yn gwneud hwn yn amgylchedd anodd i ni gynllunio'n effeithiol. Er gwaethaf hyn, mae'r dyraniadau ychwanegol yr ydym ni'n eu gwneud yn y gyllideb atodol hon yn sylweddol, ac yn cyd-fynd yn eglur â'n blaenoriaethau datganedig a'r ymrwymadau a wnaed gennym yn ein rhaglen lywodraethu yn ôl yn 2011.

15:25 **Rhodri Glyn Thomas** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Diolch, Weinidog. Felly, y cwestiwn yw a ddylid derbyn y cynnig. A oes unrhyw wrthwynebiad? [Gwrthwynebiad.] Felly, fe ohiraf y bleidlais tan y cyfnod pleidleisio.

Gohiriwyd y pleidleisio tan y cyfnod pleidleisio.

Daeth y Llywydd i'r Gadair.

Thank you, Minister. The proposal is to agree the motion. Does any Member object? [Objection.] I will defer voting until voting time.

Voting deferred until voting time.

The Presiding Officer took the Chair.

[Senedd.tv](#)
[Fideo](#) [Video](#)

15:25 **7. Dadl ar y Gyllideb Derfynol ar gyfer 2016-17**

Llywydd / The Presiding Officer [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

We now move to item 7, which is a debate on the final budget 2016-17. I call on the Minister for finance—Jane Hutt.

Cynnig NDM5986 Jane Hutt

Cynnig bod Cynulliad Cenedlaethol Cymru, yn unol â Rheol Sefydlog 20.25:

Yn cymeradwyo'r Gyllideb Flynyddol ar gyfer y flwyddyn ariannol 2016-2017 a osodwyd yn y Swyddfa Gyflwyno gan y Gweinidog Cyllid a Busnes y Llywodraeth ar 1 Mawrth 2016.

Cynigiwyd y cynnig.

7. Debate on the Final Budget 2016-17

Symudwn yn awr at eitem 7, sef dadl ar gyllideb derfynol 2016-17. Galwaf ar y Gweinidog Cyllid—Jane Hutt.

Motion NDM5986 Jane Hutt

To propose that the National Assembly for Wales, in accordance with Standing Order 20.25:

Approves the Annual Budget for the financial year 2016-2017 laid in the Table Office by the Minister for Finance and Government Business on 1 March 2016.

Motion moved.

Y [Senedd.tv](#)
[Fideo](#) [Video](#)

Y Gweinidog Cyllid a Busnes y Llywodraeth / The Minister for Finance and Government Business

Llywydd, over the past six years, the United Kingdom as a whole has seen an unprecedented tightening of its public finances, and Wales has not been exempt from the scale of cuts imposed by the UK Government. During that time, as a Welsh Labour Government, we have striven to mitigate the effect of budget cuts on our public services and the people who depend on them. In taking tough budget decisions, we've been guided by our principles and commitment to deliver what the people of Wales want—a caring society with a shared commitment to supporting our public services—and to support a sustainable economy with a programme of infrastructure investment and a commitment to skills and growth.

Today, I'm presenting a budget that continues to invest in our priorities for Wales. It would be good if I could say that the tough times are over, but our budget will be 3.6 per cent lower in real terms by 2019-20 than it is today, and the signs are that the Chancellor will announce further cuts to public spending in the budget next week, and this will hit Wales hard.

Contrast continuing austerity with the choices we have made for Wales. We're taking a difference course, using all the levers and investment available to support our priorities. We have chosen to invest in health and social care. We have chosen to invest across our education system to develop ambitious and capable learners regardless of background. We have chosen to sustain our approach to prevention. We have chosen to invest in our ambitions for Wales.

But, as I said, there are more tough financial challenges ahead, and that's why we continue to press the UK Government on a number of important matters including progress on fiscal devolution, which is pivotal to our ambitions for Wales.

It is encouraging that the UK and Scottish Governments have reached agreement on the fiscal framework for Scotland, and I know you will be supportive of my negotiation with the UK Government to reach agreement on our fiscal framework to underpin our future funding arrangements for the long term. Today, I wrote to the Chief Secretary to the Treasury underlining the key areas where we need to reach agreement—a long-lasting solution to fair funding, a framework for our capital and revenue borrowing powers, and new budgetary arrangements and methodologies for adjusting the Welsh block grant to reflect Wales's fiscal powers.

I've also written to the Chancellor ahead of his budget. We want to see real progress on our ambitions for city deals in Wales and the Swansea bay tidal lagoon, as well as continuing to press on the devolution of air passenger duty to Wales—equal treatment for Wales in line with Scotland and Northern Ireland.

Llywydd, dros y chwe blynedd diwethaf, mae'r Deyrnas Unedig yn ei chyfanrwydd wedi gweld tynhau digynsail ar ei chyllid cyhoeddus, ac nid yw Cymru wedi'i heithrio rhag maint y toriadau a osodwyd gan Lywodraeth y DU. Yn ystod y cyfnod hwnnw, fel Llywodraeth Lafur Cymru, rydym wedi ymdrechu i liniaru effaith y toriadau yn y gyllideb ar ein gwasanaethau cyhoeddus a'r bobl sy'n dibynnu arny nhw. Wrth wneud penderfyniadau cyllidebol anodd, rydym wedi cael ein harwain gan ein hegwyddorion a'n hymrwymiad i ddarparu'r hyn y mae pobl Cymru ei eisiau—cymdeithas ofalgar gydag ymrwymiad a rennir i gefnogi ein gwasanaethau cyhoeddus—ac i gefnogi economi gynaliadwy drwy raglen o fuddsoddi mewn seilwaith ac ymrwymiad i sgiliau a thwf.

Heddiw, rwy'n cyflwyno cyllideb sy'n parhau i fuddsoddi yn ein blaenoriaethau ar gyfer Cymru. Byddai'n dda pe byddai modd i mi ddweud bod y cyfnod anodd ar ben, ond bydd ein cyllideb 3.6 y cant yn llai mewn termau real erbyn 2019-20 nag ydyw heddiw, ac mae'n ymddangos y bydd y Canghellor yn cyhoeddi toriadau pellach i wariant cyhoeddus yn y gyllideb yr wythnos nesaf, a bydd hyn yn ergyd fawr i Gymru.

Gallwch gyferbynnu'r cyni parhaus hwn gyda'r dewisiadau yr ydym ni wedi'u gwneud ar gyfer Cymru. Rydym yn dilyn llwybr gwahanol, gan ddefnyddio'r holl ysgogiadau a buddsoddiadau sydd ar gael i gefnogi ein blaenoriaethau. Rydym wedi dewis buddsoddi mewn iechyd a gofal cymdeithasol. Rydym wedi dewis buddsoddi ym mhob rhan o'n system addysg i ddatblygu dysgwyr uchelgeisiol a galluog ni waeth beth yw eu cefndir. Rydym wedi penderfynu cynnal ein dull o atal. Rydym wedi dewis buddsoddi yn ein huchelgeisiau i Gymru.

Ond, fel y dywedais, mae mwy o heriau cyllidol anodd o'n blaenau, a dyna pam yr ydym yn parhau i bwysu ar Lywodraeth y DU ynghylch nifer o faterion pwysig gan gynnwys cynnydd o ran datganoli cyllidol, sy'n ganolog i'n huchelgais ar gyfer Cymru.

Mae'n galonogol bod y DU a Llywodraeth yr Alban wedi dod i gytundeb ar y fframwaith cyllidol ar gyfer yr Alban, ac rwyf yn gwybod y byddwch yn cefnogi fy nhrafodaeth gyda Llywodraeth y DU i ddod i gytundeb ynglŷn â'n fframwaith cyllidol ni fel sail i'n trefniadau cyllido yn y dyfodol ar gyfer y tymor hir. Heddiw, ysgrifennais at Brif Ysgrifennydd y Trysorlys yn tanlinellu'r meysydd allweddol lle mae angen i ni ddod i gytundeb—datrysiad hirdymor ar gyfer cyllido teg, fframwaith ar gyfer ein pwerau benthyca cyfalaf a refeniw, a threfniadau a methodoleg gyllidebol newydd ar gyfer addasu grant bloc Cymru i adlewyrchu pwerau cyllidol Cymru.

Rwyf hefyd wedi ysgrifennu at y Canghellor cyn ei gyllideb. Rydym yn dymuno gweld cynnydd gwirioneddol o ran ein huchelgeisiau ar gyfer ein cytundebau dinasoedd yng Nghymru a'r morlyn llanw ym mae Abertawe, yn ogystal â pharhau i bwysu ynglŷn â datganoli toll teithwyr awyr i Gymru—triniaeth gyfartal ar gyfer Cymru, yn unol â'r Alban a Gogledd Iwerddon.

I refer to the record of achievement of this Welsh Government. Let's reflect on it—over £1 billion additional funding invested in the NHS over the last three years, and next year investing over £300 million more in our health services, bringing our total investment in our health service next year to £7 billion, the highest it has ever been. The recent OECD report into the quality of healthcare in Wales, Scotland, England and Northern Ireland highlighted where other nations can learn from Wales. It silenced those detractors claiming that any one nation has a second-rate NHS compared to others.

The social care workforce also know we value them, and we're investing an additional £21 million next year to social services through the local government settlement. The most recent Treasury figures show that health and social services spending in Wales is 7 per cent higher per head than in England, and it's increased faster over the last year than in any other part of the UK. We had already announced that we're increasing the pioneering intermediate care fund next year from £20 million to £50 million. With the extra £10 million capital boost I announced last month, the fund will now stand at record levels—£60 million available to support service transformation and new ways of delivering the services people want and need.

Education is a cornerstone of our country's success. We have protected front-line spending for schools by 1 per cent above changes to our settlement overall in each year of this administration. The pupil deprivation grant will also increase to £1,150 per eligible pupil in 2016-17, in accordance with our budget agreement with the Welsh Liberal Democrats. We all depend on our families and communities to help us to get the best start in life and to fulfil our potential. That's why we continue to invest in Flying Start—£77 million being provided next year—and latest figures show that we are on track to deliver our commitment to provide Flying Start support to 36,000 children for the second year running.

We're also protecting funding for the Supporting People programme and investing more in our concessionary fares, school breakfasts, prescriptions and measures to tackle fuel poverty. As I've said, this is a Government determined to boost growth and jobs. We've levered around £4 billion additional infrastructure investment through the Wales infrastructure investment plan, and this includes the significant capital package of £120 million I announced last month to support a range of pan-Wales projects in line with our priorities.

Cyfeiriaf at gyflawniadau'r Llywodraeth hon yng Nghymru. Gadewch i ni fyfyrto arnynt—buddsoddi dros £1 biliwn o gyllid ychwanegol yn y GIG dros y tair blynedd ddiwethaf, a'r flwyddyn nesaf, buddsoddi dros £300 miliwn ychwanegol yn ein gwasanaethau iechyd, gan ddod â chyfanswm ein buddsoddiad yn ein gwasanaeth iechyd y flwyddyn nesaf i £7 biliwn, yr uchaf y bu erioed. Yn adroddiad diweddar y Sefydliad ar gyfer Cydweithrediad a Datblygiad Economaidd ar ansawdd gofal iechyd yng Nghymru, yr Alban, Lloegr a Gogledd Iwerddon, amlygwyd lle y gall gwledydd eraill ddysgu oddi wrth Gymru. Rhoddodd daw ar y bobl ddilornus hynny oedd yn nodi bod gan unrhyw un wlad benodol Wasanaeth Iechyd Gwladol eiradd o'i gymharu â gwledydd eraill.

Mae'r gweithlu gofal cymdeithasol hefyd yn gwybod ein bod yn eu gwerthfawrogi, ac rydym yn buddsoddi £21 miliwn ychwanegol y flwyddyn nesaf yn y gwasanaethau cymdeithasol trwy'r setliad llywodraeth leol. Mae ffigurau diweddaraf y Trysorlys yn dangos bod gwariant ar iechyd a gwasanaethau cymdeithasol yng Nghymru 7 y cant yn uwch fesul pen nag yn Lloegr, ac y mae wedi cynyddu'n gyflymach y llynedd nag mewn unrhyw ran arall o'r DU. Rydym eisoes wedi cyhoeddi ein bod yn cynyddu'r gronfa gofal canolraddol arloesol y flwyddyn nesaf o £20 miliwn i £50 miliwn. Gyda'r hwb ychwanegol o £10 miliwn mewn cyfalaf a gyhoeddais y mis diwethaf, bydd y gronfa bellach yn sefyll ar ei lefel uchaf erioed— £60 miliwn ar gael i gefnogi gweddnewid gwasanaethau a chyflwyno ffyrdd newydd o ddarparu'r gwasanaethau y mae pobl eu heisiau a'u hangen.

Mae addysg yn gonglfaen llwyddiant ein gwlad. Rydym wedi diogelu gwariant rheng flaen ar gyfer ysgolion sydd 1 y cant yn uwch na'r newidiadau i'n setliad yn gyffredinol ym mhob blwyddyn o'r weinyddiaeth hon. Bydd y grant amddifadedd disgyblion hefyd yn cynyddu i £1,150 fesul disgybl cymwys yn 2016-17, yn unol â'n cytundeb cyllideb gyda Democratiaid Rhyddfrydol Cymru. Rydym i gyd yn dibynnu ar ein teuluoedd a'n cymunedau i'n helpu i gael y dechreuad gorau mewn bywyd ac i gyflawni ein potensial. Dyna pam yr ydym yn parhau i fuddsoddi yn Dechrau'n Deg—£77 miliwn yn cael ei ddarparu y flwyddyn nesaf—ac mae'r ffigurau diweddaraf yn dangos ein bod ar y trywydd iawn i gyflawni ein hymrwymiad i ddarparu cymorth Dechrau'n Deg i 36,000 o blant am yr ail flwyddyn yn olynol.

Rydym hefyd yn diogelu cyllid ar gyfer y rhaglen Cefnogi Pobl ac yn buddsoddi mwy yn ein tocynnau teithio rhatach, brechwastau mewn ysgolion, presgripsiynau a'n mesurau i fynd i'r afael â thlodi tanwydd. Fel yr wyf wedi'i ddweud, mae hon yn Llywodraeth sy'n benderfynol o hybu twf a swyddi. Rydym wedi denu buddsoddiad seilwaith ychwanegol o oddeutu £4 biliwn drwy'r cynllun buddsoddi mewn seilwaith Cymru, ac mae hyn yn cynnwys pecyn cyfalaf sylweddol o £120 miliwn a gyhoeddais y mis diwethaf i gefnogi ystod o brosiectau Cymru gyfan yn unol â'n blaenoriaethau.

Investment in both flood defence infrastructure and making our communities more resilient to flooding is a priority. Since 2011, we've committed almost £300 million, including European funding, to managing flood risk, and an additional £150 million will be invested in coastal risk management from 2018. The flooding events this winter highlight the importance of continuing to invest in our flood defences. In addition to our recent announcement to provide immediate support, I'm announcing today a further £10.7 million for flood-related works, with £5 million being allocated in 2016-17 to accelerate priority schemes within the flood and coastal risk management programme. And this will include schemes and improvements in Conwy, Blaenau Gwent, Carmarthenshire, Gwynedd, Neath Port Talbot and Denbighshire. This is in addition to the new flood alleviation works at Tal-y-bont, complementing the support we're providing to local authorities hit by the December storms.

Llywydd, we are a Government that listens to the views of the people of Wales and our partners, drawing on all of the available evidence to shape our plans. It's been warmly welcomed that we've allocated £2.5 million top-up funding for those local authorities facing the greatest year-on-year reductions to their settlement. We've also allocated an additional £10 million to the higher education sector next year to bolster support for part-time provision, capacity building and excellence in research, and have also agreed that the planned transfer of the tuition fee grant in 2016-17 will not proceed at this point.

This is a Government delivering for the people of Wales, securing our public finances despite relentless cuts by the UK Government. Our final budget delivers on our commitment to a fairer, better Wales, investing for the future.

15:32

Nick Ramsay [Bywgraffiad Biography](#)

Presiding Officer, I'm pleased to hear the commitment of the Minister to a fiscal framework. As you know, I also believe we should have a fiscal framework and reform to the Barnett formula. I'm afraid to say I think that's probably where we then part company, Minister. The Welsh Conservatives—it will not surprise you to hear—will not be supporting the Welsh Government's budget for 2016-17, the sequel to last year's Welsh Government-Lib Dem budget. As is the case with so many sequels over the years, it doesn't quite hit the mark.

Mae buddsoddi yn y seilwaith amddiffyn rhag llifogydd a gwneud ein cymunedau'n gryfach i wrthsefyll llifogydd yn flaenoriaeth. Er 2011, rydym wedi ymrwymo bron i £300 miliwn, gan gynnwys cyllid Ewropeaidd, i reoli'r perygl o lifogydd, ac mae £150 miliwn yn ychwanegol yn cael ei fuddsoddi ar gyfer rheoli risg arfordirol o 2018 ymlaen. Roedd y llifogydd y gaeaf hwn yn amlygu pwysigrwydd parhau i fuddsoddi yn ein hamddiffynfeydd rhag llifogydd. Yn ychwanegol at ein cyhoeddiad diweddar i roi cymorth ar unwaith, rwy'n cyhoeddi heddiw £10.7 miliwn ychwanegol ar gyfer gwaith sy'n gysylltiedig â llifogydd, gyda £5 miliwn yn cael ei ddyrannu yn 2016-17 i gyflymu cynlluniau blaenoriaeth o fewn y rhaglen rheoli risg llifogydd ac arfordirol. A bydd hyn yn cynnwys cynlluniau a gwelliannau yng Nghonwy, Blaenau Gwent, Sir Gaerfyrddin, Gwynedd, Castell-nedd Port Talbot a Sir Ddinbych. Mae hyn yn ychwanegol at y gwaith lliniaru llifogydd newydd yn Nhal-y-bont, sy'n ategu'r cymorth yr ydym yn ei ddarparu i awdurdodau lleol yr effeithiwyd arnynt gan y stormydd ym mis Rhagfyr.

Llywydd, rydym yn Llywodraeth sy'n gwrandao ar farn pobl Cymru a'n partneriaid, gan ddefnyddio'r holl dystiolaeth sydd ar gael i ni i lunio ein cynlluniau. Cafwyd croeso cynnes i'r ffaith ein bod wedi dyrannu £2.5 miliwn o arian ychwanegol ar gyfer yr awdurdodau lleol hynny sy'n wynebu'r gostyngiadau mwyaf o un flwyddyn i'r llall i'w setliad. Rydym hefyd wedi dyrannu £10 miliwn ychwanegol i'r sector addysg uwch y flwyddyn nesaf i gryfhau'r cymorth i ddarpariaeth ran-amser, cynyddu gallu a rhagoriaeth mewn ymchwil, ac rydym hefyd wedi cytuno na fydd trosglwyddiad arfaethedig y grant ffioedd dysgu yn 2016-17 yn digwydd ar hyn o bryd.

Mae hon yn Llywodraeth sy'n cyflawni dros bobl Cymru, gan sicrhau ein cyllid cyhoeddus er gwaethaf toriadau di-baid gan Lywodraeth y DU. Mae ein cyllideb derfynol yn cyflawni ein hymrwymiad i greu Cymru well a thecach, drwy fuddsoddi ar gyfer y dyfodol.

Llywydd, rwy'n falch o glywed am ymrwymiad y Gweinidog i fframwaith cyllidol. Fel y gwyddoch, rwyf innau hefyd yn credu y dylai fod gennym fframwaith cyllidol a diwygiad i'r fformiwla Barnett. Rwy'n ofni ein bod yn anghytuno ar bethau o hynny ymlaen, Weinidog. Ni fydd y Ceidwadwyr Cymreig—ac ni fydd clywed hyn yn syndod i chi—yn cefnogi cyllideb Llywodraeth Cymru ar gyfer 2016-17, y dilyniant i gyllideb Llywodraeth Cymru a'r Democratiaid Rhyddfrydol y llynedd. Fel sy'n wir gyda chymaint o ddilyniannau dros y blynyddoedd, nid yw'n taro deuddeg yn hollol.

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

The draft budget showed a £245 million increase in resource spending on health and social services, thanks to an additional £260 million in funding for the delivery of core NHS services. But all this, of course, is against the backdrop of five years of cuts to the Welsh health service. In fact, spending on the NHS has fallen by over 2 per cent since 2010-11. I know that the Welsh Government and the Minister like to say that spending on the NHS is higher per head here than in England. Well, it may have been, but the real question is the relative growth of the health budget over time—over that five years—and, as you know, we have big concerns about that.

As the Nuffield Trust has shown, health spending per capita in Wales remains £50 lower than in England, adjusted for age. As Cardiff and Vale University Local Health Board have stated,

‘When we received news of our allocation, we were then able to set that against all of those costs, and for us, we’re left with around about £26 million of efficiency still to find.’

And there is, of course, a question mark over whether this money is going to achieve its aim anyway. As conclusion 3 of the Finance Committee’s report makes clear, and as I mentioned in the previous debate, the committee did not receive sufficient evidence that this year’s additional funding will lead to significant reform and service improvements, rather than simply compensating for overspends—effectively, a bail-out.

Minister, isn’t it the case that piecemeal funding of the Welsh NHS, which we have come to expect from this Government, is no substitute at the end of the day for a properly funded, properly protected NHS budget? Yes, we welcome additional funds to the NHS—of course we do—but let’s have a proper long-term strategy. Let’s have protection of the health budget. We welcome more investment in the NHS, but why has it taken until now? These sums will not make up for previous cuts.

Dangosodd y gyllideb ddrafft gynnydd o £245 miliwn mewn gwariant ar adnoddau ar gyfer iechyd a gwasanaethau cymdeithasol, diolch i £260 miliwn ychwanegol mewn cyllid ar gyfer darparu gwasanaethau craidd y GIG. Ond mae hyn i gyd, wrth gwrs, yn digwydd yng nghyd-destun pum mlynedd o doriadau i'r gwasanaeth iechyd yng Nghymru. Mewn gwirionedd, mae gwariant ar y GIG wedi gostwng gan dros 2 y cant ers 2010-11. Gwn fod Llywodraeth Cymru a'r Gweinidog yn hoffi dweud bod gwariant ar y GIG yn uwch fesul pen yma nag yn Lloegr. Wel, efallai y bu hynny'n wir, ond y cwestiwn mewn gwirionedd yw twf cymharol y gyllideb iechyd dros gyfnod o amser—dros y pum mlynedd hynny—ac, fel y gwyrddoch, mae gennym bryderon mawr ynglŷn â hynny.

Fel y mae Ymddiriedolaeth Nuffield wedi ei ddangos, mae gwariant ar iechyd fesul pen yng Nghymru yn parhau i fod £50 yn is nag yn Lloegr, wedi'i addasu ar gyfer oedran. Fel y mae Bwrdd Iechyd Lleol Prifysgol Caerdydd a'r Fro wedi nodi,

Pan gawsom y newyddion am ein dyraniad, roeddem wedyn yn gallu gosod hynny yn erbyn yr holl gostau hynny, ac i ni, rydym yn dal i fod angen dod o hyd i oddeutu £26 miliwn o arbedion effeithlonrwydd.

Ac mae cwestiwn, wrth gwrs, ynghylch pa un a yw'r arian hwn yn mynd i gyflawni ei nod beth bynnag? Fel y mae casgliad 3 yn adroddiad y Pwyllgor Cyllid yn ei amlygu, ac fel y soniais yn y ddadl flaenorol, ni dderbyniodd y pwyllgor ddigon o dystiolaeth y byddai cyllid ychwanegol eleni yn arwain at ddiwygio sylweddol a gwelliannau mewn gwasanaethau, yn hytrach na dim ond gwneud iawn am orwariant—mewn gwirionedd, achub croen.

Weinidog, onid yw'n wir nad yw cyllid tameidiog y GIG yng Nghymru (yr ydym wedi dod i'w ddisgwyl gan y Llywodraeth hon), yn y pen draw yn gallu cymryd lle cyllideb GIG wedi'i chyllido a'i diogelu yn iawn? Ydym, rydym yn croesawu arian ychwanegol i'r GIG—wrth gwrs ein bod ni—ond gadewch i ni gael strategaeth hirdymor briodol. Gadewch i ni ddiogelu'r gyllideb iechyd. Rydym yn croesawu mwy o fuddsoddiad yn y GIG, ond pam y mae wedi cymryd hyd at nawr? Ni fydd y symiau hyn yn gwneud iawn am y toriadau blaenorol.

Turning to education and skills, the changes the Welsh Government have announced to higher education sound great on the face of it. However, as we all know, and at least some of us acknowledge, the costs of the tuition fee subsidy in its current form is ultimately unsustainable. Cardiff University told the Finance Committee that the Welsh Government underestimated the amount of funds required by the tuition fee grant, which would see £20 million transferred from the Higher Education Funding Council for Wales's budget. I hear what the Minister has said in recent weeks in terms of changing some of these policy announcements, but the Welsh Government—the next Government—will have to face up to the fact that the higher education policies of the last five years are ultimately not sustainable in the future. As we know, there are many long-term negatives to cuts in HE funding. Cutting research funding can have an adverse effect on science, technology, engineering and mathematics subjects, which will, in turn, have repercussions for the future Welsh economy.

Whilst we welcome any additional funding for local government—and clearly there have been announcements on that in the last few weeks—the last-minute additional sums announced for Monmouthshire, Powys and Ceredigion do not mitigate the fact that these authorities are still facing the worst settlements and a 3 per cent cut, the latest in a number of cuts over recent years—and these are cumulative cuts and have cumulative effects. It's not good enough to say that local government is happy because it's not as bad as they were expecting. Well, I'm sure it's not as bad as they were expecting, but that does not mitigate the fact that they are facing huge cuts for another year running. And it's not just an overall cut. As we know, it's the lack of equity in the slicing up of the local government funding cake. As we know, rural authorities are consistently badly hit, year on year. It's quite clear to everyone, I think, with the exception of the Welsh Government, that the current local government funding formula is unfair. It needs revision. I recognise that cannot be done overnight. So, in the meantime, a rural stabilisation grant is essential, but, ultimately, we need reform of that unfair formula.

It's not just rural councils that are being penalised. This is another deeply worrying draft budget for Welsh agriculture. An over £3 million cash-term cut to the agriculture and food budget is more bad news for the nation's farmers and our rural communities, and the cut includes £0.5 million or so less to support the marketing of Welsh food and drink produce at a time when that really does need support.

As I've said, Minister, the Welsh Conservatives are unable to support this budget. We are the only party in the Assembly that has consistently stood up against Welsh Government cuts to vital areas of public services. In conclusion, Presiding Officer, this budget does not meet the needs of the people of Wales. It is a sticking plaster on the wound of previous budget cuts to our vital services. It is too little and it is too late.

Gan droi at addysg a sgiliau, y mae'r newidiadau y mae Llywodraeth Cymru wedi'u cyhoeddi i addysg uwch yn swnio'n wych ar yr wyneb. Fodd bynnag, fel yr ydym i gyd yn gwybod, ac mae o leiaf rhai ohonom yn ei gydnabod, mae costau'r cymhorthdal ffioedd dysgu ar ei ffurf bresennol yn anghynnaladwy yn y pen draw. Dywedodd Prifysgol Caerdydd wrth y Pwyllgor Cyllid fod Llywodraeth Cymru wedi tanamcangyfrifo faint o arian sydd ei angen ar gyfer y grant ffioedd dysgu, a fyddai'n gweld £20 miliwn yn cael ei drosglwyddo o gyllideb y Cyngor Cyllido Addysg Uwch yng Nghymru. Rwy'n cydnabod yr hyn y mae'r Gweinidog wedi'i ddweud yn yr wythnosau diwethaf o ran newid rhai o'r cyhoeddiadau polisi hyn, ond bydd yn rhaid i Lywodraeth Cymru—y Llywodraeth nesaf—wynebu'r ffaith nad yw polisiau addysg uwch y pum mlynedd diwethaf yn gynaliadwy yn y pen draw ar gyfer y dyfodol. Fel y gwyddom, mae llawer o elfennau negyddol hirdymor i doriadau i gyllid AU. Gall torri cyllid ymchwil gael effaith andwyol ar bynciau gwyddoniaeth, technoleg, peirianeg a mathemateg, a fydd, yn ei dro, yn effeithio ar economi Cymru yn y dyfodol.

Er ein bod yn croesawu unrhyw gyllid ychwanegol ar gyfer llywodraeth leol—ac yn amlwg, bu cyhoeddiadau ynglŷn â hynny yn ystod yr ychydig wythnosau diwethaf—nid yw'r symiau ychwanegol munud olaf a gyhoeddwyd ar gyfer Sir Fynwy, Powys a Cheredigion yn lliniaru'r ffaith fod yr awdurdodau hyn yn dal i wynebu'r setliadau gwaethaf a thoriad o 3 y cant. Hwn yw'r diweddaraf mewn nifer o doriadau dros y blynyddoedd diwethaf—ac mae'r rhain yn doriadau cronol a chanddynt effeithiau cronol. Nid yw'n ddigon da dweud bod llywodraeth lleol yn hapus am nad yw'r toriadau cyn waethed ag yr oeddent yn disgwyl iddynt fod. Wel, rwy'n siŵr nad ydynt cyn waethed ag yr oeddent yn ei ddisgwyl, ond nid yw hynny'n lliniaru'r ffaith eu bod yn wynebu toriadau enfawr am flwyddyn arall eto. Ac nid dim ond toriad cyffredinol yw hwn. Fel y gwyddom, y diffyg tegwch yw'r broblem wrth rannu cyllid llywodraeth leol. Fel y gwyddom, mae awdurdodau gwledig yn cael eu taro'n galed yn gyson, flwyddyn ar ôl blwyddyn. Mae'n eithaf amlwg i bawb, rwy'n meddwl, ac eithrio Llywodraeth Cymru, bod y fformiwla gyllido bresennol ar gyfer llywodraeth leol yn annheg. Mae angen ei hadolygu. Yr wyf yn cydnabod na ellir gwneud hynny dros nos. Felly, yn y cyfamser, mae grant sefydlogi gwledig yn hanfodol, ond, yn y pen draw, mae angen inni ddiwygio'r fformiwla annheg honno.

Nid dim ond cynghorau gwledig sy'n cael eu cosbi. Dyma gyllideb ddrafft arall sy'n achosi pryder ar gyfer amaethyddiaeth yng Nghymru. Mae toriad o dros £3 miliwn o bunnoedd yn y gyllideb amaethyddiaeth a bywyd yn fwy o newyddion drwg i ffermwyr y genedl a'n cymunedau gwledig, ac mae'r toriad yn cynnwys oddeutu £0.5 miliwn yn llai i gefnogi marchnata cynnyrch bywyd a diod Cymru mewn adeg pan fo hynny wir angen cymorth.

Fel yr wyf wedi'i ddweud, Weinidog, nid yw'r Ceidwadwyr Cymreig yn gallu cefnogi'r gyllideb hon. Ni yw'r unig blaid yn y Cynulliad sydd wedi sefyll yn gyson yn erbyn toriadau Llywodraeth Cymru i feysydd hanfodol o wasanaethau cyhoeddus. I gloi, Lywydd, nid yw'r gyllideb hon yn diwallu anghenion pobl Cymru. Dim ond poeri yn y môr yw hyn o'i gymharu â thoriadau cyllidebau blaenorol i'n gwasanaethau hanfodol. Mae'n rhy ychydig ac mae'n rhy hwyr.

Diolch yn fawr am y cyfle i jest wneud ychydig o sylwadau ar y gyllideb derfynol. A gaf i ddechrau gyda'r newidiadau a wnaed i gyllideb Cyngor Cyllido Addysg Uwch Cymru—HEFCW? Rydym ni'n falch bod y Llywodraeth Lafur wedi gwrandao ar bryderon Plaid Cymru a phryderon y sector yn arbennig ynglŷn â'r effaith y buasai'r toriadau cychwynnol a gyhoeddwyd yn y gyllideb ddrafft wedi ei chael ar y sector addysg uwch. Mae'n rhaid dweud bod y cynigion hynny yn dangos diffyg dealltwriaeth o'r sector a'i photensial a'i phwysigrwydd i Gymru. Wrth gwrs, mae'r Llywodraeth yn dal i dorri'r cyllid, ac mae swm sylweddol o'r toriadau yn cael eu hariannu trwy ddwyn ymlaen cronfeydd wrth gefn. Rŵan, ateb tymor byr ydy hyn i bolisi sy'n parhau i fod yn anghynnaladwy. Felly, mi fyddai'n ddiddorol gwybod beth ydy bwriad tymor hir y Llywodraeth yn y cyfeiriad yma.

Rydym yn troi at y gronfa gofal canolraddol. Rwy'n falch o weld bod polisïau Plaid Cymru, a gytunwyd yn y gyllideb dwy flynedd yn ôl, yn cael eu cyllido. Bydd hyn yn rhoi £10 miliwn o gyfalaf i ganolbwyntio ar dai, iechyd a gwasanaethau cymdeithasol, megis cyfleusterau i gefnogi byw'n annibynnol ac i leihau'r galw ar y gwasanaethau iechyd. Mae'r gwariant hwnnw wedi profi ei werth dros y blynyddoedd diwethaf ac yn cael ei werthfawrogi'n fawr iawn.

O ran Cyngor Llyfrau Cymru, rydym hefyd yn croesawu tro pedol y Llywodraeth, eto yn dilyn pwysau gan y sector, gan awduron a'r sector gyhoeddi. Rydym yn falch iawn, ac yn croesawu, na fydd y gostyngiad arfaethedig i Gyngor Llyfrau Cymru yn digwydd.

O ran Llywodraeth leol, roedd Plaid Cymru eisïau gweld grant sefydlogi gwledig a fuasai'n sicrhau na fyddai yna effaith anghymesur ar awdurdodau lleol gwledig y tro yma. Rydym yn croesawu'r ddarpariaeth ychwanegol o £2.5 miliwn i gefnogi awdurdodau lleol Powys, Ceredigion a Mynwy yn y flwyddyn 2016-17, ond go brin bod hynny'n mynd yn ddigon pell. Y gwir amdani, wrth gwrs, yw bod angen ailedrych ar y fformiwla. Rwy'n derbyn, yn sicr, ym mhob adolygiad fformiwla, fod yna enillwyr a hollwyr, a fydd pawb, yn sicr, ddim yn hapus efo unrhyw newid a ddaw, ond rwy'n meddwl bod angen i'r fformiwla adlewyrchu yr angen a'r gost wirioneddol, ac er mor anodd ydy hynny—ac nid wyf yn rhagdybio beth fydd y canlyniad—mae'n rhaid i'r fformiwla fod yn deg ac yn cael ei gweld i fod yn deg. Dyna sy'n bwysig.

O ran, wedyn, y gyllideb gyfalaf, rwyf eisïau tynnu sylw eto at y buddsoddiad yn yr M4. Mewn cyfnod lle mae'r Llywodraeth angen buddsoddi mewn projectau ledled Cymru, mae'r gyllideb yma yn canolbwyntio pŵerau benthyg y Llywodraeth ar un gornel yn unig o'r wlad. Mae angen sortio problemau yr M4, a hynny'n fuan, ond, am lawer o resymau, nid gwario £1 biliwn a throsgodd ar un cynllun ydy'r ateb. Mae posibilïadau eraill, a dylid gweithredu ar hynny ar fyrder yn achos yr M4, ond mae llawer iawn o angen, ym mhob rhan o Gymru, am gynlluniau cyfalaf, a dyna pam na fedrwn ni ddim cefnogi'r gyllideb yma. Nid ein cyllideb ni ydy hi, ac felly fyddwn ni ddim yn ei chefnogi hi. Diolch yn fawr.

Thank you for the opportunity to make a few comments on the final budget. I will start with the changes made to the budget of HEFCW. We are pleased that the Labour Government has listened to the concerns expressed by Plaid Cymru and the sector particularly on the impact that the initial cuts announced in the draft budget would have had on the higher education sector. I have to say that those proposals showed a lack of understanding of the sector and its potential and its importance to Wales. Of course, the Government is still cutting the funding, and much of those cuts are funded by bringing forward reserves, but that is a short-term solution to a policy that continues to be unsustainable. Therefore, it would be interesting to know what the Government's long-term intention is in this regard.

In turning to the intermediate care fund, I'm pleased to say that Plaid Cymru's policies, agreed in the budget two years ago, are to be funded. This will provide £10 million in capital, which will concentrate on housing, health and social services, such as facilities to support independent living and to reduce demands on health services. That expenditure has proven its value over the past few years and is very much appreciated.

With regard to the Welsh Books Council, we also welcome the Government's u-turn, once again following pressure from the sector, from authors and from the publishing houses. We are pleased and welcome the fact that the proposed cut to the Welsh Books Council will not now take place.

In terms of local government, Plaid Cymru wanted to see a rural stabilisation grant that would ensure that there wouldn't be a disproportionate effect on those rural authorities this time. We welcome the additional provision of £2.5 million to support Powys, Ceredigion and Monmouthshire local authorities in the year 2016-17, but it hardly goes far enough. The truth is that we do need to review the formula. Whilst I do expect that, in all reviews of formulae, there are winners and losers, and not everyone will be content with any change implemented, I do think that the formula needs to reflect the need and the real cost, and despite how difficult that is—and I wouldn't anticipate what the outcome would be—the formula does have to be fair and must be seen to be fair. That's the important thing.

In terms of the capital budget, I want to once again highlight the investment in the M4. In a period where the Government needs to invest in projects the length and breadth of Wales, this budget concentrates the Government's borrowing powers on one corner of the country. We do need to solve the problems of the M4, and we need to do that as soon as possible, but, for many reasons, spending £1 billion or more on one scheme is not the solution. There are other possibilities, and action should be taken on those as a matter of urgency in the case of the M4, but there is a great need, in all parts of Wales, for capital programmes, and that is why we cannot support the budget this afternoon. It's not our budget, and therefore we will not support it. Thank you.

Can I also welcome the final budget in front of us? I think that, clearly, it is much later than it should have been, because of the comprehensive spending review, but, of course, the Welsh Liberal Democrats have worked with the Welsh Government in terms of this budget, and we've done so to get specific gains, if you like—specific issues sorted out and which we think are very important and have been consistent over the term of this Assembly. So, the pupil deprivation grant, which the Minister referred to earlier, is now going up next year to £1,150 for every pupil on free school meals—money that will go directly to schools and which has already been proven to actually have a real benefit educationally and, of course, for those schools themselves. I think that that is starting to make a big difference in terms of raising standards and also helping schools to deal specifically with difficult issues around pupils who have been underperforming in the past. Since 2012, in fact, the extra money put into the pupil deprivation grant comes to £282 million going directly to schools, and I think that is a major achievement by a party with just five Assembly Members, being able to talk to the Government and to secure that sort of advantage for local schools. Every school in Wales virtually has benefited from that particular policy, and it is one that has been led by us as a party.

Of course, with regard to the deal we have with the Welsh Government around those specific issues, we have the introduction of the new early years pupil deprivation grant, which I think is particularly important in picking up younger children and trying to intervene very early on. And also, of course, we have the youth concessionary fares scheme—£5 million in 2015-16 and £9.7 million in 2016-17—which is there to help young people get reduced bus fares so they can go to work and training and education. I think that is also a very important scheme and one which I think will grow as take-up picks up.

We've supported through this budget a pilot for childcare support for students who are parents in further education, helping them to return to education by giving them the support they need and working with the National Union of Students on that. And of course, in this budget and the previous budget, we have 5,000 additional apprenticeships, which I think is very important, and no doubt that will be picked up in the next Assembly as well, with even further investment in those apprenticeships—getting people directly into work, giving them real experience and training and enabling them to take up jobs.

A gaf innau hefyd groesawu'r gyllideb derfynol sydd ger ein bron? Credaf, yn amlwg, ei bod yn llawer hwyrach nag y dylai fod, oherwydd yr adolygiad cynhwysfawr o wariant. Ond, wrth gwrs, mae Democratiaid Rhyddfrydol Cymru wedi gweithio gyda Llywodraeth Cymru i lunio'r gyllideb hon, ac rydym wedi gwneud hynny er mwyn sicrhau enillion penodol, os mynnwch chi—datrys materion penodol yr ydym yn credu eu bod yn bwysig iawn ac sydd wedi bod yn gyson dros dymor y Cynulliad hwn. Felly, y mae'r grant amddifadedd disgyblion y cyfeiriodd y Gweinidog ato yn gynharach, bellach yn cynyddu y fwyddyn nesaf i £1,150 ar gyfer pob disgybl sy'n cael prydau ysgol am ddim—arian a fydd yn mynd yn uniongyrchol i ysgolion ac sydd eisoes wedi profi i fod o fudd gwirioneddol yn addysgol ac, wrth gwrs, i'r ysgolion hynny eu hunain. Credaf fod hynny'n dechrau gwneud gwahaniaeth mawr o ran codi safonau a hefyd o ran helpu ysgolion i ymdrin yn benodol â materion anodd o ran disgyblion sydd wedi bod yn tangyflawni yn y gorffennol. Er 2012, mewn gwirionedd, mae'r arian ychwanegol sydd wedi'i neilltuo ar gyfer y grant amddifadedd disgyblion yn golygu bod £282 miliwn yn mynd yn uniongyrchol i ysgolion, ac rwy'n credu bod hynny yn llwyddiant mawr gan blaid sydd â dim ond pum Aelod Cynulliad, ei bod yn gallu siarad â'r Llywodraeth a sicrhau'r math hwnnw o fantais ar gyfer ysgolion lleol. Mae pob ysgol yng Nghymru fwy neu lai wedi elwa ar y polisi penodol hwnnw, ac mae'n bolisi sydd wedi'i arwain gennym ni fel plaid.

Wrth gwrs, o ran y cytundeb sydd gennym gyda Llywodraeth Cymru ynglŷn â'r materion penodol hynny, mae gennym y grant amddifadedd disgyblion y blynyddoedd cynnar newydd yn cael ei gyflwyno, sydd yn fy marn i yn hynod bwysig o ran nodi plant iau a cheisio ymyrryd yn gynnar iawn. A hefyd, wrth gwrs, mae gennym y cynllun tocynnau rhatach ar gyfer pobl ifanc— £5 miliwn yn 2015-16 a £9.7 miliwn yn 2016-17— sydd ar gael i helpu pobl ifanc i gael tocynnau bws rhatach fel y bo modd iddynt fynd i'r gwaith, i gael hyfforddiant neu i dderbyn addysg. Credaf fod hwnnw hefyd yn gynllun pwysig iawn ac yn un yr wyf yn meddwl y bydd yn tyfu wrth i'r niferoedd godi.

Rydym wedi cefnogi drwy'r gyllideb hon, cynllun arbrofol sy'n rhoi cymorth gofal plant i fyfyrwyr mewn addysg bellach sy'n rhieni, gan eu helpu i ddychwelyd i addysg drwy roi'r cymorth sydd ei angen arnynt, a gweithio gydag Undeb Cenedlaethol y Myfyrwyr ar hynny. Ac wrth gwrs, yn y gyllideb hon a'r gyllideb flaenorol, mae gennym 5,000 o brentisiaethau ychwanegol, yr wyf i'n credu sy'n bwysig iawn. Nid oes amheuaeth y bydd mwy o bwyslais ar hynny yn y Cynulliad nesaf hefyd, gyda mwy fyth o fuddsoddiad yn y prentisiaethau hynny—sicrhau gwaith i bobl yn uniongyrchol, gan roi profiad a hyfforddiant gwirioneddol iddynt a'u galluogi i gael swyddi.

So, I think that this budget, although far from perfect, certainly contains a whole lot of elements that the Welsh Liberal Democrats have put into it, and therefore we will, of course, be allowing the budget to go through. It is not our budget—it is the Welsh Government's budget—but I'm also pleased that the Minister listened to the Welsh Liberal Democrats when we went to them and said that the impact on rural councils of the local government settlement was particularly severe and needed to be mitigated. And I'm pleased that that extra £2.5 million was put into the local government settlement to mitigate that for those three rural councils. I agree with the statements of other Members that there needs to be a look at the formula to make sure that funding is being distributed based on the latest data, but I think it's important to note that the outcome of that change is very difficult to predict. Of course, where you have a formula based on population, and you have a falling population, then, inevitably, a council is going to suffer as a result of that. But I think we do need to bring that data up to date.

I'm also pleased that the Minister listened to us; I know Kirsty Williams had a lot of meetings with her around higher education and trying to mitigate the impact of the transfer to the tuition fee grant. I think that policy will be difficult to sustain in the next Assembly, but I'm pleased that the Minister listened to Kirsty Williams and to the Welsh Liberal Democrats and ensured that that money was put back into higher education. I still have concerns about money being taken out of higher education at this stage, but I think we have pulled back some of that and I think this is better for that.

Welsh Liberal Democrats—we listen to our communities, which is why we've been able to deliver on our priorities in this budget and in previous budgets. We think it's important that the Government gets the basics right—that we invest in education, we invest in the health service, we invest in social services, again which is in this budget—and therefore, for that reason, Presiding Officer, the Welsh Liberal Democrats will be abstaining so that this budget can pass. Thank you.

Felly, credaf fod y gyllideb hon, er ei bod yn bell o fod yn berffaith, yn sicr yn cynnwys llawer iawn o elfennau y mae Democratiaid Rhyddfrydol Cymru wedi eu cyfrannu ati, ac felly byddwn ni, wrth gwrs, yn cymeradwyo'r gyllideb. Nid ein cyllideb ni yw hi—cyllideb Llywodraeth Cymru yw hi—ond rwyf hefyd yn falch bod y Gweinidog wedi gwrandao ar Ddemocratiaid Rhyddfrydol Cymru pan aethon ni atyn nhw a dweud bod effaith y setliad llywodraeth leol ar gyngorau gwledig yn arbennig o lym a bod angen ei liniaru. Ac rwy'n falch bod y £2.5 miliwn ychwanegol hwnnw wedi'i gynnwys yn y setliad llywodraeth leol i liniaru hynny ar gyfer y tri chyngor gwledig hynny. Rwy'n cytuno â datganiadau Aelodau eraill fod angen edrych ar y fformiwla i sicrhau bod cyllid yn cael ei ddosbarthu ar sail y data diweddaraf, ond rwy'n credu ei fod yn bwysig nodi ei fod yn anodd iawn rhagweld canlyniad y newid hwnnw. Wrth gwrs, pan fo gennych fformiwla sy'n seiliedig ar boblogaeth, a phan fo'r boblogaeth honno'n gostwng, yna, yn anochel, bydd cyngor yn dioddef o ganlyniad i hynny. Ond rwy'n credu bod angen i ni ddiweddarau'r data hwnnw.

Rwyf hefyd yn falch bod y Gweinidog wedi gwrandao arnom ni; rwy'n gwybod bod Kirsty Williams wedi cael llawer o gyfarfodydd gyda hi ynglŷn ag addysg uwch ac i geisio lliniaru effaith trosglwyddiad y grant ffioedd dysgu. Rwy'n credu y bydd y polisi hwnnw yn anodd ei gynnal yn y Cynulliad nesaf, ond rwy'n falch bod y Gweinidog wedi gwrandao ar Kirsty Williams ac ar Ddemocratiaid Rhyddfrydol Cymru ac wedi sicrhau bod yr arian hwnnw yn cael ei roi yn ôl mewn addysg uwch. Mae gennyf bryderon o hyd am arian yn cael ei dynnu allan o addysg uwch ar y cam hwn, ond rwy'n credu ein bod wedi tynnu rhywfaint o hwnnw yn ôl ac rwy'n credu bod hyn yn well o'r herwydd.

Democratiaid Rhyddfrydol Cymru—rydym yn gwrandao ar ein cymunedau, a dyna pam yr ydym wedi gallu cyflawni ein blaenoriaethau yn y gyllideb hon ac mewn cyllidebau blaenorol. Rydym yn credu ei bod yn bwysig bod y Llywodraeth yn cael y pethau sylfaenol yn iawn—ein bod yn buddsoddi mewn addysg, ein bod yn buddsoddi yn y gwasanaeth iechyd, ein bod yn buddsoddi yn y gwasanaethau cymdeithasol, sydd hefyd yn y gyllideb hon—ac felly, am y rheswm hwnnw, Lywydd, bydd Democratiaid Rhyddfrydol Cymru yn ymatal fel y caiff y gyllideb hon basio. Diolch.

15:46

Keith Davies [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Diolch, Lywydd. Hoffwn i hefyd groesawu'r ddadl heddiw ar gyllideb derfynol y Llywodraeth. Mae cyllideb nid yn unig yn gasgliad o rifau ond yn ddatganiad o'n gwerthoedd a'n huchelgeisiau. Mae'r gyllideb derfynol ger ein bron heddiw yn wirioneddol ddangos gwerthoedd Llywodraeth Lafur Cymru a'r uchelgeisiau sydd ganddi i bobl Cymru—uchelgeisiau a osodir yn erbyn y ffasâd oer o lymder a weinyddir gan y Torïaid yn San Steffan.

Mae'r gyllideb rŷm yn ei thrafod yma heddiw, heb amheuaeth, yn datgan ymrwymiad Llafur Cymru i ariannu'r gwasanaethau cyhoeddus mae pobl Cymru'n gofalu'n fawr amdanynt—iechyd, gofal cymdeithasol ac addysg cenedlaethau'r dyfodol.

Thank you, Presiding Officer. I would also like to welcome this afternoon's debate on the Government's final budget. A budget is not only a collection of numbers but also a statement of our values and ambitions. The final budget before us today truly shows the values of the Welsh Labour Government and the ambitions that it has for the people of Wales—ambitions that are set out against the cold facade of austerity pushed by the Conservatives in Westminster.

The budget that we're discussing this afternoon without doubt sets out Welsh Labour's commitment to fund the public services that the people of Wales care so much about—health, social care and education for the future generations.

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

Ar yr economi, mae'r Llywodraeth yn gweithredu i ehangu'r cynllun rhyddhad ardrethi busnesau bach am 12 mis. Bydd y cynllun yma yn lleihau cyfanswm taliadau trethi busnes yng Nghymru gan £90 miliwn yn y flwyddyn sydd i ddod. Mae'r Llywodraeth, yn ychwanegol, hefyd yn cefnogi gwaith y dinas-ranbarthau a fydd yn hanfodol i ddatblygiad ein heconomi yn y dyfodol. Rwyf hefyd yn croesawu'r buddsoddiad mewn projectau arian cyfalaf a fydd yn helpu busnesau Cymru i gyflawni yn y dyfodol a chreu swyddi i bobl Cymru.

Mae Llywodraeth Cymru wedi ymrwymo i sicrhau bod genym wasanaethau iechyd a chymdeithasol sy'n darparu ar gyfer anghenion pobl Cymru. Mae £293.5 miliwn yn ychwanegol yn cael ei ddyrannu i gefnogi ysbytai, gofal cymunedol a sylfaenol, i ofalu am bobl hŷn ac er mwyn darparu gwell gwasanaethau i bobl â phroblemau iechyd meddwl. Bydd y gronfa gofal canolraddol hefyd yn cael ei chynyddu i £50 miliwn i gefnogi'r gwasanaeth iechyd a gwasanaethau cymdeithasol i weithio gyda'i gilydd i gefnogi pobl hŷn a bregus drwy eu helpu i gynnal eu hannibyniaeth yn eu cartrefi eu hunain, a'u hatal eu hanfon nhw i'r ysbyty ac i hwylo eu rhyddhau yn gynnar o'r ysbyty.

Mae'r Llywodraeth yn parhau i fuddsoddi yn addysg ein plant drwy ymrwymo i gynyddu'r gyllideb ysgolion 1 y cant yn uwch na'r cynnydd yn y grant bloc. Mae £10 miliwn yn ychwanegol yn ymrwymedig i gadw cost addysg uwch i lawr i fyfyrwyr o Gymru, a bydd addysg bellach hefyd yn elwa o £5 miliwn yn ychwanegol i greu 2,500 o brentisiaethau ychwanegol. Mae hefyd yn cynnwys £7.2 miliwn pellach i gynyddu'r grant amddifadedd disgyblion o £1,050 i £1,150 i bob disgybl cymwys.

Over my five years in the Assembly, I've seen first-hand the impact of the Welsh Labour Government's investment in the people of Wales. When you walk around my constituency, you can see the positive changes that have been driven by the Government in education, health, housing, the economy and tackling poverty. Despite the challenges of the current economic climate and the fiscal and political trials that the Tory Westminster Government send our way, this budget that we are considering today continues in the Welsh Labour spirit—a budget that invests in the potential of the people of Wales.

I will be supporting this budget today and I hope that a Welsh Labour Government will continue to deliver better public services to the people of Wales long after my time here has come to an end. Diolch yn fawr.

On the economy, the Government is taking action to enhance the small business rate relief scheme for 12 months. This will reduce the rate payments made by businesses in Wales by £90 million in the ensuing year. The Government, in addition, is supporting the work of the city regions, which will be crucial to the development of our economy for the future. I also welcome the investment in capital projects, which will assist Welsh businesses to achieve their aims in the future and to create jobs for the people of Wales.

The Welsh Government is committed to ensuring that we do have health and social services that provide for the needs of the people of Wales. An additional £293.5 million is being allocated to support hospitals, community care and primary care, to look after older people and to provide enhanced services for people with mental health problems. The intermediate care fund will also be increased to £50 million to support the health service and social services to work together to support older and vulnerable people by assisting them to maintain their independence in their own homes, and prevent them from going into hospital and facilitate their release from hospital.

The Government continues to invest in our children's education by committing to enhance the schools budget by 1 per cent above the increase in the block grant. An additional £10 million is committed to keep the cost of higher education down for Welsh students, and further education will also benefit from an additional £5 million to create 2,500 additional apprenticeships. It also includes a further £7.2 million to enhance the pupil deprivation grant from £1,050 to £1,150 to all qualified students.

Yn ystod fy mhum mlynedd yn y Cynulliad, rwyf wedi gweld dros of fy hun effaith buddsoddiad Llywodraeth Llafur Cymru ym mhobol Cymru. Pan eich bod yn cerdded o amgylch fy etholaeth i, gallwch weld y newidiadau cadarnhaol sydd wedi'u sbarduno gan y Llywodraeth ym meysydd addysg, iechyd, tai, yr economi a threchu tlodi. Er gwaethaf heriau'r hinsawdd economaidd bresennol a'r treialon ariannol a gwleidyddol y mae'r Llywodraeth Doriaidd yn San Steffan yn eu hanfon atom, mae'r gyllideb hon yr ydym yn ei thrafod heddiw yn parhau yn ysbryd Llafur Cymru—cyllideb sy'n buddsoddi ym mhotosial pobl Cymru.

Byddaf yn cefnogi'r gyllideb hon heddiw, ac rwy'n gobeithio y bydd Llywodraeth Lafur Cymru yn parhau i ddarparu gwell gwasanaethau cyhoeddus i bobl Cymru ymhell ar ôl i'm hamser yma ddod i ben. Diolch yn fawr.

15:50

Y Llywydd / The Presiding Officer [Bywgraffiad Biography](#)

I call the Minister to reply to the debate—Jane Hutt.

Galwaf ar y Gweinidog i ymateb i'r ddatl—Jane Hutt.

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

Y Gweinidog Cyllid a Busnes y Llywodraeth / The Minister for Finance and Government Business

Llywydd, we're delivering through our budget our priorities for Wales. We're investing in our health and health services, in growth, in jobs, in educational attainment and in supporting our children, families and deprived communities. The additional funding we're allocating in our final budget, together with the extra investment I've announced today, reflect the importance we place on acting now and for the long-term interests of the people of Wales.

I've spoken of our record of delivery on public services. We also continue to lead the way with our commitment to create and sustain jobs. Let's just look at the facts, reflecting on the period covering devolution. The number of people in work in Wales increased by more than 200,000, or by 18 per cent, compared with 16 per cent in the UK. Gaps in employment inactivity rates relative to the UK have halved, and over the last year in Wales, the number of people in employment increased by 49,000 or 3.5 per cent and the employment rate increased by 2 per cent, compared to just under 1 per cent in the UK. Real disposable income per head across the UK increased by 3.5 per cent over the last year. Wales has shared in and contributed to that increase.

I'm glad that Nick Ramsay and Alun Ffred Jones recognised the importance of our cross-party approach to fiscal reform. In terms of fiscal reform, we have made significant progress towards securing fair funding for Wales. We're not there yet, but the UK Government announced a funding floor within the relative funding range identified by the Holtham commission. And there's no doubt that a Barnett floor, properly implemented, would deliver substantial additional resources to Wales over time. It would end the unreasonable and unacceptable threat of Barnett convergence that hangs over our public services. So, as I said, I continue to welcome the cross-party support for our long-term funding agreement—we talked about this in response to the First Minister's statement earlier on—to ensure we have a lasting solution to the issue of fair funding. That's why I've called on the UK Government to agree a long-term funding agreement. And it does need to sit within a new fiscal framework for Wales that outlines how the block grant will be adjusted to account for the revenues from devolved taxes in Wales. And it is important that we put that on record again in the context of this budget.

Llywydd, rydym yn cyflawni drwy ein cyllideb ein blaenoriaethau ar gyfer Cymru. Rydym yn buddsoddi yn ein hiechyd a'n gwasanaethau iechyd, yn buddsoddi mewn twf, mewn swyddi, mewn cyrhaeddiad addysgol ac yn buddsoddi i gefnogi ein plant, ein teuluoedd a'n cymunedau difreintiedig. Mae'r cyllid ychwanegol yr ydym yn ei ddyrannu yn ein cyllideb derfynol, ynghyd â'r buddsoddiad ychwanegol yr wyf wedi'i gyhoeddi heddiw, yn adlewyrchu pa mor bwysig yw gweithredu dros fuddiannau pobl Cymru yn awr ac ar gyfer y tymor hir.

Rwyf wedi sôn am hanes ein cyflawniadau yng nghydestun gwasanaethau cyhoeddus. Rydym hefyd yn parhau i arwain y ffordd gyda'n hymrwymiad i greu a chynnal swyddi. Gadewch i ni edrych ar y ffeithiau yn unig, gan fyfyrto ar y cyfnod datganoli. Mae nifer y bobl sydd mewn gwaith yng Nghymru wedi cynyddu mwy na 200,000, neu gan 18 y cant, o'i gymharu â 16 y cant yn y DU. Mae bylchau mewn cyfraddau anweithgarwch cyflogaeth o'u cymharu â'r DU wedi haneru, a dros y flwyddyn ddiwethaf yng Nghymru, mae nifer y bobl mewn cyflogaeth wedi cynyddu gan 49,000 neu 3.5 y cant a'r gyfradd gyflogaeth wedi cynyddu 2 y cant, o'i gymharu ag ychydig o dan 1 y cant yn y DU. Mae incwm gwario real fesul pen ar draws y DU wedi cynyddu 3.5 y cant dros y flwyddyn ddiwethaf. Mae Cymru wedi rhannu ac wedi cyfrannu at y cynnydd hwnnw.

Rwy'n falch fod Nick Ramsay ac Alun Ffred Jones yn cydnabod pwysigrwydd ein dull trawsbleidiol tuag at ddiwygio cyllidol. O ran diwygio cyllidol, rydym wedi gwneud cynnydd sylweddol tuag at sicrhau cyllid teg i Gymru. Nid ydym yno eto, ond cyhoeddodd Llywodraeth y DU gyllid gwaelodol o fewn yr ystod cyllid cymharol a nodwyd gan gomisiwn Holtham. Ac nid oes dwywaith y byddai llawr Barnett, o gael ei weithredu'n iawn, yn cyflwyno adnoddau ychwanegol sylweddol i Gymru dros gyfnod o amser. Byddai'n rhoi terfyn ar y bygythiad afresymol ac annerbyniol o gydgyfeirio Barnett sy'n gysgod dros ein gwasanaethau cyhoeddus. Felly, fel y dywedais, rwy'n parhau i groesawu'r gefnogaeth drawsbleidiol ar gyfer ein cytundeb cyllid tymor hir—siaradasom am hyn mewn ymateb i ddatganiad y Prif Weinidog yn gynharach—er mwyn sicrhau bod gennym ateb parhaol i'r mater o ariannu teg. Dyna pam yr wyf wedi galw ar Lywodraeth y DU i gytuno ar gytundeb cyllid hirdymor. Ac y mae angen iddo fod oddi mewn i fframwaith cyllidol newydd i Gymru sy'n amlinellu sut y bydd y grant bloc yn cael ei addasu i gyfrif am y refeniw o drethi datganoledig yng Nghymru. Ac mae'n bwysig ein bod yn rhoi hynny ar gofnod eto yng nghydestun y gyllideb hon.

Let's just look at what we're up against. Experts, including the International Monetary Fund and Organisation for Economic Co-operation and Development and informed commentators such as Martin Wolf of the 'Financial Times' agree that the Government ought to take advantage of record low interest rates to invest in infrastructure, not to impose further austerity—the cold facade of austerity, as Keith Davies has said. Despite the UK Government cutting our capital budget by nearly a third in real terms, our focus on growth and jobs remains steadfast. Infrastructure is essential to improve productivity, pay and to support a balanced recovery, and we are on track to deliver around £4 billion of new investment through the Wales infrastructure investment plan since it was launched in 2012.

But, Llywydd, the stark reality of 2016 is that we've had to defend Wales. We've had to defend Wales as a Welsh Labour Government against sustained political attack by the UK Tory Government—attacks on our Welsh health services and all who work in them; the undermining of our education services, which delivered the best GCSE results last year; and, more crucially for this debate, attacks on our public finances with continued and needless austerity. We choose to support social care and local government social care packages so that social workers in Wales say it's better to work in Wales than in England. We choose to invest in new school buildings, in social housing, in flood defences, integrated transport, new health facilities and projects to transform service delivery in the NHS. I will repeat again those modern primary care resource centres in Llangollen, Flint and Blaenau Ffestiniog, the new purpose-built, midwife-led maternity units in west Wales, the new front-of-house development at Prince Philip Hospital in Llanelli to implement a new model of unscheduled care services, and changes to stroke services in Aneurin Bevan and Cwm Taf so that more patients can return home more quickly and be supported through rehabilitation at home.

So, Llywydd, it is important to acknowledge that more challenges lie ahead, but I wouldn't wish these to overshadow our record of achievement, delivered despite the difficulties we face as a result of the UK Government's cuts. Today, we, the Welsh Labour Government, are delivering a budget providing an alternative to austerity, investing in the future of Wales, and I commend the budget to you.

Gadewch i ni edrych ar yr hyn yr ydym yn ei wynebu. Mae arbenigwyr, gan gynnwys y Gronfa Ariannol Ryngwladol a'r Sefydliad ar gyfer Cydweithrediad a Datblygiad Economaidd a sylwebwyr gwybodus megis Martin Wolf o'r Financial Times yn cytuno y dylai'r Llywodraeth fanteisio ar y cyfraddau llog isaf erioed i fuddsoddi mewn seilwaith, er mwyn peidio â gorfodi cyni pellach—rhyth oer cyni, fel y dywedodd Keith Davies. Er gwaethaf y ffaith fod Llywodraeth y DU wedi torri ein cyllideb cyfalaf o bron i draean mewn termau real, mae ein pwyslais ar dwf a swyddi yn parhau i fod yn gadarn. Mae seilwaith yn hanfodol i wella cynhyrchiad, tâl ac i gefnogi adferiad cytbwys, ac rydym ar y trywydd iawn i gyflwyno tua £4 biliwn o fuddsoddiad newydd drwy'r cynllun buddsoddi yn seilwaith Cymru ers ei lansio yn 2012.

Ond, Lywydd, gwirionedd llwm 2016 yw ein bod wedi gorfod amddiffyn Cymru. Rydym wedi gorfod amddiffyn Cymru fel Llywodraeth Lafur Cymru yn erbyn ymosodiadau gwleidyddol parhaus gan Lywodraeth Doriadau y DU—ymosodiadau ar ein gwasanaethau iechyd yng Nghymru a phawb sy'n gweithio ynddynt; tansellio ein gwasanaethau addysg, a gyflwynodd y canlyniadau TGAU gorau y llynedd; ac, yn hollbwysig ar gyfer y ddaid hon, ymosodiadau ar ein harian cyhoeddus gyda chyni parhaus a diangen. Rydym yn dewis cefnogi pecynnau gofal cymdeithasol a gofal cymdeithasol llywodraeth leol fel bod gweithwyr cymdeithasol yng Nghymru yn dweud ei bod yn well ganddynt weithio yng Nghymru nag yn Lloegr. Rydym yn dewis buddsoddi mewn adeiladau ysgol newydd, mewn tai cymdeithasol, mewn amddiffynfeydd rhag llifogydd, trafniadaeth integredig, cyfleusterau iechyd newydd a phrosiectau i weddnewid y ddarpariaeth o wasanaethau yn y GIG. Soniaf eto am y canolfannau adnoddau gofal sylfaenol modern hynny yn Llangollen, Y Fflint a Blaenau Ffestiniog, yr unedau mamolaeth dan arweiniad bydwragedd pwrpasol newydd yn y gorllewin, y datblygiad blaen tŷ newydd yn Ysbyty'r Tywysog Philip yn Llanelli i weithredu model newydd o wasanaethau gofal heb eu trefnu, a newidiadau i wasanaethau strôc yn Aneurin Bevan a Chwm Taf fel y gall mwy o gleifion ddychwelyd adref yn gynt a chael eu cefnogi drwy adsefydlu yn y cartref.

Felly, Lywydd, mae'n bwysig cydnabod bod mwy o heriau o'n blaenau, ond ni fyddwn yn dymuno i'r rhain daflu cysgod dros hanes ein cyflawniad, a gyflwynwyd er gwaethaf yr anawsterau sy'n ein hwynebu o ganlyniad i doriadau Llywodraeth y DU. Heddiw, yr ydym ni, Llywodraeth Lafur Cymru, yn cyflwyno cyllideb sy'n darparu dewis amgen i gyni, ac sy'n buddsoddi yn nyfodol Cymru, ac yr wyf yn cymeradwyo'r gyllideb i chi.

15:55 **Y Llywydd / The Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

The proposal is to agree the motion. Does any Member object? [Objection.] Objection. I defer all voting until voting time.

Gohiriwyd y pleidleisio tan y cyfnod pleidleisio.

Y cynnig yw derbyn y cynnig. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? [Gwrthwynebiad.] Gwrthwynebiad. Gohiriaf yr holl bleidleisio tan y cyfnod pleidleisio.

Voting deferred until voting time.

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

15:55 **Y Llywydd / The Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

It has been agreed that voting time will take place just before the Stage 3 debate on the Public Health (Wales) Bill, so I intend to move straight to the votes.

Cytunwyd y bydd y cyfnod pleidleisio yn digwydd yn union cyn y ddaid Cyfnod 3 ar Fil Iechyd y Cyhoedd (Cymru), felly bwriadaf symud yn syth at y pleidleisiau.

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

15:55

8. Cyfnod Pleidleisio

8. Voting Time

Y Senedd.tv
[Fideo Video](#)

Llywydd / The Presiding Officer [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

The first vote is on the debate on the second supplementary budget 2015 and I call for a vote on the motion tabled in the name of Jane Hutt. Open the vote. Close the vote. In favour 28, 27 abstentions, none against. Therefore, the motion is carried.

Mae'r bleidlais gyntaf ar y ddatl ar yr ail gyllideb atodol 2015 a galwaf am bleidlais ar y cynnig a gyflwynwyd yn enw Jane Hutt. Agorwch y bleidlais. Caewch y bleidlais. O blaid 28, 27 wedi ymatal, neb yn erbyn. Felly, mae'r cynnig wedi ei dderbyn.

Derbyniwyd y cynnig: O blaid 28, Yn erbyn 0, Ymatal 27.

Motion agreed: For 28, Against 0, Abstain 27.

[Canlyniad y bleidlais ar gynnig NDM5967.](#)

[Result of the vote on motion NDM5967.](#)

15:56

Y Llywydd / The Presiding Officer [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

We now move to a vote on the debate on the final budget 2016-17, and I call for a vote, again tabled in the name of Jane Hutt. Open the vote. Close the vote. In favour 28, five abstentions, 22 against. Therefore, the budget is accepted.

Symudwn yn awr at bleidlais ar y ddatl ar gyllideb derfynol 2016-17, a galwaf am bleidlais, a gyflwynwyd yn enw Jane Hutt unwaith eto. Agorwch y bleidlais. Caewch y bleidlais. O blaid 28, pump wedi ymatal, 22 yn erbyn. Felly, mae'r gyllideb wedi ei derbyn.

Derbyniwyd y cynnig: O blaid 28, Yn erbyn 22, Ymatal 5.

Motion agreed: For 28, Against 22, Abstain 5.

[Canlyniad y bleidlais ar gynnig NDM5986.](#)

[Result of the vote on motion NDM5986.](#)

15:56

Y Llywydd / The Presiding Officer [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

Before we move to the Stage 3 proceedings of the Public Health (Wales) Bill, I will suspend proceedings for 15 minutes. The bell will be rung five minutes before we reconvene. There will only be one bell and we will start promptly in 15 minutes. Thank you very much.

Cyn i ni symud at drafodion Cyfnod 3 Bil Iechyd y Cyhoedd (Cymru), byddaf yn gohirio'r trafodion am 15 munud. Bydd y gloch gael ei chanu bum munud cyn i ni ailymgynnull. Dim ond un gloch fydd a byddwn yn dechrau yn brydlon mewn 15 munud. Diolch yn fawr iawn.

Ataliwyd y Cyfarfod Llawn am 15:56.

Plenary was suspended at 15:56.

Ailymgynnullodd y Cynulliad am 16:11, gyda'r Dirprwy Lywydd (David Melding) yn y Gadair.

The Assembly reconvened at 16:11, with the Deputy Presiding Officer (David Melding) in the Chair.

16:11

9. Cyfnod 3 Bil Iechyd y Cyhoedd (Cymru)

9. Stage 3 of the Public Health (Wales) Bill

Y Senedd.tv
[Fideo Video](#)

Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Order, order. The National Assembly is back in session. The next item is the Stage 3 debate on the Public Health (Wales) Bill.

Trefn, trefn. Mae trafodaethau'r Cynulliad Cenedlaethol yn aildechrau. Yr eitem nesaf yw'r ddatl Cyfnod 3 ar Fil Iechyd y Cyhoedd (Cymru).

Grŵp 1: Dileu'r Cyfyngiadau ar Ddefnyddio Dyfeisiau Mewnanadlu Nicotin (Gwelliannau 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 2, 1)

Group 1: Removing Restrictions on the Use of Nicotine Inhaling Devices (Amendments 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 2, 1)

16:11

Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

The first group of amendments relates to removing restrictions on the use of nicotine inhaling devices. The lead amendment in this group is amendment 3. I call on Kirsty Williams to move and speak to the lead amendment and the other amendments in the group.

Mae'r grŵp cyntaf o welliannau yn ymwneud â dileu cyfyngiadau ar y defnydd o ddyfeisiau mewnanadlu nicotin. Y prif welliant yn y grŵp hwn yw gwelliant 3. Galwaf ar Kirsty Williams i gynnig a siarad am y prif welliant a'r gwelliannau eraill yn y grŵp.

16:11

Kirsty Williams [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Thank you very much, Deputy Presiding Officer, and I formally move amendment 3, which is the lead amendment in the group, and all the other amendments that appear in it, which are 1 through to 26.

As this is the opening of this afternoon's deliberations on the Bill, could I place on record my thanks to all those who have been involved in the process of the Bill to date, especially the Chair of the Health and Social Care Committee for leading the committee's scrutiny of the Bill, which has been long and complex? I'd like to thank the Minister for his interaction with the committee during this period and, especially, the staff of the committee who have done such a wonderful job in publishing the committee's report following the initial scrutiny of the Bill, and all those who gave evidence to it.

Deputy Presiding Officer, in moving the amendments in this group to the Bill, Members will note that they all relate to banning the use of nicotine inhaling devices. It seems to me that, when considering the legislation before us, its primary purpose is to enhance concepts of public health and to deliver better health outcomes for the people of Wales. That goal and outcome is one that I wholeheartedly agree with and support, and I welcome the fact that the Government saw fit to use some of its parliamentary time to focus on the issue of public health. We know that as a nation, in many regards, we languish at the bottom of all the wrong league tables for issues around continuing to smoke, although levels are falling; levels of inactivity; and levels of obesity, although I recognise that, certainly in some aspects of our population, that too is beginning to level out. So, it's right that the Government should focus on public health.

So, the question for me is: do the measures contained within the legislation deliver on the Government's stated goals and aims? Where it seeks to impose restrictions and additional regulations on either individuals, businesses, or traders, are those measures proportional and fair? Of course, Members in this Chamber will be aware of my long-standing concerns around the approach that the Welsh Government has taken to the use of nicotine inhaling devices. My amendments here today seek to remove those provisions completely from the Bill, and I do that because, over the course of the deliberations both in this Chamber and in the committee, I have not been convinced that the measures proposed will enhance the health of the people in Wales. I do not believe, on the basis of the evidence before us, that the measures are proportional to the impact that they have on individuals.

Diolch yn fawr iawn, Ddirprwy Lywydd, a chynigiau welliant 3 yn ffurfiol, sef y prif welliant yn y grŵp, a'r holl welliannau eraill sy'n ymddangos ynddo, sef 1 hyd at 26.

Gan mai dyma sy'n agor trafodaethau'r prynhawn yma ar y Bil, a gaf i gofnodi fy niolch i bawb sydd wedi bod yn rhan o broses y Bil hyd yn hyn, yn enwedig Cadeirydd y Pwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol am arwain craffu'r pwyllgor ar y Bil, sydd wedi bod yn hir a chymhleth? Hoffwn ddiolch i'r Gweinidog am ei ryngweithio â'r pwyllgor yn ystod y cyfnod hwn ac, yn arbennig, staff y pwyllgor sydd wedi gwneud gwaith mor wych yn cyhoeddi adroddiad y pwyllgor yn dilyn y craffu cychwynnol ar y Bil, ac i bawb a roddodd dystiolaeth iddo.

Ddirprwy Lywydd, wrth gynnig y gwelliannau yn y grŵp hwn o'r Bil, bydd yr Aelodau'n nodi eu bod i gyd yn ymwneud â gwahardd y defnydd o ddyfeisiau mewnanadlu nicotin. Mae'n ymddangos i mi, wrth ystyried y ddeddfwriaeth sydd ger ein bron, mai ei phrif ddiben yw gwella cysyniadau iechyd y cyhoedd a sicrhau canlyniadau iechyd gwell i bobl Cymru. Mae'r nod a'r canlyniad hwnnw yn un yr wyf yn cytuno'n llwyr ag ef ac yn ei gefnogi, a chroesawaf y ffaith bod y Llywodraeth wedi gweld yn dda i ddefnyddio rhywfaint o'i hamser seneddol i ganolbwyntio ar fater iechyd y cyhoedd. Rydym yn gwybod ein bod fel cenedl, mewn llawer ffordd, yn dihoeni ar waelod pob cynghrair anghywir o ran materion sy'n ymwneud â pharhau i smygu, er bod lefelau yn gostwng; lefelau anweithgarwch; a lefelau gordewdra, er fy mod yn cydnabod, yn sicr mewn rhai agweddau ar ein poblogaeth, bod hynny hefyd yn dechrau gwastadau. Felly, mae'n iawn y dylai'r Llywodraeth ganolbwyntio ar iechyd y cyhoedd.

Felly, y cwestiwn i mi yw: a yw'r mesurau a gynhwysir yn y ddeddfwriaeth yn cyflawni ar amcanion a nodau datganedig y Llywodraeth? Pan ei bod yn ceisio gosod cyfyngiadau a rheoliadau ychwanegol ar unigolion, busnesau, neu fasnachwyr, a yw'r mesurau hynny yn gymesur ac yn deg? Wrth gwrs, bydd yr Aelodau yn y Siambr hon yn ymwybodol o fy mhryderon hirsefydlog ynglŷn â'r agwedd y mae Llywodraeth Cymru wedi'i chymryd ynghylch defnyddio dyfeisiau mewnanadlu nicotin. Mae fy ngwelliannau yma heddiw yn ceisio cael gwared ar y darpariaethau hynny yn llwyr o'r Bil, ac rwy'n gwneud hynny oherwydd nad wyf wedi fy argyhoeddi, yn ystod y trafodaethau yn y Siambr hon nac yn y pwyllgor, y bydd y mesurau arfaethedig yn gwella iechyd y bobl yng Nghymru. Nid wyf yn credu, ar sail y dystiolaeth sydd ger ein bron, bod y mesurau yn gymesur â'r effaith y maent yn ei chael ar unigolion.

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

Now, I know that there has been a great deal of discussion and argument about the issue around evidence and I want to make it quite clear that it is not the case that there is no evidence to suggest concern around the impact on human health of the use of nicotine inhaling devices. It would be wrong to suggest otherwise. At this stage in our knowledge and understanding of these devices, the evidence is not conclusive, but what evidence I've heard and that I have been persuaded by is that of people who believe that, actually, the use of nicotine inhaling devices in itself is a way that can be used to deliver better public health for the people of Wales. As George Butterworth, tobacco policy manager at Cancer Research UK said,

'There isn't enough evidence to justify a ban on using e-cigarettes.... The measure could create more barriers for smokers trying to quit tobacco.'

Professor Peter Hajek of Public Health England told the Health and Social Care Committee that, at the moment, all vaping does is potentially save the lives of people.

We know that tobacco is massively harmful to human health, and massively harmful to the people who breathe in the second-hand smoke of it. As we proceed today, my group will support measures tabled by the Government to restrict the use of traditional tobacco products in many areas. We are happy to do so because the evidence is there to demonstrate the harm to public health. But what we do know, and what we were told, is that nicotine inhaling devices are a stepladder down to harm reduction, allowing people who are addicted to traditional tobacco to use less of that harmful product. Many people do start off as dual users, using both an inhaler and traditional tobacco products, but they are able to wean themselves off. I have been inundated by people in my own constituency and across Wales who have successfully kicked lifelong smoking habits with the use of this device. For each one of those it is an opportunity to begin to repair the damage that a lifelong addiction to traditional tobacco has caused them.

The Minister has not been able to persuade me, nor has he been able to produce robust evidence to suggest, that people using nicotine inhaling devices do so as a gateway product into traditional tobacco. There is no meaningful evidence to suggest that people who use e-cigarettes have never been smokers before. The evidence is overwhelmingly the other way around: that people who use these products do so because they genuinely want to give up tobacco. They have often tried and failed other methods of quitting cigarettes, and they have found this method particularly useful.

Nawr, rwy'n gwybod y bu llawer o drafodaeth a dadl am y mater ynghylch tystiolaeth ac rwyf am ei gwneud yn gwbl glir nad yw'n wir nad oes tystiolaeth i awgrymu pryder yn ymwneud ag effaith ar iechyd dynol o'r defnydd o ddyfeisiadau mewnanadlu nicotin. Byddai'n anghywir i awgrymu fel arall. Ar y cam hwn yn ein gwybodaeth a'n dealltwriaeth o'r dyfeisiau hyn, nid yw'r dystiolaeth yn bendant, ond y dystiolaeth yr wyf wedi'i chlywed ac wedi cael fy mherswadio ganddi yw honno gan bobl sy'n credu, mewn gwirionedd, bod y defnydd o ddyfeisiau mewnanadlu nicotin ynddo'i hun yn ffordd y gellir ei defnyddio i ddarparu gwell iechyd y cyhoedd ar gyfer pobl Cymru. Fel y dywedodd George Butterworth, rheolwr polisi tybaco yn Cancer Research UK ,

Nid oes digon o dystiolaeth i gyfiawnhau gwaharddiad ar ddefnyddio e-sigaréts .... Gallai'r mesur greu mwy o rwystrau i ysmygwyr sy'n ceisio rhoi'r gorau i dybaco.

Dywedodd yr Athro Peter Hajek o Public Health England wrth y Pwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol mai, ar hyn o bryd, y cyfan y mae mewnanadlu anweddd yn ei wneud yw achub bywydau pobl o bosibl.

Rydym yn gwybod bod tybaco yn aruthrol niweidiol i iechyd pobl, ac yn aruthrol niweidiol i bobl sy'n anadlu mwg ail-law oddi wrtho. Wrth i ni symud ymlaen heddiw, bydd fy ngrŵp yn cefnogi mesurau a gyflwynwyd gan y Llywodraeth i gyfyngu ar y defnydd o gynhyrchion tybaco traddodiadol mewn llawer o ardaloedd. Rydym yn hapus i wneud hynny oherwydd bod y dystiolaeth yno i ddangos y niwed i iechyd y cyhoedd. Ond yr hyn yr ydym yn ei wybod, a'r hyn a ddywedwyd wrthym, yw bod dyfeisiau mewnanadlu nicotin yn tuag at i lawr i leihau niwed, gan ganiatáu i bobl sy'n gaeth i dybaco traddodiadol ddefnyddio llai ar y cynnyrch niweidiol hwnnw. Mae llawer o bobl yn dechrau fel defnyddwyr deuol, gan ddefnyddio anadlydd a chynhyrchion tybaco traddodiadol, ond maent yn gallu diddychu eu hunain. Rwyf wedi clywed gan nifer fawr o bobl yn fy etholaeth fy hun ac ar draws Cymru sydd wedi rhoi'r gorau i arferion smygu gydol oes yn llwyddiannus drwy ddefnyddio'r ddyfais hon. Ar gyfer pob un o'r rheini, mae'n gyfle i ddechrau atgyweirio'r difrod y mae bod yn gaeth i dybaco traddodiadol gydol oes wedi'i achosi iddynt.

Nid yw'r Gweinidog wedi gallu fy mherswadio i, ac nid yw wedi gallu dangos tystiolaeth gadarn i awgrymu, bod pobl sy'n defnyddio dyfeisiau mewnanadlu nicotin yn gwneud hynny fel cynnyrch porth i dybaco traddodiadol. Nid oes unrhyw dystiolaeth ystyrlon i awgrymu nad yw pobl sy'n defnyddio e-sigaréts erioed wedi bod yn ysmygwyr o'r blaen. Mae'r dystiolaeth yn llethol y ffordd arall: bod pobl sy'n defnyddio'r cynhyrchion hyn yn gwneud hynny am eu bod yn wirioneddol awyddus i roi'r gorau i dybaco. Maent yn aml wedi ceisio a methu gyda dulliau eraill o roi'r gorau i sigaréts, ac maent wedi gweld bod y dull hwn yn arbennig o ddefnyddiol.

The Minister will say that people shouldn't be inhaling anything into their body and, of course, he's absolutely right. I wouldn't want to encourage anybody who has never smoked to take up using a nicotine inhaling device, but there is no evidence to suggest that it's actually happening, and it is not a gateway product. Nor is there evidence to suggest that children—young people—are using this as a gateway into smoking. Young people will always experiment. We don't want them to, but the fact is that they will, whether that's nicotine inhaling devices, traditional cigarettes, vodka, cider or a can of lager. We've all been there. My particular sin was the flagon of cider under the rugby posts of the Bynea rugby club. [Assembly Members: 'Oh.'] We've all been there. None of us want to admit that our young people do this, but the reality is that they do. It is simply wrong to suggest that the presence of these devices actually leads young people into using them on a permanent basis and then moving on to tobacco. What we do know is that people use these to quit tobacco. That, surely, is the most important public health message we could deliver.

The evidence we have also received is that if there is anything that equates these devices with traditional tobacco, that potentially is a barrier for people moving on to nicotine inhaling devices. And their restriction—. I note that the Minister has moved, and I give him credit for that, but any suggestion that equates both these products together is simply wrong, and potentially puts people off from taking that vital step to reducing harm to their health by this product.

Deputy Presiding Officer, the arguments have been held in this Chamber many times. I hope, even at this late stage, that the Minister will reflect on the evidence of the health committee that said that the public health Bill should not be jeopardised by including these provisions in a single piece of legislation, but that this issue should be dealt with by a separate piece of legislation and the remaining parts of the public health Bill should go forward unencumbered. I'm sorry that the Minister hasn't taken up that view from the health committee, but, once again, I want to take this opportunity to remove these provisions from within this Bill and to ensure that the harm reduction that can be acquired, and the human health gains that can be acquired by these products, are not lost. Thank you.

16:20

Darren Millar [Bywgraffiad Biography](#)

I rise to speak in support of the amendments that have been tabled by Kirsty Williams in this group. I think one thing that has struck me throughout the legislative process in respect of this Bill is that the Minister has managed to do what no other Minister before him has managed, and that has been to unite the cancer charities and others in the third sector with the tobacco industry in opposing some legislation. I mean, it really is quite a remarkable feat, and we all know, as Kirsty Williams has quite rightly said, that the Bill is supposed to be one that seeks to improve public health, but that restricting the use of e-cigarettes may actually cause greater public harm than good.

Bydd y Gweinidog yn dweud na ddylai pobl fod yn mewnanadlu unrhyw beth i mewn i'w cyrff ac, wrth gwrs, mae'n hollol gywir. Fyddwn i ddim eisiau annog unrhyw un sydd erioed wedi smygu i ddechrau defnyddio dyfais mewnanadlu nicotin, ond nid oes unrhyw dystiolaeth i awgrymu ei fod yn digwydd mewn gwirionedd, ac nid yw'n gynnyrch porth. Ac nid oes tystiolaeth i awgrymu bod plant— pobl ifanc—yn defnyddio hwn fel porth i smygu. Bydd pobl ifanc bob amser yn arbrofi. Nid ydym eisiau iddynt wneud hynny, ond y ffaith yw y byddant, boed hynny â dyfeisiau mewnanadlu nicotin, sigarêts traddodiadol, fodca, seidr neu gan o lager. Rydym i gyd wedi bod yno. Fy mhechod arbennig i oedd y fflagen o seidr o dan byst rygbi clwb rygbi Bynea. [Aelodau'r Cynulliad: 'O.']. Rydym i gyd wedi bod yno. Nid oes yr un ohonom eisiau cyfaddef bod ein pobl ifanc yn gwneud hyn, ond y gwir amdani yw eu bod yn ei wneud. Mae'n anghywir i awgrymu bod presenoldeb y dyfeisiau hyn mewn gwirionedd yn arwain pobl ifanc i'w defnyddio ar sail barhaol ac yna symud ymlaen i dybaco. Yr hyn yr ydym ei wybod yw bod pobl yn defnyddio'r rhain i roi'r gorau i dybaco. Dyna, yn sicr, yw'r neges iechyd y cyhoedd pwysicaf y gallem ei chyflwyno.

Y dystiolaeth yr ydym hefyd wedi'i derbyn yw os oes unrhyw beth sy'n cyfateb y dyfeisiau hyn â thybaco traddodiadol, gallai hynny fod yn rhwystr i bobl sy'n symud ymlaen i ddyfeisiau mewnanadlu nicotin. A byddai eu cyfyngu—. Sylwaf fod y Gweinidog wedi symud rhywfaint, ac rwy'n rhoi clod iddo am hynny, ond mae unrhyw awgrym sy'n cyfateb y ddau gynnyrch hyn gyda'i gilydd, yn syml, yn anghywir, ac o bosibl yn peri pobl i beidio â chymryd y cam hollbwysig hwn i leihau niwed i'w hiechyd drwy'r cynnyrch hwn.

Ddirprwy Lywydd, mae'r dadleuon wedi eu cynnal yn y Siambr hon sawl gwaith. Rwy'n gobeithio, hyd yn oed ar y cam hwyr hwn, y bydd y Gweinidog yn myfyrio ar dystiolaeth y pwyllgor iechyd a ddywedodd na ddylai Bil iechyd y cyhoedd gael ei beryglu gan gynnwys y darpariaethau hyn mewn un darn o ddeddfwriaeth, ond y dylai'r mater hwn gael ei drin gan ddarn arall o ddeddfwriaeth ac y dylai'r rhannau sy'n weddiill o'r Bil iechyd y cyhoedd fynd ymlaen yn ddilyffethair. Mae'n ddrwg gennyf nad yw'r Gweinidog wedi derbyn y farn honno gan y pwyllgor iechyd, ond, unwaith eto, hoffwn achub ar y cyfle hwn i gael gwared ar y darpariaethau hyn o fewn y Bil hwn ac i sicrhau nad yw'r lleihad i niwed y gellir ei gyflawni, a'r enillion iechyd dynol y gellir eu cyflawni gan y cynhyrchion hyn, yn cael eu colli. Diolch.

Rwy'n codi i siarad o blaid y gwelliannau sydd wedi'u cyflwyno gan Kirsty Williams yn y grŵp hwn. Rwy'n credu mai un peth sydd wedi fy nharo drwy gydol y broses ddeddfwriaethol mewn cysylltiad â'r Bil hwn yw bod y Gweinidog wedi llwyddo i wneud yr hyn nad oes yr un Gweinidog arall o'i flaen wedi llwyddo i'w wneud, sef uno elusennau canser ac eraill yn y trydydd sector gyda'r diwydiant tybaco mewn gwrthwynebu rhywfaint o ddeddfwriaeth. Wyddoch chi, mae hyn mewn gwirionedd yn gamp eithaf rhyfeddol, ac rydym i gyd yn gwybod, fel y mae Kirsty Williams wedi'i ddweud yn gwbl briodol, bod y Bil i fod yn un sy'n ceisio gwella iechyd y cyhoedd, ond y gallai cyfyngu ar y defnydd o e-sigarêts mewn gwirionedd achosi mwy o niwed nag o les i'r cyhoedd.

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

The man who is widely credited with inventing the e-cigarette 10 years ago was a Chinese pharmacist named Hon Lik, and he was motivated to invent the e-cigarette after seeing his own father pass away from lung cancer. His intention in developing the product was simply to improve and protect the health of other people by assisting them in reducing their tobacco consumption. And since this invention came to market, millions of people around the world, including thousands of people here in Wales, have managed to quit or cut back on their smoking with the help of e-cigarettes. Many of these people have tried other methods to help them quit: some have tried to kick the habit by going cold turkey; some have tried to gradually wean themselves off tobacco with patches and gum. Some have succeeded; others have absolutely failed. But none of those different methods have been anywhere near as successful when compared to the e-cigarette in terms of helping people to achieve success in terms of being able to quit smoking. So, the most successful aid to smoking cessation that we have and know of at the moment here in Wales is the e-cigarette. So, using an e-cigarette—or vaping, as it's becoming known more widely—is proving to be a very key thing in terms of reducing harm from tobacco in society.

We know also that Public Health England's report, 'E-cigarettes: an evidence update', which was published in August last year, concluded that the current best estimate is that e-cigarettes are around 95 per cent less harmful to those who use them than smoking tobacco. And, of course, this was some of the evidence that was considered by the Health and Social Care Committee during our proceedings. We heard that tens of thousands of premature deaths could be prevented each and every year in the UK if all smokers made the switch from smoking tobacco to using e-cigarettes instead. I think that's why Cancer Research UK, the British Heart Foundation, Tenovus Cancer Care, and many, many other organisations, such as ASH Wales and others that are working in this field, support the view that e-cigarette restrictions shouldn't actually be imposed here in Wales. So, given that e-cigarettes are less harmful than smoking, and that they appear to be a more effective aid to quitting than any other method that is currently available, it does seem rather bewildering that the Minister wants to restrict their use.

You know, one of the things that e-cigarette users have told me attracted them to trying e-cigarettes, in addition to the support with smoking cessation, was that they can of course be used in places where smoking is currently banned. I think that this is something that the Minister has completely overlooked, because this is a benefit that the Minister is now going to erode as a result of some of the restrictions that he is bringing in. They will not be able to use some of these products in the places where they are not able to smoke. And, in fact, we may actually see ex-smokers, who have managed to quit with the use of e-cigarettes, pushed into the smoking shelters in order to vape, where they'll be at risk of proven harms of second-hand smoke and potentially be attracted back into the habit that they managed to give up.

Y dyn a gydnabyddir yn gyffredinol am ddyfeisio'r e-sigarét 10 mlynedd yn ôl oedd fferyllydd Tseiniaidd o'r enw Hon Lik, a chafodd ef ei ysgogi i ddyfeisio'r e-sigarét ar ôl gweld ei dad ei hun yn marw o ganser yr ysgyfaint. Ei fwriad wrth ddatblygu'r cynnyrch yn syml oedd gwella a diogelu iechyd pobl eraill drwy eu helpu i leihau eu defnydd o dybaco. Ac ers i'r ddyfais hon fod ar gael, mae miliynau o bobl ledled y byd, gan gynnwys miloedd o bobl yma yng Nghymru, wedi llwyddo i roi'r gorau neu dorri i lawr ar eu smygu gyda chymorth e-sigaréts. Mae llawer o'r bobl hyn wedi rhoi cynnig ar ddulliau eraill i'w helpu i roi'r gorau iddi: mae rhai wedi ceisio rhoi'r gorau i'r arfer drwy stopio ar unwaith; mae rhai wedi ceisio diddyfnu eu hunain yn raddol oddi ar dybaco gyda phatsys a gwm. Mae rhai wedi llwyddo; mae eraill wedi methu yn llwyr. Ond nid oes yr un o'r gwahanol ddulliau hynny wedi bod yn agos mor llwyddiannus o'i gymharu â'r e-sigarét o ran helpu pobl i lwyddo o ran gallu rhoi'r gorau i smygu. Felly, y cymorth mwyaf llwyddiannus i roi'r gorau i smygu sydd gennym ac y gwyddom amdano ar hyn o bryd yma yng Nghymru yw'r e-sigarét. Felly, mae defnyddio e-sigarét—neu fewnanadlu anwedd, fel y'i gelwir yn fwy eang erbyn hyn—yn profi i fod yn rhywbeth allweddol iawn o ran lleihau niwed gan dybaco yn y gymdeithas.

Rydym yn gwybod hefyd bod adroddiad Public Health England, 'E-cigarettes: an evidence update', a gyhoeddwyd yn mis Awst y llynedd, wedi dod i'r casgliad mai'r amcangyfrif gorau presennol yw bod e-sigaréts tua 95 y cant yn llai niweidiol i'r rhai sy'n eu defnyddio na smygu tybaco. Ac, wrth gwrs, dyma rywfaint o'r dystiolaeth a ystyriwyd gan y Pwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol yn ystod ein trafodion. Clywsom y gellid atal degau o filoedd o farwolaethau cynamserol bob blwyddyn yn y DU pe byddai'r holl ysmygwyr yn newid o smygu tybaco i ddefnyddio e-sigaréts yn lle hynny. Rwy'n meddwl mai dyna pam y mae Cancer Research UK, Sefydliad Prydeinig y Galon, Gofal Canser Tenovus, a llawer, llawer o sefydliadau eraill, fel ASH Cymru ac eraill sy'n gweithio yn y maes hwn, yn cefnogi'r farn na ddylid gosod cyfyngiadau e-sigaréts mewn gwirionedd yma yng Nghymru. Felly, o gofio bod e-sigaréts yn llai niweidiol na smygu, a'u bod yn ymddangos i fod yn gymorth mwy effeithiol i roi'r gorau iddi nag unrhyw ddull arall sydd ar gael ar hyn o bryd, mae'n ymddangos braidd yn ddryslyd bod y Gweinidog yn awyddus i gyfyngu ar eu defnydd.

Wyddoch chi, un o'r pethau y mae defnyddwyr e-sigaréts wedi'i ddweud wrthyf wnaeth eu denu i roi cynnig ar e-sigaréts, yn ychwanegol at y gefnogaeth o ran rhoi'r gorau i smygu, oedd y gellir, wrth gwrs, eu defnyddio mewn mannau lle mae smygu wedi'i wahardd ar hyn o bryd. Rwy'n credu bod hyn yn rhywbeth y mae'r Gweinidog wedi ei anwybyddu yn llwyr, oherwydd mae hwn yn fudd y mae'r Gweinidog bellach yn mynd i'w erydu o ganlyniad i rai o'r cyfyngiadau y mae'n eu cyflwyno. Ni fyddant yn cael defnyddio rhai o'r cynhyrchion hyn yn y mannau lle nad ydynt yn cael smygu. Ac, yn wir, gallem mewn gwirionedd weld cyn-ysmygwyr, sydd wedi llwyddo i roi'r gorau iddi gyda'r defnydd o e-sigaréts, yn cael eu gwthio i lochesi smygu er mwyn mewnadlu anwedd, lle byddant mewn perygl o niwed profedig o smygu ail-law ac o bosibl yn cael eu denu yn ôl i'r arfer y maent wedi llwyddo i roi'r gorau iddo.

The Minister also has said—and Kirsty Williams referred to this in her speech a few moments ago—that e-cigarettes may be a gateway into smoking for children and young people, but there's precious little evidence that actually supports this view. In fact, there was overwhelming evidence that points to e-cigarettes being—[Interruption.] I'll happily take the intervention, of course.

Mae'r Gweinidog hefyd wedi dweud—a chyfeiriodd Kirsty Williams at hyn yn ei haraith ychydig eiliadau yn ôl—y gall e-sigaréts fod yn borth i mewn i smygu ar gyfer plant a phobl ifanc, ond ychydig iawn o dystiolaeth sydd mewn gwirionedd yn cefnogi'r farn hon. Yn wir, roedd tystiolaeth ddigamsyniol yn pwyntio at e-sigaréts yn— [Torri ar draws.] Rwyf yn fodlon iawn i dderbyn yr ymyriad, wrth gwrs.

16:25 **Jenny Rathbone** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

I just wondered if you could explain why it is that nearly all the vaping companies have been bought up by the tobacco companies, if it is not as a way of providing a gateway into smoking.

Roeddwn yn meddwl tybed pe gallech egluro pam bod bron yr holl gwmnïau mewnanadlu anwedd wedi cael eu prynu gan y cwmnïau tybaco, os nad fel ffordd o ddarparu porth i smygu.

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

16:25 **Darren Millar** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

You'd have to ask the tobacco companies that question. The point I'm making in terms of the gateway effect, which has been one of the pillars upon which the arguments of the Government have been built, is that the only evidence that we did see of a gateway effect is that e-cigarettes are a gateway out of smoking, and to cut tobacco consumption. ASH Wales told the Health and Social Care Committee that, while very low numbers of young people were experimenting with e-cigarettes, the current evidence did not show that experimentation amongst young people was leading to long-term use of e-cigarettes, or that the use of e-cigarettes amongst the young was acting in any way as a gateway into smoking tobacco.

Byddai'n rhaid i chi ofyn y cwestiwn hwnnw i'r cwmnïau tybaco. Y pwynt yr wyf yn ei wneud o ran yr effaith porth, sydd wedi bod yn un o'r pileri y mae dadleuon y Llywodraeth wedi eu hadeiladu arnynt, yw mai'r unig dystiolaeth a welsom o effaith porth yw bod e-sigaréts yn borth allan o smygu, ac at dorri'r defnydd o dybaco. Dywedodd ASH Cymru wrth y Pwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol, er bod niferoedd isel iawn o bobl ifanc yn arbrofi gydag e-sigaréts, nid yw'r dystiolaeth bresennol yn dangos bod arbrofi ymysg pobl ifanc yn arwain at ddefnydd hirdymor o e-sigaréts, na bod y defnydd o e-sigaréts ymhlith yr ifanc yn gweithredu mewn unrhyw ffordd fel porth i smygu tybaco.

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

So, in seeking to restrict the use of e-cigarettes, the Minister is sending a message to smokers and the public that suggests that vaping is harmful and that it is as harmful—perhaps not quite as harmful, but is harmful, as tobacco is. I think that such a message would discourage smokers from trying e-cigarettes, and potentially deprive them of the benefits that they could bring to their own health by making a switch.

Felly, wrth geisio cyfyngu ar y defnydd o e-sigaréts, mae'r Gweinidog yn anfon neges i smygwyr a'r cyhoedd sy'n awgrymu bod mewnanadlu anwedd yn niweidiol a'i fod mor niweidiol—efallai ddim yn hollol mor niweidiol, ond yn niweidiol, fel ag y mae tybaco. Credaf y byddai neges o'r fath yn annog ysmygwyr rhag ceisio e-sigaréts, ac o bosibl yn eu hamddifadu o'r manteision y gallent eu gwireddu i'w hiechyd eu hunain drwy newid.

The Minister has also said, during the course of proceedings in committee, that the use of e-cigarettes has the potential to re-normalise smoking. But, actually, it isn't re-normalising smoking—what it's doing is normalising the use of e-cigarettes, surely, which is something that we should encourage for those people who are currently smokers.

Mae'r Gweinidog hefyd wedi dweud, yn ystod y trafodion yn y pwyllgor, bod gan y defnydd o e-sigaréts y potensial i ail-normaleiddio smygu. Ond, mewn gwirionedd, nid yw'n ail-normaleiddio smygu—beth mae'n ei wneud yw normaleiddio'r defnydd o e-sigaréts, siawns, ac mae hynny'n rhywbeth y dylem ei annog ar gyfer y bobl hynny sy'n smygu ar hyn o bryd.

So, the review of evidence by Public Health England, which I mentioned earlier, stated that, since the introduction of e-cigarettes to the market, smoking prevalence across the UK has declined, and it concluded that there's absolutely no evidence to date that e-cigarettes are re-normalising smoking. Instead, it's possible that their presence has contributed to further declines in smoking, or de-normalisation of smoking, if you like.

Felly, dywedodd yr adolygiad o dystiolaeth gan Public Health England, a grybwyllais yn gynharach, fod cyffredinolrwydd smygu ar draws y DU ers cyflwyno e-sigaréts i'r farchnad, wedi dirywio, a daeth i'r casgliad nad oes unrhyw dystiolaeth hyd yma bod e-sigaréts yn ail-normaleiddio smygu. Yn hytrach, mae'n bosibl bod eu presenoldeb wedi cyfrannu at ddirywiad pellach mewn smygu, neu ddad-normaleiddio smygu, os mynnwch chi.

The Minister also suggested that the use of e-cigarettes was undermining the smoking ban, but he was unable to furnish us with a single shred of evidence to support this view. He told us, in the committee, that he wanted to restrict e-cigarettes so as to maintain the air quality of enclosed public places, yet the fact is, to date, there is more evidence of harm from smoke from a piece of burnt toast than there is of evidence of harm from the use of an e-cigarette. That is a fact, and I think that, if we're not careful, the Minister's going to get us on to a slippery slope where he'll be seeking to ban air fresheners, the use of deodorants, the use of certain cleaning products, and potentially even opening the window by the roadside, because of the potential harm to the air quality in the enclosed public space of the fumes from passing vehicles.

The Minister has also stated that the Welsh Government is taking what he describes as a precautionary approach in relation to e-cigarettes because there may be evidence of harm to people who use them in the future. But I, and some other members of the committee, are of the opinion that we should take a precautionary approach before doing anything that could discourage the use of e-cigarettes, given the health benefits that an estimated 242,000 people in Wales are deriving from their use. I think that to discourage their use via the introduction of restrictions would be a retrograde step for public health and not a positive one.

I think we also have to consider—and we didn't do this at the committee stage, but I do think it's something that's important and should weigh on people's minds today—the impact of restrictions on the use of e-cigarettes on the Welsh economy. If the use of e-cigarettes is discouraged by the introduction of new restrictions, then the many new businesses that have been establishing themselves on struggling Welsh high streets in recent years could begin to disappear as a result of lower demand for their products—as could, of course, those successful manufacturing businesses associated with the e-cigarette industry, including Decadent Vapours, which employs 30 people in Gorseinon near Swansea, in the economy Minister's constituency. This is a fledgling industry that is doing a great deal to support the ambition of this Government, which is to reduce smoking prevalence here in Wales, and that is an ambition that we all share, Minister, with you. This is the sort of industry that we ought to be backing and encouraging in terms of the availability of access to these e-cigarettes, not undermining in the way that I believe would be the case if restrictions on e-cigarettes were introduced. It's for all of these reasons that, I'm afraid, Minister, I cannot support your approach—your draconian approach—to e-cigarettes, which is what you're bringing forward in this particular Bill, and that's why I'm supporting Kirsty Williams's amendments and I'll be encouraging others to do likewise.

Awgrymodd y Gweinidog hefyd fod y defnydd o e-sigaréts yn tanselio'r gwaharddiad ar smygu, ond nid oedd yn gallu rhoi affliw o ddim tystiolaeth inni i gefnogi'r farn hon. Dywedodd wrthym, yn y pwyllgor, ei fod eisiau cyfyngu ar e-sigaréts er mwyn cynnal ansawdd aer mewn mannau cyhoeddus caeedig, ac eto y ffaith yw, hyd yma, mae mwy o dystiolaeth o niwed o fwg o ddarn o dost wedi llosgi nag sydd o dystiolaeth o niwed o ganlyniad i ddefnyddio e-sigarét. Mae hynny'n ffaith, ac rwy'n credu, os na fyddwn yn ofalus, bod y Gweinidog yn mynd i'n rhoi ar lethr llithrig lle bydd yn ceisio gwahardd peraroglydd, y defnydd o ddiaroglyddion, y defnydd o rai cynhyrchion glanhau, ac o bosibl hyd yn oed agor y ffenestr ger ochr y ffordd, oherwydd y niwed posibl i ansawdd yr aer mewn man cyhoeddus caeedig o'r mygdarth o gerbydau sy'n mynd heibio.

Mae'r Gweinidog hefyd wedi datgan bod Llywodraeth Cymru yn cymryd yr hyn mae'n ei ddisgrifio fel dull rhagofalus o ran e-sigaréts oherwydd efallai y bydd tystiolaeth o niwed i bobl sy'n eu defnyddio yn y dyfodol. Ond rwyf i, a rhai o aelodau eraill y pwyllgor, o'r farn y dylem fabwysiadu ymagwedd ragofalus cyn gwneud unrhyw beth a allai annog pobl i beidio â defnyddio e-sigaréts, o ystyried y manteision iechyd y mae amcangyfrif o 242,000 o bobl yng Nghymru yn ei gael o'u defnydd. Credaf y byddai atal eu defnydd trwy gyfrwng cyflwyno cyfyngiadau yn gam at yn ôl ar gyfer iechyd y cyhoedd yn hytrach na bod yn un cadarnhaol.

Rwy'n credu bod yn rhaid i ni hefyd ystyried—ac ni wnaethom hyn yn ystod y cam pwyllgor, ond rwyf yn meddwl ei fod yn rhywbeth sy'n bwysig ac a dylai fod ym meddyliau pobl heddiw—effaith cyfyngiadau ar y defnydd o e-sigaréts ar economi Cymru. Os na chefnogir y defnydd o e-sigaréts drwy gyflwyno cyfyngiadau newydd, yna gallai'r nifer o fusnesau newydd sydd wedi bod yn sefydlu eu hunain ar y stryd fawr, sy'n sy'n ei chael hi'n anodd yng Nghymru, yn y blynyddoedd diwethaf ddechrau diflannu o ganlyniad i lai o alw am eu cynnyrch—fel y gallai, wrth gwrs, y busnesau gweithgynhyrchu llwyddiannus hynny sy'n gysylltiedig â'r diwydiant e-sigarét, gan gynnwys Decadent Vapours, sy'n cyflogi 30 o bobl yng Ngorseinon ger Abertawe, yn etholaeth y Gweinidog economi. Mae hwn yn egin ddiwydiant sy'n gwneud llawer iawn i gefnogi uchelgais y Llywodraeth hon, sef lleihau smygu yma yng Nghymru, ac mae hwnnw'n uchelgais y mae pob un ohonom yn ei rannu gyda chi, Weinidog. Dyma'r math o ddiwydiant y dylem fod yn ei gefnogi a'i annog o ran bod yr e-sigaréts hyn ar gael, nid ei danseilio yn y modd y credaf fyddai'n digwydd pe byddai cyfyngiadau ar e-sigaréts yn cael eu cyflwyno. Am yr holl resymau hyn, yn anffodus, Weinidog, ni allaf gefnogi eich agwedd—eich agwedd lem—at e-sigaréts, sef yr hyn yr ydych yn ei gyflwyno yn y Bil penodol hwn, a dyna pam yr wyf yn cefnogi gwelliannau Kirsty Williams a byddaf yn annog eraill i wneud hynny hefyd.

Ddirprwy Lywydd, byddaf i'n pleidleisio yn erbyn y gwelliannau yn y grŵp yma, ac rwyf i o blaid gwaharddiad rhannol ar y defnydd o e-sigarêts mewn mannau cyhoeddus penodol. I gadarnhau, bydd gan Plaid Cymru bleidlais rydd ar yr holl grwpiau yn y Mesur yma y prynhawn yma. Fe fydd hynny'n ddigon heriol i Blaid Cymru ar un agwedd, i sicrhau ein bod ni i gyd yn cadw trefn ar ein pleidleisiau ni fel unigolion yn hytrach na fel grŵp y prynhawn yma.

Fe ddes i at y Mesur yma—y pwnc yma—o wahardd y defnydd o ddyfeisiadau mewnanadlu nicotin yn weddol o niwtral, ond yn sicr heb fy argyhoeddi o'r angen i wahardd y defnydd o e-sigarêts mewn mannau cyhoeddus caeedig yn gyfan gwbl. Roedd y dystiolaeth i'r pwyllgor, fel sydd wedi cael ei amlinellu'n barod, yn gadarn iawn fod yna fudd iechyd sylweddol i ysmygwyr i drosi o ysmegu tybaco i ysmegu e-sigarêt, ac fe ges i fy mherswadio yn bendant iawn na ddylid trin sigarêt tybaco ac e-sigarêt yn union yr un ffordd ac nad oedd bwriad gwreiddiol y Gweinidog i wahardd e-sigarêts ym mhob lle cyhoeddus caeedig yn addas nag yn gymesur.

Er hyn, fe ges i, yn ystod y cyfnod o wrando ar y dystiolaeth, fy mherswadio bod angen cyflwyno gwaharddiad o ddefnydd e-sigarêts mewn mannau cyhoeddus penodol, a hynny am ddau reswm yn benodol: yn gyntaf, ar sail y ddadl o normaleiddio, ac, yn ail, er lles eglurder i bobl yng Nghymru ac i berchnogion mannau cyhoeddus yng Nghymru o ran beth yw'r disgwyliadau a'r arweiniad sy'n dod o Lywodraeth fan hyn.

Felly, yn gyntaf, ar y ddadl o ail-normaleiddio'r weithred o ysmegu neu ddefnyddio dyfeisiadau mewnanadlu nicotin mewn mannau cyhoeddus, rwyf o'r farn fod hynny yn gam yn ôl ac yn peri risg benodol o normaleiddio ysmegu yn llygaid plant a phobl ifanc yn enwedig. Rwy'n derbyn yr hyn sydd wedi cael ei ddweud yn barod gan y ddau siaradwr, fod yna ddim dystiolaeth bendant o'r ail-normaleiddio yma yn llygaid pobl ifanc a phlant, ac, o bosib, byddai'n rhaid aros am bum mlynedd, saith mlynedd, eto i benderfynu ac i geisio am dystiolaeth o'r fath wyddonol yna. Ond rwyf i o'r farn fod angen cymryd y penderfyniad yn awr i beidio â rhedeg y risg o ail-normaleiddio'r weithred yma yn digwydd yn llygaid ein plant a'n pobl ifanc ni.

Yr ail reswm i fi benderfynu bod gwaharddiad mewn mannau penodol o fudd cyhoeddus yw er lles eglurder. Mae cyflwyno e-sigarêts wedi rhoi'r cyfrifoldeb unwaith eto ar y rhai sydd ddim yn ysmegu neu'r rhai sydd yn rhedeg busnes neu'n rhedeg lleoliad—sy'n gyfrifol am ysgol neu fws neu ysbty—i benderfynu a ddylid neu beidio gwahardd e-sigarêts yn eu man cyhoeddus caeedig nhw. Mae pob un o'r lleoliadau cyhoeddus yma, a mwy, yn gorfod cymryd y penderfyniad yma, felly, i ganiatáu neu i wahardd, ac mae'r rheini'n benderfyniadau gwirfoddol.

Deputy Presiding Officer, I'll be voting against the amendments in this group, and I am in favour of a partial ban on the use of e-cigarettes in particular public places. I will just confirm that Plaid Cymru will have a free vote on all groups in this debate this afternoon. That will be quite challenging for Plaid Cymru in one respect, to ensure that we all actually keep an eye on our own votes as individuals, rather than as a group this afternoon.

Now, I approached this Bill and this issue of banning the use of nicotine inhaling devices with a relatively neutral stance. I certainly hadn't been convinced of the need to ban the use of nicotine inhaling devices in enclosed public spaces entirely. The evidence provided to the committee, as has already been outlined, very firmly informed us that there were particular health benefits for smokers to moving from tobacco to e-cigarettes, and I was persuaded very definitely that tobacco cigarettes and e-cigarettes shouldn't be treated in exactly the same way, and that the Minister's original intention to ban the use of e-cigarettes in all enclosed public spaces was not appropriate or proportional.

However, during our evidence-gathering stages, I was persuaded that we did need a partial ban on the use of e-cigarettes in particular public places for two specific reasons: first of all, on the issue of normalisation, and, secondly, for the sake of clarity for the people of Wales and for the owners of public places in Wales in terms of the expectations of them and the guidance given by Government here.

So, first of all, on the issue of re-normalising the habit of smoking or the use of nicotine inhaling devices in public places, I do think that is a retrograde step and is at particular risk of re-normalising smoking in the eyes of children and young people particularly. I accept what's been said already by the two previous speakers, that there is no specific evidence of this re-normalisation in the eyes of younger people or children, and perhaps we would have to wait for five or seven years before we could come to a firm decision on any such scientific evidence of that kind, but I am of the opinion that we do need to take the decision now not to take that risk of re-normalisation and seeing this activity re-normalised in the eyes of our children and young people.

The second reason as to why I decided that a ban in specific areas would be beneficial to public health is for the sake of clarity. The introduction of e-cigarettes has placed a responsibility once again on those who don't smoke or those who run businesses or a location—who are responsible for a school or a bus or a hospital—to decide whether e-cigarettes should be banned or not in their own enclosed public space. All of these public spaces do have to take that decision to allow the use of NIDs or to ban their use, and these are voluntary decisions.

Fe roddaf enghraifft i chi o athro—pennaeth ysgol—wnaeth gysylltu â fi dros y misoedd diwethaf yma i ofyn a oedd hi'n gyfreithiol i riant fod yn defnyddio e-sigarét ar stepen drws yr ysgol wrth gasglu plentyn. Nid oedd y pennaeth ysgol yn gwybod a oedd hawl ganddi hi neu beidio i wahardd y weithred honno, ac rwy'n credu bod cyflwyno a rhoi'r arweiniad yna fel Llywodraeth, fel Cynulliad Cenedlaethol, o dan ddeddfwriaeth yn mynd i fod o fudd sylweddol i'r rhai sydd yn gyfrifol am y mannau cyhoeddus yma, lle mae plant yn enwedig yn mynychu, i fod yn gwybod a yw hi'n gyfreithlon neu beidio i ddefnyddio e-sigaréts. Dyna, wrth gwrs—sef yr arweiniad a'r cyfarwyddid clir yna—fydd yn deillio allan o'r ddeddfwriaeth sydd o'n blaenau ni heddiw.

Ni fydd y rhan fwyaf o lefydd gwaith, er enghraifft, yn destun i'r gwaharddiad yma. Felly, ni fydd nifer fawr o lefydd lle rydym ni'n gyfarwydd â sigarét tybaco yn cael ei wahardd yn destun i waharddiad o ddefnyddio e-sigarét, ac felly ni fydd gweithwyr, efallai, yn nifer o'r mannau gwaith y maen nhw'n gweithio ynddyn nhw yn gorfod mynd i unrhyw fath o 'smoking shelter' er mwyn defnyddio'u e-sigarét nhw. Fe fyddan nhw'n gallu cario ymlaen i ddefnyddio hynny yn eu man gwaith nhw, os bydd hynny'n cael ei ganiatáu, yn wirfoddol, gan eu cyflogwyr nhw.

Ar ddiwedd Cyfnod 1 o sgrwtini ar y ddeddfwriaeth, fe oedd y mwyafrif o'r pwyllgor o blaid ailfeddl y ddeddfwriaeth ac o blaid cyflwyno gwaharddiad rhannol mewn nifer cyfyngedig o fangroedd cyhoeddus lle mae'r cyhoedd a phlant yn bresennol. Felly, fe oedd hwnnw'n farn wahanol i'r hyn a oedd wedi cael ei gyflwyno gan y Gweinidog i'r pwyllgor. I fod yn deg â'r Gweinidog, fe wrandawodd y Gweinidog ar y pwyllgor ac mae ef wedi ailfeddl ei fwriad gwreiddiol ac ailysgrifennu ei ddeddfwriaeth yn ystod Cyfnod 2 a hefyd heddiw wrth gyflwyno gwelliannau yng Nghyfnod 3 o'n blaenau ni heddiw. Fe fyddaf i felly yn cefnogi'r gwelliannau yn enw'r Llywodraeth yn hytrach na'r rhai heddiw sydd yn enwau Kirsty Williams a Darren Millar.

I will give you an example of a headteacher who got in touch with me over the past few months to ask whether it was legal for a parent to be using an e-cigarette on the school doorstep as they were collecting their child. The headteacher didn't know whether she was within her rights to ban that particular activity, and I believe that providing that guidance as a Government and as a National Assembly in legislation would be of significant benefit to those people who are responsible for these public areas, particularly where children gather, to be aware as to whether it is legal or not to use nicotine inhaling devices. Of course, it is that clear direction that will emerge from the Bill before us this afternoon.

Now, most workplaces won't be subject to this ban, and therefore there will be many places where we are used to the banning of tobacco cigarettes that won't be subject to a similar ban on the use of e-cigarettes, and therefore the staff in many workplaces won't have to go out to any sort of smoking shelter to use their own e-cigarettes. They can continue to use those devices in their workplaces if that is allowed, voluntarily, by their employer.

At the end of Stage 1 scrutiny of this legislation, the majority of committee members were in favour of rethinking the legislation and in favour of a partial ban in a limited number of public places where the public and children do gather. So, that was a view that differed from what had been initially introduced by the Minister to the committee. To be fair to the Minister, he listened to the committee and he has reconsidered his original Bill and rewritten it during Stage 2 and also this afternoon in presenting the Stage 3 amendments before us today. I will therefore be supporting the amendments in the name of the Government rather than those today in the names of Kirsty Williams and Darren Millar.

16:36

Lindsay Whittle [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

I'm very proud that my party has a free vote on this very complicated issue, really, and I am supporting Kirsty Williams in her amendments here today. I'm speaking as somebody who has never—I don't know if I've even held a cigarette, let alone smoked a cigarette, and I feel very sorry for those people who tell me that this addiction has a grip on them and they wish to leave it well alone, and I think that's what we can hopefully help them to do.

Rwy'n falch iawn bod fy mhlaid yn caniatáu pleidlais rydd ar y mater cymhleth iawn hwn, mewn gwirionedd, ac rwy'n cefnogi Kirsty Williams yn ei gwelliannau yma heddiw. Rwy'n siarad fel rhywun nad yw erioed—wn i ddim os ydwi i wedi gafeal mewn sigarét hyd yn oed, heb sôn am smygu sigarét, ac rwy'n teimlo'n flin iawn dros y bobl hynny sy'n dweud wrthyf fod gan y ddibyniaeth hon afael arnynt a'u bod yn dymuno rhoi'r gorau iddi'n llwyr, ac rwy'n credu bod hynny'n beth y gallwn, gobeithio, eu helpu i'w wneud.

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

In opposing the banning of e-cigarettes in certain public places and in places of work, I will admit straight away that there is conflicting evidence about the actual or potential harm that vapes can cause to their users and third parties. But, when we looked at the evidence for and against, it was obvious that opposing the ban is the right decision. On the one hand, we had two articles from the USA that were firmly in favour of a ban in California—we never got to California, sadly [Laughter.] But another research-based study in the USA made the point, and I quote, that there are no current data to suggest that second-hand exposure to e-cigarettes has any health effects and that the emissions of nicotine intoxicants from e-cigarettes were actually 10 times less than from tobacco smoke. That same piece of research found that 96 per cent of current smokers reported that it helped them to quit smoking.

We ask ourselves: why is it that Public Health England, which listed 185 research articles that it consulted, concluded that e-cigarettes are definitely helping smokers to quit and they should not be banned in any way? So, who should we believe? Well, as far as I'm concerned, if we stick to the Welsh—[Interruption.] I'm being heckled; sorry. If we stick to the Welsh Government policy of putting citizens at the centre of health policy, which I fully support, we should listen to what perhaps the ex-smokers themselves have to say. Those who gave evidence to the Health and Social Care Committee were all agreed that e-cigarettes had definitely helped them to quit smoking whilst all other attempts had failed. What's more, the only influential public body to support a ban in evidence to the committee was Public Health Wales.

Look at the opposite, those who opposed it: the British Heart Foundation, the Royal College of Physicians, the British Lung Foundation, the Royal College of Midwives, Cancer Research UK—all opposed a ban like we're talking about today. So, these people genuinely know what they're talking about. Do we? How many of us here are qualified in medicine? With the greatest respect, to my knowledge, only Dr Altaf Hussain is. Look at this heading from a newspaper I wouldn't normally buy, 'The Times':

'E-cigarettes hailed for helping 20,000 smokers to kick habit'.

Wrth wrthwynebu gwahardd e-sigaréts mewn mannau cyhoeddus penodol ac mewn mannau gwaith, rwyf yn cyfaddef yn syth bod y dystiolaeth yn anghyson ynghylch y niwed gwirioneddol neu bosibl y gall anadlyddion anwedd ei achosi i'w defnyddwyr a thrydydd partion. Ond, pan wnaethom edrych ar y dystiolaeth o blaid ac yn erbyn, roedd yn amlwg mai gwrthwynebu'r gwaharddiad yw'r penderfyniad cywir. Ar y naill law, roedd gennym ddwy erthygl o UDA a oedd yn gadarn o blaid gwaharddiad yng Nghaliffornia—ni wnaethom lwyddo i fynd i Galiffornia, yn anffodus [Chwerthin.] Ond roedd astudiaeth arall sy'n seiliedig ar ymchwil yn yr Unol Daleithiau yn gwneud y pwynt, a dyfynnaf, nad oes unrhyw ddata cyfredol i awgrymu bod amlygiad ail-law i e-sigaréts yn cael unrhyw effeithiau ar iechyd a bod y gollyngiadau o nicotin meddwol o e-sigaréts mewn gwirionedd 10 gwaith yn llai nag o fwg tybaco. Canfu yr un darn o ymchwil fod 96 y cant o ysmygwyr presennol yn adrodd ei fod wedi eu helpu i roi'r gorau i smygu.

Rydym yn gofyn i ni'n hunain: pam mae Public Health England, a oedd yn rhestru 185 o erthyglau ymchwil yr ymgynghorodd â hwy, wedi dod i'r casgliad bod e-sigaréts yn bendant yn helpu ysmygwyr i roi'r gorau iddi, ac na ddylent gael eu gwahardd mewn unrhyw ffordd? Felly, pwy ddylem ni eu credu? Wel, cyn belled ag yr wyf i yn y cwestiwn, os ydym yn cadw at bolisi Lywodraeth Cymru—[Torri ar draws.] Rwy'n cael fy heclo; mae'n ddrwg gennyf. Os ydym yn cadw at bolisi Llywodraeth Cymru o roi dinasyddion wrth wraidd polisi iechyd, ac rwy'n llwyr gefnogi hynny, dylem wrando ar yr hyn efallai sydd gan gyn-ysmygwyr eu hunain i'w ddweud. Roedd y rhai a roddodd dystiolaeth i'r Pwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol i gyd yn cytuno bod e-sigaréts yn bendant wedi eu helpu i roi'r gorau i smygu tra bod pob ymgais arall wedi methu. Yn ogystal â hynny, yr unig gorff cyhoeddus dylanwadol i gefnogi gwaharddiad ar dystiolaeth i'r pwyllgor oedd Iechyd y Cyhoedd Cymru.

Edrychwch ar y gwrthwyneb, y rhai sy'n ei wrthwynebu: Sefydliad Prydeinig y Galon, Coleg Brenhinol y Ffisigwyr, Sefydliad Prydeinig yr Ysgyfaint, Coleg Brenhinol y Bydwagedd, Cancer Research UK—i gyd yn gwrthwynebu gwaharddiad fel yr un yr ydym yn sôn amdano heddiw. Felly, mae'r bobl hyn wir yn gwybod beth y maent yn sôn amdano. Ydym ni? Sawl un ohonom yma sydd â chymwysterau meddygaeth? Gyda phob parch, hyd y gwn i, dim ond Dr Altaf Hussain. Edrychwch ar y pennawd yma o bapur newydd na fyddwn fel arfer yn ei brynu, 'The Times':

Cafodd e-sigaréts eu canmol am helpu 20,000 o ysmygwyr i roi'r gorau i'r arferiad.

I know you don't like props, but it's a fantastic heading, and, whilst I agree it's too early to say whether inhaling vapour from e-cigarettes is in any way harmful, all that we can say from those who've given up smoking and now vape is that they definitely feel healthier as a result. The public is trying—it's trying. Let's help them. Give them that hand up, not slap them down. And if we ban the use of e-cigarettes in public places and workplaces, we'll be giving out a signal to those who vape that they are just as anti-social as cigarette smokers, and I don't think they are. So, they'll probably think, 'Well, I may as well go back to smoking anyway'. It's been mentioned about the manufacturing industry now being excitingly growing in our high streets and, indeed, in the Swansea valley I believe there's 90 jobs created there.

So, you know, we must think carefully about what we're doing here. While we have clear evidence that vaping can help you to quit smoking tobacco, there is absolutely no evidence, as has been said by a number of speakers here today, that young non-smokers who try e-cigarettes will then go on to smoking the really harmful tobacco products. We know for sure that alcohol can be very harmful, not just to drinkers but to others, for example, through acts of violence. Well, we wouldn't think of banning alcohol, would we? None of us would get a vote in Wales, I don't think. So, why then should we ban the use of e-cigarettes when there is clear evidence, as 'The Times' editorial states, that inhaling nicotine vapour is 95 per cent less harmful than smoking tobacco? It's been said here in this debate, but it's worth repeating—95 per cent less harmful. Look, people are on the right road to health at last. When I read my e-mails and you read your e-mails, people are telling us, 'I feel so much better'. Well, let's keep them on that right road to better and good health. I'm happy to support Kirsty Williams here today.

Rwy'n gwybod nad ydych yn hoffi propiau, ond mae'n bennawd gwych, ac, er fy mod yn cytuno ei bod yn rhy gynnar i ddweud pa un a yw mewnanadlu anwedd o e-sigarêts yn niweidiol mewn unrhyw ffordd, y cyfan y gallwn ei ddweud gan y rhai sydd wedi rhoi'r gorau i smygu ac sydd nawr yn mewnanadlu anwedd yw eu bod yn bendant yn teimlo'n iachach o ganlyniad. Mae'r cyhoedd yn gwneud ymdrech—mae'n gwneud ymdrech. Gadewch i ni eu helpu. Rhowch help llaw iddyn nhw, nid eu bwrw i lawr. Ac os byddwn yn gwahardd y defnydd o e-sigarêts mewn mannau cyhoeddus a gweithleoedd, byddwn yn rhoi arwydd i'r rhai sy'n mewnanadlu anwedd eu bod yr un mor wrthgymdeithasol ag ysmygwyr sigarêts, ac nid wyf yn credu eu bod. Felly, byddant yn ôl pob tebyg yn meddwl, 'Wel, waeth i mi fynd yn ôl i smygu beth bynnag'. Mae'r diwydiant gweithgynhyrchu sydd bellach yn gyffrous yn tyfu ar y stryd fawr wedi ei grybwyll ac, yn wir, yng Nghwm Tawe, rwy'n credu bod 90 o swyddi wedi eu creu yno.

Felly, wyddoch chi, mae'n rhaid i ni feddwl yn ofalus am yr hyn yr ydym yn ei wneud yma. Er ein bod yn cael tystiolaeth glir y gall mewnanadlu anwedd eich helpu i roi'r gorau i smygu tybaco, nid oes unrhyw dystiolaeth, fel y dywedwyd gan nifer o siaradwyr yma heddiw, y bydd pobl ifanc nad ydynt yn smygu sy'n rhoi cynnig ar e-sigarêts yn mynd ymlaen i smygu cynhyrchion tybaco gwir niweidiol. Rydym yn gwybod i sicrwydd y gall alcohol fod yn niweidiol iawn, nid yn unig i yfwyr ond i eraill, trwy weithredoedd o drais er enghraifft. Wel, fyddem ni ddim yn meddwl am wahardd alcohol, na fyddem? Ni fyddai yr un oonom yn cael pleidlais yng Nghymru, yn fy marn i. Felly, pam y dylem wahardd y defnydd o e-sigarêts pan fo tystiolaeth glir, fel y dywed erthygl olygyddol 'The Times', bod mewnanadlu anwedd nicotin 95 y cant yn llai niweidiol na smygu tybaco? Mae wedi ei ddweud yma yn y ddaid hon, ond mae'n werth ei ailadrodd—95 y cant yn llai niweidiol. Ylwlch, mae pobl ar y llwybr cywir tuag at iechyd o'r diwedd. Pan fyddaf i'n darllen fy negeseuon e-bost a chithau'n darllen eich negeseuon e-bost, mae pobl yn dweud wrthym, 'Rwy'n teimlo'n llawer gwell'. Wel, gadewch i ni eu cadw ar y llwybr iawn hwnnw tuag at iechyd gwell a da. Rwy'n hapus i gefnogi Kirsty Williams yma heddiw.

16:42

Jocelyn Davies [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

I also rise to speak in support of Kirsty Williams' amendment, and even though I've been in politics for a very long time, I think I'm still quite down to earth. And with the nicotine inhaling device restrictions in this Bill, I do think that the Government may have lost touch with what the people of Wales care about.

I'm also naturally quite liberal and tolerant about what other people want to do, unless there's a very good reason to prohibit behaviour. Now, when we wanted to ban smoking in enclosed public places, we took our time, looked at the evidence, constructed an argument and took public opinion with us. But I think on this occasion, the Government has got it the wrong way round.

Rwyf innau hefyd yn codi i siarad o blaid gwelliant Kirsty Williams, ac er fy mod i wedi bod mewn gwleidyddiaeth am amser hir iawn, rwy'n credu bod fy nhraed yn dal ar y ddaear. A chyda'r cyfyngiadau ar ddyfeisiau mewnanadlu nicotin yn y Bil hwn, rwy'n credu bod y Llywodraeth wedi colli cysylltiad â'r hyn sy'n bwysig i bobl Cymru

Rwyf hefyd yn naturiol yn eithaf eangfrydig a goddefgar am yr hyn y mae pobl eraill yn dymuno ei wneud, oni bai bod rheswm da iawn i wahardd ymddygiad. Nawr, pan yr oeddem eisiau gwahardd smygu mewn mannau cyhoeddus caeedig, gwnaethom gymryd ein hamser, edrych ar y dystiolaeth, adeiladu dadl ac ystyried barn y cyhoedd. Ond rwy'n credu y tro hwn, mae'r Llywodraeth wedi cael pethau o chwith.

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

Now, you all know that I use a vaping device because I've told you this in the past, but I don't think that stops me looking at this topic with some objectivity. The evidence on the health impact of vaping is mixed. The widespread use of nicotine inhaling devices is too new, and I think there's too little reliable evidence on their impact. And I wouldn't want anybody to be under the illusion that regularly drawing chemicals down into your lungs will do you any good at all, because it won't. But we didn't ban smoking for the smokers' health; we banned smoking because we wanted to protect other people. The evidence was overwhelming, and the necessity to act was clear. People's health was being harmed by the actions of others. That was the justification for restricting tobacco use, and I'm sure it also led to the reduction in smoking, but that wasn't the reason that it was done.

There's no evidence that e-cigarettes have the same effect; instead, the argument seems to be that the appearance of nicotine inhaling devices somehow normalises smoking. Now, I worry about legislating against vaping because the Government is actually sending the message that it disapproves of these devices. I think the devices normalise giving up tobacco, and once smokers have confidence in their device and they want to give up smoking, they can easily become tobacco-free.

When ASH—Action on Smoking and Health—surveyed users of electronic nicotine inhaling devices, they found that roughly two out of five users are ex-smokers and three out of five are current smokers who were trying to cut down on their cigarette consumption. The number of those who have never smoked turning to e-cigarettes is tiny. Similarly, the use of nicotine inhaling devices amongst teenagers is rare, and is mainly confined to those who already smoke. Why would anybody move from a £5-a-week habit to a £10-a-day habit? I don't think it happens, and if it does I think that it's probably very rare.

More than a quarter of cancer deaths can be linked to smoking and if we can cut that number by helping more people to cut back and give up, it is—even by the method that the health Minister finds distasteful—surely, it should be welcome.

We do know that there are many things that are harming our health and our children's health and I think the Government could be focusing on those. How many times has this Government derided Plaid Cymru's policy on introducing a sugary drinks tax despite the overwhelming evidence that their consumption is linked to obesity, heightens the risk of developing type 2 diabetes, and increases the risk of heart disease and heart attacks? We know that driving cars harms your health, but the Government actually decreased its funding to promote cycling and walking after passing the active travel plan for Wales in 2013. Opencast mining has been found to have a negative impact on the health of children living nearby, but the Government continues to support it. So, there's a lack of consistency here.

Nawr, rydych i gyd yn gwybod fy mod yn defnyddio dyfais mewnanadlu anwedd am fy mod wedi dweud hyn wrthych yn y gorffennol, ond nid wyf yn credu bod hynny'n fy atal rhag edrych ar y pwnc hwn gyda rhywfaint o wrthrychedd. Mae'r dystiolaeth ar effaith mewnanadlu anwedd ar iechyd yn gymysg. Mae'r defnydd eang o ddyfeisiau mewnanadlu nicotin yn rhy newydd, ac rwy'n credu bod rhy ychydig o dystiolaeth ddbynadwy am eu heffaith. Ac ni fyddwn am i unrhyw un fod dan yr argraff bod tynnu cemegau yn rheolaidd i mewn i'ch ysgyfaint yn gwneud unrhyw ddaioni i chi o gwbl, oherwydd nid ydyf. Ond ni wnaethom wahardd smygu er mwyn iechyd y smygwyr; gwnaethom wahardd smygu am ein bod yn dymuno diogelu pobl eraill. Roedd y dystiolaeth yn llethol, ac roedd yr angen i weithredu yn glir. Roedd iechyd pobl yn cael ei niweidio gan weithredoedd pobl eraill. Dyna oedd y cyfiawnhad dros gyfyngu ar y defnydd o dybaco, ac rwy'n siŵr ei fod hefyd wedi arwain at ostyngiad mewn smygu, ond nid dyna oedd y rheswm pam y cafodd ei wneud.

Nid oes unrhyw dystiolaeth bod e-sigarêts yn cael yr un effaith; yn hytrach, mae'n ymddangos mai'r ddadl yw bod ymddangosiad dyfeisiau mewnanadlu nicotin rywsut yn normaleiddio smygu. Nawr, rwy'n poeni am ddeddfu yn erbyn mewnanadlu anwedd am fod y Llywodraeth mewn gwirionedd yn anfon y neges ei bod yn anghymeradwyo'r dyfeisiadau hyn. Rwy'n meddwl bod y dyfeisiau yn normaleiddio rhoi'r gorau i dybaco, a phan fydd gan smygwyr hyder yn eu dyfais a'u bod yn awyddus i roi'r gorau i smygu, gallant yn hawdd ddod yn ddi-dybaco.

Pan wnaeth ASH—Action on Smoking and Health—gynnal arolwg o ddefnyddwyr dyfeisiau electronig mewnanadlu nicotin, gwelsant fod tua dau o bob pump o ddefnyddwyr yn gyn-ysmygwyr a thri allan o bob pump yn ysmygwyr cyfredol a oedd yn ceisio torri i lawr ar eu defnydd o sigarêts. Mae nifer y rhai nad ydynt erioed wedi smygu sy'n troi at e-sigarêts yn fach iawn. Yn yr un modd, mae'r defnydd o ddyfeisiau mewnanadlu nicotin ymysg pobl yn eu harddegau yn brin, ac yn cael ei gyfyngu'n bennaf i'r rhai sydd eisoes yn smygu. Pam y byddai unrhyw un yn symud o arferiad £5 yr wythnos i arferiad £10 y diwrnod? Nid wyf yn credu ei fod yn digwydd, ac os ydyw rwy'n credu ei fod yn fwy na thebyg yn brin iawn.

Gellir cysylltu mwy na chwarter marwolaethau canser â smygu ac os gallwn ni leihau y niferoedd hynny drwy helpu mwy o bobl i leihau'r arfer a rhoi'r gorau iddi—hyd yn oed drwy ddull nad yw'r Gweinidog iechyd yn ei hoffi—siawns y dylid ei groesawu.

Rydym yn gwybod bod llawer o bethau sy'n niweidio ein hiechyd ac iechyd ein plant ac rwy'n meddwl y gallai'r Llywodraeth ganolbwyntio ar y rheini. Sawl gwaith y mae'r Llywodraeth hon wedi gwawdio polisi Plaid Cymru ar gyflwyno treth ar ddiodydd llawn siwgr er gwaethaf y dystiolaeth lethol bod eu defnyddio yn gysylltiedig â gordewdra, yn dwysáu'r risg o ddatblygu diabetes math 2, ac yn cynyddu'r risg o glefyd y galon a thrawiadau ar y galon? Rydym yn gwybod bod gyrru ceir yn niweidio eich iechyd, ond fe wnaeth y Llywodraeth mewn gwirionedd ostwng ei chyllid i hyrwyddo beicio a cherdded ar ôl pasio'r cynllun teithio llesol i Gymru yn 2013. Canfuwyd bod cloddio glo brig wedi cael effaith negyddol ar iechyd plant sy'n byw gerllaw, ond mae'r Llywodraeth yn parhau i'w gefnogi. Felly, mae diffyg cysondeb yma.

Children are permitted inside public houses where they can see adults consuming alcohol as if it's the most natural thing in the world, fast food outlets are allowed next to schools, and I hear nothing about a ban on tackling in rugby matches for children despite the fact that there's clear evidence that it should not be allowed. This Government did not rush to ban adults smoking in cars with children present. What about the volume of music in clubs? [Interruption.] Well, it damages your hearing. Schoolyards are used for car parks for staff and visitors and diesel fuel used on school buses and public transport.

I could go on and on, but I'm boring myself now, never mind the rest of you, but what I'd say is the precautionary principle isn't one that this Government has as a top priority for things that there is evidence on—evidence on—and things you could easily do something about.

There are many arguments that could be made for further regulating nicotine inhaling devices and I don't disagree with that. Questions should be asked about the regulation of their ingredients and the restriction of advertising. And I don't like the ones that look like a tobacco product.

I know that some people feel irritated to see the small minority of vapers who like to blow huge clouds of vapour in public, but that's a manners issue and if you start trying to legislate on manners, you're going to be very busy indeed. You'd be prohibiting—I don't know, spitting—in legislation. Would you want to pass legislation on that? I've no doubt some of you would. Maybe coughing without putting your hand over your mouth. There are loads of things. I'm sure we could make a long list.

I think, if the Minister is determined to press ahead with this, he should do it in a stand-alone Bill. I think it's risky of the Government to jeopardise all the welcome and common sense things in this Bill by using it as a vehicle for the Minister's opposition to the use of nicotine inhaling devices. To be honest, I feel that we're being blackmailed by the Government to support the e-cigarette provisions by using the other good things in the Bill that nobody in this Chamber, I think, would be against.

Just to finish, Deputy Presiding Officer, those who chose to vote in favour of these restrictions, you will face questions on the doorstep and you will meet people who may very well ask you to justify your decision. So, I hope that you've all rehearsed your explanations.

Caniateir i blant fod y tu mewn i dafarndai lle y gallant weld oedolion yn yfed alcohol fel pe byddai hynny y peth mwyaf naturiol yn y byd, caniateir i siopau bwyd cyflym fod wrth ymyl ysgolion, ac nid wyf yn clywed dim am wahardd taclo mewn gemau rygbi plant er gwaethaf y ffaith fod tystiolaeth glir na ddylid ei ganiatáu. Ni wnaeth y Llywodraeth hon ruthro i wahardd oedolion rhag smygu mewn ceir pan fo plant yn bresennol. Beth am uchder cerddoriaeth mewn clybiau? [Torri ar draws.] Wel, mae'n niweidio eich clyw. Mae iardiau ysgolion yn cael eu defnyddio fel meysydd parcio ar gyfer staff ac ymwelwyr a defnyddir tanwydd diesel ar fysiau ysgol a chluant cyhoeddus.

Gallwn fynd ymlaen ac ymlaen, ond rwy'n diflasu fy hun yn awr, heb sôn am y gweddi ohonoch chi, ond yr hyn y byddwn i'n ei ddweud yw nad yw'r egwyddor ragofalus yn un sydd gan y Llywodraeth hon fel prif flaenoriaeth ar gyfer pethau y mae tystiolaeth arnynt—tystiolaeth arnynt—a phethau y gallech yn hawdd wneud rhywbeth yn eu cylch.

Mae nifer o ddadleuon y gellid eu gwneud ar gyfer rheoleiddio dyfeisiau mewnanadlu nicotin ymhellach ac nid wyf yn anghytuno â hynny. Dylid gofyn cwestiynau am reoleiddio eu cynhwysion a chyfyngu ar hysbysebu. Ac nid wyf yn hoffi y rhai sy'n edrych fel cynnyrch tybaco.

Gwn fod rhai pobl yn teimlo'n ffyrnig o weld y lleiafrif bychan o anadlwyr anwedd sy'n hoffi chwythu cymylau enfawr o anwedd yn gyhoeddus, ond mae hynny'n fater o foesau ac os byddwch yn dechrau ceisio deddfu ar foesau, rydych yn mynd i fod yn brysur iawn yn wir. Byddech yn gwahardd—wn i ddim, poeri—mewn deddfwriaeth. A fyddech chi eisiau pasio deddfwriaeth ar hynny? Nid wyf yn amau y byddai rhai ohonoch. Efallai pesychu heb roi eich llaw dros eich ceg. Mae llawer o bethau. Rwy'n siŵr y gallem wneud rhestr hir.

Rwy'n credu, os yw'r Gweinidog yn benderfynol o fwrw ymlaen â hyn, y dylai wneud hynny mewn Bil sy'n sefyll ar ei ben ei hun. Rwy'n credu ei fod yn beryglus i'r Llywodraeth beryglu yr holl bethau derbynol ac sy'n adlewyrch synnwyr cyffredin yn y Bil hwn drwy ei ddefnyddio fel cyfrwng i wrthwynebiad y Gweinidog i ddefnyddio dyfeisiau mewnanadlu nicotin. I fod yn onest, rwy'n teimlo ein bod yn cael ein blacmelio gan y Llywodraeth i gefnogi darpariaethau e-sigarét drwy ddefnyddio'r pethau da eraill yn y Bil na fyddai unrhyw un yn y Siambr hon, yn fy marn i, yn eu gwrthwynebu.

I orffen, Ddirprwy Lywydd, o ran y rhai sy'n dewis pleidleisio o blaid y cyfyngiadau hyn, byddwch yn wynebu cwestiynau ar garreg y drws a byddwch yn cyfarfod pobl a allai wir ofyn i chi gyfiawnhau eich penderfyniad. Felly, rwy'n gobeithio eich bod i gyd wedi ymarfer eich esboniadau.

Diolch, Ddirprwy Lywydd. Mi hoffwn innau siarad i gefnogi gwelliannau Kirsty Williams ac i ddatgan fy ngwrthwynebiad i ddefnyddio y ddeddfwriaeth yma i gyfyngu ar ddefnydd dyfeisiau mewnanadlu nicotin, neu ddyfeisiau 'vape-io'. Rwyf fi yn sicr yn wastad yn dewis defnyddio y term 'teclyn "vape-io" achos nid e-sigaréts ydyn nhw—term sydd yn llawer rhy aml yn cael ei ddefnyddio yn y cyd-destun yma. Nid math arall o sigaréts, ond rhywbeth gwahanol, rhywbeth amgen, ydy teclyn 'vape-io'—rhywbeth sydd o'r dystiolaeth rwyf fi wedi ei gweld yn bersonol yn gallu bod yn arf cryf iawn i atal pobl rhag tanio sigarét a'u helpu nhw i roi'r gorau i arfer sydd mor niweidiol i iechyd.

Pan gafodd ysmegu dan do, neu mewn llefydd caeedig, ei wahardd, mi gafodd hynny ei wneud, wrth gwrs, am resymau dir iawn—rheswm y mae'r mwyafrif llethol o bobl, os nad pawb, yn cytuno ag o, sef i atal eraill rhag anadlu mwg ail law. Mi oedd y dystiolaeth feddygol yn glir, sef bod anadlu mwg ail law yn niweidiol, ac felly er mwyn gwarchod pobl ddiwed a oedd yn dioddef heb fod unrhyw fai arnynt, mi oedd angen deddfu, ac rwy'n falch iawn bod hynny wedi digwydd. Rwy'n falch iawn bod y cam cwbl synhwyrol wedi'i gymryd o wahardd ysmegu mewn ceir lle mae plant yn teithio, er yn rhyfeddu ei bod hi wedi cymryd cyhyd i hynny ddigwydd. Y tro yma, rydym ni'n sôn am rywbeth gwahanol iawn. Rwy'n derbyn bod y bwriad bellach wedi newid yn sylfaenol iawn o'r hyn gafodd ei fwriadu yn wreiddiol. Yn wreiddiol, wrth gwrs, argymhelliad y Llywodraeth oedd i drin teclynnau 'vape-io' yn yr un ffordd â sigaréts, ac mi fyddai teclynnau wedi cael eu gwahardd yn yr un llefydd â sigaréts, a chanlyniad hynny heb os fyddai tansellio cymhelliad pobl i 'vape-io' yn hytrach nag ysmegu, ac i dansellio hynny'n llwyr. Ac mi oedd hynny, yn amlwg, yn gwbl anghywir. Bellach, beth sydd gennym yw rhestr llawer mwy cyfyngedig o lefydd lle y byddai 'vape-io' yn cael ei wahardd, ac rwy'n gwybod bod hynny wedi bod yn ddigon i berswadio rhai pobl a oedd am wrthwynebu'r cyfyngiadau gwreiddiol i newid eu meddyliau. Ond mae'n rhaid imi ddweud fy mod i'n bryderus o hyd ynglŷn â'r negeseuon sy'n cael eu hanfon allan yn y Bil fel y mae'n sefyll, a'r anghysondeb, rwy'n meddwl, sydd yn y cam sy'n cael ei argymhell.

Thank you, Deputy Presiding Officer. I would like to speak to support Kirsty Williams's amendments and to state my opposition to the use of this legislation to restrict the use of NIDs, or vaping devices. I certainly choose to use 'vaping device' as a term, because they're not e-cigarettes—a term that is used far too often in this context. They're not another kind of cigarette, but something different, an alternative. That's what a vaping device is, based on the evidence I've seen personally, and it can be a very strong tool to stop people from lighting up and to help them give up a habit that is so detrimental to their health.

When smoking in enclosed public spaces was restricted, it was done for very clear reasons—reasons that the majority of people, if not everyone, agreed with, namely to prevent other people inhaling second-hand smoke. There was clear evidence that second-hand smoke was damaging to people. So, to protect innocent individuals who were suffering through no fault of their own, we needed to legislate, and I'm very proud that happened. I'm very pleased that that most sensible step was taken of banning smoking in cars where children are passengers, although I am surprised that it took so long to achieve that. But, on this occasion, we are talking about something very different. I do accept that the intention has now fundamentally changed from the original proposal. Originally, of course, it was the Government's recommendation to treat vaping devices in the same way as cigarettes, and these devices would have been banned in exactly the same places as cigarettes. The result of that would have been to undermine people's motivation to vape rather than to smoke, and that, clearly, was not the right path to follow. Now, what we have is a far more restricted list of places where vaping would be banned, and I do know that that has been enough to persuade some people who were going to oppose the original restrictions to change their minds on the issue. But I have to say that I am still concerned about the messages that are being sent out in the Bill as it currently stands and the inconsistency that exists in terms of the steps that are being recommended.

Y bwriad rŵan, hyd y gwelaf, yw cadw 'vape-io' o olwg plant yn bennaf. Efallai nad yw hynny'n ddrwg o beth. Ond pam dewis 'vape-io' fel rhywbeth i gael ei neilltuo fel peth sydd angen deddfu arno fo i'w gadw o olwg plant, pan rydym, fel rydym wedi'i glywed yn barod y prynhawn yma, yn hapus iddyn nhw wyllo pobl yn yfed a phan, wrth gwrs, nad yw ysmegu yn cael ei wahardd o gwmpas plant yn yr awyr agored? Siawns y byddai hynny yn fwy o flaenoriaeth. Yn siarad yn hollol bersonol, rwy'n ei weld o'n od braidd pan fydd rhywun sy'n 'vape-io' yn gwneud hynny mewn ystafell llawn pobl, a phrin iawn mewn difrif y mae rhywun yn gweld hynny yn digwydd. Mae'r rhan fwyaf yn dal i ddewis mynd i ryw gornel fach dawel. Yn bersonol, nid wyf yn meddwl y buaswn i'n mwynhau eistedd yn ymyl rhywun yn 'vape-io' mewn sinema, ond mae yna lawer o bethau y buasai'n well gen i petasai pobl ddim yn eu gwneud yn gyhoeddus neu o'm cwmpas i. Y cwestiwn ydy: pam neilltuo 'vape-io' ar gyfer deddfu arno fo, gan dderbyn nad oes yna dystiolaeth bod yr arfer yn ddrwg i eraill? Ac os daw tystiolaeth o hynny yn y dyfodol, gadewch inni edrych ar y peth eto. Ac i ddweud y gwir, gadewch inni edrych mewn llawer mwy o fanylder ar effaith 'vape-io' yn gyffredinol, fel y gallwn ni wneud penderfyniadau yn y dyfodol sydd wirioneddol wedi cael eu seilio ar dystiolaeth.

Y casgliad rwyf wedi dod iddo, mae gen i ofn, ydy bod 'vape-io' yn cael ei neilltuo achos bod rhai pobl yn meddwl amdano fo fel rhywbeth sydd mor ddrwg ag ysmegu, a hefyd, yn erbyn y dystiolaeth o bosibl, rhywbeth sy'n siŵr o annog pobl i ysmegu. Nid wyf wedi gweld tystiolaeth o hynny. Mae yna bobl sy'n credu, o bosibl, ei bod hi'n hen arfer gwrthgymdeithasol, 'habit' drwg a rhywbeth efallai nad yw pobl yn ei ddeall oherwydd nad ydynt wedi cael cyswllt efo fo yn y byd go iawn. Fel y dywedais i, ar ben edrych ar y dystiolaeth sydd wedi dod o flaen y Cynulliad a'r pwyllgor yn ystod taith y Bil yma, o'm profiad i o siarad efo pobl a oedd yn arfer ysmegu ac arfer bod yn gaeth i dybaco, mae'r tecynnau 'vape-io' yma yn arf pwerus iawn i helpu pobl i roi'r gorau iddi, ac nid wyf eisiau gweld y Cynulliad yn tanseilio hynny.

The intention now, as far as I can see, is to keep vaping out of the sight of children, mainly, and that may be no bad thing. But why choose vaping as something that should be designated as an issue where we need legislation to protect children when, as we have already heard this afternoon, we're happy for them to see people drinking alcohol and when smoking isn't banned in the open air around children? Surely that is a greater priority. Speaking entirely personally, I find it rather strange when someone who does vape does so in a room full of people. That rarely happens, if truth be told. Most still choose to go to some dark corner to vape. Personally, I don't think I would enjoy sitting next to someone vaping in a cinema. There are a number of things that I would prefer people didn't do in public spaces or where I am present, but why actually isolate vaping as an issue for legislation whilst accepting that there is no evidence that the practice is damaging to others? If there is such evidence in the future, then let's review the issue and, indeed, let's look in far more detail at the impact of vaping more generally, so that we can take decisions in the future that truly are based on evidence.

The conclusion that I have reached, I'm afraid, is that vaping is set apart because some people think of it as something that is as damaging as smoking tobacco and that, contrary to the evidence, it would encourage people to smoke. I haven't seen any evidence of that at all. There are people who think that it is an anti-social habit, a bad habit, if you like—something that people don't, perhaps, understand because they haven't had any experience of it in the real world. But, as I said, in addition to looking at the evidence that's been presented to the Assembly and the committee during the stages of this Bill, my experience of speaking to people who used to be smokers and used to be addicted to tobacco is that these vaping devices are a very powerful tool in assisting people to quit, and I don't want to see the Assembly undermining that.

16:54

Mark Drakeford [Bywgraffiad Biography](#)

Y Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol / The Minister for Health and Social Services

As this is the first group in the debate this afternoon, can I too thank all those who have played a part in the scrutiny of this Bill, from the point where it was a Green Paper, through to a White Paper, through to a Bill, through Stage 1, Stage 2, and now on the floor of the Assembly itself? Can I thank members of the health Committee and its Chair in particular for the very careful work that they have done—the very detailed work they've done—in helping us to improve the Bill through the scrutiny process?

Can I thank Kirsty Williams as well for the balanced way in which she introduced the debate on this group of amendments? She said that it is not the case at all that there is all the evidence on one side of this argument and no evidence at all on the other. I disagree with many of the points that she made, but I agree with that starting point that this is an area where evidence itself continues to accumulate. The debate for us this afternoon is what response we, as a National Assembly, make when we find ourselves in that position.

Gan mai hwn yw'r grŵp cyntaf yn y ddadl y prynhawn yma, a gaf i hefyd ddiolch i bawb sydd wedi chwarae rhan yn y gwaith craffu ar y Bil hwn, o'r pwynt lle'r oedd yn Bapur Gwyrdd, trwodd i Bapur Gwyn, trwodd at Fil, trwy Gyfnod 1, Cyfnod 2, ac yn awr ar lawr y Cynulliad ei hun? Hoffwn ddiolch i aelodau'r Pwyllgor iechyd a'i Gadeirydd yn arbennig am y gwaith gofalus iawn y maent wedi ei wneud—y gwaith manwl iawn y maent wedi ei wneud—yn ein helpu i wella'r Bil drwy'r broses graffu?

A gaf i ddiolch i Kirsty Williams hefyd am y ffordd gytbwys y cyflwynodd y ddadl ar y grŵp hwn o welliannau? Dywedodd nad yw'n wir o gwbl bod yr holl dystiolaeth ar un ochr i'r ddadl hon a dim dystiolaeth o gwbl ar y llall. Rwy'n anghytuno â llawer o'r pwyntiau a wnaeth, ond rwy'n cytuno â'r man cychwyn hwnnw fod hwn yn faes lle mae tystiolaeth ei hun yn parhau i dyfu. Y ddadl i ni y prynhawn yma yw beth fydd ein hymateb ni, fel Cynulliad Cenedlaethol, pan fyddwn yn canfod ein hunain yn y sefyllfa honno.

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

Not everybody in the debate, however, has taken the balanced view that the mover of these amendments began with. We've heard other voices here for whom the argument made is that e-cigarettes are entirely benign. Their possibility as a harm reduction measure is regarded as proven beyond any doubt. We heard the utterly nonsensical and completely evidence-free assertion that e-cigarettes are the most effective way to give up smoking. There is no evidence for that assertion. In fact, the actual evidence, the research evidence, the evidence of someone who is interested in finding the facts of the matter would know that e-cigarettes, in clinical trials, are found to be less effective than other forms of nicotine reducing materials that are available to people already. I'll come back to that point in a moment.

Nid yw pawb yn y ddadl, fodd bynnag, wedi cymryd y safbwynt cytbwys y dechreuodd cynigydd y gwelliannau hyn â nhw. Rydym wedi clywed lleisiau eraill yma â'r ddadl bod e-sigarêts yn gwbl ddiwed. Ystyrir bod eu posibilrwydd fel mesur lleihau niwed wedi ei brofi y tu hwnt i unrhyw amheuaeth. Clywsom yr haerriad hollol hurt a chwbl ddi-dystiolaeth mai e-sigarêts yw'r ffordd fwyaf effeithiol o roi'r gorau i smygu. Nid oes unrhyw dystiolaeth ar gyfer yr honiad hwnnw. Yn wir, canfyddir bod y dystiolaeth wirioneddol, y dystiolaeth ymchwil, byddai dystiolaeth rhywun sydd â diddordeb mewn canfod ffeithiau'r mater yn gwybod bod e-sigarêts, mewn treialon clinigol, wedi eu canfod i fod yn llai effeithiol na mathau eraill o ddeunyddiau lleihau nicotin sydd ar gael i bobl eisoes. Byddaf yn dod yn ôl at y pwynt hwnnw mewn eiliad.

16:56 **Jocelyn Davies** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Minister, will you take an intervention?

Weinidog, a wnewch chi dderbyn ymyriad?

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

16:56 **Mark Drakeford** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

No, I'm not taking interventions, because I think you've all had plenty of opportunity to make your points in this debate so far.

Na, nid wyf yn derbyn ymyriadau, oherwydd credaf eich bod i gyd wedi cael digon o gyfle i wneud eich pwyntiau yn y ddadl hon hyd yn hyn.

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

There are others— The corollary of that position that NIDs are only capable of doing good is to cast doubt on any evidence of potential harm—not a single shred of evidence, to quote some participants in this debate—no shred of evidence, apparently, of any potential harm to users themselves, to bystanders, to children and young people, to the community at large. Any of that evidence is simply dismissed, whatever its source—

Mae eraill—. Canlyneb y safbwynt hwnnw nad yw dyfeisiau mewnanadlu nicotin ond yn gallu gwneud da yw bwrw amheuaeth ar unrhyw dystiolaeth o niwed—affliw o ddim dystiolaeth, i ddyfynnu rhai cyfranogwyr yn y ddadl hon—affliw o ddim dystiolaeth, mae'n debyg, o unrhyw niwed posibl i ddefnyddwyr eu hunain, i'r rhai sy'n sefyll yn eu hymyl, i blant a phobl ifanc, i'r gymuned yn gyffredinol. Mae unrhyw ran o'r dystiolaeth honno yn cael ei diystyru yn syml, beth bynnag yw ei ffynhonnell—

16:57 **Darren Millar** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Minister, will you take an intervention?

Weinidog, a wnewch chi dderbyn ymyriad?

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

16:57 **Mark Drakeford** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

No.

Na.

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

And whatever its scientific rigour—[Interruption.] No, I'm not taking an intervention, Dirprwy Lywydd. Thank you.

A beth bynnag ei manylwydd gwyddonol—[Torri ar draws.] Na, nid wyf yn derbyn ymyriad, Ddirprwy Lywydd. Diolch.

And however seriously it is taken by reputable organisations from the World Health Organization to the British Medical Association and to our own chief medical officer. I was disappointed that Lindsay Whittle didn't regard the British Medical Association, which gave evidence to the health committee in favour of this position on nicotine inhaling devices. I was disappointed he didn't regard our own chief medical officer who gave evidence to the health committee in favour of the position I advocate on nicotine inhaling devices; I'm disappointed he didn't regard those as credible voices in this debate.

A pha mor ddifrifol bynnag y caiff ei ystyried gan sefydliadau ag enw da o Sefydliad Iechyd y Byd i Gymdeithas Feddygol Prydain ac at ein prif swyddog meddygol ein hunain. Roeddwn yn siomedig na wnaeth Lindsay Whittle ystyried y Gymdeithas Feddygol Brydeinig, a roddodd dystiolaeth i'r pwyllgor iechyd o blaid y safbwynt hwn ar ddyfeisiau mewnanadlu nicotin. Roeddwn yn siomedig na wnaeth ystyried ein prif swyddog meddygol ein hunain a roddodd dystiolaeth i'r pwyllgor iechyd o blaid y safbwynt yr wyf yn ei gefnogi ar ddyfeisiau mewnanadlu nicotin; rwy'n siomedig nad oedd yn ystyried y rhain yn lleisiau credadwy yn y ddadl hon.

Now, it is perfectly capable of taking a different view on the evidence. The position that the Government has taken throughout the development and scrutiny of this Bill is this: that we should preserve the potential health gain that may come from using e-cigarettes for smoking cessation, while acting now to prevent the harm that may also be caused by them. The potential health gain that may come from using e-cigarettes for harm cessation and the harm that may also be caused by them. That, Dirprwy Lywydd, is the most modest and mainstream way of proceeding. Our lives are absolutely full of devices where we use the power of collective action to realise the positives and to contain the negatives. Many of us will go home this evening by car and our lives would be hard to imagine without them, but we are not allowed to drive simply wherever we like, whenever we like and however we like. We legislate and we regulate to harness the good and to restrict the harm.

Now, the regime that the Government seeks to establish in relation to nicotine inhaling devices is squarely in that balanced tradition. Nothing that we propose in this Bill prevents an e-cigarette from being used anywhere a conventional cigarette can be used. Anywhere you can use a conventional cigarette, you will be able to use one of these devices as well. There is no such thing as a ban in this Bill, as I've heard that word several times this afternoon. There is no ban at all. If you are a cigarette user and you would rather use a nicotine inhaling device, then anywhere you use that cigarette, you will be able to use that nicotine inhaling device as well.

That's why our proposals are balanced proposals. That's why we are opposed to the amendments in this group. Amendments passed at Stage 2 and further amendments before you today will, if passed, identify in law those specific places that must be nicotine inhaling device-free. These are places where children are most likely to be present. That possibility and that protection for children would be entirely denied if this group of non-Government amendments were to be supported, because they remove all references to nicotine inhaling devices from the overview and the long title—

Nawr, mae'n berffaith bosibl cymryd safbwynt gwahanol ar y dystiolaeth. Y safbwynt y mae'r Llywodraeth wedi'i gymryd drwy gydol y datblygu a'r craffu ar y Bil hwn yw hyn: y dylem gadw'r cynnydd posibl mewn iechyd a allai ddod o ddefnyddio e-sigaréts ar gyfer rhoi'r gorau i smygu, gan weithredu yn awr i atal y niwed a allai gael ei achosi ganddynt. Y cynnydd posibl mewn iechyd a allai ddod o ddefnyddio e-sigaréts ar gyfer atal niwed a'r niwed a allai hefyd gael ei achosi ganddynt. Dyna, Ddirprwy Lywydd, yw'r ffordd fwyaf cymedrol a phrif ffrwd o symud ymlaen. Mae ein bywydau yn llawn dop o ddyfeisiau lle'r ydym yn defnyddio grym gweithredu ar y cyd i wireddu'r pethau cadarnhaol a rheoli'r pethau negyddol. Bydd llawer ohonom yn mynd adref heno yn y car a byddai ein bywydau yn anodd ei ddychmygu hebddynt, ond nid ydym yn cael gyrru i ble bynnag yr ydym yn dymuno, pryd bynnag yr ydym yn dymuno a sut bynnag yr ydym yn dymuno. Rydym yn deddfu ac rydym yn rheoleiddio i harnesio da ac i gyfyngu ar y niwed.

Nawr, mae'r drefn y mae'r Llywodraeth yn ceisio ei sefydlu mewn cysylltiad â dyfeisiau mewnanadlu nicotin yn gwbl yn y traddodiad cytbwys hwnnw. Nid oes unrhyw beth yr ydym yn ei gynnig yn y Bil hwn yn atal e-sigarét rhag cael ei defnyddio mewn unrhyw fan lle y ceir defnyddio sigarét gonfensiynol. Unrhyw fan lle y ceir defnyddio sigarét gonfensiynol, ceir ddefnyddio un o'r dyfeisiadau hyn hefyd. Nid oes y fath beth â gwaharddiad yn y Bil hwn, gan fy mod wedi clywed y gair hwnnw sawl gwaith y prynhawn yma. Nid oes gwaharddiad o gwbl. Os ydych yn ddefnyddiwr sigarét ac y byddai'n well gennych ddefnyddio dyfais mewnanadlu nicotin, yna, mewn unrhyw le yr ydych yn defnyddio'r sigarét honno, byddwch yn cael defnyddio'r ddyfais mewnanadlu nicotin hefyd.

Dyna pam mae ein cynigion yn gynigion cytbwys. Dyna pam yr ydym yn gwrthwynebu'r gwelliannau yn y grŵp hwn. Bydd gwelliannau a basiwyd yng Nghyfnod 2 a gwelliannau pellach ger eich bron heddiw, os cânt eu pasio, yn nodi mewn cyfraith y manau penodol hynny y mae'n rhaid iddynt fod yn rhai di-ddyfais mewnanadlu nicotin. Mae'r rhain yn fannau lle mae plant yn fwyaf tebygol o fod yn bresennol. Byddai'r posibilrwydd hwnnw a'r amddiffyn plant hwnnw yn cael ei wrthod yn gyfan gwbl pe byddai'r grŵp hwn o welliannau heb fod yn rhai'r Llywodraeth yn cael eu cefnogi, oherwydd eu bod yn cael gwared ar yr holl gyfeiriadau at ddyfeisiau mewnanadlu nicotin o'r trosolwg a'r teitl hir—

17:01 **Leanne Wood** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)
Will you take an intervention?

A wnech chi dderbyn ymyriad?

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

17:01 **Mark Drakeford** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)
As the Member hasn't spoken, I will, of course.

Gan nad yw'r Aelod wedi siarad, gwnaif, wrth gwrs.

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

17:01 **Leanne Wood** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)
Do you see a problem with children being able to witness adults drinking alcohol and do you see the parallels with the arguments here, so, therefore, do you think that alcohol should be banned from being drunk in front of children?

A ydych chi'n gweld problem gyda phlant yn gallu gweld oedolion yn yfed alcohol ac a ydych chi'n gweld y tebygrwydd â'r dadleuon yn y fan yma, felly, o'r herwydd, a ydych chi'n credu y dylai alcohol gael ei wahardd rhag cael ei yfed yng ngŵydd plant?

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

17:01

Mark Drakeford [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

The parallel is utterly fallacious, Dirprwy Lywydd, because of this reason, which the Member surely would understand: that alcohol is something that is steeped in our society already, where we cannot turn the clock back on harm that has already been allowed to occur, whereas e-cigarettes and nicotine inhaling devices are harm that will occur in the future. We can act today to prevent that harm. Now, in what way would we not wish to prevent the risk of our children being drawn into nicotine dependence and from nicotine dependence into dependence on tobacco itself? Why would we not act to prevent that harm when we can, when the harm that is caused by alcohol has already escaped us and we don't have the opportunity that the Member points to? The things are simply not a parallel with one another and to not do the things we can do because there are things that we cannot is hardly a progressive position for her to advocate in front of this Assembly.

Mae'r tebygrwydd yn hollol gamarweiniol, Ddirprwy Lywydd, oherwydd y rheswm hwn, y byddai'r Aelod yn sicr yn ei ddeall: bod alcohol yn rhywbeth sydd wedi ei drwytho yn ein cymdeithas eisoes, lle na allwn droi'r cloc yn ôl ar y niwed y caniatwyd iddo ddigwydd eisoes, tra bod e-sigaréts a dyfeisiau mewnanadlu nicotin yn niwed a fydd yn digwydd yn y dyfodol. Gallwn weithredu heddiw i atal y niwed hwnnw. Nawr, ym mha ffordd na fyddem ni'n dymuno atal y risg i'n plant gael eu tynnu i mewn i ddibyniaeth ar nicotin ac o ddibyniaeth ar nicotin i ddibyniaeth ar dybaco ei hun? Pam na fyddem ni'n gweithredu i atal y niwed hwnnw pan y gallwn, pan fo'r niwed sy'n cael ei achosi gan alcohol eisoes wedi dianc rhagom ac nad oes gennym y cyfle y mae'r Aelod yn cyfeirio ato? Yn syml, nid yw'r pethau yn debyg i'w gilydd a phrin fod peidio â gwneud y pethau y gallwn eu gwneud, oherwydd bod pethau na allwn eu gwneud yn sefyllfa flaengar iddi di ei chefnogi ger bron y Cynulliad hwn.

So, the effects of these amendments in this group would be to allow the use of nicotine inhaling devices anywhere and everywhere. All of the amendments in this group will be opposed by the Government side today. We will follow in the great radical tradition of Welsh public health policy, and that is a tradition that means that we should act now to prevent harm that need never happen.

Felly, effeithiau'r gwelliannau hyn yn y grŵp hwn fyddai caniatáu'r defnydd o ddyfeisiadau mewnanadlu nicotin mewn unrhyw fan ac ym mhob man. Bydd pob un o'r gwelliannau yn y grŵp hwn yn cael ei wrthwynebu gan ochr y Llywodraeth heddiw. Byddwn yn dilyn yn y traddodiad radicalaidd mawr o bolisi iechyd y cyhoedd Cymru, ac mae hwnnw'n draddodiad sy'n golygu y dylem weithredu nawr i atal niwed nad oes yn rhaid iddo ddigwydd byth.

17:03

Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

I call Kirsty Williams to reply.

Galwaf ar Kirsty Williams i ymateb.

17:03

Kirsty Williams [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

Thank you very much, Deputy Presiding Officer. I must say, I'm really surprised by the health Minister's response to Leanne Wood with regard to alcohol. To state that because alcohol is a mainstream activity in our culture and lives, therefore we should not do something to try and restrict the harm of alcohol in our society actually flies in the face of many of the actions and many of the policies that the Minister himself advocates in this Chamber and spends considerable public resources in trying to combat. So, the Minister can't have it both ways. He can't have an alcohol and drugs misuse strategy, he can't spend money on trying to convince those in our society who do harm to themselves and to their communities by abusing alcohol and then say what he has said this afternoon. I'm really sorry that the debate has descended to that level, and, indeed, if I may, Minister, with all due respect, trying to equate the fact that we regulate driving to protect society with the measures here before us is, again, I think, perhaps, a desperate attempt.

Diolch yn fawr iawn, Ddirprwy Lywydd. Mae'n rhaid i mi ddweud, rwyf wir wedi fy synnu gan ymateb y Gweinidog Iechyd i Leanne Wood ynglŷn ag alcohol. Mae dweud na ddylem wneud rhywbeth i geisio cyfyngu ar niwed alcohol yn ein cymdeithas gan fod alcohol yn weithgaredd prif ffrwd yn ein diwylliant a'n bywydau, mewn gwirionedd yn mynd yn groes i lawer o'r camau a llawer o'r polisiau y mae'r Gweinidog ei hun yn eu cefnogi yn y Siambr hon ac yn gwario adnoddau cyhoeddus sylweddol wrth geisio mynd i'r afael â nhw. Felly, ni all y Gweinidog ei chael hi bob ffordd. Nid all fod â strategaeth camddefnyddio alcohol a chyffuriau, ni all wario arian ar geisio argyhoeddi'r rhai yn ein cymdeithas sy'n gwneud niwed iddynt hwy eu hunain ac i'w cymunedau trwy gamddefnyddio alcohol, ac yna dweud yr hyn y mae wedi'i ddweud y prynhawn yma. Rwy'n flin bod y ddadl wedi disgyn i'r lefel honno, ac, yn wir, os caf, Weinidog, gyda phob parch, mae ceisio cyfateb y ffaith ein bod yn rheoleiddio gyrru i amddiffyn cymdeithas â'r mesurau sydd yma ger ein bron, unwaith eto, rwy'n credu, efallai, yn ymgais anobeithiol.

Can I thank colleagues around the Chamber for their contributions, though? I appreciate it very much indeed. Darren talked about the potential of putting off people from looking to reduce harm to their health by traditional tobacco products. Actually, I'm less concerned about driving people out to the smoking shed, because the vapers I have met who have successfully given up cigarettes rejoice in the fact because, as was referred to earlier, they feel so much better for being tobacco free. I'm confident that those people will continue to be tobacco free. What really concerns me is that those people who are still using cigarettes—still smoking cigarettes—will be put off from taking that step. Darren.

A gaf i ddiolch i gydweithwyr o amgylch y Siambr am eu cyfraniadau, serch hynny? Rwy'n ei werthfawrogi yn fawr iawn yn wir. Siaradodd Darren am y potensial o ddigalonni pobl rhag ceisio lleihau'r niwedd i'w hiechyd gan gynnyrch tybaco traddodiadol. A dweud y gwir, rwy'n poeni llai am yrru pobl allan i'r sied smygu, oherwydd bod yr anadlwyr anwedd yr wyf wedi cyfarfod â hwy sydd wedi llwyddo i roi'r gorau i sigarêts yn llawenhau yn y ffaith, oherwydd, fel y cyfeiriwyd ato yn gynharach, maent yn teimlo cymaint yn well o fod yn rhydd o dybaco. Rwy'n hyderus y bydd y bobl hynny yn parhau i fod yn rhydd o dybaco. Beth sy'n wir yn peri pryder imi yw y bydd y bobl hynny sy'n dal i ddefnyddio sigarêts—yn dal i smygu sigarêts—yn cael eu digalonni rhag cymryd y cam hwnnw. Darren.

17:05

Darren Millar [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Thank you. I'm very grateful to you for taking an intervention. It's very clear that you were listening to my contribution. I'm grateful for that. The Minister, of course, didn't listen to my contribution. He suggested that I said that there was not a shred of evidence to support some of the points that were made. Of course, my reference to that referred specifically to this issue of undermining the smoking ban, and only that. But I'm very grateful to you for taking the opportunity to take this intervention in order for me to make that point.

Diolch. Rwy'n ddiolchgar iawn i chi am dderbyn ymyriad. Mae'n glir iawn eich bod yn gwrandao ar fy nghyfraniad. Rwy'n ddiolchgar am hynny. Ni wnaeth y Gweinidog, wrth gwrs, wrando ar fy nghyfraniad. Awgrymodd fy mod wedi dweud nad oedd affliw o ddim tystiolaeth i gefnogi rhai o'r pwyntiau a wnaethpwyd. Wrth gwrs, roedd fy nghyfeiriad at hynny yn cyfeirio'n benodol at y mater hwn o danseilio'r gwaharddiad ar smygu, a dim ond hynny. Ond rwy'n ddiolchgar iawn i chi am gymryd y cyfle i dderbyn yr ymyriad hwn er mwyn i mi wneud y pwynt hwnnw.

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

17:06

Kirsty Williams [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Thank you, Darren. Elin went on to talk about the reasons why she feels the approach by the Government this afternoon is worthy of her support. She talked about the principle of renormalisation. I think that that is worthy of due consideration. There was nobody on the committee who wanted to see the renormalisation of smoking. The fact is that, despite hours and hours and hours of being in that committee, there was no evidence to suggest that these products, nicotine inhaling devices, actually do renormalise smoking. And as someone said very eloquently in the debate, what they do do is actually potentially reduce the number of cigarettes that children see. By encouraging people to take up these particular devices, it actually reduces children's exposure to smoking and actually reinforces that actually trying to give up cigarettes is the right thing to do for your health. There is no evidence at all that we saw, in a meaningful sense, that said that by not restricting e-cigarettes we were going to renormalise smoking.

Diolch i chi, Darren. Aeth Elin ymlaen i sôn am y rhesymau pam y mae hi'n teimlo bod ymagwedd y Llywodraeth y prynhawn yma yn haeddu ei chefnogaeth. Soniodd am yr egwyddor o ail-normaleiddio. Credaf fod hynny'n deilwng o ystyriaeth briodol. Nid oedd neb ar y pwyllgor a oedd yn dymuno gweld ail-normaleiddio smygu. Y ffaith yw, er gwaethaf oriau ac oriau ac oriau o fod yn y pwyllgor hwnnw, nid oedd unrhyw dystiolaeth i awgrymu bod y cynhyrchion hyn, dyfeisiau mewnanadlu nicotin, mewn gwirionedd yn ail-normaleiddio smygu. Ac fel y dywedodd rhywun yn huawdl iawn yn y ddadl, yr hyn y maent yn ei wneud mewn gwirionedd o bosibl yw lleihau nifer y sigarêts y mae plant yn eu gweld. Drwy annog pobl i fanteisio ar y dyfeisiau penodol hyn, mewn gwirionedd mae'n lleihau amlygiad plant i smygu ac mewn gwirionedd yn atgyfnerthu mai ceisio rhoi'r gorau i sigarêts mewn gwirionedd yw'r peth iawn i'w wneud ar gyfer eich iechyd. Nid oes unrhyw dystiolaeth o gwbl a welsom, mewn ystyr ystyrllon, a oedd yn dweud ein bod yn mynd i ail-normaleiddio smygu trwy beidio â chyfyngu ar e-sigarêts.

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

Elin also said that she was motivated by the issue of clarity. Well, actually, the Minister, at the outset of this process, said that he wanted to ensure that there was no problem in enforcing the existing smoking ban. Well, I tell you, this is really a dog's dinner now. Rather than promoting clarity, this just confuses the issue. You now have to have a long list to know exactly where this is illegal, where—. So, in terms of enforcement of bans, and in terms of clarity for individuals, this actually confuses the picture and doesn't deliver what Elin was saying. It actually makes it more difficult for people to understand.

Dywedodd Elin hefyd ei bod wedi ei hysgogi gan y mater o eglurder. Wel, mewn gwirionedd, ar ddechrau'r broses hon, dywedodd y Gweinidog, ei fod eisiau sicrhau nad oedd unrhyw broblem wrth orfodi'r gwaharddiad presennol ar smygu. Wel, rwy'n dweud wrthyf, mae hwn yn gawdel erbyn hyn. Yn hytrach na hyrwyddo eglurder, mae hyn yn drysu'r mater. Mae'n rhaid i chi nawr gael rhestr hir i wybod yn union lle mae hyn yn anghyfreithlon, lle mae—. Felly, o ran gorfodi gwaharddiadau, ac o ran eglurder i unigolion, mae hyn mewn gwirionedd yn drysu'r darlun ac nid yw'n cyflawni'r hyn yr oedd Elin yn ei ddweud. Mae mewn gwirionedd yn ei gwneud yn fwy anodd i bobl ei ddeall.

Can I say this about the issue of jobs and the economy? I don't want to dismiss those jobs, and I don't want to dismiss those issues, but this is a public health Bill. I think we do have to be absolutely strict in our interpretation of this law in that sense. Therefore, I think those arguments are best made somewhere else because this is about public health.

Jocelyn, very eloquently—and Jocelyn, I will miss you so much being here in this Chamber, because you always do bring that down-to-earth 'park girl' presence here to the Chamber. Jocelyn, like me, starts from a philosophical argument. As a liberal, I do not believe it is the role of Government to use the instruments of the state to restrict the behaviours and the actions of individuals in that state, unless there are very good reasons to do so. I've not seen that there is any good reason for the instruments of the state to restrict citizens' behaviour in this way.

Elin says that the one thing that I have convinced her over five years, sitting next to her on the health committee, is that she is not a liberal. [Laughter.] But I do come to this from an essentially libertarian point of view. Like you, I supported the ban. I supported the ban on traditional cigarettes because the evidence was clear: that your actions as a smoker were impacting negatively on another person. That's where my liberal instincts end, and you have to protect the other person. But that is not the case here in the arguments today.

Now, I've heard that the habit is vulgar. People don't like to see it, people don't want to breathe in other people's vape, and as I joked with Alun Davies in the committee, sometimes I'm overwhelmed by his aftershave, but we don't restrict—[Laughter.] Just because someone is impacted upon by somebody else, we don't legislate in that regard. We really, really don't, and if we go down that road, we're on a very slippery slope indeed. It is right that people buying these products should know what's in the product, and it's right that these products should be regulated. I agree wholeheartedly with that.

Can I talk to this point about effectiveness and whether this is an effective tool for giving up? The Minister said that this is the least effective method of giving up traditional cigarettes. I think the Minister is referring to a specific report. If you look at that report, Minister, my understanding of that report is that it considered people who were using NIDs to give up smoking and it included dual-use users who had no intention of actually ending their tobacco smoking habit, and therefore it is not a true reflection of the effectiveness of giving up, whereas other studies have been quite clear that it is an effective method for people to give up. That's why—

A gaf i ddweud hyn am y mater o swyddi a'r economi? Nid oes arnaf eisiau diystyru'r swyddi hynny, ac nid oes arnaf eisiau diystyru'r materion hynny, ond Bil iechyd y cyhoedd yw hwn. Rwy'n meddwl bod yn rhaid i ni fod yn gwbl lym yn ein dehongliad o'r gyfraith hon yn yr ystyr hwnnw. Felly, credaf y byddai'n well gwneud y dadleuon hynny yn rhywle arall oherwydd mae hyn yn ymwneud ag iechyd y cyhoedd.

Roedd Jocelyn, yn huawdl iawn—a Jocelyn, byddaf yn gweld eich eisiau chi yn arw yma yn y Siambr hon, oherwydd eich bod bob amser yn dod â'r presenoldeb traed ar y ddaear 'merch parc' yma i'r Siambr. Mae Jocelyn, fel finnau, yn dechrau o ddadl athronyddol. Fel rhyddfrydwr, nid wyf yn credu mai swyddogaeth y Llywodraeth yw defnyddio offerynnau'r wladwriaeth i gyfyngu ar ymddygiad a gweithredoedd unigolion yn y wladwriaeth honno, oni bai bod rhesymau da iawn dros wneud hynny. Nid wyf wedi gweld bod unrhyw reswm da dros offerynnau'r wladwriaeth i gyfyngu ar ymddygiad dinasyddion yn y modd hwn.

Mae Elin yn dweud mai'r un peth yr wyf wedi'i hargyhoeddi hi ynglŷn ag ef dros bum mlynedd, yn eistedd wrth ei hochr ar y pwyllgor iechyd, yw nad yw'n rhyddfrydwr. [Chwerthin.] Ond rwyf yn dod at hyn o safbwynt libertaraidd yn ei hanfod. Fel chithau, cefnogais y gwaharddiad. Cefnogais y gwaharddiad ar sigarêts traddodiadol gan fod y dystiolaeth yn glir: bod eich gweithredoedd fel ysmygwr yn cael effaith negyddol ar berson arall. Dyna lle mae fy ngreddfau rhyddfrydol yn dod i ben, ac mae'n rhaid i chi amddiffyn y person arall. Ond nid yw hynny'n wir yn y dadleuon yma heddiw.

Nawr, rwyf wedi clywed bod yr arfer yn ddi-chwaeth. Nid yw pobl yn hoffi ei weld, nid yw pobl eisiau mewnanadlu anwedd pobl eraill, ac fel yr oeddwn yn cellwair gydag Alun Davies yn y pwyllgor, weithiau rwy'n cael fy llethu gan ei bersawr eillio, ond nid ydym yn cyfyngu— [Chwerthin.] Dim ond oherwydd bod rhywun yn cael ei effeithio gan rywun arall, nid ydym yn deddfu yn y cyswllt hwnnw. Nid ydym wir yn gwneud hynny, ac os ydym yn mynd i lawr y llwybr hwnnw, rydym ar lethr llithrig iawn yn wir. Mae'n iawn i'r bobl sy'n prynu'r cynhyrchion hyn gael gwybod beth sydd yn y cynnyrch, ac mae'n iawn y dylai'r cynhyrchion hyn gael eu rheoleiddio. Rwyf yn cytuno'n llwyr â hynny.

A gaf i siarad am y pwynt ynghylch effeithiolrwydd a pha un a yw hwn yn offeryn effeithiol ar gyfer rhoi'r gorau iddi? Dywedodd y Gweinidog mai dyma'r dull lleiaf effeithiol o roi'r gorau i sigarêts traddodiadol. Rwy'n meddwl bod y Gweinidog yn cyfeirio at adroddiad penodol. Os edrychwch chi ar yr adroddiad hwnnw, Weinidog, fy nealltwriaeth i o'r adroddiad hwnnw yw ei fod yn ystyried pobl a oedd yn defnyddio dyfeisiau mewnanadlu nicotin i roi'r gorau i smygu ac roedd yn cynnwys defnyddwyr defnydd deul nad oedd ganddynt unrhyw fwriad mewn gwirionedd o roi'r gorau i'w harfer o smygu tybaco, ac felly nid yw'n adlewyrchiad cywir o effeithiolrwydd rhoi'r gorau iddi, tra bod astudiaethau eraill wedi bod yn eithaf clir ei fod yn ddull effeithiol i bobl i roi'r gorau iddi. Dyna pam—

17:11

Simon Thomas [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

That's why they're being used by the NHS in England.

Dyna pam y maent yn cael eu defnyddio gan y GIG yn Lloegr.

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

17:11	Kirsty Williams Bywgraffiad Biography	Senedd.tv Fideo Video
	<p>Exactly. The NHS in England is actually considering making these products available on prescription. If they were such a harm to people's health, then why would that be about to happen?</p>	<p>Yn union. Mae'r GIG yn Lloegr mewn gwirionedd yn ystyried rhoi'r cynhyrchion hyn ar gael ar bresgripsiwn. Pe byddent yn achosi cymaint o niwed i iechyd pobl, yna pam y byddai hynny ar fin digwydd?</p>
	<p>The evidence does show us that if you equate nicotine inhaling device products with traditional cigarettes, it dissuades those who would be minded to use them to give up. The Minister talks about a precautionary principle. My precautionary principle in this debate today is that I want to be very cautious about putting off people who could be tobacco free because we will introduce this ban today. That is not a public health gain; that is a public health loss, and I urge the Chamber to vote in favour of these amendments.</p>	<p>Mae'r dystiolaeth yn dangos i ni os ydych yn cyfateb cynhyrchion dyfais mewnanadlu nicotin gyda sigarêts traddodiadol, mae'n darbwyllo'r rhai a fyddai'n ystyried eu defnyddio i roi'r gorau iddi. Mae'r Gweinidog yn sôn am egwyddor ragofalus. Fy egwyddor ragofalus i yn y ddadl hon heddiw yw fy mod am fod yn ofalus iawn ynghylch digalonni pobl a allai fod yn rhydd o dybaco oherwydd y byddwn yn cyflwyno'r gwaharddiad hwn heddiw. Nid yw hynny'n gynydd yn iechyd y cyhoedd; mae hynny'n golled iechyd y cyhoedd, ac anogaf y Siambr i bleidleisio o blaid y gwelliannau hyn.</p>
17:12	Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography	Senedd.tv Fideo Video
	<p>The question is that amendment 3 be agreed. Does any Member object? [Objection.] We will have an electronic vote. Open the vote. Close the vote. There voted in favour 24; there voted against 31; there was one abstention. Therefore, amendment 3 falls.</p>	<p>Y cwestiwn yw bod gwelliant 3 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? [Gwrthwynebiad.] Cawn bleidlais electronig. Agorwch y bleidlais. Caewch y bleidlais. Pleidleisiodd 24 o blaid; pleidleisiodd 31 yn erbyn; gwnaeth un ymatal. Felly, mae gwelliant 3 yn methu.</p>
	<p><i>Gwrthodwyd gwelliant 3: O blaid 24, Yn erbyn 31, Ymatal 1.</i></p>	<p><i>Amendment 3 not agreed: For 24 Against 31, Abstain 1.</i></p>
	<p>Canlyniad y bleidlais ar welliant 3.</p>	<p>Result of the vote on amendment 3.</p>
17:12	Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography	Senedd.tv Fideo Video
	<p>Kirsty Williams, amendment 4.</p>	<p>Kirsty Williams, gwelliant 4.</p>
	<p><i>Cynigiwyd gwelliant 4 (Kirsty Williams, gyda chefnogaeth Darren Millar).</i></p>	<p><i>Amendment 4 (Kirsty Williams, supported by Darren Millar) moved.</i></p>
17:12	Kirsty Williams Bywgraffiad Biography	Senedd.tv Fideo Video
	<p>Formally.</p>	<p>Yn ffurfiol.</p>
17:12	Y Llywydd / The Presiding Officer Bywgraffiad Biography	Senedd.tv Fideo Video
	<p>The question is that amendment 4 be agreed. Does any Member object? [Objection.] We will have an electronic vote. Open the vote. Close the vote. There voted in favour 25, there voted against 31. Therefore, amendment 4 is not agreed.</p>	<p>Y cwestiwn yw bod gwelliant 4 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? [Gwrthwynebiad.] Cawn bleidlais electronig. Agorwch y bleidlais. Caewch y bleidlais. Pleidleisiodd 25 o blaid, pleidleisiodd 31 yn erbyn. Felly, ni chaiff gwelliant 4 ei dderbyn.</p>
	<p><i>Gwrthodwyd gwelliant 4: O blaid 25, Yn erbyn 31, Ymatal 0.</i></p>	<p><i>Amendment 4 not agreed: For 25, Against 31, Abstain 0.</i></p>
	<p>Canlyniad y bleidlais ar welliant 4.</p>	<p>Result of the vote on amendment 4.</p>
	<p>Grŵp 2: Mangreoedd a Cherbydau di-fwg (Gwelliannau 56, 57, 60, 61, 62, 63, 64, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 125, 127, 128, 131, 134, 138, 140, 146, 96, 51)</p>	<p>Group 2: Smoke-free Premises and Vehicles (Amendments 56, 57, 60, 61, 62, 63, 64, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 125, 127, 128, 131, 134, 138, 140, 146, 96, 51)</p>

Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

The second group of amendments relates to smoke-free premises and vehicles. The lead amendment in this group is amendment 56. I call on the Minister to move and speak to the lead amendment and the other amendments in the group.

Mae'r ail grŵp o welliannau yn ymwneud â mangreoedd a cherbydau di-fwg. Y prif welliant yn y grŵp hwn yw gwelliant 56. Galwaf ar y Gweinidog i gynnig a siarad am y prif welliant a'r gwelliannau eraill yn y grŵp.

Cynigiwyd gwelliant 56 (Mark Drakeford).

Amendment 56 (Mark Drakeford) moved.

Mark Drakeford [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Diolch yn fawr, Ddirprwy Lywydd. I move amendment 56 and all other amendments in this group.

Diolch yn fawr, Ddirprwy Lywydd. Cynigïaf welliant 56 a phob gwelliant arall yn y grŵp hwn.

The introduction of smoke-free public places in Wales in 2007 has been a major public health success, resulting in reduced exposure to second-hand smoke. This Bill gives us the opportunity to introduce further smoke-free spaces, this time non-enclosed, to protect further the Welsh public and, particularly, children and young people. It has always been the Government's policy intention to make school grounds, public playgrounds and hospital grounds smoke free, and at Stage 2 I committed to doing so on the face of the Bill, rather than through regulations.

Mae cyflwyno mannau cyhoeddus di-fwg yng Nghymru yn 2007 wedi bod yn llwyddiant iechyd cyhoeddus o bwys, gan arwain at lai o amlygiad i fwg ail-law. Mae'r Bil hwn yn rhoi cyfle i gyflwyno mannau di-fwg pellach inni, y tro hwn rhai nad ydynt yn amgaaedig, er mwyn diogelu'r cyhoedd yng Nghymru ymhellach ac, yn arbennig, plant a phobl ifanc. Mae bob amser wedi bod yn friad polisi'r Llywodraeth i wneud tir ysgolion, meysydd chwarae cyhoeddus a thir ysbytai yn ddi-fwg, ac yng Nghyfnod 2 ymrwymais i wneud hynny ar wyneb y Bil, yn hytrach na drwy reoliadau.

Amendments 60, 61 and 62 set out the extent to which these places are to be smoke free and, in the case of hospital grounds and schools that provide residential accommodation, permit managers to designate an area in which smoking will be allowed. Any conditions related to such designations will be set out in regulations, and those regulations will be subject to the affirmative procedure.

Mae gwelliannau 60, 61 a 62 yn nodi i ba raddau y mae'r lleoedd hyn i fod yn ddi-fwg ac, yn achos tir ysbytai ac ysgolion sy'n darparu llety preswyl, yn caniatáu i reolwr ddynodi ardal lle bydd smygu yn cael ei ganiatáu. Bydd unrhyw amodau sy'n gysylltiedig â dynodiadau o'r fath yn cael eu nodi mewn rheoliadau, a bydd y rheoliadau hynny yn ddarostyngedig i'r weithdrefn gadarnhaol.

Public playgrounds, which, for the purposes of these amendments, are those under the control of, or managed to any extent by, a local authority or community council, will be required to be smoke free all of the time. In all cases, any areas used as part of a dwelling are excepted. Any area of a hospital ground that is used as part of an adult care home or adult hospice is also not required to be smoke free. A small number of the amendments clarify provisions about smoking-related offences, additional smoke-free premises, exemptions to the smoke-free regime, and that premises may be smoke free because they are covered by one or more sections in Chapter 1 of Part 2 of the Bill. Amendment 56 updates cross referencing. Amendment 51 updates the overview of the Bill.

Bydd yn ofynnol i feysydd chwarae cyhoeddus, sydd, i ddibenion y gwelliannau hyn, y rhai dan reolaeth, neu'n cael eu rheoli i unrhyw raddau gan, awdurdod lleol neu'r cyngor cymuned, yn ddi-fwg drwy'r amser. Ym mhob achos, bydd unrhyw ardaloedd a ddefnyddir fel rhan o annedd yn cael eu heithrio. Nid oes angen i unrhyw ardal o dir ysbyty sy'n cael ei defnyddio fel rhan o gartref gofal i oedolion neu hosbis i oedolion fod yn ddi-fwg. Mae nifer fach o'r gwelliannau yn egluro darpariaethau ynghylch troseddau sy'n gysylltiedig â smygu, mangreoedd di-fwg ychwanegol, eithriadau i'r drefn ddi-fwg, ac y gall safle fod yn ddi-fwg oherwydd ei bod yn cael ei chwmpasu gan un neu fwy o adrannau ym Mhennod 1 o Ran 2 y Bil. Mae gwelliant 56 yn diweddarau croes gyfeirio. Mae gwelliant 51 yn diweddarau'r trosolwg o'r Bil.

Amendment 96 adds to the list of regulations that are subject to the affirmative procedure. The regulations added are those made under the regulation-making powers inserted by amendments 60 and 61, relating to the designations of areas in hospitals and school grounds as being areas where smoking can be permitted.

Mae gwelliant 96 yn ychwanegu at y rhestr o reoliadau sy'n ddarostyngedig i'r weithdrefn gadarnhaol. Y rheoliadau a ychwanegir yw'r rhai a wnaed o dan y pwerau i wneud rheoliadau a fewnosodwyd gan welliannau 60 a 61, sy'n ymwneud â dynodiadau o ardaloedd mewn ysbytai a thir yr ysgol fel bod yn ardaloedd lle gellir caniatáu smygu.

Amendment 73 inserts a definition of 'playground equipment', which is needed for the provisions on public playgrounds. A further 16 amendments in this group move definitions and interpretation for the terms used in the new sections on smoke-free school grounds, hospital grounds and public playgrounds. They were all previously included in Schedule 1, applying to nicotine inhaling devices only, but are being repositioned in the Bill as they are now also relevant to the smoking provisions in Chapter 1.

I ask Members to support all the amendments in this group. Members have previously supported a series of measures in this Assembly term to support our aim of a smoke-free Wales. The amendments in this group build again on the ground that was broken in Wales in restricting smoking in enclosed and substantially enclosed public places, and I ask Members to support them today.

Mae gwelliant 73 yn mewnosod diffiniad o 'offer maes chwarae', sydd ei angen ar gyfer y darpariaethau ar feysydd chwarae cyhoeddus. Mae 16 gwelliant pellach yn y grŵp hwn yn cynnig diffiniadau a dehongliad ar gyfer y termau a ddefnyddir yn yr adrannau newydd ar dir ysgolion, tiroedd ysbytai a meysydd chwarae cyhoeddus di-fwg. Cawsant eu cynnwys i gyd yn flaenorol yn Atodlen 1, yn berthnasol i ddyfeisiau mewnanadlu nicotin yn unig, ond maent yn cael eu hail-leoli yn y Bil gan eu bod bellach yn berthnasol i'r darpariaethau smygu ym Mhennod 1.

Gofynnaf i Aelodau gefnogi'r holl welliannau yn y grŵp hwn. Mae aelodau yn flaenorol wedi cefnogi cyfres o fesurau yn nhyrnor y Cynulliad hwn i gefnogi ein nod o greu Cymru ddi-fwg. Mae'r gwelliannau yn y grŵp hwn yn adeiladu eto ar y tir gafodd ei dorri yng Nghymru o ran cyfyngu ar smygu mewn mannau cyhoeddus caeedig a sylweddol gaeedig, a gofynnaf i'r Aelodau eu cefnogi heddiw.

17:16 **Kirsty Williams** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Can I thank the Minister for moving the amendments in group 2? As stated earlier, the Welsh Liberal Democrats recognise the harm to public health posed by cigarettes. During the passage of this Assembly term we have supported Government attempts to reduce and to restrict the use of those cigarettes, most notably in cars, and therefore we will be supporting the amendments before us today that look to create an environment where we take all steps possible to discourage people from smoking.

Gaf i ddiolch i'r Gweinidog am gynnig y gwelliannau yng ngrŵp 2? Fel y nodwyd yn gynharach, mae Democratiaid Rhyddfrydol Cymru yn cydnabod y niwed i iechyd y cyhoedd a achosir gan sigarêts. Yn ystod hynt tymor y Cynulliad hwn rydym wedi cefnogi ymdrechion y Llywodraeth i leihau ac i gyfyngu ar y defnydd o'r sigarêts hynny, yn fwyaf nodedig mewn ceir, ac felly byddwn yn cefnogi'r gwelliannau sydd ger ein bron heddiw sy'n edrych i greu amgylchedd lle rydym yn cymryd pob cam posibl i annog pobl i beidio â smygu.

[Senedd.tv](#)
[Fideo](#) [Video](#)

17:17 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

The Minister to reply.

Y Gweinidog i ymateb.

[Senedd.tv](#)
[Fideo](#) [Video](#)

17:17 **Mark Drakeford** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

I thank the Member for her support.

Diolch i'r Aelod am ei chefnogaeth.

[Senedd.tv](#)
[Fideo](#) [Video](#)

17:17 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

The question is that amendment 56 be agreed. Does any Member object? Then amendment 56 is agreed in accordance with Standing Order 12.36.

Y cwestiwn yw bod gwelliant 56 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Yna caiff gwelliant 56 ei dderbyn yn unol â Rheol Sefydlog 12.36.

Derbyniwyd gwelliant 56 yn unol â Rheol Sefydlog 12.36.

Amendment 56 agreed in accordance with Standing Order 12.36.

[Senedd.tv](#)
[Fideo](#) [Video](#)

17:17 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Kirsty Williams, amendment 5.

Kirsty Williams, gwelliant 5.

Cynigiwyd gwelliant 5 (Kirsty Williams, gyda chefnogaeth Darren Millar).

Amendment 5 (Kirsty Williams, supported by Darren Millar) moved.

[Senedd.tv](#)
[Fideo](#) [Video](#)

17:17 **Kirsty Williams** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

I formally move.

Cynigiau yn ffurfiol.

[Senedd.tv](#)
[Fideo](#) [Video](#)

- 17:17 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- The question is that amendment 5 be agreed. Does any Member object? [Objection.] We will have an electronic vote. Open the vote. Close the vote. There voted in favour 25, there voted against 31, so amendment 5 is not agreed.
- Y cwestiwn yw bod gwelliant 5 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? [Gwrthwynebiad.] Fe gawn bleidlais electronig. Agorwch y bleidlais. Caewch y bleidlais. Pleidleisiodd 25 o blaid, pleidleisiodd 31 yn erbyn, felly ni chaiff gwelliant 5 ei dderbyn.
- Gwrthodwyd gwelliant 5: O blaid 25, Yn erbyn 31, Ymatal 0.* *Amendment 5 not agreed: For 25, Against 31, Abstain 0.*
- [Canlyniad y bleidlais ar welliant 5.](#) [Result of the vote on amendment 5.](#)
-
- 17:18 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- Minister, amendment 57. Weinidog, gwelliant 57.
- Cynigiwyd gwelliant 57 (Mark Drakeford).* *Amendment 57 (Mark Drakeford) moved.*
-
- 17:18 **Mark Drakeford** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- Formally. Yn ffurfiol.
-
- 17:18 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- The question is that amendment 57 be agreed. Does any Member object? Then amendment 57 is agreed.
- Y cwestiwn yw bod gwelliant 57 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Yna caiff gwelliant 57 ei dderbyn.
- Derbyniwyd gwelliant 57 yn unol â Rheol Sefydlog 12.36.* *Amendment 57 agreed in accordance with Standing Order 12.36.*
-
- 17:18 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- Kirsty Williams, amendment 6. Kirsty Williams, gwelliant 6.
- Cynigiwyd gwelliant 6 (Kirsty Williams, gyda chefnogaeth Darren Millar).* *Amendment 6 (Kirsty Williams, supported by Darren Millar) moved.*
-
- 17:18 **Kirsty Williams** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- I move. Rwy'n cynnig.
-
- 17:18 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- If amendment 6 is agreed, amendments 58 and 59 will fall. The question is that amendment 6 be agreed. Does any Member object? [Objection.] We will have an electronic vote. Open the vote. Close the vote. There voted in favour 25, there voted against 31, therefore amendment 6 is not agreed.
- Os derbynir gwelliant 6, bydd gwelliannau 58 a 59 yn methu. Y cwestiwn yw bod gwelliant 6 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? [Gwrthwynebiad.] Fe gawn bleidlais electronig. Agorwch y bleidlais. Caewch y bleidlais. Pleidleisiodd 25 o blaid, pleidleisiodd 31 yn erbyn, felly ni chaiff gwelliant 6 ei dderbyn.
- Gwrthodwyd gwelliant 6: O blaid 25, Yn erbyn 31, Ymatal 0.* *Amendment 6 not agreed: For 25, Against 31, Abstain 0.*
- [Canlyniad y bleidlais ar welliant 6.](#) [Result of the vote on amendment 6.](#)

Grŵp 3: Mangreoedd a Cherbydau Di-ddyfais Mewnanadlu Nicotin (Gwelliannau 58, 59, 65, 66, 67, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 118, 119, 120, 121, 123, 147, 95, 52, 53, 54)

Group 3: Nicotine inhaling Device-free Premises and Vehicles (Amendments 58, 59, 65, 66, 67, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 118, 119, 120, 121, 123, 147, 95, 52, 53, 54)

17:18

Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

[Senedd.tv](#)
[Fideo Video](#)

The third group of amendments relates to NID-free premises and vehicles. The lead amendment in this group is amendment 58. I call on the Minister to move and speak to the lead amendment and the other amendments in the group.

Mae'r trydydd grŵp o welliannau'n ymwneud â mangreoedd a cherbydau di-ddyfais mewnanadlu nicotin. Y prif welliant yn y grŵp hwn yw gwelliant 58. Galwaf ar y Gweinidog i gynig a siarad am y prif welliant a'r gwelliannau eraill yn y grŵp.

Cynigiwyd gwelliant 58 (Mark Drakeford).

Amendment 58 (Mark Drakeford) moved.

17:19

Mark Drakeford [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

[Senedd.tv](#)
[Fideo Video](#)

Diolch, Ddirprwy Lywydd. Members will be aware that at Stage 2 amendments were agreed that moved away from a regime in which restrictions on e-cigarettes and conventional cigarettes would be identical, and instead created a new, more focused and precise set of arrangements in relation to the use of nicotine inhaling devices, such as e-cigarettes. The new regime is constructed around those public places where children are most likely to be present, and where smoking has already been de-normalised due to the smoke-free requirements. The Bill now creates that regime through a Schedule—Schedule 1—divided into four Parts. Part 1 lists those places that are to be nicotine inhaling device free, and the extent to which they are to be so free. Part 2 of the Schedule lists those premises that are to be NID free, but where the managers may designate an area in which nicotine inhaling device use may be permitted. Part 3 of the Schedule lists those premises that are provided with a general exemption to the NID-free requirement. So, these are places where no restrictions on NID use will now apply. Part 4 provides for definitions and interpretation of the terms used elsewhere in Schedule 1.

Diolch, Ddirprwy Lywydd. Bydd Aelodau'n ymwybodol y cytunwyd ar welliannau yng Nghyfnod 2 a oedd yn symud i ffordd oddi wrth gyfundrefn lle byddai cyfyngiadau ar e-sigarêts a sigarêts confensiynol yn union yr un fath, ac yn hytrach crëwyd cyfres o drefniadau â mwy o bwyslais a mwy manwl ynglŷn â'r defnydd o ddyfeisiau mewnanadlu nicotin, fel e-sigarêts. Mae'r drefn newydd wedi ei hadeiladu o amgylch y mannau cyhoeddus hynny lle mae plant yn fwyaf tebygol o fod yn bresennol, a lle mae smygu eisoes wedi cael ei ddad-normaleiddio oherwydd y gofynion di-fwg. Mae'r Bil yn awr yn creu'r gyfundrefn honno drwy Atodlen—Atodlen 1—wedi'i rhannu'n bedair Rhan. Mae Rhan 1 yn rhestru'r lleoedd hynny sydd am fod yn ddi-ddyfais mewnanadlu nicotin, ac i ba raddau y byddant yn ddi-ddyfais. Mae Rhan 2 yr Atodlen yn rhestru'r mangreoedd hynny sydd am fod yn ddi-ddyfais mewnanadlu nicotin, ond lle gall y rheolwyr neilltuo ardal lle y gellir caniatáu defnyddio dyfais mewnanadlu nicotin. Mae Rhan 3 yr Atodlen yn rhestru'r mangreoedd hynny sy'n cael eu darparu gydag eithriad cyffredinol i'r gofyniad di-ddyfais mewnanadlu nicotin. Felly, mae'r rhain yn lleoedd lle na fydd cyfyngiadau ar ddefnyddio dyfais mewnanadlu nicotin yn berthnasol nawr. Mae Rhan 4 yn darparu ar gyfer diffiniadau a dehongliad o'r termau a ddefnyddir mewn mannau eraill yn Atodlen 1.

Dirprwy Lywydd, this group of amendments is technical in nature. There is nothing new in the group. The amendments refine, clarify and update the Bill to take account of Stage 2 amendments. Any proposed additions that will extend the provisions to other types of places and exemptions, which will exclude a number of premises from the NID-free requirement, will be discussed when we come to group 5.

Ddirprwy Lywydd, mae'r grŵp hwn o welliannau yn dechnegol eu natur. Nid oes unrhyw beth newydd yn y grŵp. Mae'r gwelliannau yn mireinio, yn egluro ac yn diweddu'r Bil er mwyn ystyried gwelliannau Cyfnod 2. Bydd unrhyw ychwanegiadau arfaethedig a fydd yn ymestyn y darpariaethau i fathau eraill o leoedd ac eithriadau, a fydd yn eithrio nifer o adeiladau o'r gofyniad di-ddyfais mewnanadlu nicotin, yn cael eu trafod pan ddown at grŵp 5.

Within this group, group 3, amendments 58 and 59 have the effect of providing the Welsh Ministers with the power to designate the particular types of NID-free premises to which the offence of failing to prevent the use of an NID applies. Amendment 65 provides the Welsh Ministers with the power to make regulations, subject to the affirmative procedure, to provide the flexibility to respond to new arguments and alter the circumstances in which premises listed in Schedule 1 are required to be nicotine inhaling device free. Amendment 66 clarifies that premises can only be required to be NID free if they are also smoke free. And amendment 67 clarifies that, for premises listed in Part 2 of Schedule 1, any areas designated for NID use cannot be premises covered by Part 1 of Schedule 1. This means, for example, that the cafe in a hospital may not be designated as an area where NID use is permitted because food establishments are separately listed in Part 1 of the Schedule.

Amendment 123 provides clarity to the general exemption from the NID-free requirements for dwellings, by making it clear that it does not apply in the parts of dwellings being used for the provision of childcare or during the times at which they are being used for the provision of childcare. The remaining amendments in this group serve to update the overview provision and the list of regulations that are subject to the affirmative procedure. Others make minor drafting corrections in the Welsh-language version of the Bill. I ask Members to support them.

O fewn y grŵp hwn, grŵp 3, mae gan welliannau 58 a 59 yr effaith o ddarparu i Weinidogion Cymru y pŵer i ddynodi mathau penodol o fangreoedd di-ddyfais mewnanadlu nicotin lle mae'r drosedd o fetu ag atal y defnydd o ddyfais mewnanadlu nicotin yn berthnasol. Mae gwelliant 65 yn rhoi i Weinidogion Cymru y pŵer i wneud rheoliadau, yn ddarostyngedig i'r weithdrefn gadarnhaol, er mwyn darparu'r hyblygrwydd i ymateb i ddadleuon newydd a newid yr amgylchiadau lle y bydd yn ofynnol i fangreoedd a restrir yn Atodlen 1 fod yn ddi-ddyfais mewnanadlu nicotin. Mae gwelliant 66 yn egluro na all fod yn ofynnol i fangreoedd fod yn ddi-ddyfais mewnanadlu nicotin oni bai eu bod hefyd yn ddi-fwg. Ac mae gwelliant 67 yn egluro, ar gyfer mangreoedd a restrir yn Rhan 2 Atodlen 1, na chaiff unrhyw fannau wedi'u neilltuo ar gyfer defnyddio dyfais mewnanadlu nicotin fod yn fangreoedd sy'n dod o dan Ran 1 o Atodlen 1. Mae hyn yn golygu, er enghraifft, efallai na fydd y caffi mewn ysbyty yn cael ei ddynodi fel man lle y caniateir defnyddio dyfais mewnanadlu nicotin oherwydd bod sefydliadau bwyd yn cael eu rhestru ar wahân yn Rhan 1 yr Atodlen.

Mae gwelliant 123 yn rhoi eglurder i'r eithriad cyffredinol rhag y gofynion di-ddyfais mewnanadlu nicotin ar gyfer anheddau, drwy ei gwneud yn glir nad yw'n berthnasol yn y rhannau o anheddau sy'n cael eu defnyddio ar gyfer darparu gofal plant neu yn ystod yr adegau y maent yn cael eu defnyddio ar gyfer darparu gofal plant. Mae gweddill y gwelliannau yn y grŵp hwn yn gwasanaethu i ddiweddarau'r ddarpariaeth drosolwg a'r rhestr o reoliadau sy'n ddarostyngedig i'r weithdrefn gadarnhaol. Mae eraill yn gwneud mân gywiriadau drafftio yn fersiwn Gymraeg y Bil. Gofynnaf i'r Aelodau eu cefnogi.

17:22

Kirsty Williams [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

The Minister makes reference to this set of amendments that will actually create the regime where somebody, potentially, could be prosecuted for preventing the use of a nicotine inhaling device on restricted premises in the list of restricted premises. This brings us to this issue that the Minister talked about initially, when he brought the Bill forward, about ensuring that we could help enforce a regime around traditional tobacco, and he made the comparison that some trading standards departments had found it difficult, especially where a vaping device looked like a traditional cigarette, to be able to pursue a prosecution. Now, interestingly, we did become aware during the passage of the Bill of the use of vapers that actually don't contain nicotine. In fact, I had a conversation with Dr Banfield of the BMA, who had come across a patient, a pregnant lady, in a hospital bed with a vaper, and he said, 'Hang on a minute, you shouldn't be using that, nicotine is bad for your unborn child', and she said, 'It's okay, there's no nicotine in it.' She had weaned herself off traditional cigarettes, started using a vaper and then slowly reduced the amount of nicotine in her vape, because you can buy different strength liquids to go into your vaper. She had got herself down to no nicotine at all, but still remained addicted to that function of the action of smoking.

Mae'r Gweinidog yn cyfeirio at y gyfres hon o welliannau a fydd mewn gwirionedd yn creu'r gyfundrefn lle gallai rhywun, o bosibl, gael ei erlyn am atal defnyddio dyfais mewnanadlu nicotin ar fangreoedd dan gyfyngiad yn y rhestr o fangreoedd dan gyfyngiad. Mae hyn yn dod â ni at y mater hwn y siaradodd y Gweinidog amdano i ddechrau, pan gyflwynodd y Bil, ynglŷn â sicrhau y gallem helpu i orfodi cyfundrefn o gwmpas tybaco traddodiadol, ac fe wnaeth y gymhariaeth bod rhai adrannau safonau masnach wedi ei chael yn anodd, yn enwedig lle'r oedd dyfais mewnanadlu anwedd yn edrych fel sigarét draddodiadol, i allu mynd ymlaen i erlyniad. Nawr, yn ddiddorol, daethom yn ymwybodol yn ystod hynt y Bil o'r defnydd o anadlyddion anwedd nad ydynt mewn gwirionedd yn cynnwys nicotin. Yn wir, cefais sgwrs â Dr Banfield o'r BMA, a oedd wedi dod ar draws claf, gwraig feichiog, mewn gwely ysbyty gydag anadlydd anwedd, a dywedodd, 'Arhoswch funud, ni ddylech fod yn defnyddio hwnna, mae nicotin yn ddrwg i'ch plentyn yn y groth', a dywedodd hi, 'Mae'n iawn, nid oes nicotin ynddo.' Roedd hi wedi ei diddyfnu ei hun oddi ar sigarét traddodiadol, dechrau defnyddio anadlydd anwedd ac yna yn araf, lleihau faint o nicotin oedd yn ei hanadlydd anwedd, oherwydd gallwch brynu hylifau gwahanol nerth i fynd i mewn i'ch anadlydd anwedd. Roedd hi wedi cael ei hun i lawr i ddim nicotin o gwbl, ond yn dal i aros yn gaeth i'r weithred honno o smygu.

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

Now, the Bill says that, if a device can include non-nicotine containing vape and it can contain nicotine-containing vape, then it is outlawed under this new regime. So, how is that person supposed to tell, when they have a client sitting in front of them, or a customer sitting in front of them, if they are using a vaping device that can only take non-nicotine-containing vape? How is somebody supposed to make that distinction? If you're the cafe owner, the man behind the bar, how do you know that that device does not contain nicotine and, in fact, is incapable of taking a nicotine-containing vape into its capsule?

So, this comes to the very heart of it; we're potentially criminalising people here, asking them to enforce something that, on the face of it, is going to be very difficult to enforce. Now, I don't expect to convince the Minister, I don't expect to convince the Government, but I just think people should be aware that we're creating a regime that is going to be a minefield for people trying to enforce it.

Nawr, mae'r Bil yn dweud, os gall dyfais gynnwys anwedd heb nicotin ac y gall gynnwys anwedd sy'n cynnwys nicotin, yna mae'n cael ei wahardd o dan y drefn newydd. Felly, sut y mae'r person hwnnw i fod i ddweud, pan fydd ganddo gleient yn eistedd o'i flaen, neu gwsmer yn eistedd o'i flaen, os ydynt yn defnyddio dyfais mewnanadlu anwedd na all ond derbyn anwedd nad yw'n cynnwys nicotin? Sut mae rhywun i fod i wneud y gwahaniaeth hwnnw? Os ydych chi'n berchennog caffi, y dyn y tu ôl i'r bar, sut ydych chi'n gwybod nad yw'r ddyfais honno yn cynnwys nicotin ac, mewn gwirionedd, nad yw'n gallu derbyn anwedd sy'n cynnwys nicotin yn ei gapsiwl?

Felly, daw hyn i wir galon y mater; rydym o bosibl yn gwneud pobl yn droseddwyd yn y fan yma, ac yn gofyn iddynt orfodi rhywbeth sydd, ar yr olwg gyntaf, yn mynd i fod yn anodd iawn ei orfodi. Nawr, nid wyf yn disgwyl argyhoeddi'r Gweinidog, nid wyf yn disgwyl argyhoeddi'r Llywodraeth, ond rwy'n meddwl y dylai pobl fod yn ymwybodol ein bod yn creu cyfundrefn sydd yn mynd i fod yn dir peryglus i bobl sy'n ceisio ei gorfodi.

17:25 **Mark Drakeford** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

What it means is that, because we are aware of some of the complexities that the Member raises, we proceed by regulations in this part of the Bill—regulations that will be subject to the affirmative procedure, regulations where we will consult the sector, where we will consult those who will be responsible for the enforcement of these provisions, and where Members in this Chamber will have an opportunity to consider the arrangements that the Government will bring forward in order to make sure that we are effectively able to enforce the regime that this Bill aims to put in place, and avoids some of the difficulties that the Member points to. I don't deny some of the points she makes about there being complexity and there being problems to solve. The Bill takes a proportionate approach to solving those problems, one that gives Members here the confidence of knowing that they will have further opportunities to scrutinise that regime and to make sure that it does the job that we want it to do. I ask Members to support these amendments.

Yr hyn y mae'n ei olygu yw, oherwydd ein bod yn ymwybodol o rai o'r cymhlethdodau y mae'r Aelod yn eu codi, y byddwn yn symud ymlaen drwy reoliadau yn y rhan hon o'r Bil—rheoliadau a fydd yn ddarostyngedig i'r weithdrefn gadarnhaol, rheoliadau lle byddwn yn ymgynghori â'r sector, lle byddwn yn ymgynghori â'r rhai a fydd yn gyfrifol am orfodi'r darpariaethau hyn, a lle y bydd yr Aelodau yn y Siambr hon yn cael cyfle i ystyried y trefniadau y bydd y Llywodraeth yn eu cyflwyno er mwyn gwneud yn siŵr ein bod mewn gwirionedd yn gallu gorfodi'r drefn y mae'r Bil hwn yn ceisio ei rhoi ar waith, ac yn osgoi rhai o'r anawsterau y mae'r Aelod yn eu nodi. Nid wyf yn gwadu rhai o'r pwyntiau y mae hi'n eu gwneud bod cymhlethdod a bod problemau i'w datrys. Mae'r Bil yn cymryd dull cymesur o ddatrys y problemau hynny, un sy'n rhoi'r hyder i Aelodau yma o wybod y byddant yn cael cyfleoedd pellach i graffu ar y gyfundrefn ac i wneud yn siŵr ei fod yn gwneud y gwaith yr ydym am iddo ei wneud. Gofynnaf i Aelodau gefnogi'r gwelliannau hyn.

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

17:26 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

The question is that amendment 58 be agreed. Does any Member object? [Objection.] We'll have an electronic vote. Open the vote. Close the vote. Voted in favour 36, voted against 20. Therefore, amendment 58 is agreed.

Y cwestiwn yw bod gwelliant 58 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? [Gwrthwynebiad.] Cawn bleidlais electronig. Agorwch y bleidlais. Caewch y bleidlais. Pleidleisiodd 36 o blaid, pleidleisiodd 20 yn erbyn. Felly, caiff gwelliant 58 ei dderbyn.

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

Derbyniwyd gwelliant 58: O blaid 36, Yn erbyn 20, Ymatal 0.

Amendment 58 agreed: For 36, Against 20, Abstain 0.

[Canlyniad y bleidlais ar welliant 58.](#)

[Result of the vote on amendment 58.](#)

17:27 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Minister, amendment 59.

Weinidog, gwelliant 59.

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

Cynigiwyd gwelliant 59 (Mark Drakeford).

Amendment 59 (Mark Drakeford) moved.

17:27 **Mark Drakeford** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Yn ffurfiol.

Formally.

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

17:27	Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography	Senedd.tv Fideo Video
	<p>The question is that amendment 59 be agreed. Does any Member object? [Objection.] We will have an electronic vote. Open the vote. Close the vote. Voted in favour 35, voted against 20. There was one abstention. Therefore, amendment 59 is agreed.</p> <p><i>Derbyniwyd gwelliant 59: O blaid 35, Yn erbyn 20, Ymatal 1.</i></p> <p>Canlyniad y bleidlais ar welliant 59.</p>	<p>Y cwestiwn yw bod gwelliant 59 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? [Gwrthwynebiad.] Cawn bleidlais electronig. Agorwch y bleidlais. Caewch y bleidlais. Pleidleisiodd 35 o blaid, pleidleisiodd 20 yn erbyn. Gwnaeth un ymatal. Felly, caiff gwelliant 59 ei dderbyn.</p> <p><i>Amendment 59 agreed: For 35, Against 20, Abstain 1.</i></p> <p>Result of the vote on amendment 59.</p>
17:27	Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography	Senedd.tv Fideo Video
	<p>Minister, amendment 60.</p> <p><i>Cynigiwyd gwelliant 60 (Mark Drakeford).</i></p>	<p>Weinidog, gwelliant 60.</p> <p><i>Amendment 60 (Mark Drakeford) moved.</i></p>
17:27	Mark Drakeford Bywgraffiad Biography	Senedd.tv Fideo Video
	<p>Formally.</p>	<p>Yn ffurfiol.</p>
17:27	Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography	Senedd.tv Fideo Video
	<p>The question is that amendment 60 be agreed. Does any Member object? Then amendment 60's agreed.</p> <p><i>Derbyniwyd gwelliant 60 yn unol â Rheol Sefydlog 12.36.</i></p>	<p>Y cwestiwn yw bod gwelliant 60 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Yna caiff gwelliant 60 ei dderbyn.</p> <p><i>Amendment 60 agreed in accordance with Standing Order 12.36.</i></p>
17:27	Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography	Senedd.tv Fideo Video
	<p>Minister, amendment 61.</p> <p><i>Cynigiwyd gwelliant 61 (Mark Drakeford).</i></p>	<p>Weinidog, gwelliant 61.</p> <p><i>Amendment 61 (Mark Drakeford) moved.</i></p>
17:28	Mark Drakeford Bywgraffiad Biography	Senedd.tv Fideo Video
	<p>Formally.</p>	<p>Yn ffurfiol.</p>
17:28	Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography	Senedd.tv Fideo Video
	<p>The question is that amendment 61 be agreed. Does any Member object? Then amendment 61 is agreed.</p> <p><i>Derbyniwyd gwelliant 61 yn unol â Rheol Sefydlog 12.36.</i></p>	<p>Y cwestiwn yw bod gwelliant 61 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Yna caiff gwelliant 61 ei dderbyn.</p> <p><i>Amendment 61 agreed in accordance with Standing Order 12.36.</i></p>
17:28	Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography	Senedd.tv Fideo Video
	<p>Minister, amendment 62.</p> <p><i>Cynigiwyd gwelliant 62 (Mark Drakeford).</i></p>	<p>Weinidog, gwelliant 62.</p> <p><i>Amendment 62 (Mark Drakeford) moved.</i></p>
17:28	Mark Drakeford Bywgraffiad Biography	Senedd.tv Fideo Video
	<p>Formally.</p>	<p>Yn ffurfiol.</p>

17:28	Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography	Senedd.tv Fideo Video
	<p>The question is that amendment 62 be agreed. Does any Member object? Then amendment 62 is agreed.</p> <p><i>Derbyniwyd gwelliant 62 yn unol â Rheol Sefydlog 12.36.</i></p>	<p>Y cwestiwn yw bod gwelliant 62 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Yna caiff gwelliant 62 ei dderbyn.</p> <p><i>Amendment 62 agreed in accordance with Standing Order 12.36.</i></p>
17:28	Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography	Senedd.tv Fideo Video
	<p>Minister, amendment 63.</p> <p><i>Cynigiwyd gwelliant 63 (Mark Drakeford).</i></p>	<p>Weinidog, gwelliant 63.</p> <p><i>Amendment 63 (Mark Drakeford) moved.</i></p>
17:28	Mark Drakeford Bywgraffiad Biography	Senedd.tv Fideo Video
	<p>Formally.</p>	<p>Yn ffurfiol.</p>
17:28	Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography	Senedd.tv Fideo Video
	<p>The question is that amendment 63 be agreed. Does any Member object? Then amendment 63 is agreed.</p> <p><i>Derbyniwyd gwelliant 63 yn unol â Rheol Sefydlog 12.36.</i></p>	<p>Y cwestiwn yw bod gwelliant 63 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Yna caiff gwelliant 63 ei dderbyn.</p> <p><i>Amendment 63 agreed in accordance with Standing Order 12.36.</i></p>
17:28	Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography	Senedd.tv Fideo Video
	<p>Minister, amendment 64.</p> <p><i>Cynigiwyd gwelliant 64 (Mark Drakeford).</i></p>	<p>Weinidog, gwelliant 64.</p> <p><i>Amendment 64 (Mark Drakeford) moved.</i></p>
17:28	Mark Drakeford Bywgraffiad Biography	Senedd.tv Fideo Video
	<p>Formally.</p>	<p>Yn ffurfiol.</p>
17:28	Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography	Senedd.tv Fideo Video
	<p>The question is that amendment 64 be agreed. Does any Member object? Then amendment 64 is agreed.</p> <p><i>Derbyniwyd gwelliant 64 yn unol â Rheol Sefydlog 12.36.</i></p>	<p>Y cwestiwn yw bod gwelliant 64 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Yna caiff gwelliant 64 ei dderbyn.</p> <p><i>Amendment 64 agreed in accordance with Standing Order 12.36.</i></p>
17:28	Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography	Senedd.tv Fideo Video
	<p>Kirsty Williams, amendment 7.</p> <p><i>Cynigiwyd gwelliant 7 (Kirsty Williams, gyda chefnogaeth Darren Millar).</i></p>	<p>Kirsty Williams, gwelliant 7.</p> <p><i>Amendment 7 (Kirsty Williams, supported by Darren Millar) moved.</i></p>
17:28	Kirsty Williams Bywgraffiad Biography	Senedd.tv Fideo Video
	<p>I move.</p>	<p>Rwy'n cynnig.</p>

- 17:28 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- If amendment 7 is agreed, amendments 65 and 66 and amendments 99 to 147 will fall. The question is that amendment 7 be agreed. Does any Member object? [Objection.] We will have an electronic vote. Open the vote. Close the vote. Voted in favour 24, voted against 32. Therefore, amendment 7 is not agreed.
- Os derbynir gwelliant 7, bydd gwelliannau 65 a 66 a gwelliannau 99 i 147 yn methu. Y cwestiwn yw bod gwelliant 7 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? [Gwrthwynebiad.] Cawn bleidlais electronig. Agorwch y bleidlais. Caewch y bleidlais. Pleidleisiodd 24 o blaid, pleidleisiodd 32 yn erbyn. Felly, ni chaiff gwelliant 7 ei dderbyn.
- Gwrthodwyd gwelliant 7: O blaid 24, Yn erbyn 32, Ymatal 0.* *Amendment 7 not agreed: For 24, Against 32, Abstain 0.*
- [Canlyniad y bleidlais ar welliant 7.](#) [Result of the vote on amendment 7.](#)
- 17:29 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- Minister, amendment 65. Weinidog, gwelliant 65.
- Cynigiwyd gwelliant 65 (Mark Drakeford).* *Amendment 65 (Mark Drakeford) moved.*
- 17:29 **Mark Drakeford** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- Cynigïaf. Formally.
- 17:29 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- The question is that amendment 65 be agreed. Does any Member object? [Objection.] We will have an electronic vote. Open the vote. Close the vote. Voted in favour 38, voted against 18. Therefore, amendment 65 is agreed.
- Y cwestiwn yw bod gwelliant 65 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? [Gwrthwynebiad.] Cawn bleidlais electronig. Agorwch y bleidlais. Caewch y bleidlais. Pleidleisiodd 38 o blaid, pleidleisiodd 18 yn erbyn. Felly, caiff gwelliant 65 ei dderbyn.
- Derbyniwyd gwelliant 65: O blaid 38, Yn erbyn 18, Ymatal 0.* *Amendment 65 agreed: For 38, Against 18, Abstain 0.*
- [Canlyniad y bleidlais ar welliant 65.](#) [Result of the vote on amendment 65.](#)
- 17:29 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- Minister, amendment 66. Weinidog, gwelliant 66.
- Cynigiwyd gwelliant 66 (Mark Drakeford).* *Amendment 66 (Mark Drakeford) moved.*
- 17:29 **Mark Drakeford** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- Formally. Yn ffurfiol.
- 17:29 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- The question is that amendment 66 be agreed. Does any Member object? [Objection.] We will have an electronic vote. Open the vote. Close the vote. Voted in favour 37, voted against 19. Therefore amendment 66 is agreed.
- Y cwestiwn yw bod gwelliant 66 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? [Gwrthwynebiad.] Cawn bleidlais electronig. Agorwch y bleidlais. Caewch y bleidlais. Pleidleisiodd 37 o blaid, pleidleisiodd 19 yn erbyn. Felly caiff gwelliant 66 ei dderbyn.
- Derbyniwyd gwelliant 66: O blaid 37, Yn erbyn 19, Ymatal 0.* *Amendment 66 agreed: For 37, Against 19, Abstain 0.*
- [Canlyniad y bleidlais ar welliant 66.](#) [Result of the vote on amendment 66.](#)

17:30	Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography	Kirsty Williams, amendment 8.	Kirsty Williams, gwelliant 8.	Senedd.tv Fideo Video
		<i>Cynigiwyd gwelliant 8 (Kirsty Williams, gyda chefnogaeth Darren Millar).</i>	<i>Amendment 8 (Kirsty Williams, supported by Darren Millar) moved.</i>	
17:30	Kirsty Williams Bywgraffiad Biography	Move.	Cynigïaf.	Senedd.tv Fideo Video
17:30	Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography	If amendment 8 is agreed, amendment 67 will fall. The question is that amendment 8 be agreed. Does any Member object? [Objection.] We will have an electronic vote. Open the vote. Close the vote. Voted in favour 25, voted against 31. Therefore amendment 8 is not agreed.	Os derbynir gwelliant 8, bydd gwelliant 67 yn methu. Y cwestiwn yw bod gwelliant 8 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? [Gwrthwynebiad.] Cawn bleidlais electronig. Agorwch y bleidlais. Caewch y bleidlais. Pleidleisiodd 25 o blaid, pleidleisiodd 31 yn erbyn. Felly, ni chaiff gwelliant 8 ei dderbyn.	Senedd.tv Fideo Video
		<i>Gwrthodwyd gwelliant 8: O blaid 25, Yn erbyn 31, Ymatal 0.</i>	<i>Amendment 8 not agreed: For 25, Against 31, Abstain 0.</i>	
		Canlyniad y bleidlais ar welliant 8.	Result of the vote on amendment 8.	
17:30	Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography	Minister, amendment 67.	Weinidog, gwelliant 67.	Senedd.tv Fideo Video
		<i>Cynigiwyd gwelliant 67 (Mark Drakeford).</i>	<i>Amendment 67 (Mark Drakeford) moved.</i>	
17:30	Mark Drakeford Bywgraffiad Biography	I move.	Rwy'n cynnig.	Senedd.tv Fideo Video
17:30	Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography	The question is that amendment 67 be agreed. Does any Member object? [Objection.] We will have an electronic vote. Open the vote. Close the vote. Voted in favour 39, voted against 17. Therefore amendment 67 is agreed.	Y cwestiwn yw bod gwelliant 67 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? [Gwrthwynebiad.] Cawn bleidlais electronig. Agorwch y bleidlais. Caewch y bleidlais. Pleidleisiodd 39 o blaid, pleidleisiodd 17 yn erbyn. Felly caiff gwelliant 67 ei dderbyn.	Senedd.tv Fideo Video
		<i>Derbyniwyd gwelliant 67: O blaid 39, Yn erbyn 17, Ymatal 0.</i>	<i>Amendment 67 agreed: For 39, Against 17, Abstain 0.</i>	
		Canlyniad y bleidlais ar welliant 67.	Result of the vote on amendment 67.	
17:31	Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography	Kirsty Williams, amendment 9.	Kirsty Williams, gwelliant 9.	Senedd.tv Fideo Video
		<i>Cynigiwyd gwelliant 9 (Kirsty Williams, gyda chefnogaeth Darren Millar).</i>	<i>Amendment 9 (Kirsty Williams, supported by Darren Millar) moved.</i>	
17:31	Kirsty Williams Bywgraffiad Biography	Move.	Cynigïaf.	Senedd.tv Fideo Video

- 17:31 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- The question is that amendment 9 be agreed. Does any Member object? [Objection.] We will have an electronic vote. Open the vote. Close the vote. Voted in favour 25, voted against 31. Therefore amendment 9 is not agreed.
- Y cwestiwn yw bod gwelliant 9 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? [Gwrthwynebiad.] Cawn bleidlais electronig. Agorwch y bleidlais. Caewch y bleidlais. Pleidleisiodd 25 o blaid, pleidleisiodd 31 yn erbyn. Felly, ni chaiff gwelliant 9 ei dderbyn.
- Gwrthodwyd gwelliant 9: O blaid 25, Yn erbyn 31, Ymatal 0.* *Amendment 9 not agreed: For 25, Against 31, Abstain 0.*
- [Canlyniad y bleidlais ar welliant 9.](#) [Result of the vote on amendment 9.](#)
-
- 17:31 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- Kirsty Williams, amendment 10. Kirsty Williams, gwelliant 10.
- Cynigiwyd gwelliant 10 (Kirsty Williams, gyda chefnogaeth Darren Millar).* *Amendment 10 (Kirsty Williams, supported by Darren Millar) moved.*
-
- 17:31 **Kirsty Williams** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- Move. Cynigïaf.
-
- 17:31 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- The question is that amendment 10 be agreed. Does any Member object? [Objection.] We will have an electronic vote. Open the vote. Close the vote. Voted in favour 25, voted against 31. Therefore amendment 10 is not agreed.
- Y cwestiwn yw bod gwelliant 10 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? [Gwrthwynebiad.] Cawn bleidlais electronig. Agorwch y bleidlais. Caewch y bleidlais. Pleidleisiodd 25 o blaid, pleidleisiodd 31 yn erbyn. Felly, ni chaiff gwelliant 10 ei dderbyn.
- Gwrthodwyd gwelliant 10: O blaid 25, Yn erbyn 31, Ymatal 0.* *Amendment 10 not agreed: For 25, Against 31, Abstain 0.*
- [Canlyniad y bleidlais ar welliant 10.](#) [Result of the vote on amendment 10.](#)
-
- 17:32 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- Kirsty Williams, amendment 11. Kirsty Williams, gwelliant 11.
- Cynigiwyd gwelliant 11 (Kirsty Williams, gyda chefnogaeth Darren Millar).* *Amendment 11 (Kirsty Williams, supported by Darren Millar) moved.*
-
- 17:32 **Kirsty Williams** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- I move. Rwy'n cynnig.
-
- 17:32 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- The question is that amendment 11 be agreed. Does any Member object? [Objection.] We will have an electronic vote. Open the vote. Close the vote. Voted in favour 25, voted against 31. Therefore amendment 11 is not agreed.
- Y cwestiwn yw bod gwelliant 11 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? [Gwrthwynebiad.] Cawn bleidlais electronig. Agorwch y bleidlais. Caewch y bleidlais. Pleidleisiodd 25 o blaid, pleidleisiodd 31 yn erbyn. Felly, ni chaiff gwelliant 11 ei dderbyn.
- Gwrthodwyd gwelliant 11: O blaid 25, Yn erbyn 31, Ymatal 0.* *Amendment 11 not agreed: For 25, Against 31, Abstain 0.*
- [Canlyniad y bleidlais ar welliant 11.](#) [Result of the vote on amendment 11.](#)

17:32	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>I propose that amendments 12 to 18 are disposed of en bloc. Does any Member object? Kirsty Williams, amendments 12 to 18.</p> <p><i>Cynigiwyd gwelliannau 12, 13, 14, 15, 16, 17 a 18 (Kirsty Williams, gyda chefnogaeth Darren Millar).</i></p>	<p>Cynigïaf fod gwelliannau 12 a 18 yn cael eu gwaredu en bloc. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Kirsty Williams, gwelliannau 12 i 18.</p> <p><i>Amendments 12, 13, 14, 15, 16, 17 and 18 (Kirsty Williams, supported by Darren Millar) moved.</i></p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
17:32	<p>Kirsty Williams Bywgraffiad Biography</p> <p>I move.</p>	<p>Rwy'n cynnig.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
17:32	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>The question is that amendments 12 to 18 be agreed. Does any Member object? [Objection.] We will have an electronic vote. Open the vote. Close the vote. Voted in favour 25, voted against 31. Therefore amendments 12 to 18 are not agreed.</p> <p><i>Gwrthodwyd gwelliannau 12, 13, 14, 15, 16, 17 a 18: O blaid 25, Yn erbyn 31, Ymatal 0.</i></p> <p>Canlyniad y bleidlais ar welliannau 12, 13, 14, 15, 16, 17 a 18.</p>	<p>Y cwestiwn yw bod gwelliannau 12 i 18 yn cael eu derbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? [Gwrthwynebiad.] Cawn bleidlais electronig. Agorwch y bleidlais. Caewch y bleidlais. Pleidleisiodd 25 o blaid, pleidleisiodd 31 yn erbyn. Felly, ni chaiff gwelliannau 12 i 18 eu derbyn.</p> <p><i>Amendments 12, 13, 14, 15, 16, 17 and 18 not agreed: For 25, Against 31, Abstain 0.</i></p> <p>Result of the vote on amendments 12, 13, 14, 15, 16, 17 and 18.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
17:33	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>Kirsty Williams, amendment 19.</p> <p><i>Cynigiwyd gwelliant 19 (Kirsty Williams, gyda chefnogaeth Darren Millar).</i></p>	<p>Kirsty Williams, gwelliant 19.</p> <p><i>Amendment 19 (Kirsty Williams, supported by Darren Millar) moved.</i></p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
17:33	<p>Kirsty Williams Bywgraffiad Biography</p> <p>I move.</p>	<p>Rwy'n cynnig.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
17:33	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>The question is that amendment 19 be agreed. Does any Member object? [Objection.] We will have an electronic vote. Open the vote. Close the vote. Voted in favour 25, voted against 31. Therefore amendment 19 is not agreed.</p> <p><i>Gwrthodwyd gwelliant 19: O blaid 25, Yn erbyn 31, Ymatal 0.</i></p> <p>Canlyniad y bleidlais ar welliant 19.</p>	<p>Y cwestiwn yw bod gwelliant 19 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? [Gwrthwynebiad.] Cawn bleidlais electronig. Agorwch y bleidlais. Caewch y bleidlais. Pleidleisiodd 25 o blaid, pleidleisiodd 31 yn erbyn. Felly, ni chaiff gwelliant 19 ei dderbyn.</p> <p><i>Amendment 19 not agreed: For 25, Against 31, Abstain 0.</i></p> <p>Result of the vote on amendment 19.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
17:33	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>Kirsty Williams, amendment 20.</p> <p><i>Cynigiwyd gwelliant 20 (Kirsty Williams, gyda chefnogaeth Darren Millar).</i></p>	<p>Kirsty Williams, gwelliant 20.</p> <p><i>Amendment 20 (Kirsty Williams, supported by Darren Millar) moved.</i></p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
17:33	<p>Kirsty Williams Bywgraffiad Biography</p> <p>Move.</p>	<p>Cynigïaf.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>

17:33 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

The question is that amendment 20 be agreed. Does any Member object? [Objection.] We will have an electronic vote. Open the vote. Close the vote. Voted in favour 25, voted against 31. Therefore amendment 20's not agreed.

Gwrthodwyd gwelliant 20: O blaid 25, Yn erbyn 31, Ymatal 0.

Amendment 20 not agreed: For 25, Against 31, Abstain 0.

[Canlyniad y bleidlais ar welliant 20.](#)

[Result of the vote on amendment 20.](#)

17:33 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

Kirsty Williams, amendment 21.

Cynigiwyd gwelliant 21 (Kirsty Williams, gyda chefnogaeth Darren Millar).

Amendment 21 (Kirsty Williams, supported by Darren Millar) moved.

17:33 **Kirsty Williams** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

I move.

Rwy'n cynnig.

17:33 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

The question is that amendment 21 be agreed. Does any Member object? [Objection.] We will have an electronic vote. Open the vote. Close the vote. Voted in favour 24, voted against 32. Therefore amendment 21 is not agreed.

Gwrthodwyd gwelliant 21: O blaid 24, Yn erbyn 32, Ymatal 0.

Amendment 21 not agreed: For 24, Against 32, Abstain 0.

[Canlyniad y bleidlais ar welliant 21.](#)

[Result of the vote on amendment 21.](#)

Grŵp 4: Adolygu ac Adrodd: Dyfeisiau Mewnanadlu Nicotin (Gwelliant 27)

Group 4: Review and Report: Nicotine Inhaling Devices (Amendment 27)

17:34 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

The fourth group of amendments relates to the review and report of nicotine inhaling devices. The lead and only amendment in this group is amendment 27. I call on Darren Millar to move and speak to the amendment.

Cynigiwyd gwelliant 27 (Darren Millar).

Mae'r pedwerydd grŵp o welliannau yn ymwneud â'r adolygiad a'r adroddiad o ddyfeisiau mewnanadlu nicotin. Y prif welliant a'r unig un yn y grŵp hwn yw gwelliant 27. Galwaf ar Darren Millar i gynnig a siarad am y gwelliant.

Amendment 27 (Darren Millar) moved.

17:34 **Darren Millar** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

Thank you, Deputy Presiding Officer. I rise to move this amendment that has been tabled. The amendment seeks to require Welsh Ministers to undertake a review of the operation of any e-cigarette restrictions that may be introduced in Wales should the Bill become an Act. The review would have to be completed within four years of the introduction of the restrictions, and a report on that review would need to be laid before the National Assembly. If further reviews are undertaken by Ministers then reports on these would also have to be laid before the National Assembly as well.

Diolch, Ddirprwy Lywydd. Rwy'n codi i gynnig y gwelliant hwn sydd wedi ei gyflwyno. Mae'r gwelliant yn ceisio ei gwneud yn ofynnol i Weinidogion Cymru gynnal adolygiad o weithrediad unrhyw gyfyngiadau e-sigarét y gellid eu cyflwyno yng Nghymru os daw'r Bil yn Ddeddf. Byddai'n rhaid i'r adolygiad gael ei gwblhau o fewn pedair blynedd o gyflwyno'r cyfyngiadau, a byddai angen i adroddiad ar yr adolygiad hwnnw gael ei osod gerbron y Cynulliad Cenedlaethol. Os cynhelir adolygiadau pellach gan y Gweinidogion yna byddai'n rhaid i adroddiadau ar y rhain hefyd gael eu gosod gerbron y Cynulliad Cenedlaethol yn ogystal.

As I said at Stage 2 of the proceedings on this piece of legislation, there is a general agreement on all sides of the argument in relation to e-cigarettes, and that is that there is evidence emerging all of the time and that there is still some uncertainty about the potential impact of these restrictions on the use of such devices on public health. I think that, given this, it's very important that the Bill before us provides an opportunity for a review of the impact of any restrictions to determine whether there is a net public health benefit or deficit as a result of their introduction. Such a review could encompass the latest evidence at the time that it's undertaken and help to give some confidence or otherwise to the system of regulation and restriction that may emerge as a result of the Bill becoming law.

So, no matter which side of the e-cigarette argument people are on, a mechanism for a review provides an opportunity for reflection and response to any new or emerging evidence. I think the opportunity for the National Assembly to consider any reports or reviews that have been undertaken is very important because, of course, it gives all Assembly Members in the future the ability to decide on how to respond to those reports rather than simply allowing Ministers only to respond to those reports. I'm very grateful for the Minister responding positively to a similar amendment that I tabled during Stage 2 of the proceedings, and I have met with the Minister since the end of Stage 2 to discuss this proposal for a review. I'm very grateful for him and his officials helping to develop the amendment that has been tabled in my name before everybody today. I trust that it will secure the support of all in the Chamber.

Fel y dywedais yng Nghyfnod 2 y trafodion ar y darn hwn o ddeddfwriaeth, mae cytundeb cyffredinol ar bob ochr i'r ddadl ynglŷn ag e-sigaréts, sef bod tystiolaeth yn dod i'r amlwg drwy'r amser a bod yn dal i fod rhywfaint o ansicrwydd ynghylch effaith bosibl y cyfyngiadau hyn ar y defnydd o ddyfeisiadau o'r fath ar iechyd y cyhoedd. Rwy'n credu, o gofio hyn, ei bod yn bwysig iawn bod y Bil sydd ger ein bron yn rhoi cyfle i adolygu effaith unrhyw gyfyngiadau i benderfynu pa un a oes budd neu ddiffyg net i iechyd y cyhoedd o ganlyniad i'w gyflwyno. Gallai adolygiad o'r fath gwmpasu'r dystiolaeth ddiweddaraf pan gaiff ei gynnal a helpu i roi rhywfaint o hyder neu fel arall i'r system o reoleiddio a chyfyngiad a allai ymddangos o ganlyniad i'r Bil yn dod yn gyfraith.

Felly, ni waeth pa ochr o'r ddadl e-sigarét y mae pobl arni, mae mecanwaith ar gyfer adolygiad yn rhoi cyfle i fyfrio ac ymateb i unrhyw dystiolaeth newydd neu sy'n dod i'r amlwg. Rwy'n credu bod y cyfle i'r Cynulliad Cenedlaethol ystyried unrhyw adroddiadau neu adolygiadau sydd wedi eu cynnal yn bwysig iawn oherwydd, wrth gwrs, mae'n rhoi'r gallu i holl Aelodau'r Cynulliad yn y dyfodol i benderfynu ar sut i ymateb i'r adroddiadau hynny yn hytrach na dim ond caniatáu i Weinidogion yn unig ymateb i'r adroddiadau hynny. Rwy'n ddiolchgar iawn i'r Gweinidog am ymateb yn gadarnhaol i welliant tebyg a gyflwynais yn ystod Cyfnod 2 y trafodion, ac rwyf wedi cyfarfod â'r Gweinidog ers diwedd Cyfnod 2 i drafod y cynnig hwn am adolygiad. Rwy'n ddiolchgar iawn iddo ef a'i swyddogion am helpu i ddatblygu'r gwelliant a gyflwynwyd yn fy enw gerbron pawb heddiw. Hyderaf y bydd yn cael cefnogaeth pawb yn y Siambr.

17:36

Kirsty Williams [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

The Welsh Liberal Democrats will support the amendment as tabled by Darren Millar, this afternoon. In doing so, we think it's important that there are review mechanisms in place to judge the effects of the legislation we're passing today. Recently, we debated the review of legislation in the mental health field, and the Minister said at the time that he felt it was a very useful mechanism to have. I think it's one that should be included in legislation of this kind so that there is an opportunity to review, reflect and act accordingly on the basis of the evidence that comes forward. Therefore, we shall support.

Bydd Democratiaid Rhyddfrydol Cymru yn cefnogi'r gwelliant fel y'i cyflwynwyd gan Darren Millar, y prynhawn yma. Wrth wneud hynny, rydym yn credu ei bod yn bwysig bod dulliau adolygu ar waith i farnu effeithiau'r ddeddfwriaeth yr ydym yn ei phasio heddiw. Yn ddiweddar, trafodwyd yr adolygiad o ddeddfwriaeth ym maes iechyd meddwl, a dywedodd y Gweinidog ar y pryd ei fod yn teimlo ei fod yn ddull defnyddiol iawn i'w gael. Rwy'n credu ei fod yn un y dylid ei gynnwys mewn deddfwriaeth o'r math hwn fel bod cyfle i adolygu, myfyrio a gweithredu yn unol â hynny ar sail y dystiolaeth a ddaw i'r amlwg. Felly, byddwn yn cefnogi.

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

17:37

Mark Drakeford [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Dirprwy Lywydd, the state of current evidence on nicotine inhaling devices is contested, as we've heard this afternoon. And so I'm happy to provide my support for non-Government amendment 27 tabled by Darren Millar and to express my thanks to him for his willingness to meet and to discuss with me and officials a number of matters that fell beyond Stage 2 and which come to the Assembly floor this afternoon. As I said during Stage 2 committee proceedings, it should be the intention of any Government to keep the evidence under review, especially in relation to as fast a moving area as this one. This is achieved by amendment 27, which places a duty on the Welsh Ministers to undertake a review of the NID-free provisions, and I ask Members to support it.

Ddirprwy Lywydd, mae cyflwr y dystiolaeth bresennol ar ddyfeisiau mewnanadlu nicotin yn cael ei herio, fel yr ydym wedi clywed y prynhawn yma. Ac felly rwy'n hapus i roi fy nghefnogaeth i welliant 27 nad yw'n un y Llywodraeth a gyflwynwyd gan Darren Millar ac i fynegi fy niolch iddo am ei barodrwydd i gyfarfod a thrafod nifer o faterion gyda mi a'r swyddogion a oedd y tu hwnt i Gyfnod 2 ac a ddaeth i lawr y Cynulliad y prynhawn yma. Fel y dywedais yn ystod trafodion Cyfnod 2 y pwyllgor, dylai fod yn fwriad gan unrhyw Lywodraeth i gadw'r dystiolaeth dan adolygiad, yn enwedig o ran maes sy'n symud mor gyflym â hwn. Cyflawnir hyn drwy welliant 27, sy'n gosod dyletswydd ar Weinidogion Cymru i gynnal adolygiad o'r darpariaethau di-ddyfais mewnanadlu nicotin, a gofynnaf i'r Aelodau ei gefnogi.

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

17:38	Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography Darren Millar to reply.	Darren Millar i ateb.	Senedd.tv Fideo Video
17:38	Darren Millar Bywgraffiad Biography Thank you, Deputy Presiding Officer. Simply to thank both Members who've spoken—well, the Minister and Kirsty Williams—for the support that they've expressed. I think it is an important amendment, and I encourage all Members to support it.	Diolch, Ddirprwy Lywydd. Dim ond i ddiolch i'r ddau Aelod sydd wedi siarad—wel, y Gweinidog a Kirsty Williams—am y gefnogaeth y maent wedi'i mynegi. Rwy'n credu ei fod yn welliant pwysig, ac rwy'n annog yr holl Aelodau i'w gefnogi.	Senedd.tv Fideo Video
17:38	Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography The question is that amendment 27 be agreed. Does any Member object? Then amendment 27 is agreed.	Y cwestiwn yw bod gwelliant 27 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Felly, caiff gwelliant 27 ei dderbyn.	Senedd.tv Fideo Video
	<i>Derbyniwyd gwelliant 27 yn unol â Rheol Sefydlog 12.36.</i>	<i>Amendment 27 agreed in accordance with Standing Order 12.36.</i>	
17:38	Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography Minister, amendment 68.	Weinidog, gwelliant 68.	Senedd.tv Fideo Video
	<i>Cynigiwyd gwelliant 68 (Mark Drakeford).</i>	<i>Amendment 68 (Mark Drakeford) moved.</i>	
17:38	Mark Drakeford Bywgraffiad Biography I move.	Rwy'n cynnig.	Senedd.tv Fideo Video
17:38	Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography The question is that amendment 68 be agreed. Does any Member object? Then amendment 68 is agreed.	Y cwestiwn yw bod gwelliant 68 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Felly, caiff gwelliant 68 ei dderbyn.	Senedd.tv Fideo Video
	<i>Derbyniwyd gwelliant 68 yn unol â Rheol Sefydlog 12.36.</i>	<i>Amendment 68 agreed in accordance with Standing Order 12.36.</i>	
17:38	Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography Kirsty Williams, amendment 69.	Kirsty Williams, gwelliant 69.	Senedd.tv Fideo Video
17:39	Kirsty Williams Bywgraffiad Biography That's Mark Drakeford's. It's the Minister's, not mine.	Un Mark Drakeford yw hwnnw. Un y Gweinidog ydyw, nid fy un i.	Senedd.tv Fideo Video
17:39	Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography Oh, sorry. I beg your pardon. I don't know why I read your name. Minister, amendment 69.	O, mae'n ddrwg gennyf. Maddeuwch i mi. Nid wyf yn gwybod pam y darllenais eich enw chi. Weinidog, gwelliant 69.	Senedd.tv Fideo Video
	<i>Cynigiwyd gwelliant 69 (Mark Drakeford).</i>	<i>Amendment 69 (Mark Drakeford) moved.</i>	
17:39	Mark Drakeford Bywgraffiad Biography Moved.	Cynigiwyd.	Senedd.tv Fideo Video

- 17:39 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
 The question is that amendment 69 be agreed. Does any Member object? Then amendment 69 is agreed. Y cwestiwn yw bod gwelliant 69 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Felly, caiff gwelliant 69 ei dderbyn.
Derbyniwyd gwelliant 69 yn unol â Rheol Sefydlog 12.36. Amendment 69 agreed in accordance with Standing Order 12.36.
- 17:39 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
 Kirsty Williams, amendment 22. Kirsty Williams, gwelliant 22.
Cynigiwyd gwelliant 22 (Kirsty Williams, gyda chefnogaeth Darren Millar). Amendment 22 (Kirsty Williams, supported by Darren Millar) moved.
- 17:39 **Kirsty Williams** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
 This one is mine, so I move. Fy un i yw hwn, felly rwy'n cynnig.
- 17:39 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
 The question is that amendment 22 be agreed. Does any Member object? [Objection.] We will have an electronic vote. Open the vote. Close the vote. Voted in favour 23, voted against 31. Therefore, amendment 22 is not agreed. Y cwestiwn yw bod gwelliant 22 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? [Gwrthwynebiad.] Cawn bleidlais electronig. Agorwch y bleidlais. Caewch y bleidlais. Pleidleisiodd 23 o blaid, pleidleisiodd 31 yn erbyn. Felly, ni chaiff gwelliant 22 ei dderbyn.
Gwrthodwyd gwelliant 22: O blaid 23, Yn erbyn 31, Ymatal 0. Amendment 22 not agreed: For 23, Against 31, Abstain 0.
[Canlyniad y bleidlais ar welliant 22.](#) [Result of the vote on amendment 22.](#)
- 17:39 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
 Minister, amendment 70. Weinidog, gwelliant 70.
Cynigiwyd gwelliant 70 (Mark Drakeford). Amendment 70 (Mark Drakeford) moved.
- 17:39 **Mark Drakeford** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
 Cynnig. Move.
- 17:39 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
 The question is that amendment 70 be agreed. Does any Member object? Then amendment 70 is agreed. Y cwestiwn yw bod gwelliant 70 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Felly, caiff gwelliant 70 ei dderbyn.
Derbyniwyd gwelliant 70 yn unol â Rheol Sefydlog 12.36. Amendment 70 agreed in accordance with Standing Order 12.36.
- 17:40 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
 Minister, amendment 71. Weinidog, gwelliant 71.
Cynigiwyd gwelliant 71 (Mark Drakeford). Amendment 71 (Mark Drakeford) moved.
- 17:40 **Mark Drakeford** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
 Cynnig. Move.

17:40	Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography	Senedd.tv Fideo Video
	<p>The question is that amendment 71 be agreed. Does any Member object? Then amendment 71 is agreed.</p> <p><i>Derbyniwyd gwelliant 71 yn unol â Rheol Sefydlog 12.36.</i></p>	<p>Y cwestiwn yw bod gwelliant 71 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Felly, caiff gwelliant 71 ei dderbyn.</p> <p><i>Amendment 71 agreed in accordance with Standing Order 12.36.</i></p>
17:40	Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography	Senedd.tv Fideo Video
	<p>Kirsty Williams, amendment 23.</p> <p><i>Cynigiwyd gwelliant 23 (Kirsty Williams, gyda chefnogaeth Darren Millar).</i></p>	<p>Kirsty Williams, gwelliant 23.</p> <p><i>Amendment 23 (Kirsty Williams, supported by Darren Millar) moved.</i></p>
17:40	Kirsty Williams Bywgraffiad Biography	Senedd.tv Fideo Video
	<p>I move.</p>	<p>Rwy'n cynnig.</p>
17:40	Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography	Senedd.tv Fideo Video
	<p>The question is that amendment 23 be agreed. Does any Member object? [Objection.] We will have an electronic vote. Open the vote. Close the vote. There voted in favour 24, there voted against 31. Therefore, amendment 23 is not agreed.</p> <p><i>Gwrthodwyd gwelliant 23: O blaid 24, Yn erbyn 31, Ymatal 0.</i></p> <p>Canlyniad y bleidlais ar welliant 23.</p>	<p>Y cwestiwn yw bod gwelliant 23 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? [Gwrthwynebiad.] Cawn bleidlais electronig. Agorwch y bleidlais. Caewch y bleidlais. Pleidleisiodd 24 o blaid, pleidleisiodd 31 yn erbyn. Felly, ni chaiff gwelliant 23 ei dderbyn.</p> <p><i>Amendment 23 not agreed: For 24, Against 31, Abstain 0.</i></p> <p>Result of the vote on amendment 23.</p>
17:40	Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography	Senedd.tv Fideo Video
	<p>Minister, amendment 72.</p> <p><i>Cynigiwyd gwelliant 72 (Mark Drakeford).</i></p>	<p>Weinidog, gwelliant 72.</p> <p><i>Amendment 72 (Mark Drakeford) moved.</i></p>
17:41	Mark Drakeford Bywgraffiad Biography	Senedd.tv Fideo Video
	<p>I move.</p>	<p>Rwy'n cynnig.</p>
17:41	Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography	Senedd.tv Fideo Video
	<p>The question is that amendment 72 be agreed. Does any Member object? Then amendment 72 is agreed.</p> <p><i>Derbyniwyd gwelliant 72 yn unol â Rheol Sefydlog 12.36.</i></p>	<p>Y cwestiwn yw bod gwelliant 72 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Felly, caiff gwelliant 72 ei dderbyn.</p> <p><i>Amendment 72 agreed in accordance with Standing Order 12.36.</i></p>
17:41	Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography	Senedd.tv Fideo Video
	<p>Minister, amendment 73.</p> <p><i>Cynigiwyd gwelliant 73 (Mark Drakeford).</i></p>	<p>Weinidog, gwelliant 73.</p> <p><i>Amendment 73 (Mark Drakeford) moved.</i></p>
17:41	Mark Drakeford Bywgraffiad Biography	Senedd.tv Fideo Video
	<p>Move.</p>	<p>Cynigïaf.</p>

17:41	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>The question is that amendment 73 be agreed. Does any Member object? Then amendment 73 is agreed.</p> <p><i>Derbyniwyd gwelliant 73 yn unol â Rheol Sefydlog 12.36.</i></p>	<p>Y cwestiwn yw bod gwelliant 73 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Felly, caiff gwelliant 73 ei dderbyn.</p> <p><i>Amendment 73 agreed in accordance with Standing Order 12.36.</i></p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
17:41	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>Minister, amendment 74.</p> <p><i>Cynigiwyd gwelliant 74 (Mark Drakeford).</i></p>	<p>Weinidog, gwelliant 74.</p> <p><i>Amendment 74 (Mark Drakeford) moved.</i></p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
17:41	<p>Mark Drakeford Bywgraffiad Biography</p> <p>Move.</p>	<p>Cynigïaf.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
17:41	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>The question is that amendment 74 be agreed. Does any Member object? Then amendment 74 is agreed.</p> <p><i>Derbyniwyd gwelliant 74 yn unol â Rheol Sefydlog 12.36.</i></p>	<p>Y cwestiwn yw bod gwelliant 74 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Felly, caiff gwelliant 74 ei dderbyn.</p> <p><i>Amendment 74 agreed in accordance with Standing Order 12.36.</i></p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
17:41	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>Minister, amendment 75.</p> <p><i>Cynigiwyd gwelliant 75 (Mark Drakeford).</i></p>	<p>Weinidog, gwelliant 75.</p> <p><i>Amendment 75 (Mark Drakeford) moved.</i></p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
17:41	<p>Mark Drakeford Bywgraffiad Biography</p> <p>Move.</p>	<p>Cynigïaf.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
17:41	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>The question is that amendment 75 be agreed. Does any Member object? Then amendment 75 is agreed.</p> <p><i>Derbyniwyd gwelliant 75 yn unol â Rheol Sefydlog 12.36.</i></p>	<p>Y cwestiwn yw bod gwelliant 75 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Felly, caiff gwelliant 75 ei dderbyn.</p> <p><i>Amendment 75 agreed in accordance with Standing Order 12.36.</i></p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
17:41	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>Kirsty Williams, amendment 24.</p> <p><i>Cynigiwyd gwelliant 24 (Kirsty Williams, gyda chefnogaeth Darren Millar).</i></p>	<p>Kirsty Williams, gwelliant 24.</p> <p><i>Amendment 24 (Kirsty Williams, supported by Darren Millar) moved.</i></p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
17:41	<p>Kirsty Williams Bywgraffiad Biography</p> <p>Move.</p>	<p>Cynigïaf.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>

17:41	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>The question is that amendment 24 be agreed. Does any Member object? [Objection.] We will have an electronic vote. Open the vote. Close the vote. There voted in favour 25, there voted against 31, therefore, amendment 24 is not agreed.</p> <p><i>Gwrthodwyd gwelliant 24: O blaid 25, Yn erbyn 31, Ymatal 0.</i></p> <p>Canlyniad y bleidlais ar welliant 24.</p>	<p>Y cwestiwn yw bod gwelliant 24 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? [Gwrthwynebiad.] Cawn bleidlais electronig. Agorwch y bleidlais. Caewch y bleidlais. Pleidleisiodd 25 o blaid, pleidleisiodd 31 yn erbyn, felly, ni chaiff gwelliant 24 ei dderbyn.</p> <p><i>Amendment 24 not agreed: For 25, Against 31, Abstain 0.</i></p> <p>Result of the vote on amendment 24.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
17:42	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>Minister, amendment 76.</p> <p><i>Cynigiwyd gwelliant 76 (Mark Drakeford).</i></p>	<p>Weinidog, gwelliant 76.</p> <p><i>Amendment 76 (Mark Drakeford) moved.</i></p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
17:42	<p>Mark Drakeford Bywgraffiad Biography</p> <p>Move.</p>	<p>Cynigïaf.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
17:42	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>The question is that amendment 76 be agreed. Does any Member object? Then amendment 76 is agreed.</p> <p><i>Derbyniwyd gwelliant 76 yn unol â Rheol Sefydlog 12.36.</i></p>	<p>Y cwestiwn yw bod gwelliant 76 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Felly, caiff gwelliant 76 ei dderbyn.</p> <p><i>Amendment 76 agreed in accordance with Standing Order 12.36.</i></p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
17:42	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>Minister, amendment 77.</p> <p><i>Cynigiwyd gwelliant 77 (Mark Drakeford).</i></p>	<p>Weinidog, gwelliant 77.</p> <p><i>Amendment 77 (Mark Drakeford) moved.</i></p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
17:42	<p>Mark Drakeford Bywgraffiad Biography</p> <p>Move.</p>	<p>Cynigïaf.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
17:42	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>The question is that amendment 77 be agreed. Does any Member object? Then amendment 77 is agreed.</p> <p><i>Derbyniwyd gwelliant 77 yn unol â Rheol Sefydlog 12.36.</i></p>	<p>Y cwestiwn yw bod gwelliant 77 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Felly, caiff gwelliant 77 ei dderbyn.</p> <p><i>Amendment 77 agreed in accordance with Standing Order 12.36.</i></p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
17:42	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>Kirsty Williams, amendment 25.</p> <p><i>Cynigiwyd gwelliant 25 (Kirsty Williams, gyda chefnogaeth Darren Millar).</i></p>	<p>Kirsty Williams, gwelliant 25.</p> <p><i>Amendment 25 (Kirsty Williams, supported by Darren Millar) moved.</i></p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
17:42	<p>Kirsty Williams Bywgraffiad Biography</p> <p>Move.</p>	<p>Cynigïaf.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>

- 17:42 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- The question is that amendment 25 be agreed. Does any Member object? [Objection.] We will have an electronic vote. Open the vote. Close the vote. There voted in favour 25, there voted against 31, therefore, amendment 25 is not agreed.
- Y cwestiwn yw bod gwelliant 25 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? [Gwrthwynebiad.] Cawn bleidlais electronig. Agorwch y bleidlais. Caewch y bleidlais. Pleidleisiodd 25 o blaid, pleidleisiodd 31 yn erbyn, felly, ni chaiff gwelliant 25 ei dderbyn.
- Gwrthodwyd gwelliant 25: O blaid 25, Yn erbyn 31, Ymatal 0.*
- Amendment 25 not agreed: For 25, Against 31, Abstain 0.*
- [Canlyniad y bleidlais ar welliant 25.](#) [Result of the vote on amendment 25.](#)
- 17:42 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- Minister, amendment 99.
- Weinidog, gwelliant 99.
- Cynigiwyd gwelliant 99 (Mark Drakeford).*
- Amendment 99 (Mark Drakeford) moved.*
- 17:42 **Mark Drakeford** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- Move.
- Cynigïaf.
- 17:42 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- The question is that amendment 99 be agreed. Does any Member object? [Objection.] We will have an electronic vote. Open the vote. Close the vote. There voted in favour 39, there voted against 17. Therefore, amendment 99 is agreed.
- Y cwestiwn yw bod gwelliant 99 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? [Gwrthwynebiad.] Cawn bleidlais electronig. Agorwch y bleidlais. Caewch y bleidlais. Pleidleisiodd 39 o blaid, pleidleisiodd 17 yn erbyn. Felly, caiff gwelliant 99 ei dderbyn.
- Derbyniwyd gwelliant 99: O blaid 39, Yn erbyn 17, Ymatal 0.*
- Amendment 99 agreed: For 39, Against 17, Abstain 0.*
- [Canlyniad y bleidlais ar welliant 99.](#) [Result of the vote on amendment 99.](#)
- 17:43 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- Minister, amendment 100.
- Weinidog, gwelliant 100.
- Cynigiwyd gwelliant 100 (Mark Drakeford).*
- Amendment 100 (Mark Drakeford) moved.*
- 17:43 **Mark Drakeford** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- I move.
- Rwy'n cynnig.
- 17:43 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- The question is that amendment 100 be agreed. Does any Member object? Then amendment 100 is agreed.
- Y cwestiwn yw bod gwelliant 100 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Felly, caiff gwelliant 100 ei dderbyn.
- Derbyniwyd gwelliant 100 yn unol â Rheol Sefydlog 12.36.*
- Amendment 100 agreed in accordance with Standing Order 12.36.*
- 17:43 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- Minister, amendment 101.
- Weinidog, gwelliant 101.
- Cynigiwyd gwelliant 101 (Mark Drakeford).*
- Amendment 101 (Mark Drakeford) moved.*

17:43	<p>Mark Drakeford Bywgraffiad Biography</p> <p>I move.</p>	<p>Rwy'n cynnig.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
17:43	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>The question is that amendment 101 be agreed. Does any Member object? [Objection.] We'll have an electronic vote. Open the vote. Close the vote. There voted in favour 50, there voted against 5, therefore, amendment 101 is agreed.</p> <p><i>Derbyniwyd gwelliant 101: O blaid 50, Yn erbyn 5, Ymatal 0.</i></p> <p>Canlyniad y bleidlais ar welliant 101.</p>	<p>Y cwestiwn yw bod gwelliant 101 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? [Gwrthwynebiad.] Cawn bleidlais electronig. Agorwch y bleidlais. Caewch y bleidlais. Pleidleisiodd 50 o blaid, pleidleisiodd 5 yn erbyn, felly, caiff gwelliant 101 ei dderbyn.</p> <p><i>Amendment 101 agreed: For 50, Against 5, Abstain 0.</i></p> <p>Result of the vote on amendment 101.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
17:44	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>Minister, amendment 102.</p> <p><i>Cynigiwyd gwelliant 102 (Mark Drakeford).</i></p>	<p>Weinidog, gwelliant 102.</p> <p><i>Amendment 102 (Mark Drakeford) moved.</i></p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
17:44	<p>Mark Drakeford Bywgraffiad Biography</p> <p>Cynnig.</p>	<p>Move.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
17:44	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>The question is that amendment 102 be agreed. Does any Member object? [Objection.] We'll have an electronic vote. Open the vote. Close the vote. There voted in favour 39, there voted against 17, therefore, amendment 102 is agreed.</p> <p><i>Derbyniwyd gwelliant 102: O blaid 39, Yn erbyn 17, Ymatal 0.</i></p> <p>Canlyniad y bleidlais ar welliant 102.</p>	<p>Y cwestiwn yw bod gwelliant 102 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? [Gwrthwynebiad.] Cawn bleidlais electronig. Agorwch y bleidlais. Caewch y bleidlais. Pleidleisiodd 39 o blaid, pleidleisiodd 17 yn erbyn, felly, caiff gwelliant 102 ei dderbyn.</p> <p><i>Amendment 102 agreed: For 39, Against 17, Abstain 0.</i></p> <p>Result of the vote on amendment 102.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
17:44	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>Minister, amendment 103.</p> <p><i>Cynigiwyd gwelliant 103 (Mark Drakeford).</i></p>	<p>Weinidog, gwelliant 103.</p> <p><i>Amendment 103 (Mark Drakeford) moved.</i></p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
17:44	<p>Mark Drakeford Bywgraffiad Biography</p> <p>Cynnig.</p>	<p>Move.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
17:44	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>The question is that amendment 103 be agreed. Does any Member object? [Objection.] We'll have an electronic vote. Open the vote. Close the vote. There voted in favour 39, there voted against 17, therefore, amendment 103 is agreed.</p> <p><i>Derbyniwyd gwelliant 103: O blaid 39, Yn erbyn 17, Ymatal 0.</i></p> <p>Canlyniad y bleidlais ar welliant 103.</p>	<p>Y cwestiwn yw bod gwelliant 103 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? [Gwrthwynebiad.] Cawn bleidlais electronig. Agorwch y bleidlais. Caewch y bleidlais. Pleidleisiodd 39 o blaid, pleidleisiodd 17 yn erbyn, felly, caiff gwelliant 103 ei dderbyn.</p> <p><i>Amendment 103 agreed: For 39, Against 17, Abstain 0.</i></p> <p>Result of the vote on amendment 103.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>

- 17:44 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
Minister, amendment 104. Weinidog, gwelliant 104.

Cynigiwyd gwelliant 104 (Mark Drakeford). *Amendment 104 (Mark Drakeford) moved.*
- 17:44 **Mark Drakeford** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
I move. Rwy'n cynnig.
- 17:44 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
The question is that amendment 104 be agreed. Does any Member object? [Objection.] We will have an electronic vote. Open the vote. Close the vote. There voted in favour 39, there voted against 17. Therefore, amendment 104 is agreed. Y cwestiwn yw bod gwelliant 104 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? [Gwrthwynebiad.] Cawn bleidlais electronig. Agorwch y bleidlais. Caewch y bleidlais. Pleidleisiodd 39 o blaid, pleidleisiodd 17 yn erbyn. Felly, caiff gwelliant 104 ei dderbyn.

Derbyniwyd gwelliant 104: O blaid 39, Yn erbyn 17, Ymatal 0. *Amendment 104 agreed: For 39, Against 17, Abstain 0.*

[Canlyniad y bleidlais ar welliant 104.](#) [Result of the vote on amendment 104.](#)
- Grŵp 5: Cynigion ar gyfer Mangreoedd ac Ardaloedd Di-ddyfais Mewnanadlu Nicotin Ychwanegol, ac Esemptiadau Perthnasol (Gwelliannau 105, 106, 116, 117, 122, 124, 126, 129, 130, 132, 133, 135, 136, 137, 139, 141, 142, 143, 144, 145, 97)** **Group 5: Proposals for Additional Nicotine Inhaling Device-free Premises and Areas, and Relevant Exemptions (Amendments 105, 106, 116, 117, 122, 124, 126, 129, 130, 132, 133, 135, 136, 137, 139, 141, 142, 143, 144, 145, 97)**
- 17:45 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
The fifth group of amendments relates to the proposals for additional nicotine inhaling device-free premises and areas. The lead amendment in this group is amendment 105. I call on the Minister to move and speak to the lead amendment and the other amendments in the group. Mae'r pumed grŵp o welliannau yn ymwneud â'r cynigion ar gyfer mangreoedd ac ardaloedd di-ddyfais mewnanadlu nicotin ychwanegol. Y prif welliant yn y grŵp hwn yw gwelliant 105. Galwaf ar y Gweinidog i gynnig a siarad am y prif welliant a'r gwelliannau eraill yn y grŵp.

Cynigiwyd gwelliant 105 (Mark Drakeford). *Amendment 105 (Mark Drakeford) moved.*
- 17:45 **Mark Drakeford** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
Diolch yn fawr, Ddirprwy Lywydd. This is a major group of amendments that follows and broadens the new, more focused and precise approach established at Stage 2, which was to identify more specifically those types of premises that, in future, are to be NID-free. Those NID-free premises are listed in Schedule 1 to the Bill, using the formula I set out when discussing group 3 amendments earlier this afternoon. So, Part 1 of Schedule 1 lists those premises that, if the Bill is passed, would be nicotine inhaling device-free. Diolch yn fawr, Ddirprwy Lywydd. Mae hwn yn grŵp mawr o welliannau sy'n dilyn ac yn ehangu'r dull newydd, gyda mwy o bwyslais a mwy manwl a sefydlwyd yng Nghyfnod 2, a oedd i nodi yn fwy penodol y mathau hynny o fangreoedd, yn y dyfodol, a fydd yn ddi-ddyfais mewnanadlu nicotin. Caiff y mangreoedd di-ddyfais mewnanadlu nicotin hynny eu rhestru yn Atodlen 1 y Bil, gan ddefnyddio'r fformiwla a nodais wrth drafod gwelliannau grŵp 3 yn gynharach y prynhawn yma. Felly, mae Rhan 1 o Atodlen 1 yn rhestru'r mangreoedd hynny a fyddai, os caiff y Bil ei basio, yn ddi-ddyfais mewnanadlu nicotin.

Amendments 105 and 116 extend the list secured at Stage 2 to the enclosed and substantially enclosed areas of retail premises, healthcare premises, general entertainment venues such as cinemas and performing arts centres, children's entertainment venues, sports grounds and sports centres. The key principle that links all these premises together is that children are routinely likely to be present, and the risk of normalisation is likely to be at its greatest. The same principle also applies to the amendments in this group that add the non-enclosed areas of the grounds of schools that do not provide residential accommodation and all areas of public playgrounds to Part 1 of the Schedule, making them nicotine inhaling device-free. In all of these areas, there would be no ability to designate any area in which NID use would be allowed.

Part 2 of Schedule 1 identifies the places that are NID-free but where managers of the premises would be able to designate an area in which the use of a nicotine inhaling device may be allowed, providing that those designations comply with conditions set out in regulations, those regulations being subject to the affirmative procedure. Amendments 117 and 122 extend Part 2 of Schedule 1 to the enclosed and substantially enclosed areas of hospital car parks and youth detention accommodation.

Part 3 of Schedule 1 identifies places that are exempt from the NID-free requirements. Amendments 123 and 124 add further places to the Part 3 list. The principle that links these premises together is the converse of that that underlies Parts 1 and 2 of Schedule 1, because Part 3 premises are those that cater wholly or mainly for adults, including those premises where children are not permitted to enter. So, to be added to Part 3 are premises such as sex establishments, gambling premises such as casinos and betting shops, specialist tobacconists and specialist retailers of nicotine inhaling devices. The consulting rooms of pharmacies are included to reflect their provision of smoking cessation advice. Licensed premises from which unaccompanied children are prohibited—so called 'wet only' pubs—have also been added to Part 3. In addition, use of an NID during a performance has been exempted where it is necessary to the artistic integrity of the performance. This is to allow use of an NID as a prop for the purpose of, for example, depicting smoking, which is not allowed in performances in Wales in enclosed and substantially enclosed workplaces or places open to the public.

Dirprwy Lywydd, these amendments extend the new regime embarked upon at the Stage 2 considerations and complete it as far as Stage 3 is concerned. The regime is proportionate, specific, explicit and focused on avoiding harm to children in particular. I ask Members to support them.

Mae gwelliannau 105 a 116 yn ymestyn y rhestr a sicrhawyd yng Nghyfnod 2 i ardaloedd caeedig a sylweddol gaeedig mewn mangreoedd manwerthu, mangreoedd gofal iechyd, lleoliadau adloniant cyffredinol megis sinemâu a chanolfannau celfyddydau perfformio, lleoliadau adloniant i blant, meysydd chwaraeon a chanolfannau chwaraeon. Yr egwyddor allweddol sy'n cysylltu'r holl fangreoedd hyn gyda'i gilydd yw bod plant yn rheolaidd yn debygol o fod yn bresennol, a bod y perygl o normaleiddio yn debygol o fod ar ei uchaf. Mae'r un egwyddor yn berthnasol hefyd i'r gwelliannau yn y grŵp hwn sy'n ychwanegu ardaloedd nad ydynt yn gaeedig ar dir ysgolion nad ydynt yn darparu llety preswyl a holl fannau meysydd chwarae cyhoeddus at Ran 1 yr Atodlen, gan eu gwneud yn ddi-ddyfais mewnanadlu nicotin. Ym mhob un o'r ardaloedd hyn, ni fyddai unrhyw allu i ddynodi unrhyw ardal lle byddai'r defnydd o ddyfais mewnanadlu nicotin yn cael ei ganiatáu.

Mae Rhan 2 o Atodlen 1 yn nodi'r manau sy'n ddi-ddyfais mewnanadlu nicotin ond lle byddai rheolwyr y mangreoedd yn gallu dynodi ardal lle y gellir caniatáu'r defnydd o ddyfais mewnanadlu nicotin, ar yr amod bod y dynodiadau hynny yn cydymffurfio ag amodau a nodir mewn rheoliadau, ac mae'r rheoliadau hynny yn ddarostyngedig i'r weithdrefn gadarnhaol. Mae gwelliannau 117 a 122 yn ymestyn Rhan 2 o Atodlen 1 i ardaloedd caeedig a sylweddol gaeedig meysydd parcio ysbytai a llety cadw ieuentid.

Mae Rhan 3 o Atodlen 1 yn nodi manau sydd wedi'u heithrio rhag y gofynion di-ddyfais mewnanadlu nicotin. Mae gwelliannau 123 a 124 yn ychwanegu manau eraill at restr Rhan 3. Yr egwyddor sy'n cysylltu'r mangreoedd hyn yw gwrthwyneb hynny sydd wrth wraidd Rhannau 1 a 2 o Atodlen 1, gan mai mangreoedd Rhan 3 yw'r rhai sy'n darparu'n gyfan gwbl neu'n bennaf ar gyfer oedolion, gan gynnwys y mangreoedd hynny lle na chaniateir i blant fynd i mewn. Felly, i gael eu hychwanegu at Ran 3 mae mangreoedd megis sefydliadau rhyw, mangreoedd hapchwarae megis casinos a siopau betio, gwerthwyr tybaco arbenigol a siopau arbenigol dyfeisiau mewnanadlu nicotin. Caiff ystafelloedd ymgynghori fferyllfeydd eu cynnwys i adlewyrchu eu darpariaeth o gyngor roi'r gorau i smygu. Mae mangreoedd trwyddedig lle mae plant ar eu pennau eu hunain wedi eu gwahardd—y tafarndai a elwir yn rhai 'gwlyb yn unig'—hefyd wedi eu hychwanegu at Ran 3. Yn ogystal, mae'r defnydd o ddyfais mewnanadlu nicotin yn ystod perfformiad wedi ei eithrio pan ei fod yn angenrheidiol ar gyfer cywirdeb artistig y perfformiad. Mae hyn yn caniatáu'r defnydd o ddyfais mewnanadlu nicotin fel prop at ddiben, er enghraifft, portreadu smygu, nad yw'n cael ei ganiatáu mewn perfformiadau yng Nghymru mewn gweithleoedd na manau caeedig a sylweddol gaeedig sydd ar agor i'r cyhoedd.

Dirprwy Lywydd, mae'r gwelliannau hyn yn ymestyn y drefn newydd y cychwynwyd arni yn ystod ystyriaethau Cyfnod 2 ac yn ei chwblhau cyn belled ag y mae Cyfnod 3 yn y cwestiwn. Mae'r drefn yn gymesur, yn benodol, yn eglur ac yn canolbwyntio ar osgoi niwed i blant yn arbennig. Gofynnaf i'r Aelodau eu cefnogi.

17:49

Kirsty Williams [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Well, it didn't take long, did it, Deputy Presiding Officer? The Minister came forward with a list of places where e-cigarettes and vapes would not be used at Stage 2, and it's taken a matter of weeks before that list has been added to today. Now, somebody joked to me that, in the end, the only place in Wales where you would be able to vape would be a strip joint or a betting club. They weren't joking, were they, Minister? We're fast moving towards that situation. In fact, I think that it would have been more credible if the Minister had just simply persisted and looked to ban them in all spaces. At least it would have been a more straightforward, honest and simple approach. Instead, we have this facade that we are being reasonable, and we are being evidence based, and we're creating a list that will protect people. It's a sham. It is an absolute sham. The additional places that will be placed today—and believe me, there will be more and more. If the Minister can think of more, he will use his regulatory powers to put more onto the list. I just think it is an absolute sham here today. The Minister should have had the courage of his convictions, stuck to his guns, and put the whole thing to a vote. He did not have the courage to do so.

Wel, ni chymerodd lawer o amser, na wnaeth, Ddirprwy Lywydd? Cyflwynodd y Gweinidog restr o fannau lle na fyddai e-sigarêts a dyfeisiau mewnanadlu anwedd yn cael eu defnyddio yng Nghyfnod 2, ac mae wedi cymryd cyfnod o wythnosau cyn ychwanegu at y rhestr honno heddiw. Nawr, roedd rhywun yn cellwair â mi, yn y diwedd, mai'r unig le yng Nghymru lle y byddech yn gallu mewnanadlu anwedd fyddai clwb stripio neu glwb betio. Doedden nhw ddim yn cellwair, oedden nhw, Weindog? Rydym yn symud yn gyflym tuag at y sefyllfa honno. Mewn gwirionedd, rwy'n credu y byddai wedi bod yn fwy credadwy pe byddai'r Gweinidog wedi dyfalbarhau a cheisio eu gwahardd ym mhob man. O leiaf byddai wedi bod yn ddull mwy agored, gonest a syml. Yn hytrach, rydym yn esgus ein bod yn rhesymol, a'n bod yn seilio ar dystiolaeth, a'n bod yn creu rhestr a fydd yn diogelu pobl. Mae'n ffug. Mae'n gwbl ffug. Mae'r manau ychwanegol a fydd yn cael ei gosod heddiw—a chredwch fi, bydd mwy a mwy ohonynt. Os gall y Gweinidog feddwl am fwy, bydd yn defnyddio ei bwerau rheoleiddio i roi mwy ar y rhestr. Rwy'n credu bod hyn yn gwbl ffug yma heddiw. Dylai'r Gweinidog fod wedi bod yn ddigon dewr i sefyll dros ei argyhoeddiad, glynu wrth ei safbwynt, a rhoi'r holl beth i bleidlais. Nid oedd yn ddigon dewr i wneud hynny.

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

17:51

Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Minister.

Weinidog.

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

17:51

Mark Drakeford [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Diolch yn fawr, Ddirprwy Lywydd. The amendments in front of the Assembly in this group today are the ones that I promised I would bring forward at Stage 2. There is no sham about them; there is no surprise about them. I gave a commitment at the Stage 2 debate that I would complete the picture that we had embarked upon. It was not the picture that I began with, but my job as Minister is to find a way of persuading the National Assembly to take action where Members are prepared to support that course of action, taking the advice of the Health and Social Care Committee in its Stage 1 report. That is what I have attempted to do. As a result of the Stage 2 and Stage 3 amendments, we now have a regime that focuses very clearly on those places where children are present, where the dangers of renormalisation are at their greatest, and where the protection to children in Wales is therefore at its greatest as well. That's what this group succeeds in doing. That's why I ask Members to support them this afternoon.

Diolch yn fawr, Ddirprwy Lywydd. Y gwelliannau ger bron y Cynulliad yn y grŵp hwn heddiw yw'r rhai yr addewais y byddwn yn eu cyflwyno yng Nghyfnod 2. Nid oes unrhyw beth ffug yn eu cylch; nid oes unrhyw syndod yn eu cylch. Rhoddais ymrwymiad yn y ddadl Cyfnod 2 y byddwn yn cwblhau'r darlun yr oeddem wedi dechrau arno. Nid hwn oedd y darlun y dechreuais ag ef, ond fy swydd fel Gweinidog yw canfod ffordd o berswadio'r Cynulliad Cenedlaethol i gymryd camau lle mae aelodau yn fodlon cefnogi'r dull hwnnw o weithredu, gan gymryd cyngor gan y Pwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol yn ei adroddiad Cyfnod 1. Dyna'r hyn yr wyf wedi ceisio ei wneud. O ganlyniad i'r gwelliannau Cyfnod 2 a Chyfnod 3, mae gennym bellach drefn sy'n canolbwyntio'n glir iawn ar y manau hynny lle mae plant yn bresennol, lle mae peryglon ail-normaleiddio ar eu mwyafrif, a lle mae'r amddiffyniad i blant yng Nghymru, felly, ar ei fwyaf hefyd. Dyna beth y mae'r grŵp hwn yn llwyddo i'w wneud. Dyna pam yr wyf yn gofyn i'r Aelodau eu cefnogi y prynhawn yma.

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

17:52

Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

The question is that amendment 105 be agreed. Does any Member object? [Objection.] We will have an electronic vote. Open the vote. Close the vote. Voted in favour 31, voted against 25. Therefore, amendment 105 is agreed.

Y cwestiwn yw bod gwelliant 105 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? [Gwrthwynebiad.] Cawn bleidlais electronig. Agorwch y bleidlais. Caewch y bleidlais. Pleidleisiodd 31 o blaid, pleidleisiodd 25 yn erbyn. Felly, caiff gwelliant 105 ei dderbyn.

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

Derbyniwyd gwelliant 105: O blaid 31, Yn erbyn 25, Ymatal 0.

Amendment 105 agreed: For 31, Against 25, Abstain 0.

[Canlyniad y bleidlais ar welliant 105.](#)

[Result of the vote on amendment 105.](#)

17:52	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>Minister, amendment 106.</p> <p><i>Cynigiwyd gwelliant 106 (Mark Drakeford).</i></p>	<p>Weinidog, gwelliant 106.</p> <p><i>Amendment 106 (Mark Drakeford) moved.</i></p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
17:52	<p>Mark Drakeford Bywgraffiad Biography</p> <p>I move.</p>	<p>Rwy'n cynnig.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
17:52	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>The question is that amendment 106 be agreed. Does any Member object? [Objection.] We'll have an electronic vote. Open the vote. Close the vote. Voted in favour 31, voted against 25. Therefore, amendment 106 is agreed.</p> <p><i>Derbyniwyd gwelliant 106: O blaid 31, Yn erbyn 25, Ymatal 0.</i></p> <p>Canlyniad y bleidlais ar welliant 106.</p>	<p>Y cwestiwn yw bod gwelliant 106 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? [Gwrthwynebiad.] Cawn bleidlais electronig. Agorwch y bleidlais. Caewch y bleidlais. Pleidleisiodd 31 o blaid, pleidleisiodd 25 yn erbyn. Felly, caiff gwelliant 106 ei dderbyn.</p> <p><i>Amendment 106 agreed: For 31, Against 25, Abstain 0.</i></p> <p>Result of the vote on amendment 106.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
17:53	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>Minister, amendment 107.</p> <p><i>Cynigiwyd gwelliant 107 (Mark Drakeford).</i></p>	<p>Weinidog, gwelliant 107.</p> <p><i>Amendment 107 (Mark Drakeford) moved.</i></p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
17:53	<p>Mark Drakeford Bywgraffiad Biography</p> <p>I move.</p>	<p>Rwy'n cynnig.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
17:53	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>The question is that amendment 107 be agreed. Does any Member object? Then amendment 107 is agreed.</p> <p><i>Derbyniwyd gwelliant 107 yn unol â Rheol Sefydlog 12.36.</i></p>	<p>Y cwestiwn yw bod gwelliant 107 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Felly, caiff gwelliant 107 ei dderbyn.</p> <p><i>Amendment 107 agreed in accordance with Standing Order 12.36.</i></p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
17:53	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>Minister, amendment 108.</p> <p><i>Cynigiwyd gwelliant 108 (Mark Drakeford).</i></p>	<p>Weinidog, gwelliant 108.</p> <p><i>Amendment 108 (Mark Drakeford) moved.</i></p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
17:53	<p>Mark Drakeford Bywgraffiad Biography</p> <p>I move.</p>	<p>Rwy'n cynnig.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
17:53	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>The question is that amendment 108 be agreed. Does any Member object? Then amendment 108 is agreed.</p> <p><i>Derbyniwyd gwelliant 108 yn unol â Rheol Sefydlog 12.36.</i></p>	<p>Y cwestiwn yw bod gwelliant 108 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Felly, caiff gwelliant 108 ei dderbyn.</p> <p><i>Amendment 108 agreed in accordance with Standing Order 12.36.</i></p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>

17:53	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>Minister, amendment 109.</p> <p><i>Cynigiwyd gwelliant 109 (Mark Drakeford).</i></p>	<p>Weinidog, gwelliant 109.</p> <p><i>Amendment 109 (Mark Drakeford) moved.</i></p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
17:53	<p>Mark Drakeford Bywgraffiad Biography</p> <p>I move.</p>	<p>Rwy'n cynnig.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
17:53	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>The question is that amendment 109 be agreed. Does any Member object? [Objection.] We will have an electronic vote. Open the vote. Close the vote. Voted in favour 39, voted against 17. Therefore, amendment 109 is agreed.</p> <p><i>Derbyniwyd gwelliant 109: O blaid 39, Yn erbyn 17, Ymatal 0.</i></p> <p>Canlyniad y bleidlais ar welliant 109.</p>	<p>Y cwestiwn yw bod gwelliant 109 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? [Gwrthwynebiad.] Cawn bleidlais electronig. Agorwch y bleidlais. Caewch y bleidlais. Pleidleisiodd 39 o blaid, pleidleisiodd 17 yn erbyn. Felly, caiff gwelliant 109 ei dderbyn.</p> <p><i>Amendment 109 agreed: For 39, Against 17, Abstain 0.</i></p> <p>Result of the vote on amendment 109.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
17:54	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>Minister, amendment 110.</p> <p><i>Cynigiwyd gwelliant 110 (Mark Drakeford).</i></p>	<p>Weinidog, gwelliant 110.</p> <p><i>Amendment 110 (Mark Drakeford) moved.</i></p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
17:54	<p>Mark Drakeford Bywgraffiad Biography</p> <p>I move.</p>	<p>Rwy'n cynnig.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
17:54	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>The question is that amendment 110 be agreed. Does any Member object? Then amendment 110 is agreed.</p> <p><i>Derbyniwyd gwelliant 110 yn unol â Rheol Sefydlog 12.36.</i></p>	<p>Y cwestiwn yw bod gwelliant 110 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Felly, caiff gwelliant 110 ei dderbyn.</p> <p><i>Amendment 110 agreed in accordance with Standing Order 12.36.</i></p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
17:54	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>Minister, amendment 111.</p> <p><i>Cynigiwyd gwelliant 111 (Mark Drakeford).</i></p>	<p>Weinidog, gwelliant 111.</p> <p><i>Amendment 111 (Mark Drakeford) moved.</i></p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
17:54	<p>Mark Drakeford Bywgraffiad Biography</p> <p>I move.</p>	<p>Rwy'n cynnig.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
17:54	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>The question is that amendment 111 be agreed. Does any Member object? [Objection.] We'll have an electronic vote. Open the vote. Close the vote. Voted in favour 39, voted against 17. Therefore, amendment 111 is agreed.</p> <p><i>Derbyniwyd gwelliant 111: O blaid 39, Yn erbyn 17, Ymatal 0.</i></p>	<p>Y cwestiwn yw bod gwelliant 111 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? [Gwrthwynebiad.] Cawn bleidlais electronig. Agorwch y bleidlais. Caewch y bleidlais. Pleidleisiodd 39 o blaid, pleidleisiodd 17 yn erbyn. Felly, caiff gwelliant 111 ei dderbyn.</p> <p><i>Amendment 111 agreed: For 39, Against 17, Abstain 0.</i></p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>

[Canlyniad y bleidlais ar welliant 111.](#)

[Result of the vote on amendment 111.](#)

- 17:54 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
Minister, amendment 112. Weinidog, gwelliant 112.
Cynigiwyd gwelliant 112 (Mark Drakeford). *Amendment 112 (Mark Drakeford) moved.*
- 17:54 **Mark Drakeford** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
I move. Rwy'n cynnig.
- 17:54 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
The question is that amendment 112 be agreed. Does any Member object? Then amendment 112 is agreed. Y cwestiwn yw bod gwelliant 112 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Felly, caiff gwelliant 112 ei dderbyn.
Derbyniwyd gwelliant 112 yn unol â Rheol Sefydlog 12.36. *Amendment 112 agreed in accordance with Standing Order 12.36.*
- 17:54 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
Minister, amendment 113. Weinidog, gwelliant 113.
Cynigiwyd gwelliant 113 (Mark Drakeford). *Amendment 113 (Mark Drakeford) moved.*
- 17:54 **Mark Drakeford** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
I move. Rwy'n cynnig.
- 17:54 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
The question is that amendment 113 be agreed. Does any Member object? [Objection.] We'll have an electronic vote. Open the vote. Close the vote. Voted in favour 39, voted against 17. Therefore, amendment 113 is agreed. Y cwestiwn yw bod gwelliant 113 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? [Gwrthwynebiad.] Cawn bleidlais electronig. Agorwch y bleidlais. Caewch y bleidlais. Pleidleisiodd 39 o blaid, pleidleisiodd 17 yn erbyn. Felly, caiff gwelliant 113 ei dderbyn.
Derbyniwyd gwelliant 113: O blaid 39, Yn erbyn 17, Ymatal 0. *Amendment 113 agreed: For 39, Against 17, Abstain 0.*
- [Canlyniad y bleidlais ar welliant 113.](#) [Result of the vote on amendment 113.](#)
- 17:55 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
Minister, amendment 114. Weinidog, gwelliant 114.
Cynigiwyd gwelliant 114 (Mark Drakeford). *Amendment 114 (Mark Drakeford) moved.*
- 17:55 **Mark Drakeford** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
Move. Cynigiaf.
- 17:55 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
The question is that amendment 114 be agreed. Does any Member object? Then amendment 114 is agreed. Y cwestiwn yw bod gwelliant 114 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Felly, caiff gwelliant 114 ei dderbyn.
Derbyniwyd gwelliant 114 yn unol â Rheol Sefydlog 12.36. *Amendment 114 agreed in accordance with Standing Order 12.36.*

17:55	Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography	Minister, amendment 115.	Weinidog, gwelliant 115.	Senedd.tv Fideo Video
		<i>Cynigiwyd gwelliant 115 (Mark Drakeford).</i>	<i>Amendment 115 (Mark Drakeford) moved.</i>	
17:55	Mark Drakeford Bywgraffiad Biography	Cynnig.	I move.	Senedd.tv Fideo Video
17:55	Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography	The question is that amendment 115 be agreed. [Interruption.] [Objection.] A Member objects, so we will have an electronic vote. [Interruption.] That was quick, but it's okay. [Laughter.] Open the vote. Close the vote. There voted in favour 38, there voted against 18. Therefore, amendment 115 is agreed.	Y cwestiwn yw bod gwelliant 115 yn cael ei dderbyn. [Torri ar draws.] [Gwrthwynebiad.] Mae Aelod yn gwrthwynebu, felly cawn bleidlais electronig. [Torri ar draws.] Yr oedd hynna'n gyflym, ond mae'n iawn. [Chwerthin.] Agorwch y bleidlais. Caewch y bleidlais. Pleidleisiodd 38 o blaid, pleidleisiodd 18 yn erbyn. Felly, caiff gwelliant 115 ei dderbyn.	Senedd.tv Fideo Video
		<i>Derbyniwyd gwelliant 115: O blaid 38, Yn erbyn 18, Ymatal 0.</i>	<i>Amendment 115 agreed: For 38, Against 18, Abstain 0.</i>	
		Canlyniad y bleidlais ar welliant 115.	Result of the vote on amendment 115.	
17:56	Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography	Minister, amendment 116.	Weinidog, gwelliant 116.	Senedd.tv Fideo Video
		<i>Cynigiwyd gwelliant 116 (Mark Drakeford).</i>	<i>Amendment 116 (Mark Drakeford) moved.</i>	
17:56	Mark Drakeford Bywgraffiad Biography	I move.	Rwy'n cynnig.	Senedd.tv Fideo Video
17:56	Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography	The question is that amendment 116 be agreed. Does any Member object? [Objection.] We'll have an electronic vote. Open the vote. Close the vote. There voted in favour 31, there voted against 25. Therefore, amendment 116 is agreed.	Y cwestiwn yw bod gwelliant 116 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? [Gwrthwynebiad.] Cawn bleidlais electronig. Agorwch y bleidlais. Caewch y bleidlais. Pleidleisiodd 31 o blaid, pleidleisiodd 25 yn erbyn. Felly, caiff gwelliant 116 ei dderbyn.	Senedd.tv Fideo Video
		<i>Derbyniwyd gwelliant 116: O blaid 31, Yn erbyn 25, Ymatal 0.</i>	<i>Amendment 116 agreed: For 31, Against 25, Abstain 0.</i>	
		Canlyniad y bleidlais ar welliant 116.	Result of the vote on amendment 116.	
17:56	Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography	Minister, amendment 117.	Weinidog, gwelliant 117.	Senedd.tv Fideo Video
		<i>Cynigiwyd gwelliant 117 (Mark Drakeford).</i>	<i>Amendment 117 (Mark Drakeford) moved.</i>	
17:56	Mark Drakeford Bywgraffiad Biography	Move.	Cynigiad.	Senedd.tv Fideo Video

- 17:56 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- The question is that amendment 117 be agreed. Does any Member object? [Objection.] We'll have an electronic vote. Open the vote. Close the vote. There voted in favour 31, there voted against 25. Therefore, amendment 117 is agreed.
- Derbyniwyd gwelliant 117: O blaid 31, Yn erbyn 25, Ymatal 0.*
- [Canlyniad y bleidlais ar welliant 117.](#) [Result of the vote on amendment 117.](#)
- Y cwestiwn yw bod gwelliant 117 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? [Gwrthwynebiad.] Cawn bleidlais electronig. Agorwch y bleidlais. Caewch y bleidlais. Pleidleisiodd 31 o blaid, pleidleisiodd 25 yn erbyn. Felly, caiff gwelliant 117 ei dderbyn.
- Amendment 117 agreed: For 31, Against 25, Abstain 0.*
- 17:56 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- Minister, amendment 118.
- Cynigiwyd gwelliant 118 (Mark Drakeford).*
- Weinidog, gwelliant 118.
- Amendment 118 (Mark Drakeford) moved.*
- 17:56 **Mark Drakeford** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- I move.
- Rwy'n cynnig.
- 17:56 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- The question is that amendment 118 be agreed. Does any Member object? Then amendment 118 is agreed.
- Derbyniwyd gwelliant 118 yn unol â Rheol Sefydlog 12.36.*
- Y cwestiwn yw bod gwelliant 118 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Felly, caiff gwelliant 118 ei dderbyn.
- Amendment 118 agreed in accordance with Standing Order 12.36.*
- 17:57 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- Minister, amendment 119.
- Cynigiwyd gwelliant 119 (Mark Drakeford).*
- Weinidog, gwelliant 119.
- Amendment 119 (Mark Drakeford) moved.*
- 17:57 **Mark Drakeford** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- Move.
- Cynigiaf.
- 17:57 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- The question is that amendment 119 be agreed. Does any Member object? [Objection.] We will have an electronic vote. Open the vote. Close the vote. There voted in favour 39, there voted against 17. Therefore, amendment 119 is agreed.
- Derbyniwyd gwelliant 119: O blaid 39, Yn erbyn 17, Ymatal 0.*
- Y cwestiwn yw bod gwelliant 119 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? [Gwrthwynebiad.] Cawn bleidlais electronig. Agorwch y bleidlais. Caewch y bleidlais. Pleidleisiodd 39 o blaid, pleidleisiodd 17 yn erbyn. Felly, caiff gwelliant 119 ei dderbyn.
- Amendment 119 agreed: For 39, Against 17, Abstain 0.*
- [Canlyniad y bleidlais ar welliant 119.](#) [Result of the vote on amendment 119.](#)
- 17:57 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- Minister, amendment 120.
- Cynigiwyd gwelliant 120 (Mark Drakeford).*
- Weinidog, gwelliant 120.
- Amendment 120 (Mark Drakeford) moved.*

17:57	<p>Mark Drakeford Bywgraffiad Biography</p> <p>I move.</p>	<p>Rwy'n cynnig.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
17:57	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>The question is that amendment 120 be agreed. Does any Member object? Then amendment 120 is agreed.</p>	<p>Y cwestiwn yw bod gwelliant 120 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Felly, caiff gwelliant 120 ei dderbyn.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
	<p><i>Derbyniwyd gwelliant 120 yn unol â Rheol Sefydlog 12.36.</i></p>	<p><i>Amendment 120 agreed in accordance with Standing Order 12.36.</i></p>	
17:57	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>Minister, amendment 121.</p>	<p>Weinidog, gwelliant 121.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
	<p><i>Cynigiwyd gwelliant 121 (Mark Drakeford).</i></p>	<p><i>Amendment 121 (Mark Drakeford) moved.</i></p>	
17:57	<p>Mark Drakeford Bywgraffiad Biography</p> <p>Move.</p>	<p>Cynigiau.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
17:57	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>The question is that amendment 121 be agreed. Does any Member object? [Objection.] We will have an electronic vote. Open the vote. Close the vote. There voted in favour 39, there voted against 17. Therefore, amendment 121 is agreed.</p>	<p>Y cwestiwn yw bod gwelliant 121 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? [Gwrthwynebiad.] Cawn bleidlais electronig. Agorwch y bleidlais. Caewch y bleidlais. Pleidleisiodd 39 o blaid, pleidleisiodd 17 yn erbyn. Felly, caiff gwelliant 121 ei dderbyn.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
	<p><i>Derbyniwyd gwelliant 121: O blaid 39, Yn erbyn 17, Ymatal 0.</i></p> <p>Canlyniad y bleidlais ar welliant 121.</p>	<p><i>Amendment 121 agreed: For 39, Against 17, Abstain 0.</i></p> <p>Result of the vote on amendment 121.</p>	
17:57	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>Minister, amendment 122.</p>	<p>Weinidog, gwelliant 122.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
	<p><i>Cynigiwyd gwelliant 122 (Mark Drakeford).</i></p>	<p><i>Amendment 122 (Mark Drakeford) moved.</i></p>	
17:58	<p>Mark Drakeford Bywgraffiad Biography</p> <p>Move.</p>	<p>Cynigiau.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
17:58	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>The question is that amendment 122 be agreed. Does any Member object? [Objection.] We will have an electronic vote. Open the vote. Close the vote. There voted in favour 31, there voted against 25. Therefore, amendment 122 is agreed.</p>	<p>Y cwestiwn yw bod gwelliant 122 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? [Gwrthwynebiad.] Cawn bleidlais electronig. Agorwch y bleidlais. Caewch y bleidlais. Pleidleisiodd 31 o blaid, pleidleisiodd 25 yn erbyn. Felly, caiff gwelliant 122 ei dderbyn.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
	<p><i>Derbyniwyd gwelliant 122: O blaid 31, Yn erbyn 25, Ymatal 0.</i></p> <p>Canlyniad y bleidlais ar welliant 122.</p>	<p><i>Amendment 122 agreed: For 31, Against 25, Abstain 0.</i></p> <p>Result of the vote on amendment 122.</p>	
17:58	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>Minister, amendment 123.</p>	<p>Weinidog, gwelliant 123.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>

Cynigiwyd gwelliant 123 (Mark Drakeford).

Amendment 123 (Mark Drakeford) moved.

- 17:58 **Mark Drakeford** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
I move. Rwy'n cynnig.
- 17:58 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
The question is that amendment 123 be agreed. Does any Member object? [Objection.] We will have an electronic vote. Open the vote. Close the vote. There voted in favour 39, there voted against 17. Therefore, amendment 123 is agreed. Y cwestiwn yw bod gwelliant 123 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? [Gwrthwynebiad.] Cawn bleidlais electronig. Agorwch y bleidlais. Caewch y bleidlais. Pleidleisiodd 39 o blaid, pleidleisiodd 17 yn erbyn. Felly, caiff gwelliant 123 ei dderbyn.

Derbyniwyd gwelliant 123: O blaid 39, Yn erbyn 17, Ymatal 0. *Amendment 123 agreed: For 39, Against 17, Abstain 0.*

[Canlyniad y bleidlais ar welliant 123.](#) [Result of the vote on amendment 123.](#)
- 17:58 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
Minister, amendment 124. Weinidog, gwelliant 124.

Cynigiwyd gwelliant 124 (Mark Drakeford). *Amendment 124 (Mark Drakeford) moved.*
- 17:58 **Mark Drakeford** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
Move. Cynigiaf.
- 17:58 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
The question is that amendment 124 be agreed. Does any Member object? [Objection.] We will have an electronic vote. Open the vote. Close the vote. There voted in favour 31, there voted against 25. Therefore, amendment 124 is agreed. Y cwestiwn yw bod gwelliant 124 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? [Gwrthwynebiad.] Cawn bleidlais electronig. Agorwch y bleidlais. Caewch y bleidlais. Pleidleisiodd 31 o blaid, pleidleisiodd 25 yn erbyn. Felly, caiff gwelliant 124 ei dderbyn.

Derbyniwyd gwelliant 124: O blaid 31, Yn erbyn 25, Ymatal 0. *Amendment 124 agreed: For 31, Against 25, Abstain 0.*

[Canlyniad y bleidlais ar welliant 124.](#) [Result of the vote on amendment 124.](#)
- 17:59 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
Minister, amendment 125. Weinidog, gwelliant 125.

Cynigiwyd gwelliant 125 (Mark Drakeford). *Amendment 125 (Mark Drakeford) moved.*
- 17:58 **Mark Drakeford** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
Cynnig. I move.
- 17:58 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
The question is that amendment 125 be agreed. Does any Member object? Then amendment 125 is agreed. Y cwestiwn yw bod gwelliant 125 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Felly, caiff gwelliant 125 ei dderbyn.

Derbyniwyd gwelliant 125 yn unol â Rheol Sefydlog 12.36. *Amendment 125 agreed in accordance with Standing Order 12.36.*

17:59	Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography Minister, amendment 127. <i>Cynigiwyd gwelliant 127 (Mark Drakeford).</i>	Weinidog, gwelliant 127. <i>Amendment 127 (Mark Drakeford) moved.</i>	Senedd.tv Fideo Video
17:59	Mark Drakeford Bywgraffiad Biography Cynnig.	I move.	Senedd.tv Fideo Video
17:59	Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography The question is that amendment 127 be agreed. Does any Member object? Then amendment 127 is agreed. <i>Derbyniwyd gwelliant 127 yn unol â Rheol Sefydlog 12.36.</i>	Y cwestiwn yw bod gwelliant 127 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Felly, caiff gwelliant 127 ei dderbyn. <i>Amendment 127 agreed in accordance with Standing Order 12.36.</i>	Senedd.tv Fideo Video
17:59	Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography Minister, amendment 126. <i>Cynigiwyd gwelliant 126 (Mark Drakeford).</i>	Weinidog, gwelliant 126. <i>Amendment 126 (Mark Drakeford) moved.</i>	Senedd.tv Fideo Video
17:59	Mark Drakeford Bywgraffiad Biography Cynnig.	I move.	Senedd.tv Fideo Video
17:59	Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography The question is that amendment 126 be agreed. Does any Member object? [Objection.] We will have an electronic vote. Open the vote. Close the vote. There voted in favour 31, there voted against 25. Therefore, amendment 126 is agreed. <i>Derbyniwyd gwelliant 126: O blaid 31, Yn erbyn 25, Ymatal 0.</i> Canlyniad y bleidlais ar welliant 126.	Y cwestiwn yw bod gwelliant 126 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? [Gwrthwynebiad.] Cawn bleidlais electronig. Agorwch y bleidlais. Caewch y bleidlais. Pleidleisiodd 31 o blaid, pleidleisiodd 25 yn erbyn. Felly, caiff gwelliant 126 ei dderbyn. <i>Amendment 126 agreed: For 31, Against 25, Abstain 0.</i> Result of the vote on amendment 126.	Senedd.tv Fideo Video
18:00	Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography Minister, amendment 128. <i>Cynigiwyd gwelliant 128 (Mark Drakeford).</i>	Weinidog, gwelliant 128. <i>Amendment 128 (Mark Drakeford) moved.</i>	Senedd.tv Fideo Video
18:00	Mark Drakeford Bywgraffiad Biography Move.	Cynnig.	Senedd.tv Fideo Video
18:00	Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography The question is that amendment 128 be agreed. Does any Member object? Then amendment 128 is agreed. <i>Derbyniwyd gwelliant 128 yn unol â Rheol Sefydlog 12.36.</i>	Y cwestiwn yw bod gwelliant 128 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Felly, caiff gwelliant 128 ei dderbyn. <i>Amendment 128 agreed in accordance with Standing Order 12.36.</i>	Senedd.tv Fideo Video

18:00	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>Minister, amendment 129.</p> <p><i>Cynigiwyd gwelliant 129 (Mark Drakeford).</i></p>	<p>Weinidog, gwelliant 129.</p> <p><i>Amendment 128 (Mark Drakeford) moved.</i></p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
18:00	<p>Mark Drakeford Bywgraffiad Biography</p> <p>Move.</p>	<p>Cynnig.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
18:00	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>The question is that amendment 129 be agreed. Does any Member object? [Objection.] We will have an electronic vote. Open the vote. Close the vote. There voted in favour 31, there voted against 25. Therefore, amendment 129 is agreed.</p> <p><i>Derbyniwyd gwelliant 129: O blaid 31, Yn erbyn 25, Ymatal 0.</i></p> <p>Canlyniad y bleidlais ar welliant 129.</p>	<p>Y cwestiwn yw bod gwelliant 129 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? [Gwrthwynebiad.] Cawn bleidlais electronig. Agorwch y bleidlais. Caewch y bleidlais. Pleidleisiodd 31 o blaid, pleidleisiodd 25 yn erbyn. Felly, caiff gwelliant 129 ei dderbyn.</p> <p><i>Amendment 129 agreed: For 31, Against 25, Abstain 0.</i></p> <p>Result of the vote on amendment 129.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
18:00	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>Minister, amendment 130.</p> <p><i>Cynigiwyd gwelliant 130 (Mark Drakeford).</i></p>	<p>Weinidog, gwelliant 130.</p> <p><i>Amendment 130 (Mark Drakeford) moved.</i></p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
18:00	<p>Mark Drakeford Bywgraffiad Biography</p> <p>I move.</p>	<p>Rwy'n cynnig.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
18:00	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>The question is that amendment 130 be agreed. Does any Member object? [Objection.] We will have an electronic vote. Open the vote. Close the vote. There voted in favour 31, there voted against 25. Therefore, amendment 130 is agreed.</p> <p><i>Derbyniwyd gwelliant 130: O blaid 31, Yn erbyn 25, Ymatal 0.</i></p> <p>Canlyniad y bleidlais ar welliant 130.</p>	<p>Y cwestiwn yw bod gwelliant 130 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? [Gwrthwynebiad.] Cawn bleidlais electronig. Agorwch y bleidlais. Caewch y bleidlais. Pleidleisiodd 31 o blaid, pleidleisiodd 25 yn erbyn. Felly, caiff gwelliant 130 ei dderbyn.</p> <p><i>Amendment 130 agreed: For 31, Against 25, Abstain 0.</i></p> <p>Result of the vote on amendment 130.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
18:01	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>Minister, amendment 131.</p> <p><i>Cynigiwyd gwelliant 131 (Mark Drakeford).</i></p>	<p>Weinidog, gwelliant 131.</p> <p><i>Amendment 131 (Mark Drakeford) moved.</i></p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
18:01	<p>Mark Drakeford Bywgraffiad Biography</p> <p>Cynnig.</p>	<p>I move.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
18:01	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>The question is that amendment 131 be agreed. Does any Member object? Then amendment 131 is agreed.</p>	<p>Y cwestiwn yw bod gwelliant 131 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Felly, caiff gwelliant 131 ei dderbyn.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>

Derbyniwyd gwelliant 131 yn unol â Rheol Sefydlog 12.36.

Amendment 131 agreed in accordance with Standing Order 12.36.

- 18:01 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
Minister, amendment 132. Weinidog, gwelliant 132.
- Cynigiwyd gwelliant 132 (Mark Drakeford).* *Amendment 132 (Mark Drakeford) moved.*
- 18:01 **Mark Drakeford** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
Cynnig. Cynnig.
- 18:01 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
The question is that amendment 132 be agreed. Does any Member object? [Objection.] We will have an electronic vote. Open the vote. Close the vote. There voted in favour 31, there voted against 25. Therefore, amendment 132 is agreed. Y cwestiwn yw bod gwelliant 132 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? [Gwrthwynebiad.] Cawn bleidlais electronig. Agorwch y bleidlais. Caewch y bleidlais. Pleidleisiodd 31 o blaid, pleidleisiodd 25 yn erbyn. Felly, caiff gwelliant 132 ei dderbyn.
- Derbyniwyd gwelliant 132: O blaid 31, Yn erbyn 25, Ymatal 0.* *Amendment 132 agreed: For 31, Against 25, Abstain 0.*
- [Canlyniad y bleidlais ar welliant 132.](#) [Result of the vote on amendment 132.](#)
- 18:01 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
Minister, amendment 133. Weinidog, gwelliant 133.
- Cynigiwyd gwelliant 133 (Mark Drakeford).* *Amendment 133 (Mark Drakeford) moved.*
- 18:01 **Mark Drakeford** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
I move. Rwy'n cynnig.
- 18:01 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
The question is that amendment 133 be agreed. Does any Member object? [Objection.] We will have an electronic vote. Open the vote. Close the vote. There voted in favour 31, there voted against 25. Therefore, amendment 133 is agreed. Y cwestiwn yw bod gwelliant 133 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? [Gwrthwynebiad.] Cawn bleidlais electronig. Agorwch y bleidlais. Caewch y bleidlais. Pleidleisiodd 31 o blaid, pleidleisiodd 25 yn erbyn. Felly, caiff gwelliant 133 ei dderbyn.
- Derbyniwyd gwelliant 133: O blaid 31, Yn erbyn 25, Ymatal 0.* *Amendment 133 agreed: For 31, Against 25, Abstain 0.*
- [Canlyniad y bleidlais ar welliant 133.](#) [Result of the vote on amendment 133.](#)
- 18:02 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
Minister, amendment 134. Weinidog, gwelliant 134.
- Cynigiwyd gwelliant 134 (Mark Drakeford).* *Amendment 134 (Mark Drakeford) moved.*
- 18:02 **Mark Drakeford** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
Move. Cynnig.

18:02	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>The question is that amendment 134 be agreed. Does any Member object? Then amendment 134 is agreed.</p> <p><i>Derbyniwyd gwelliant 134 yn unol â Rheol Sefydlog 12.36.</i></p>	<p>Y cwestiwn yw bod gwelliant 134 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Felly, caiff gwelliant 134 ei dderbyn.</p> <p><i>Amendment 134 agreed in accordance with Standing Order 12.36.</i></p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
18:02	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>Minister, amendment 135.</p> <p><i>Cynigiwyd gwelliant 135 (Mark Drakeford).</i></p>	<p>Weinidog, gwelliant 135.</p> <p><i>Amendment 135 (Mark Drakeford) moved.</i></p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
18:02	<p>Mark Drakeford Bywgraffiad Biography</p> <p>Move.</p>	<p>Cynnig.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
18:02	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>The question is that amendment 135 be agreed. Does any Member object? [Objection.] We will have an electronic vote. Open the vote. Close the vote. There voted in favour 31, there voted against 25. Therefore, amendment 135 is agreed.</p> <p><i>Derbyniwyd gwelliant 135: O blaid 31, Yn erbyn 25, Ymatal 0.</i></p> <p>Canlyniad y bleidlais ar welliant 135.</p>	<p>Y cwestiwn yw bod gwelliant 135 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? [Gwrthwynebiad.] Cawn bleidlais electronig. Agorwch y bleidlais. Caewch y bleidlais. Pleidleisiodd 31 o blaid, pleidleisiodd 25 yn erbyn. Felly, caiff gwelliant 135 ei dderbyn.</p> <p><i>Amendment 135 agreed: For 31, Against 25, Abstain 0.</i></p> <p>Result of the vote on amendment 135.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
18:02	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>Minister, amendment 136.</p> <p><i>Cynigiwyd gwelliant 136 (Mark Drakeford).</i></p>	<p>Weinidog, gwelliant 136.</p> <p><i>Amendment 136 (Mark Drakeford) moved.</i></p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
18:02	<p>Mark Drakeford Bywgraffiad Biography</p> <p>Move.</p>	<p>Cynnig.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
18:02	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>The question is that amendment 136 be agreed. Does any Member object? [Objection.] We will have an electronic vote. Open the vote. Close the vote. There voted in favour 31, there voted against 25. Therefore, amendment 136 is agreed.</p> <p><i>Derbyniwyd gwelliant 136: O blaid 31, Yn erbyn 25, Ymatal 0.</i></p> <p>Canlyniad y bleidlais ar welliant 136.</p>	<p>Y cwestiwn yw bod gwelliant 136 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? [Gwrthwynebiad.] Cawn bleidlais electronig. Agorwch y bleidlais. Caewch y bleidlais. Pleidleisiodd 31 o blaid, pleidleisiodd 25 yn erbyn. Felly, caiff gwelliant 136 ei dderbyn.</p> <p><i>Amendment 136 agreed: For 31, Against 25, Abstain 0.</i></p> <p>Result of the vote on amendment 136.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
18:02	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>Minister, amendment 137.</p> <p><i>Cynigiwyd gwelliant 137 (Mark Drakeford).</i></p>	<p>Weinidog, gwelliant 137.</p> <p><i>Amendment 137 (Mark Drakeford) moved.</i></p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>

18:03	<p>Mark Drakeford Bywgraffiad Biography</p> <p>Yn ffurfiol.</p>	Formally.	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
18:03	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>The question is that amendment 137 be agreed. Does any Member object? [Objection.] We will have an electronic vote. Open the vote. Close the vote. There voted in favour 31, there voted against 25. Therefore, amendment 137 is agreed.</p> <p><i>Derbyniwyd gwelliant 137: O blaid 31, Yn erbyn 25, Ymatal 0.</i></p> <p>Canlyniad y bleidlais ar welliant 137.</p>	<p>Y cwestiwn yw bod gwelliant 137 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? [Gwrthwynebiad.] Cawn bleidlais electronig. Agorwch y bleidlais. Caewch y bleidlais. Pleidleisiodd 31 o blaid, pleidleisiodd 25 yn erbyn. Felly, caiff gwelliant 137 ei dderbyn.</p> <p><i>Amendment 137 agreed: For 31, Against 25, Abstain 0.</i></p> <p>Result of the vote on amendment 137.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
18:03	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>Minister, amendment 138.</p> <p><i>Cynigiwyd gwelliant 138 (Mark Drakeford).</i></p>	<p>Weinidog, gwelliant 138.</p> <p><i>Amendment 138 (Mark Drakeford) moved.</i></p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
18:03	<p>Mark Drakeford Bywgraffiad Biography</p> <p>Move.</p>	Cynnig.	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
18:03	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>The question is that amendment 138 be agreed. Does any Member object? Then amendment 138 is agreed.</p> <p><i>Derbyniwyd gwelliant 138 yn unol â Rheol Sefydlog 12.36.</i></p>	<p>Y cwestiwn yw bod gwelliant 138 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Felly, caiff gwelliant 138 ei dderbyn.</p> <p><i>Amendment 138 agreed in accordance with Standing Order 12.36.</i></p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
18:03	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>Minister, amendment 139.</p> <p><i>Cynigiwyd gwelliant 139 (Mark Drakeford).</i></p>	<p>Weinidog, gwelliant 139.</p> <p><i>Amendment 139 (Mark Drakeford) moved.</i></p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
18:03	<p>Mark Drakeford Bywgraffiad Biography</p> <p>Move.</p>	Cynnig.	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
18:03	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>The question is that amendment 139 be agreed. Does any Member object? [Objection.] We'll have an electronic vote. Open the vote. Close the vote. There voted in favour 31, there voted against 25. Therefore, amendment 139 is agreed.</p> <p><i>Derbyniwyd gwelliant 139: O blaid 31, Yn erbyn 25, Ymatal 0.</i></p> <p>Canlyniad y bleidlais ar welliant 139.</p>	<p>Y cwestiwn yw bod gwelliant 139 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? [Gwrthwynebiad.] Cawn bleidlais electronig. Agorwch y bleidlais. Caewch y bleidlais. Pleidleisiodd 31 o blaid, pleidleisiodd 25 yn erbyn. Felly, caiff gwelliant 139 ei dderbyn.</p> <p><i>Amendment 139 agreed: For 31, Against 25, Abstain 0.</i></p> <p>Result of the vote on amendment 139.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
18:03	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>Minister, amendment 140.</p>	<p>Weinidog, gwelliant 140.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>

Cynigiwyd gwelliant 140 (Mark Drakeford).

Amendment 140 (Mark Drakeford) moved.

18:03 **Mark Drakeford** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

I move.

Rwy'n cynnig.

18:03 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

The question is that amendment 140 be agreed. Does any Member object? Then amendment 140 is agreed.

Y cwestiwn yw bod gwelliant 140 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Felly, caiff gwelliant 140 ei dderbyn.

Derbyniwyd gwelliant 140 yn unol â Rheol Sefydlog 12.36.

Amendment 140 agreed in accordance with Standing Order 12.36.

18:04 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

Minister, amendment 141.

Weinidog, gwelliant 141.

Cynigiwyd gwelliant 141 (Mark Drakeford).

Amendment 141 (Mark Drakeford) moved.

18:04 **Mark Drakeford** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

Move.

Cynnig.

18:04 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

The question is that amendment 141 be agreed. Does any Member object? [Objection.] We will have an electronic vote. Open the vote. Close the vote. There voted in favour 31, there voted against 25. Therefore, amendment 141 is agreed.

Y cwestiwn yw bod gwelliant 141 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? [Gwrthwynebiad.] Cawn bleidlais electronig. Agorwch y bleidlais. Caewch y bleidlais. Pleidleisiodd 31 o blaid, pleidleisiodd 25 yn erbyn. Felly, caiff gwelliant 141 ei dderbyn.

Derbyniwyd gwelliant 141: O blaid 31, Yn erbyn 25, Ymatal 0.

Amendment 141 agreed: For 31, Against 25, Abstain 0.

[Canlyniad y bleidlais ar welliant 141.](#)

[Result of the vote on amendment 141.](#)

18:04 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

Minister, amendment 142.

Weinidog, gwelliant 142.

Cynigiwyd gwelliant 142 (Mark Drakeford).

Amendment 142 (Mark Drakeford) moved.

18:04 **Mark Drakeford** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

I move.

Rwy'n cynnig.

18:04 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

The question is that amendment 142 be agreed. Does any Member object? [Objection.] We will have an electronic vote. Open the vote. Close the vote. There voted in favour 31, there voted against 25. Therefore, amendment 142 is agreed.

Y cwestiwn yw bod gwelliant 142 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? [Gwrthwynebiad.] Cawn bleidlais electronig. Agorwch y bleidlais. Caewch y bleidlais. Pleidleisiodd 31 o blaid, pleidleisiodd 25 yn erbyn. Felly, caiff gwelliant 142 ei dderbyn.

Derbyniwyd gwelliant 142: O blaid 31, Yn erbyn 25, Ymatal 0.

Amendment 142 agreed: For 31, Against 25, Abstain 0.

[Canlyniad y bleidlais ar welliant 142.](#)

[Result of the vote on amendment 142.](#)

18:04	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>Minister, amendment 143.</p> <p><i>Cynigiwyd gwelliant 143 (Mark Drakeford).</i></p>	<p>Weinidog, gwelliant 143.</p> <p><i>Amendment 143 (Mark Drakeford) moved.</i></p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
18:04	<p>Mark Drakeford Bywgraffiad Biography</p> <p>Move.</p>	<p>Cynnig.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
18:04	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>The question is that amendment 143 be agreed. Does any Member object? [Objection.] We will have an electronic vote. Open the vote. Close the vote. There voted in favour 31, there voted against 25. Therefore, amendment 143 is agreed.</p> <p><i>Derbyniwyd gwelliant 143: O blaid 31, Yn erbyn 25, Ymatal 0.</i></p> <p>Canlyniad y bleidlais ar welliant 143.</p>	<p>Y cwestiwn yw bod gwelliant 143 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? [Gwrthwynebiad.] Cawn bleidlais electronig. Agorwch y bleidlais. Caewch y bleidlais. Pleidleisiodd 31 o blaid, pleidleisiodd 25 yn erbyn. Felly, caiff gwelliant 143 ei dderbyn.</p> <p><i>Amendment 143 agreed: For 31, Against 25, Abstain 0.</i></p> <p>Result of the vote on amendment 143.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
18:05	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>Minister, amendment 144.</p> <p><i>Cynigiwyd gwelliant 144 (Mark Drakeford).</i></p>	<p>Weinidog, gwelliant 144.</p> <p><i>Amendment 144 (Mark Drakeford) moved.</i></p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
18:05	<p>Mark Drakeford Bywgraffiad Biography</p> <p>I move.</p>	<p>Rwy'n cynnig.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
18:05	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>The question is that amendment 144 be agreed. Does any Member object? [Objection.] We will have an electronic vote. Open the vote. Close the vote. There voted in favour 31, there voted against 25. Therefore, amendment 144 is agreed.</p> <p><i>Derbyniwyd gwelliant 144: O blaid 31, Yn erbyn 25, Ymatal 0.</i></p> <p>Canlyniad y bleidlais ar welliant 144.</p>	<p>Y cwestiwn yw bod gwelliant 144 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? [Gwrthwynebiad.] Cawn bleidlais electronig. Agorwch y bleidlais. Caewch y bleidlais. Pleidleisiodd 31 o blaid, pleidleisiodd 25 yn erbyn. Felly, caiff gwelliant 144 ei dderbyn.</p> <p><i>Amendment 144 agreed: For 31, Against 25, Abstain 0.</i></p> <p>Result of the vote on amendment 144.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
18:05	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>Minister, amendment 145.</p> <p><i>Cynigiwyd gwelliant 145 (Mark Drakeford).</i></p>	<p>Weinidog, gwelliant 145.</p> <p><i>Amendment 145 (Mark Drakeford) moved.</i></p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
18:05	<p>Mark Drakeford Bywgraffiad Biography</p> <p>I move.</p>	<p>Rwy'n cynnig.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
18:05	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>The question is that amendment 145 be agreed. Does any Member object? [Objection.] We will have an electronic vote. Open the vote. Close the vote. There voted in favour 31, there voted against 25. Therefore, amendment 145 is agreed.</p>	<p>Y cwestiwn yw bod gwelliant 145 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? [Gwrthwynebiad.] Cawn bleidlais electronig. Agorwch y bleidlais. Caewch y bleidlais. Pleidleisiodd 31 o blaid, pleidleisiodd 25 yn erbyn. Felly, caiff gwelliant 145 ei dderbyn.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>

Derbyniwyd gwelliant 145: O blaid 31, Yn erbyn 25, Ymatal 0.

Amendment 145 agreed: For 31, Against 25, Abstain 0.

[Canlyniad y bleidlais ar welliant 145.](#)

[Result of the vote on amendment 145.](#)

- 18:06 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
Minister, amendment 146. Weinidog, gwelliant 146.
- Cynigiwyd gwelliant 146 (Mark Drakeford).* *Amendment 146 (Mark Drakeford) moved.*
- 18:06 **Mark Drakeford** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
I move. Rwy'n cynnig.
- 18:06 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
The question is that amendment 146 be agreed. Does any Member object? Then amendment 146 is agreed. Y cwestiwn yw bod gwelliant 146 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Felly, caiff gwelliant 146 ei dderbyn.
- Derbyniwyd gwelliant 146 yn unol â Rheol Sefydlog 12.36.* *Amendment 146 agreed in accordance with Standing Order 12.36.*
- 18:06 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
Minister, amendment 147. Weinidog, gwelliant 147.
- Cynigiwyd gwelliant 147 (Mark Drakeford).* *Amendment 147 (Mark Drakeford) moved.*
- 18:06 **Mark Drakeford** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
Cynnig. I move.
- 18:06 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
The question is that amendment 147 be agreed. Does any Member object? [Objection.] We will have an electronic vote. Open the vote. Close the vote. There voted in favour 39, there voted against 17. Therefore, amendment 147 is agreed. Y cwestiwn yw bod gwelliant 147 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? [Gwrthwynebiad.] Cawn bleidlais electronig. Agorwch y bleidlais. Caewch y bleidlais. Pleidleisiodd 39 o blaid, pleidleisiodd 17 yn erbyn. Felly, caiff gwelliant 147 ei dderbyn.
- Derbyniwyd gwelliant 147: O blaid 39, Yn erbyn 17, Ymatal 0.* *Amendment 147 agreed: For 39, Against 17, Abstain 0.*
- [Canlyniad y bleidlais ar welliant 147.](#) [Result of the vote on amendment 147.](#)
- 18:06 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
We will now have a 15-minute break before we deal with the rest of the groups. The bell will be rung five minutes before we start again. Thank you. Byddwn yn awr yn cael seibiant o 15 munud cyn i ni ymdrin â gweddill y grwpiau. Bydd y gloch yn cael ei chanu bum munud cyn i ni ddechrau eto. Diolch.
- Ataliwyd y Cyfarfod Llawn am 18:06.* *Plenary was suspended at 18:06.*
- Ailymgynullodd y Cynulliad am 18:21, gyda'r Dirprwy Lywydd yn y Gadair.* *The Assembly reconvened at 18:21, with the Deputy Presiding Officer in the Chair.*
- 18:21 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
Order. We will now continue with our Stage 3 consideration of the Public Health (Wales) Bill. Trefn. Byddwn yn awr yn parhau â'n hystyriaeth Cyfnod 3 o Fil Iechyd y Cyhoedd (Cymru).

Grŵp 6: Cofrestr o Fanwerthwyr Tybaco a Chynhyrchion Nicotin (Gwelliannau 78, 79, 80, 81)

Group 6: Register of Retailers of Tobacco and Nicotine Products (Amendments 78, 79, 80, 81)

18:21

Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

The sixth group of amendments relates to the register of retailers of tobacco and nicotine products. The lead amendment in this group is amendment 78. I call on the Minister to move and to speak to the lead amendment and the other amendments in the group.

Mae'r chweched grŵp o welliannau yn ymwneud â'r gofrestr o fanwerthwyr cynhyrchion tybaco a nicotin. Y prif welliant yn y grŵp hwn yw gwelliant 78. Galwaf ar y Gweinidog i gynnig ac i siarad am y prif welliant a'r gwelliannau eraill yn y grŵp.

Cynigiwyd gwelliant 78 (Mark Drakeford).

Amendment 78 (Mark Drakeford) moved.

18:21

Mark Drakeford [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

Diolch yn fawr, Ddirprwy Lywydd. I move amendment 78 and all other amendments in this group.

Diolch yn fawr, Ddirprwy Lywydd. Cynigaf welliant 78 a phob gwelliant eraill yn y grŵp hwn.

The proposed register of retailers of tobacco and nicotine products has received widespread support throughout the passage of the Bill. The primary purpose of the register is to reinforce the importance of protecting children and young people from the harms associated with these products, and to reduce the risk of their purchase by them.

Mae'r gofrestr arfaethedig o fanwerthwyr cynhyrchion tybaco a nicotin wedi cael cefnogaeth eang drwy gydol hynt y Bil. Prif ddiben y gofrestr yw atgyfnerthu pwysigrwydd amddiffyn plant a phobl ifanc rhag niwed sy'n gysylltiedig â'r cynhyrchion hyn, ac er mwyn lleihau'r risg y byddant yn eu prynu.

The register will provide local authorities with a definitive list of retailers in their area that sell tobacco or nicotine products. This will help them to enforce existing provisions, such as legislation on age of sale. The minor amendments presented in this group are necessary to provide further clarity and certainty following changes made at Stage 2.

Bydd y gofrestr yn darparu i awdurdodau lleol restr derfynol o fanwerthwyr yn eu hardal sy'n gwerthu tybaco neu gynhyrchion nicotin. Bydd hyn yn eu helpu i orfodi darpariaethau presennol, fel deddfwriaeth ar oedran ar gyfer gwerthu. Mae'r mân newidiadau a gyflwynir yn y grŵp hwn yn angenrheidiol er mwyn rhoi eglurder a phendranrwydd pellach yn dilyn newidiadau a wnaed yng Nghyfnod 2.

Amendment 79 limits the Welsh Ministers' powers to make regulations regarding charging a fee for applications to register. The amendment will mean the Welsh Ministers will still be able to make regulations requiring retailers to pay a fee for their initial registration or to add additional premises to their entry, but not when mobile retailers wish to add a new local authority area to their entry. I indicated at Stage 2 that I would bring forward a Government amendment to this effect, and amendment 79 fulfils that commitment.

Mae gwelliant 79 yn cyfyngu pwerau Gweinidogion Cymru i wneud rheoliadau ynghylch codi ffi am geisiadau i gofrestru. Bydd y gwelliant yn golygu y bydd Gweinidogion Cymru yn dal i allu gwneud rheoliadau yn ei gwneud yn ofynnol i fanwerthwyr dalu ffi am eu cofrestrriad cychwynnol neu i ychwanegu safle ychwanegol at eu cofnod, ond nid pan fo manwerthwyr symudol yn dymuno ychwanegu ardal awdurdod lleol newydd at eu cofnod. Nodais yng Nghyfnod 2 y byddwn yn cyflwyno gwelliant y Llywodraeth i'r perwyl hwn, ac mae gwelliant 79 yn cyflawni'r ymrwymiad hwnnw.

Amendments 78 and 80 are technical amendments that correct cross-referencing issues that have arisen as a result of amendments agreed at Stage 2.

Mae gwelliannau 78 a 80 yn welliannau technegol sy'n cywiro materion croesgyfeirio sydd wedi codi o ganlyniad i newidiadau y cytunwyd arnynt yng Nghyfnod 2.

Finally, amendment 81 is also technical in nature and it removes wording from section 35 of the Bill, because that wording is no longer needed as a result of amendments agreed at Stage 2. I ask Members to support the amendments in this group.

Yn olaf, mae gwelliant 81 hefyd yn dechnegol ei natur ac mae'n cael gwared ar eiriad o adran 35 y Bil, oherwydd nad oes angen y geiriad mwyach o ganlyniad i newidiadau y cytunwyd arnynt yng Nghyfnod 2. Gofynnaf i Aelodau gefnogi'r gwelliannau yn y grŵp hwn.

18:23

Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

I have no speakers. The question, then, is that amendment 78 be agreed. Does Any Member object? Then amendment 78 is agreed.

Nid oes gennyf unrhyw siaradwyr. Y cwestiwn, felly, yw bod gwelliant 78 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Felly, caiff gwelliant 78 ei dderbyn.

Derbyniwyd gwelliant 78 yn unol â Rheol Sefydlog 12.36.

Amendment 78 agreed in accordance with Standing Order 12.36.

18:23 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
Minister, amendment 79. Weinidog, gwelliant 79.

Cynigiwyd gwelliant 79 (Mark Drakeford).

Amendment 79 (Mark Drakeford) moved.

18:23 **Mark Drakeford** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
Move. Cynnig.

18:23 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
The question is that amendment 79 be agreed. Does any Member object? Then amendment 79 is agreed. Y cwestiwn yw bod gwelliant 79 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Felly, caiff gwelliant 79 ei dderbyn.

Derbyniwyd gwelliant 79 yn unol â Rheol Sefydlog 12.36.

Amendment 79 agreed in accordance with Standing Order 12.36.

18:23 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
Minister, amendment 80. Weinidog, gwelliant 80.

Cynigiwyd gwelliant 80 (Mark Drakeford).

Amendment 80 (Mark Drakeford) moved.

18:23 **Mark Drakeford** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
Moved. Cynigiwyd.

18:23 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
The question is that amendment 80 be agreed. Does any Member object? Then amendment 80 is agreed. Y cwestiwn yw bod gwelliant 80 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Felly, caiff gwelliant 80 ei dderbyn.

Derbyniwyd gwelliant 80 yn unol â Rheol Sefydlog 12.36.

Amendment 80 agreed in accordance with Standing Order 12.36.

18:23 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
Minister, amendment 81. Weinidog, gwelliant 81.

Cynigiwyd gwelliant 81 (Mark Drakeford).

Amendment 81 (Mark Drakeford) moved.

18:23 **Mark Drakeford** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
Moved. Cynigiwyd.

18:23 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
The question is that amendment 81 be agreed. Does any Member object? Then amendment 81 is agreed. Y cwestiwn yw bod gwelliant 81 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Felly, caiff gwelliant 81 ei dderbyn.

Derbyniwyd gwelliant 81 yn unol â Rheol Sefydlog 12.36.

Amendment 81 agreed in accordance with Standing Order 12.36.

Grŵp 7: Triniaethau Arbennig a Rhoi Twll mewn Rhan Bersonol o'r Corff: Amrywiol (Gwelliannau 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 148)

Group 7: Special Procedures and Intimate Piercing: Miscellaneous (Amendments 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 148)

18:23

Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

The seventh group of amendments contains miscellaneous amendments relating to special procedures and intimate piercing. The lead amendment in this group is amendment 82. I call on the Minister to move and speak to the lead amendment and the other amendments in the group.

Mae'r seithfed grŵp o welliannau yn cynnwys gwelliannau amrywiol sy'n ymwneud â gweithdrefnau arbennig a rhoi twll mewn rhan bersonol o'r corff. Y prif welliant yn y grŵp hwn yw welliant 82. Galwaf ar y Gweinidog i gynnig a siarad am y prif welliant a'r gwelliannau eraill yn y grŵp.

Cynigiwyd gwelliant 82 (Mark Drakeford).

Amendment 82 (Mark Drakeford) moved.

18:23

Mark Drakeford [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

Diolch yn fawr, Ddirprwy Lywydd. I move amendment 82 and all other amendments in this group.

Diolch yn fawr, Ddirprwy Lywydd. Cynigiau welliant 82 a phob gwelliant arall yn y grŵp hwn.

Part 3 of the Bill will introduce a licensing system that aims to increase protection for those members of the public who choose to have a special procedure. Part 4 will prohibit the intimate piercing of children and young people below the age of 16. I am grateful to the Health and Social Care Committee for its close consideration of these Parts of the Bill and for the support Members have shown for these important health protection provisions.

Bydd Rhan 3 y Bil yn cyflwyno system drwyddedu gyda'r nod o wneud mwy i amddiffyn yr aelodau hynny o'r cyhoedd sy'n dewis cael triniaeth arbennig. Bydd Rhan 4 yn gwahardd tyllau mewn rhannau personol o gyrff plant a phobl ifanc dan 16 oed. Rwy'n ddiolchgar i'r Pwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol am ystyried y Rhannau hyn o'r Bil yn fanwl ac am y gefnogaeth y mae'r Aelodau wedi'i dangos i'r darpariaethau diogelu iechyd pwysig hyn.

This group deals with minor and technical amendments to these Parts of the Bill. Amendments 82 to 86 make changes to the overview section of Part 3 of the Bill. They do not introduce substantive changes to the special procedures provisions, but simply update the overview provided by section 58 to reflect the amendments agreed by the Health and Social Care Committee at Stage 2.

Mae'r grŵp hwn yn ymdrin â mân welliannau a newidiadau technegol i'r Rhannau hyn o'r Bil. Mae gwelliannau 82-86 yn gwneud newidiadau i adran trosolwg Rhan 3 y Bil. Nid ydynt yn cyflwyno newidiadau sylweddol i'r darpariaethau gweithdrefnau arbennig, dim ond diweddarau'r trosolwg a ddarperir yn adran 58 i adlewyrchu'r gwelliannau y cytunodd y Pwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol arnynt yn Nghyfnod 2.

Amendment 148 makes a minor change to Schedule 4, to allow a local authority licensing committee to issue a notice of a decision to take or not to take the action it sets out in a warning notice, to a special procedure licence applicant or a licence holder.

Mae gwelliant 148 yn gwneud newid bach i Atodlen 4, i ganiatáu i bwyllgor trwyddedu awdurdod lleol gyhoeddi hysbysiad o benderfyniad i gymryd neu i beidio â chymryd y camau y maent yn eu nodi mewn hysbysiad rhybuddio, i ymgeisydd am drwydded triniaeth arbennig neu ddeiliad trwydded.

Amendments 87 to 88 make minor changes to section 101, which comes within the intimate piercing part of the Bill. Amendment 87 clarifies that both a constable and an authorised officer will have the power to enter a premises at any reasonable time for the purpose of enforcing the prohibition on the intimate piercing of any child under the age of 16. Amendment 88 makes a technical change to the Welsh language version of the Bill and achieves consistency of drafting throughout it. I ask Members to support all eight amendments in this group.

Mae gwelliannau 87-88 yn gwneud mân newidiadau i adran 101, sy'n dod o fewn y rhan o'r Bil sy'n ymwneud â thyllau mewn rhannau personol o'r corff. Mae gwelliant 87 yn egluro y bydd gan gwnstabl a swyddog awdurdodedig y grym i fynd i mewn i fangre ar unrhyw adeg resymol at y diben o orfodi'r gwaharddiad ar dyllau mewn rhannau personol o gorff unrhyw blentyn dan 16 oed. Mae gwelliant 88 yn gwneud newid technegol i fersiwn Gymraeg y Bil ac yn cyflawni cysondeb drafftio drwyddo draw. Gofynnaf i'r Aelodau gefnogi pob un o'r wyth gwelliant yn y grŵp hwn.

18:25

Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

I don't have any speakers. The question, then, is that amendment 82 be agreed. Does any Member object? Then amendment 82 is agreed.

Nid oes gennyf siaradwyr. Y cwestiwn, felly, yw a ydym yn derbyn gwelliant 82. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Yna mae gwelliant 82 wedi'i dderbyn.

Derbyniwyd gwelliant 82 yn unol â Rheol Sefydlog 12.36.

Amendment 82 agreed in accordance with Standing Order 12.36.

18:25 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
Minister, amendment 83. Weinidog, gwelliant 83.

Cynigiwyd gwelliant 83 (Mark Drakeford).

Amendment 83 (Mark Drakeford) moved.

18:25 **Mark Drakeford** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
I move. Rwy'n cynnig.

18:25 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
The question is that amendment 83 be agreed. Does any Member object? Then amendment 83 is agreed. Y cwestiwn yw a ydym yn derbyn gwelliant 83. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Yna mae gwelliant 83 wedi'i dderbyn.

Derbyniwyd gwelliant 83 yn unol â Rheol Sefydlog 12.36.

Amendment 83 agreed in accordance with Standing Order 12.36.

18:25 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
Minister, amendment 84. Weinidog, gwelliant 84.

Cynigiwyd gwelliant 84 (Mark Drakeford).

Amendment 84 (Mark Drakeford) moved.

18:25 **Mark Drakeford** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
Moved. Wedi'i gynnig.

18:25 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
The question is that amendment 84 be agreed. Does any Member object? Then amendment 84 is agreed. Y cwestiwn yw a ydym yn derbyn gwelliant 84. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Yna mae gwelliant 84 wedi'i dderbyn.

Derbyniwyd gwelliant 84 yn unol â Rheol Sefydlog 12.36.

Amendment 84 agreed in accordance with Standing Order 12.36.

18:26 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
Minister, amendment 85. Weinidog, gwelliant 85.

Cynigiwyd gwelliant 85 (Mark Drakeford).

Amendment 85 (Mark Drakeford) moved.

18:26 **Mark Drakeford** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
Moved. Wedi'i gynnig.

18:26 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
The question is that amendment 85 be agreed. Does any Member object? Then amendment 85 is agreed. Y cwestiwn yw a ydym yn derbyn gwelliant 85. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Yna mae gwelliant 85 wedi'i dderbyn.

Derbyniwyd gwelliant 85 yn unol â Rheol Sefydlog 12.36.

Amendment 85 agreed in accordance with Standing Order 12.36.

18:26 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
Minister, amendment 86. Weinidog, gwelliant 86.

Cynigiwyd gwelliant 86 (Mark Drakeford).

Amendment 86 (Mark Drakeford) moved.

18:26 **Mark Drakeford** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

I move.

Rwy'n cynnig

18:26 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

The question is that amendment 86 be agreed. Does any Member object? Then amendment 86 is agreed.

Y cwestiwn yw a ydym yn derbyn gwelliant 86. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Yna mae gwelliant 86 wedi'i dderbyn.

Derbyniwyd gwelliant 86 yn unol â Rheol Sefydlog 12.36.

Amendment 86 agreed in accordance with Standing Order 12.36.

Grŵp 8: Ystyr 'Triniaethau Arbennig' (Gwelliannau 28, 29, 30, 31, 32, 35, 36, 37, 38, 39)

Group 8: Meaning of 'Special Procedures' (Amendments 28, 29, 30, 31, 32, 35, 36, 37, 38, 39)

18:26 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

The eighth group of amendments relates to the meaning of 'special procedures'. The lead amendment in this group is amendment 28, and I call on Darren Millar to move and speak to the lead amendment and the other amendments in the group.

Mae'r wythfed grŵp o welliannau'n ymwneud ag ystyr 'triniaethau arbennig'. Y prif welliant yn y grŵp hwn yw gwelliant 28, a galwaf ar Darren Millar i gynnig y prif welliant a siarad amdano, ynghyd â'r gwelliannau eraill yn y grŵp.

Cynigiwyd gwelliant 28 (Darren Millar).

Amendment 28 (Darren Millar) moved.

18:26 **Darren Millar** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

Thank you, Deputy Presiding Officer. I rise to speak to amendments 28 through to 32 and 35 through to 39, all of which are tabled in my name.

Diolch, Ddirprwy Lywydd. Rwy'n codi i siarad am welliannau 28 i 32 a 35 i 39; mae pob un ohonynt wedi'u cyflwyno yn fy enw i.

I've tabled these amendments in order to seek to extend the range of special procedures included on the face of the Bill relating to body modifications. At Stage 2, I raised awareness of the risk of public harm that all of these different procedures can cause, and as such, given the evidence that I and other members of the committee heard, I feel that it's crucial that we include these additional items on the face of the Bill.

Rwyf wedi cyflwyno'r gwelliannau hyn er mwyn ceisio ymestyn yr ystod o weithdrefnau arbennig sydd wedi'u cynnwys ar wyneb y Bil sy'n ymwneud ag addasiadau i'r corff. Yng Nghyfnod 2, bŵm yn codi ymwybyddiaeth o'r risg o niwed cyhoeddus y gall pob un o'r gwahanol driniaethau hyn ei achosi, ac fel y cyfryw, o ystyried y dystiolaeth a glywais i ac aelodau eraill y pwyllgor, rwy'n teimlo ei bod yn hanfodol ein bod yn cynnwys yr eitemau ychwanegol hyn ar wyneb y Bil.

The Health and Social Care Committee received evidence that suggested that the list of special procedures on the face of the Bill should be extended, and my amendments 28 to 32 seek to ensure that branding, scarification, subdermal implantation and tongue splitting are all added to the list, given the significant harm that can be caused by such procedures. It's important that, given the increase in body modifications, the Bill captures the full remit of different special procedures that have the potential to harm individuals if they're not properly undertaken.

Cafodd y Pwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol dystiolaeth a oedd yn awgrymu y dylid ymestyn y rhestr o driniaethau arbennig ar wyneb y Bil, ac mae fy ngwelliannau 28 i 32 yn ceisio sicrhau bod brandio, creithio, mewnbrannu is-groen a hollti tafodau i gyd yn cael eu hychwanegu at y rhestr, o ystyried y niwed sylweddol y gellir ei achosi gan driniaethau o'r fath. Mae'n bwysig, o ystyried bod gwaith addasu ar y corff ar gynnydd, bod y Bil yn cynnwys yr holl wahanol driniaethau arbennig sydd â'r potensial i niweidio unigolion os nad ydynt yn cael eu gwneud yn iawn.

This view is supported by a number of bodies including BMA Cymru, who have supported calls for consideration to be given to including additional procedures such as branding on the face of the Bill. They noted that the rationale for regulating these is exactly the same as the rationale for the items that were already listed on the Bill, such as acupuncture, body piercing, electrolysis and tattooing, and it was the fact that they created the same potential for health problems to occur if they're not carried out in a properly controlled way. The Association of Directors of Public Health also supported the need to extend the list, stating that the Bill presented an opportunity to regulate the administration of these additional procedures. The Minister's assertions at Stage 2 that he will consult early on the principle of adding additional procedures to the list of special procedures covered by the Bill after it is enacted is very welcome, but why, I ask the Minister, should we wait when we know that there are already risks of harm associated with the procedures that I'm seeking to add? These procedures are already relatively common and we should not delay, in my opinion, in ensuring that the public are protected from the potential harm that may arise from them.

Amendments 35 to 39 define the procedures that I'm seeking to add. At Stage 2 the Minister raised concerns regarding additions to the list, saying that extending it in the way that I'm proposing could have an unintended consequence for legitimate medical procedures, but I cannot accept the argument that he presented at that time because, of course, the Bill already provides doctors, dentists, opticians, osteopaths, chiropractors, pharmacists, nurses and midwives with exemptions from requiring a special procedure licence. So, this means that if a doctor, for example, carries out plastic surgery, which could come within the definition of a sub-dermal implantation—which is an issue that was specifically referred to at Stage 2 by the Minister—then that doctor, of course, would not be regulated by this Bill, because the doctor is exempt from requiring a special procedure licence already under its provisions. So, instead, that doctor would be regulated as a doctor under the General Medical Council.

I do hope that the Minister will accept that these particular items, particular procedures, were ones that we did receive evidence on, and that there was some consensus in the committee that they needed to be addressed. Of course, there were a whole host of other procedures that were also referred to during the committee proceedings, but there was uncertainty as to how they should be approached, given some of the work that's going on at a UK Government level in terms of some of the procedures that Sir Bruce Keogh has been looking at. But these specific issues—the ones that I listed earlier in terms of branding, scarification, sub-dermal implants et cetera—are the ones that I feel we have the evidence for now to suggest that they could harm public health, and I see no reason whatsoever why they shouldn't be included on the face of the Bill immediately.

Cefnogir y farn hon gan nifer o gyrff gan gynnwys BMA Cymru, sydd wedi cefnogi galwadau i ystyried cynnwys triniaethau ychwanegol fel brandio ar wyneb y Bil. Roeddent yn nodi bod y rhesymeg o blaid rheoleiddio'r rhain yn union yr un fath â'r rhesymeg o blaid yr eitemau i oedd eisoes wedi'u rhestru ar y Bil, fel aciwbigo, tyllu'r corff, electrolysis a thatwio, a'r ffaith eu bod yn creu'r un potensial i broblemau iechyd ddirywiad os nad ydynt yn cael eu gwneud mewn ffordd sydd wedi'i rheoli'n briodol. Roedd Cymdeithas Cyfarwyddwyr Iechyd y Cyhoedd hefyd yn cefnogi'r angen i ymestyn y rhestr, gan nodi bod y Bil yn cynnig cyfle i reoleiddio'r gwaith o weinyddu'r triniaethau ychwanegol hyn. Mae croeso mawr i haeriadau'r Gweinidog yng Nghyfnod 2 y bydd yn ymgynghori'n gynnar ar egwyddor ychwanegu triniaethau ychwanegol at y rhestr o driniaethau arbennig a gwmpesir gan y Bil ar ôl iddo gael ei ddeddfu. Ond pam, gofynnaf i'r Gweinidog, y dylem ddisgwyl, a ninnau'n gwybod bod risg o niwed eisoes yn gysylltiedig â'r triniaethau yr wyf yn ceisio eu hychwanegu? Mae'r triniaethau hyn eisoes yn gymharol gyffredin ac ni ddylem oedi, yn fy marn i, cyn sicrhau bod y cyhoedd yn cael eu diogelu rhag y niwed posibl y gallant ei achosi.

Mae gwelliannau 35 i 39 yn diffinio'r gweithdrefnau yr wyf yn ceisio eu hychwanegu. Yn ystod Cyfnod 2 cododd y Gweinidog bryderon ynghylch ychwanegiadau at y rhestr, gan ddweud y gallai ei hehangu yn y modd yr wyf yn ei gynnig greu goblygiad anfwriadol i driniaethau meddygol dilys. Ond ni allaf dderbyn y ddadl a gyflwynodd bryd hynny oherwydd, wrth gwrs, mae'r Bil eisoes yn darparu eithriadau i feddygon, deintyddion, optegwyr, meddygon esgyrn, ceiropractyddion, fferyllwyr, nyrsys a bydwragedd rhag gorfod cael trwydded triniaeth arbennig. Felly, mae hyn yn golygu, os yw meddyg, er enghraifft, yn cynnal llawdriniaeth blastig, a allai ddod o fewn y diffiniad o fewnblannu is-groen—mater y cyfeiriodd y Gweinidog ato'n benodol yng Nghyfnod 2—yna ni fyddai'r meddyg hwnnw, wrth gwrs, yn cael ei reoleiddio gan y Bil hwn, oherwydd bod y meddyg wedi'i eithrio rhag gorfod cael trwydded triniaeth arbennig eisoes dan ei ddarpariaethau. Felly, yn lle hynny, byddai'r meddyg hwnnw'n cael ei reoleiddio fel meddyg dan y Cyngor Meddygol Cyffredinol.

Rwy'n gobeithio'n wir y gwnaiff y Gweinidog dderbyn bod yr eitemau penodol hyn, y triniaethau penodol hyn, yn rhai y cawsom dystiolaeth amdanynt, a bod rhywfaint o gonsensws yn y pwyllgor bod angen rhoi sylw iddynt. Wrth gwrs, cyfeiriwyd at lu o driniaethau eraill hefyd yn ystod trafodion y pwyllgor, ond roedd ansicrwydd ynghylch sut y dylid ymdrin â nhw, o ystyried rhywfaint o'r gwaith sy'n mynd yn ei flaen ar lefel Llywodraeth y DU o ran rhai o'r triniaethau y mae Syr Bruce Keogh wedi bod yn edrych arnynt. Ond y materion penodol hyn—y rhai y gwnes eu rhestru'n gynharach o ran brandio, creithio, mewnbliadau is-groen ac ati—yw'r rhai yr wyf yn teimlo bod gennym y dystiolaeth amdanynt nawr i awgrymu y gallent niweidio iechyd y cyhoedd, ac nid wyf yn gweld unrhyw reswm o gwbl pam na ddylid eu cynnwys ar wyneb y Bil ar unwaith.

The list of special procedures has always been an interesting one in terms of why the Government has decided to proceed with these ones that are currently named in the Bill, and has chosen not to proceed to legislate with regard to some of the procedures that Darren Millar has just spoken about. The rationale between the ones that were chosen on the face of the Bill, it was said, is because they involved the piercing of the skin and, therefore, that introduced the risk of infection and that was a public health risk. Indeed, during the process of the Bill we did take evidence of public health outbreaks as a result of unclean needles being used in some of these processes, but then that brings us to the question: if piercing of the skin is what is crucial in identifying what a special procedure is, then why these and not, for instance, the tongue splitting, which Darren Millar referred to? It certainly was an education, I think, for some of us in the committee to explore the wide variety of body modification that currently goes on in Wales. I think I do have some sympathy with the Minister's contention that if we're bringing in a regulatory regime, then local government does need time to adjust to that, and that we need to ensure that people who are carrying out the regulatory regime are knowledgeable and have the skills to make a judgment on whether somebody should be entitled to a licence or have a licence removed. But there are other procedures that have potentially public health issues. I've been concerned about colonic irrigation services that are available in beauty-type salons the length and breadth of Wales—potentially a danger of bowel perforation, which could be a life-threatening condition if that were to happen. So, I'd like to hear further from the Minister as to how he intends to take this forward and why he feels this is not the appropriate stage to add additional procedures to the list.

I'd also like some clarification from the Minister about the issue around tattooing—the Bill refers to the insertion of ink into the body, but we do know that tashing is growing in popularity and the use of ultraviolet tattooing and photochromic tattooing is also being increasingly used for those people who want to have a non-noticeable tattoo that is only available under UV light, or tattoos that actually change colour under specific lighting conditions—and whether those are, for the purposes of this Bill, also covered. Thank you.

Mae'r rhestr o weithdrefnau arbennig wedi bod yn un ddiddorol erioed o ran pam mae'r Llywodraeth wedi penderfynu bwrw ymlaen â'r rhain hyn sydd wedi eu henw ar hyn o bryd yn y Bil, ac wedi dewis peidio â mynd ymlaen i ddeddfu ynglŷn â rhai o'r triniaethau y mae Darren Millar newydd sôn amdanynt. Y sail resymegol rhwng y rhai a gafodd eu dewis ar wyneb y Bil, dywedwyd, yw oherwydd eu bod yn ymwneud â thyllu'r croen ac, felly, bod hynny'n cyflwyno'r risg o haint a bod hynny'n risg i iechyd y cyhoedd. Yn wir, yn ystod proses y Bil cawsom dystiolaeth o achosion iechyd y cyhoedd o ganlyniad i ddefnyddio nodwyddau budr mewn rhai o'r prosesau hyn, ond mae hynny'n dod â ni at y cwestiwn: os mai tyllu'r croen sy'n hanfodol er mwyn nodi beth sy'n driniaeth arbennig, pam y rhain ac nid, er enghraifft, yr hollti tafod, y cyfeiriodd Darren Millar ato? Yn sicr, roedd yn addysg, rwy'n meddwl, i rai ohonom yn y pwyllgor i archwilio'r amrywiaeth eang o addasiadau corff sy'n digwydd ar hyn o bryd yng Nghymru. Rwy'n meddwl bod gen i rywfaint o gydymdeimlad â haerid y Gweinidog sef, os ydym yn cyflwyno trefn reoleiddio, bod angen amser ar lywodraeth leol i addasu i hynny, a bod angen inni sicrhau bod pobl sy'n cynnal y gyfundrefn reoleiddio'n wybodus a bod ganddynt y sgiliau i wneud dyfarniad ynghylch a ddylai fod gan rywun hawl i drwydded neu golli trwydded. Ond mae triniaethau eraill a allai beri problemau i iechyd y cyhoedd. Rwyf wedi bod yn pryderu am wasanaethau dyfrhau colonig sydd ar gael mewn salonau harddwch a manau tebyg ar hyd a lled Cymru—o bosibl mae perygl o rwygo'r coluddyn, a allai fod yn gyflwr sy'n bygwth bywyd pe bai hynny'n digwydd. Felly, hoffwn glywed rhagor gan y Gweinidog ynglŷn â sut y mae'n bwriadu bwrw ymlaen â hyn a pham mae'n teimlo nad yw hon yn adeg briodol i ychwanegu triniaethau ychwanegol at y rhestr.

Hoffwn hefyd rywfaint o eglurhad gan y Gweinidog am y mater yn ymwneud â thatwio—mae'r Bil yn cyfeirio at fewnosod inc yn y corff, ond rydym yn gwybod bod tashio yn dod yn fwyfwy poblogaidd bod mwy a mwy'n defnyddio tatwio uwchfioled a thatwio ffotocromig hefyd ar gyfer y bobl hynny sydd am gael tatw nad yw'n amlwg ond o dan olau UV, neu datw's sy'n newid lliw o dan amodau goleuo penodol—ac a yw'r rheini, at ddibenion y Bil hwn, wedi'u cwmpasu hefyd. Diolch.

Can I say at the beginning that, for most of the amendments in this group, the difference between the Government side and the mover of them is not one of concern and not one of intent even, but is just one of method and of timing? I share the concerns that Darren Millar set out, that body modification procedures, such as tongue splitting, scarification and branding, have the potential to cause significant harm to health. What I don't agree is that the list of special procedures should be augmented at this time and without a properly organised opportunity to explore the practical implications of doing so, both with the industry and its users. Darren Millar asked, 'Why wait?', and I think the answer is, 'To get it right', and to get it right by having the necessary exploration with those who provide some of these services, and some of those who use them, as well as those whose job it will be to regulate and to inspect them in the future, and to give us an opportunity, as legislators, to get to grips with some complex legal and ethical questions that arise in relation to these procedures in a way that they don't arise with the four already identified on the face of the Bill, and which I believe must be addressed before any final decision is made to add them to legislation.

Because I think, Dirprwy Lywydd, I ought to be clear what I believe voting for these amendments this afternoon would mean. It would mean that you would need to be so satisfied that we already have everything we need in place, every argument lined up in the necessary way, that we as individual Assembly Members would be content to see a sign in a shop window that read, 'Branding and tongue splitting, as recognised by the National Assembly for Wales'. Because, if you bring those activities today directly within the scope of the law, then you are, to some extent, legitimising that activity. And I think there are some serious questions at the border of the criminal law, as well as ethical considerations, that we simply ought to take a bit more time to explore before we decide today that we are so certain that we are prepared to move immediately in this direction.

In relation to the amendments on sub-dermal implantation—those are amendments 31 and 38, in particular—I note the wording of the amendments is unchanged from the amendments tabled at Stage 2. I have a difference of view with the mover. It's still my view that these amendments would capture not only procedures such as dermal fillers, but also cosmetic surgery, including breast augmentation. It's not that I have any objection to those activities being regulated, it's just that I am of the view that the regulation of cosmetic surgery is not a matter for local authorities to undertake, and, therefore, that this Bill is not the right legislative vehicle for the regulation of those procedures.

I'm therefore unable to support Darren Millar's amendments to add to the list of special procedures, in this way, at this time. Instead, I believe we should use the powers that the Bill provides to consult the sector, to gather the evidence of harm and prevalence, and to bring those conclusions back to this National Assembly for Wales for determination.

A gaf i ddweud ar y dechrau, am y rhan fwyaf o'r gwelliannau yn y grŵp hwn, nad mater o bryder na hyd yn oed mater o fwiad yw'r gwahaniaeth rhwng safbwynt y Llywodraeth a'u cynigydd, ond dim ond mater o ddull ac amseru? Rwy'n rhannu'r pryderon a nododd Darren Millar, bod gan driniaethau addasu'r corff, fel hollti tafod, creithio a brandio, y potensial i achosi niwed sylweddol i iechyd. Yr hyn nad wyf yn cytuno ag ef yw y dylid ychwanegu at y rhestr o driniaethau arbennig ar hyn o bryd, heb gyfle trefnus a phriodol i archwilio goblygiadau ymarferol gwneud hynny, gyda'r diwydiant a gyda'i ddefnyddwyr. Gofynnodd Darren Millar, 'Pam aros?', ac rwy'n meddwl mai'r ateb yw, 'Er mwyn ei wneud yn iawn', a'i wneud yn iawn drwy wneud yr archwilio sydd ei angen gyda'r bobl sy'n darparu rhai o'r gwasanaethau hyn, a rhai o'r bobl sy'n eu defnyddio, yn ogystal â'r bobl a fydd yn eu rheoleiddio a'u harolygu wrth eu gwaith yn y dyfodol, a rhoi cyfle i ni, fel deddfwyr, i edrych ar rai cwestiynau cyfreithiol a moesol cymhleth sy'n codi ynglŷn â'r triniaethau hyn mewn ffordd nad ydynt yn codi gyda'r pedwar sydd eisoes wedi'u nodi ar wyneb y Bil; rwy'n meddwl bod rhaid rhoi sylw i hynny cyn gwneud unrhyw benderfyniad terfynol i'w hychwanegu at ddeddfwriaeth.

Oherwydd, Ddirprwy Lywydd, rwyf yn meddwl y dylwn egluro beth, yn fy marn i, y byddai pleidleisio o blaid y gwelliannau hyn y prynhawn yma yn ei olygu. Byddai'n golygu y byddai angen ichi fod yn fodlon bod gennym eisoes bopeth sydd ei angen yn ei le, pob dadl wedi'i pharatoi yn y ffordd angenrheidiol, nes y byddem ni fel Aelodau unigol o'r Cynulliad yn fodlon gweld arwydd mewn ffenestr siop yn dweud, 'Brandio a hollti tafod, a gydnabyddir gan Gynulliad Cenedlaethol Cymru'. Oherwydd, os ydych yn dod â'r gweithgareddau hynny heddiw'n uniongyrchol o fewn cwrpas y gyfraith, yna rddych, i ryw raddau, yn cyfreithloni'r gweithgaredd hwnnw. Ac rwy'n meddwl bod rhai cwestiynau difrifol ar ffyn y gyfraith droseddol, yn ogystal ag ystyriaethau moesegol, y dylem, yn syml, gymryd ychydig mwy o amser i'w harchwilio cyn inni benderfynu heddiw ein bod mor sicr ein bod yn barod i symud ar unwaith i'r cyfeiriad hwn.

O ran y gwelliannau ar fewnblannu is-groen—gwelliannau 31 a 38 yw'r rheini, yn benodol—rwy'n nodi nad yw geiriad y gwelliannau wedi newid ers y rhai a gyflwynwyd yng Nghyfnod 2. Mae gen i farn wahanol i'r cynigydd. Fy marn i o hyd yw y byddai'r gwelliannau hyn yn cynnwys nid yn unig driniaethau fel llenwi croenol, ond hefyd lawdriniaeth gosmetig, gan gynnwys mwyhau bronau. Nid wyf o reidrwydd yn gwrthwynebu rheoleiddio'r gweithgareddau hynny, ond rwyf o'r farn nad yw rheoleiddio llawdriniaeth gosmetig yn fater i awdurdodau lleol ymgymryd ag ef, ac, felly, nid y Bil hwn yw'r cyfrwng deddfwriaethol cywir i reoleiddio'r triniaethau hynny.

Felly, ni allaf gefnogi gwelliannau Darren Millar i'w hychwanegu at y rhestr o driniaethau arbennig, fel hyn, ar hyn o bryd. Yn hytrach, rwy'n credu y dylem ddefnyddio'r pwerau y mae'r Bil yn eu darparu i ymgynghori â'r sector, i gasglu tystiolaeth o niwed a nifer achosion, ac i ddod â'r casgliadau hynny yn ôl yma i Gynulliad Cenedlaethol Cymru i benderfynu arnynt.

Dirprwy Lywydd, to answer Kirsty Williams's questions as best I can, I'm not an expert in the further reaches of tattooing, but I am quite certainly advised that tashing is captured already by the definitions that are on the face of the Bill, and I think they've been carefully constructed to encompass other variations of the tattooing art as well. But, Dirprwy Lywydd, because I recognise the real concerns that exist in this area, I want to be entirely clear with Members that the approach I have set out about consultation and bringing material back to the floor of the Assembly is one I intend to put into action. And Kirsty Williams asked for more details of what I mean by that.

Well, I wrote to other Members on 23 February, to make a commitment to undertake a consultation exercise in the autumn of this year, on the principle of adding to the list of special procedures covered by the Bill. If the Bill succeeds in becoming law, a working group will be established before the end of this month, to include representatives from local authorities, Public Health Wales, medical ethicists, and practitioners, and the role of that working group will be to advise on the full list of procedures that should be consulted upon in the autumn, and to assist in identifying information about the procedures, any ethical considerations, and their prevalence here in Wales. A further advantage, I believe, of doing things in that way is that the consultation will cover not only all those procedures included in Darren Millar's amendments, but also other, more common, procedures, identified at Stage 1, which have the potential to cause harm, such as colonic irrigation, but also dermal rolling, wet cupping and UV tanning.

Dirprwy Lywydd, it would be my intention that Assembly Members will be kept informed about the outcomes of the working group and kept updated about the consultation and its findings. If, following that consultation, it is concluded that adding to the list of special procedures in section 59 is the right thing to do, regulations subject to the affirmative procedure will be laid before the National Assembly. In that way, any changes will receive full consideration by Members here with the opportunity for debate.

I hope that Members will agree with me that, rightly concerned as we are about the activities that Members have identified, this is not yet the time to move directly to add to the list of special procedures. But I hope that I can assure you that this is a priority for the next Assembly term, should it be the wish of Members at that time. For these reasons, I ask Members to reject the amendments in the group this afternoon in favour of the assurances that I have given about how we will use regulations in the Bill to take this matter forward.

Ddirprwy Lywydd, i ateb cwestiynau Kirsty Williams cystal ag y gallaf, nid wyf yn arbenigwr ar fanylion tatŵio, ond rwy'n sicr wedi cael clywed bod tashio eisoes wedi'i gwmpasu gan y diffiniadau sydd ar wyneb y Bil, ac rwy'n meddwl eu bod wedi eu llunio'n ofalus i gwmpasu amrywiadau eraill ar gelfyddyd tatŵio hefyd. Ond, Ddirprwy Lywydd, gan fy mod yn cydnabod y pryderon gwirioneddol sy'n bodoli yn y maes hwn, hoffwn fod yn hollol glir â'r Aelodau bod y dull a amlinellais ar gyfer ymgynghori a dod â deunydd yn ôl i lawr y Cynulliad yn un yr wyf yn bwriadu ei roi ar waith. A gofynnodd Kirsty Williams am fwy o fanylion am yr hyn yr wyf yn ei olygu wrth hynny.

Wel, ysgrifennais at yr Aelodau eraill ar 23 Chwefror, i wneud ymrwymiad i gynnal ymarfer ymgynghori yn yr hydref eleni, ar yr egwyddor o ychwanegu at y rhestr o weithdrefnau arbennig a gwmpesir gan y Bil. Os bydd y Bil yn llwyddo i ddod yn gyfraith, caiff gweithgor ei sefydlu cyn diwedd y mis hwn, i gynnwys cynrychiolwyr awdurdodau lleol, Iechyd Cyhoeddus Cymru, moesegwyr meddygol, ac ymarferwyr. Swyddogaeth y gweithgor hwnnw fydd cynghori ar y rhestr lawn o driniaethau y dylid ymgynghori arnynt yn yr hydref, a chynorthwyo i ganfod gwybodaeth am y triniaethau, unrhyw ystyriaethau moesegol, a'u mynychder yma yng Nghymru. Mantais arall, rwy'n credu, o wneud pethau yn y ffordd honno yw y bydd yr ymgynghoriad yn cwmpasu, nid yn unig yr holl driniaethau hynny a gynhwysir yng ngwelliannau Darren Millar, ond hefyd driniaethau eraill, mwy cyffredin, a nodwyd yng Nghyfnod 1, sydd â'r potensial i achosi niwed, fel dyfrhau colonig, ond hefyd dreiglo'r croen, cwpanu gwlyb a lliw haul UV.

Ddirprwy Lywydd, fy mwriad i fyddai diweddarau Aelodau'r Cynulliad yn gyson am ganlyniadau'r gweithgor a rhoi'r wybodaeth ddiweddaraf iddynt am yr ymgynghoriad a'i ganfyddiadau. Ar ôl yr ymgynghoriad hwnnw, os byddwn yn dod i'r casgliad mai ychwanegu at y rhestr o driniaethau arbennig yn adran 59 yw'r peth cywir i'w wneud, gosodir rheoliadau darostyngedig i'r weithdrefn gadarnhaol gerbron y Cynulliad Cenedlaethol. Yn y modd hwnnw, bydd unrhyw newidiadau'n cael ystyriaeth lawn gan yr Aelodau yma a cheir cyfle i gynnal dadl arnynt.

Rwy'n gobeithio y gwnaiff yr Aelodau gytuno â mi, er ein bod yn briodol bryderus am y gweithgareddau y mae'r Aelodau wedi eu nodi, nad hon yw'r adeg i gynnig yn uniongyrchol i ychwanegu at y rhestr o driniaethau arbennig. Ond rwy'n gobeithio y gallaf eich sicrhau bod hyn yn flaenoriaeth ar gyfer tymor nesaf y Cynulliad, pe bai'r Aelodau'n dymuno gwneud hynny bryd hynny. Am y rhesymau hyn, rwy'n gofyn i'r Aelodau wrthod y gwelliannau yn y grŵp y prynhawn yma, gan ffafrio'r sicrwydd yr wyf wedi'i roi ynghylch sut y byddwn yn defnyddio'r rheoliadau yn y Bil i fwrw ymlaen â'r mater hwn.

18:41

Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Darren Millar to reply.

Darren Millar i ateb.

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

Thank you, Deputy Presiding Officer, and thank you, Kirsty and the Minister, for your comments in the debate. Kirsty Williams made reference to the fact that it was quite an education being on the committee and absolutely it was. I've never Googled so many terms in a single meeting in my life or seen so many horrific photographs coming up. I'm surprised the filters in the system here in the Assembly didn't prevent them from popping up onto the screens at times.

It was very clear from the evidence that we received that many of the witnesses wanted these specific items added to the list of special procedures. The Minister listened to the evidence during the committee stage and himself indicated that he wanted to add tongue piercing to the list to make sure that it was included within the scope of the Bill. He refers to the fact that he wants to undertake a consultation on whether additional procedures should be added. I welcome that consultation, but he mustn't forget either that we've already consulted as a National Assembly on some of these things and the feedback that we had, and the evidence that we received, was rather overwhelming that the list of special procedures ought to be added to, and that particularly the issues of branding, scarification, subdermal implantation and tongue splitting were clearly things that, in many cases, can be much more harmful than the procedures that are already on the face of the Bill as it currently stands.

I'm grateful for the clarification on tashing, which again is something that I was not familiar with until this Bill began to make progress during the committee stage and I know that the Minister clarified that in writing to the committee as well.

The Minister has suggested that subdermal implantation is something that perhaps is not best captured or regulated by local authorities. I'm surprised by that assertion because, of course, cosmetic surgery, as I indicated earlier on, is generally undertaken by doctors and by other qualified people who are already regulated as part of a separate system and are therefore exempt as a result of that separate system of regulation, and it specifically notes their exemption in the Bill before us today. So, I don't see an issue there, Minister. I'm surprised you used that argument a second time at this particular stage.

The Minister also referred to this argument of National Assembly or Welsh Government approval for these procedures being advertised if they were to be included on the list. I have to say that I can't see people who want to do ear piercing, et cetera, advertising that they are approved by the National Assembly for Wales. I don't think that that was ever something that was suggested as being a thing that would arise as a result of the inclusion of some of the other special procedures already on the face of the Bill. So, I simply do not see that including these additional items would result in the sort of marketing, if you like, that you have suggested.

Diolch, Ddirprwy Lywydd, a diolch i chi, Kirsty a'r Gweinidog, am eich sylwadau yn y ddadl. Cyfeiriodd Kirsty Williams at y ffaith ei bod yn dipyn o addysg cael bod ar y pwyllgor, ac roedd hynny'n hollol wir. Dydw i erioed yn fy mywyd wedi gorfod mynd ar Google i edrych am gynifer o dermau mewn un cyfarfod nac wedi gweld cynifer o luniau erchyll yn ymddangos. Rwy'n synnu na wnaeth yr hidlwyr yn y system yma yn y Cynulliad eu hatal rhag ymddangos ar y sgriniau ar adegau.

Roedd yn amlwg iawn o'r dystiolaeth a gawsom yr hoffai llawer o'r tystion i'r eitemau penodol hyn gael eu hychwanegu at y rhestr o driniaethau arbennig. Gwrandawodd y Gweinidog ar y dystiolaeth yn ystod y cyfnod pwyllgor a nododd ei hun yr hoffai ychwanegu tyllu'r tafod at y rhestr i wneud yn siŵr ei fod wedi'i gynnwys o fewn cwmpas y Bil. Mae'n cyfeirio at y ffaith ei fod am gynnal ymgynghoriad ynglŷn ag a ddylid ychwanegu triniaethau ychwanegol. Rwy'n croesawu'r ymgynghoriad hwnnw, ond rhaid iddo beidio ag anghofio ychwaith ein bod eisoes wedi ymgynghori fel Cynulliad Cenedlaethol ar rai o'r pethau hyn a bod yr adborth a gawsom, a'r dystiolaeth a gawsom, braidd yn llethol y dylid ychwanegu at y rhestr o driniaethau arbennig, ac yn arbennig bod materion brandio, creithio, mewnbrannu is-groen a hollti tafod yn amlwg yn bethau sydd, mewn llawer o achosion, yn gallu bod yn llawer mwy niweidiol na'r triniaethau sydd eisoes ar wyneb y Bil fel y mae ar hyn o bryd.

Rwy'n ddiolchgar am yr eglurhad ar tashio, sydd unwaith eto'n rhywbeth nad oeddwn yn gyfarwydd ag ef nes i'r Bil hwn ddechrau gwneud cynnydd yn ystod y cam pwyllgor ac rwy'n gwybod bod y Gweinidog wedi egluro hynny yn ysgrifenedig i'r pwyllgor hefyd.

Mae'r Gweinidog wedi awgrymu nad mewnbrannu is-groen o bosibl yw'r peth mwyaf addas i awdurdodau lleol ei drin neu ei reoleiddio. Mae'r haerriad hwnnw'n fy synnu oherwydd, wrth gwrs, mae llawdriniaeth gosmetig, fel y dywedais yn gynharach, yn cael ei chyflawni yn gyffredinol gan feddygon a phobl gymwys eraill sydd eisoes yn cael eu rheoleiddio fel rhan o system ar wahân ac sydd felly wedi eu heithrio o ganlyniad i'r system reoleiddio ar wahân honno, ac mae'n nodi yn benodol eu bod wedi'u heithrio yn y Bil sydd ger ein bron heddiw. Felly, nid wyf yn gweld problem yno, Weinidog. Rwy'n synnu eich bod wedi defnyddio'r ddadl honno eilwaith ar yr adeg arbennig hon.

Cyfeiriodd y Gweinidog hefyd at y ddadl hon o hysbysebu cymeradwyaeth y Cynulliad Cenedlaethol neu Lywodraeth Cymru i'r triniaethau hyn pe baent yn cael eu cynnwys ar y rhestr. Mae'n rhaid imi ddweud na allaf weld pobl sydd am wneud tyllu clustiau, ac ati, yn hysbysebu eu bod wedi'u cymeradwyo gan Gynulliad Cenedlaethol Cymru. Nid wyf yn meddwl y bu awgrym erioed y byddai hynny'n rhywbeth a fyddai'n codi yn sgil cynnwys rhai o'r triniaethau arbennig eraill sydd eisoes ar wyneb y Bil. Felly, ni allaf weld y byddai cynnwys yr eitemau ychwanegol hyn yn arwain at y math o farchnata, os hoffwch, yr ydych wedi'i awgrymu.

I'm not quite sure what the ethical issues are, which you referred to. I'm happy to take an intervention if you want to outline what they may be.

Dydw i ddim yn hollol siŵr beth yw'r materion moesegol y gwnaethoch gyfeirio atynt. Rwy'n hapus i gymryd ymyriad os hoffech ddisgrifio beth ydynt.

18:44 **Mark Drakeford** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

There clearly are ethical issues involved in legitimising activity that, in other circumstances, would be regarded as a breach of the criminal law—an assault on somebody. So, those are the issues that I think need to be thought through. That's why I think we need experts to assist us through consultation.

Mae'n amlwg bod materion moesegol yn gysylltiedig â chyfreithloni gweithgareddau a fyddai, dan amgylchiadau eraill, yn cael eu hystyried yn dorri'r gyfraith droseddol—yn ymosod ar rywun. Felly, y rheini yw'r materion y credaf fod angen eu hystyried. Dyna pam fy mod yn meddwl bod angen arbenigwyr i'n cynorthwyo drwy'r broses ymgynghori.

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

18:45 **Darren Millar** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Well, the reality is that these procedures are already within the law and are already being conducted around the country, so I don't see the ethical argument at all. I mean, if you want to suggest that people ought to be prosecuted for tongue splitting at the moment and for sub-dermal implantation, scarification, then let's hear it. Let's see you encouraging, as a Welsh Government, people to be prosecuted for offences as a result of the current procedures that they're undertaking. But I haven't seen you make that case at all in any way, shape or form. So, I do not accept your argument in terms of the ethics. That's why I want to encourage people to support these amendments today; they're sensible amendments. There were other items that I wanted to add to this list, but on reflection because of the balance of evidence that was received by the committee I confined it just to these specific items, which are deliberately mentioned and carefully mentioned in the Stage 1 committee report. So, I do hope that people will be able to support them.

Wel, y gwir amdani yw bod y gweithdrefnau hyn eisoes o fewn y gyfraith a'u bod eisoes yn cael eu cynnal ledled y wlad, felly nid wyf yn gweld y ddadl foesegol o gwbl. Hynny yw, os hoffech awgrymu y dylid erlyn pobl am holli tafod ar hyn o bryd ac am wneud mewnbaniadau is-groen, creithio, yna dewch inni glywed hynny. Dewch inni eich gweld yn annog, fel Llywodraeth Cymru, erlyn pobl am droseddau o ganlyniad i'r triniaethau y maent yn eu cynnig ar hyn o bryd. Ond nid wyf wedi eich gweld yn gwneud yr achos hwnnw o gwbl mewn unrhyw ffordd o gwbl. Felly, nid wyf yn derbyn eich dadl am y foeseg. Dyna pam yr hoffwn annog pobl i gefnogi'r gwelliannau hyn heddiw; maent yn welliannau synhwyrol. Byddwn wedi hoffi ychwanegu eitemau eraill at y rhestr hon, ond ar ôl myfyrio ar gydbwysedd y dystiolaeth a gafodd y pwyllgor, gwnes ei gyfyngu i'r eitemau penodol hyn, sy'n cael eu crybwyll yn fwiadol a'u crybwyll yn ofalus yn adroddiad Cyfnod 1 y pwyllgor. Felly, rwy'n gobeithio y bydd pobl yn gallu eu cefnogi.

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

18:46 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

The question is that amendment 28 be agreed. Does any Member object? [Objection.] We will have an electronic vote. Open the vote. Close the vote. There voted in favour 17, there voted against 39. Therefore amendment 28 is not agreed.

Y cwestiwn yw a ydym yn derbyn gwelliant 28. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? [Gwrthwynebiad.] Cawn bleidlais electronig. Agorwch y bleidlais. Caewch y bleidlais. Pleidleisiodd 17 o blaid, pleidleisiodd 39 yn erbyn. Felly, nid yw gwelliant 28 wedi'i dderbyn.

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

Gwrthodwyd gwelliant 28: O blaid 17, Yn erbyn 39, Ymatal 0.

Amendment 28 not agreed: For 17, Against 39, Abstain 0.

[Canlyniad y bleidlais ar welliant 28.](#)

[Result of the vote on amendment 28.](#)

18:46 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Darren Millar, amendment 29.

Darren Millar, gwelliant 29.

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

Cynigiwyd gwelliant 29 (Darren Millar).

Amendment 29 (Darren Millar) moved.

18:46 **Darren Millar** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Move.

Cynnig.

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

18:46 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

The question is that amendment 29 be agreed. Does any Member object? [Objection.] We will have an electronic vote. Open the vote. Close the vote. There voted in favour 17, there voted against 39. Therefore amendment 29 is not agreed.

Y cwestiwn yw a ydym yn derbyn gwelliant 29. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? [Gwrthwynebiad.] Cawn bleidlais electronig. Agorwch y bleidlais. Caewch y bleidlais. Pleidleisiodd 17 o blaid, pleidleisiodd 39 yn erbyn. Felly, nid yw gwelliant 29 wedi'i dderbyn.

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

Gwrthodwyd gwelliant 29: O blaid 17, Yn erbyn 39, Ymatal 0.

Amendment 29 not agreed: For 17, Against 39, Abstain 0.

[Canlyniad y bleidlais ar welliant 29.](#)

[Result of the vote on amendment 29.](#)

18:46 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
Darren Millar, amendment 30. Darren Millar, gwelliant 30.

Cynigiwyd gwelliant 30 (Darren Millar).

Amendment 30 (Darren Millar) moved.

18:46 **Darren Millar** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
Move. Cynnig.

18:46 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
The question is that amendment 30 be agreed. Does any Member object? [Objection.] We'll have an electronic vote. Open the vote. Close the vote. There voted in favour 17, there voted against 39. Therefore amendment 30 is not agreed. Y cwestiwn yw a ydym yn derbyn gwelliant 30. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? [Gwrthwynebiad.] Cawn bleidlais electronig. Agorwch y bleidlais. Caewch y bleidlais. Pleidleisiodd 17 o blaid, pleidleisiodd 39 yn erbyn. Felly, nid yw gwelliant 30 wedi'i dderbyn.

Gwrthodwyd gwelliant 30: O blaid 17, Yn erbyn 39, Ymatal 0.

Amendment 30 not agreed: For 17, Against 39, Abstain 0.

[Canlyniad y bleidlais ar welliant 30.](#)

[Result of the vote on amendment 30.](#)

18:47 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
Darren Millar, amendment 31. Darren Millar, gwelliant 31.

Cynigiwyd gwelliant 31 (Darren Millar).

Amendment 31 (Darren Millar) moved.

18:47 **Darren Millar** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
Move. Cynnig.

18:47 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
The question is that amendment 31 be agreed. Does any Member object? [Objection.] We will have an electronic vote. Open the vote. Close the vote. There voted in favour 12, there voted against 44. Therefore amendment 31 is not agreed. Y cwestiwn yw a ydym yn derbyn gwelliant 31. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? [Gwrthwynebiad.] Cawn bleidlais electronig. Agorwch y bleidlais. Caewch y bleidlais. Pleidleisiodd 12 o blaid, pleidleisiodd 44 yn erbyn. Felly, nid yw gwelliant 31 wedi'i dderbyn.

Gwrthodwyd gwelliant 31: O blaid 12, Yn erbyn 44, Ymatal 0.

Amendment 31 not agreed: For 12, Against 44, Abstain 0.

[Canlyniad y bleidlais ar welliant 31.](#)

[Result of the vote on amendment 31.](#)

18:47 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
Darren Millar, amendment 32. Darren Millar, gwelliant 32.

Cynigiwyd gwelliant 32 (Darren Millar).

Amendment 32 (Darren Millar) moved.

18:47 **Darren Millar** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
Move. Symud.

18:47

Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

The question is that amendment 32 be agreed. Does any Member object? [Objection.] We will have an electronic vote. Open the vote. Close the vote. There voted in favour 17, there voted against 39. Therefore amendment 32 is not agreed.

Y cwestiwn yw a ydym yn derbyn gwelliant 32. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? [Gwrthwynebiad.] Cawn bleidlais electronig. Agorwch y bleidlais. Caewch y bleidlais. Mae pleidleisio o blaid 17, mae pleidleisio yn erbyn 39. Felly, nid yw gwelliant 32 wedi'i dderbyn.

Gwrthodwyd gwelliant 32: O blaid 17, Yn erbyn 39, Ymatal 0.

Amendment 32 not agreed: For 17, Against 39, Abstain 0.

[Canlyniad y bleidlais ar welliant 32.](#)

[Result of the vote on amendment 32.](#)

Grŵp 9: Y Drosedd o Roi Triniaeth Arbennig i Bersonau Meddw (Gwelliannau 33, 34)

Group 9: Offence of Performing a Special Procedure on an Intoxicated Person (Amendments 33, 34)

18:47

Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

The ninth group of amendments relates to the offence of performing a special procedure on an intoxicated person. The lead amendment in this group is amendment 33, and I call on Darren Millar to move and speak to the lead amendment and the other amendment in the group.

Mae'r nawfed grŵp o welliannau'n ymwneud â throedd cynnal triniaeth arbennig ar berson meddw. Y prif welliant yn y grŵp hwn yw gwelliant 33, a galwaf ar Darren Millar i gynnig y prif welliant a'r gwelliant arall yn y grŵp, a siarad amdanynt.

Cynigiwyd gwelliant 33 (Darren Millar).

Amendment 33 (Darren Millar) moved.

18:48

Darren Millar [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

I move amendment 33, Deputy Presiding Officer, and speak to both it and amendment 34 in this group.

Cynigaf welliant 33, Ddirprwy Lywydd, ac rwyf am siarad am hwnnw a gwelliant 34 yn y grŵp hwn.

Amendment 34 makes it an offence for an individual to carry out a special procedure on a customer if that individual knows that the customer's awareness has been impaired by intoxication, either by drinks, drugs, psychoactive substances or any other means. This means that it would be an offence to undertake a special procedure on a customer who is drunk and not aware of what he or she is doing, but it would not be an offence to undertake a special procedure on a customer who's been drinking but is not considered to be intoxicated, for example, a customer who might be having a drink in order to get the Dutch courage up to undergo the procedure itself.

Mae gwelliant 34 yn ei gwneud yn drosedd i unigolyn gynnal triniaeth arbennig ar gwsmer os yw'r unigolyn hwnnw'n gwybod bod meddwdod yn amharu ar ymwybyddiaeth y cwsmer, naill ai drwy ddiodydd, cyffuriau, sylweddu seicoweithredol neu unrhyw ddull arall. Mae hyn yn golygu y byddai'n drosedd cynnal triniaeth arbennig ar gwsmer sy'n feddw ac yn anymwybodol o'r hyn y mae ef neu hi yn ei wneud, ond ni fyddai'n drosedd cynnal triniaeth arbennig ar gwsmer sydd wedi bod yn yfed, ond nad ystyrir ei fod yn feddw, er enghraifft, cwsmer a allai fod yn cael diod er mwyn cael dewrder potel gwrw i ymgyrmyd â'r driniaeth ei hun.

The level of intoxication, or lack of awareness, is not specifically defined in the amendment, and the reason for this is that the amendment follows the example that is in section 141 of the Licensing Act 2003, which makes it an offence to

Nid yw'r gwelliant yn diffinio lefel y meddwdod, neu'r diffyg ymwybyddiaeth, yn benodol, a'r rheswm am hyn yw bod y gwelliant yn dilyn yr enghraifft sydd yn adran 141 Deddf Trwyddedu 2003, sy'n ei gwneud hi'n drosedd i

'knowingly...sell alcohol to a person who is drunk'.

'yn fwriadol ... werthu alcohol i unigolyn sy'n feddw'.

'Drunk' is not defined any further in the Licensing Act 2003, but it's commonly understood.

Nid yw 'meddw' yn cael ei ddiffinio ymhellach yn Deddf Trwyddedu 2003, ond ceir dealltwriaeth gyffredin o'r term.

The 'knowingly' test in this amendment is also taken from section 141 of the Licensing Act 2003. This Act, of course, has been in force for over a decade, it's not been changed, so there have been no problems in terms of people being able to interpret it. The individual carrying out the procedure would have a defence if he or she

'took reasonable precautions and exercised due diligence to avoid committing the offence.'

The offence under the proposals that I've tabled would be punishable by a level 3 fine, which of course is a fine of up to £1,000, and this is the same level of fine for carrying out the special procedure without a licence, which is already in and on the face of the Bill. It also matches the fine that is currently the fine for selling alcohol to a drunk person under the arrangements in the Licensing Act 2003.

The amendment would also mean that an individual who carries out a special procedure on someone who's intoxicated could be prosecuted for one of two offences, and this was something that the Minister referred to at Stage 2 proceedings. They could be prosecuted for performing a special procedure on an intoxicated person under a public health (Wales) Act, should this amendment be successful, or they could be prosecuted for an offence against the person—causing bodily harm without the person's consent under the Offences Against the Person Act 1861.

The Minister has suggested that creating the possibility of being prosecuted for two offences is problematic, but, having taken legal advice and considered the Minister's position, I'm afraid I disagree with him. Whilst there is a general legislative presumption against being punished twice for the same act, there is absolutely nothing wrong with making an individual liable in respect of two offences, if it's fair to do so. Assembly legislation has already done similar things in the past. For example, the Mobile Homes (Wales) Act 2013 provides that, if site owners fail to comply with a compliance notice, then that site owner can be subject to all sorts of punishments and multiple offences, such as committing a criminal offence, paying a fine, losing their site licence, and the local authority claiming back its costs, which could lead, of course, to a local authority taking a legal charge over the site owner's property.

The problem of tattooing customers who are drunk appears, from the evidence given to the committee, to be a common problem, yet there are relatively few prosecutions for offences against the person in the context of tattooing, which is what the Minister suggested at Stage 2 should be the offence under which people ought to be prosecuted at the moment. In fact, in researching for this debate, I couldn't find a single example of anyone who'd been prosecuted for an offence against the person when I was preparing for the debate. So, creating a new offence, I believe, would be fair as it would help to act as a deterrent whilst also protecting the public from harm because, of course, having a tattoo when the blood is thin, it seems, is a very serious health risk.

Mae'r prawf 'yn fwriadol' yn y gwelliant hwn hefyd wedi'i gymryd o adran 141 Deddf Trwyddedu 2003. Mae'r Ddeddf hon, wrth gwrs, wedi bod mewn grym ers dros ddegawd, nid yw wedi'i newid, felly ni fu unrhyw broblemau o ran gallu pobl i'w dehongli. Byddai gan yr unigolyn sy'n cynnal y weithdrefn amddiffyniad pe bai ef neu hi

'wedi cymryd rhagofalon rhesymol ac wedi arfer diwydrwydd dyladwy i osgoi cyflawni'r drosedd.'

Byddai'r drosedd o dan y cynigion yr wyf wedi'u cyflwyno yn cael ei chosbi â dirwy lefel 3, sef wrth gwrs dirwy o hyd at £ 1,000, ac yr un yw lefel y ddirwy am gynnal y driniaeth arbennig heb drwydded, sydd eisoes yn y Bil ac ar ei wyneb. Mae hefyd yn cyfateb i'r ddirwy bresennol am werthu alcohol i unigolyn meddw dan y trefniadau yn Neddf Trwyddedu 2003.

Byddai'r gwelliant hefyd yn golygu y gellid erlyn unigolyn sy'n cyflawni gweithdrefn arbennig ar rywun meddw am un o ddwy drosedd, ac roedd hyn yn rhywbeth y cyfeiriodd y Gweinidog ato yn nhrefodion Cyfnod 2. Gellid eu herlyn am gynnal triniaeth arbennig ar unigolyn meddw o dan Ddeddf Iechyd y Cyhoedd (Cymru), pe bai'r gwelliant hwn yn llwyddiannus, neu gellid eu herlyn am drosedd yn erbyn yr unigolyn—achosi niwed corfforol heb gydsyniad yr unigolyn o dan Ddeddf Troseddau Yn Erbyn yr Unigolyn 1861.

Mae'r Gweinidog wedi awgrymu bod creu'r posibilrwydd o'u herlyn am ddwy drosedd yn broblem, ond, ar ôl cael cyngor cyfreithiol ac ystyried safbwynt y Gweinidog, rwy'n ofni fy mod i'n anghytuno ag ef. Er bod rhagdybiaeth ddeddfwriaethol gyffredinol yn erbyn cosbi rhywun ddwywaith am yr un weithred, nid oes unrhyw beth o'i le mewn gwneud unigolyn yn atebol am ddwy drosedd, os yw'n deg gwneud hynny. Mae deddfwriaeth y Cynulliad eisoes wedi gwneud pethau tebyg yn y gorffennol. Er enghraifft, yn ôl Deddf Cartrefi Symudol (Cymru) 2013, os yw perchnogion safleoedd yn methu â chydymffurfio â hysbysiad cydymffurfio, gall perchennog y safle wynebu pob math o gosbau a throseddau amryfal, fel cyflawni trosedd, talu dirwy, colli ei drwydded safle, a'r awdurdod lleol yn hawlio ei gostau'n ôl, a allai arwain, wrth gwrs, at awdurdod lleol yn cymryd arwystl cyfreithiol dros eiddo perchennog y safle.

Mae'n ymddangos bod problem tatwïo cwsmeriaid meddw, o'r dystiolaeth a roddwyd i'r pwyllgor, yn broblem gyffredin, ac eto nifer gymharol fach o erlyniadau a geir am droseddau yn erbyn yr unigolyn yng nghyd-destun tatwïo, sef y drosedd yr awgrymodd y Gweinidog yn ystod Cyfnod 2 y dylid erlyn pobl amdani ar hyn o bryd. Yn wir, wrth ymchwilio ar gyfer y ddadl hon, ni allwn ddod o hyd i un enghraifft o unrhyw un a gafodd ei erlyn am drosedd yn erbyn yr unigolyn wrth imi baratoi am y drafodaeth. Felly, byddai creu trosedd newydd, rwy'n credu, yn deg gan y byddai'n helpu i weithredu fel rhwystr a hefyd yn amddiffyn y cyhoedd rhag niwed oherwydd, wrth gwrs, mae cael tatwïo pan fo'r gwaed yn denau, mae'n ymddangos, yn risg difrifol iawn i iechyd.

At Stage 1, the committee heard substantial evidence to support this view. The Chartered Institute of Environmental Health said that they agreed with the need for a cooling-off period, whether the individual was drunk or not, for tattooing or intimate piercing. And, at Stage 2, when I was listening to the Minister's response to a similar amendment that I'd tabled at that time, the Minister responded by saying that we already have a licencing condition, which has now been approved at the Stage 2 process, in order to ensure that this issue, which is a policy issue that we both agree on, is being addressed. Now, whilst I think that that was absolutely a step in the right direction, I don't think it went far enough, and that's why I've tabled amendment 33, which removes the licensing condition instead in favour of this creation of a criminal offence. I think that we need a much more robust approach and, of course, in terms of a deterrent factor, having a criminal conviction for something is much more of a deterrent than simply having a note that you have breached a licensing condition on a licence that you might hold.

So, as I say, Minister, we do have the same policy objectives; this is something that we absolutely agree needs to be dealt with. It's an issue, really, of how we deal with it. I believe that this is a better way than the way that you have proposed. I hope that Members will agree with me.

18:53

Kirsty Williams [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

My group will vote against the amendments this afternoon, and we do so because we believe that there is a need to protect practitioners in this particular field. Now, during the passage of the Bill through the Assembly, we didn't receive any evidence that there is a rash of tattooists and special procedure administrators carrying out these procedures on people who do not have the capacity to give their consent. I think it would be very, very difficult to enforce and to protect the people who carry out these procedures from potentially malicious or regretful individuals who decide to take action against them. So, I think there are real issues around enforcement.

But I also think there's an important principle here. I think there is a moral hazard if we continue to legislate in a way that protects the public from doing something personally stupid. Now, if you are daft enough to go into a tattoo parlour and get a tattoo when you don't have the capacity to do it and you regret it in the morning, then that is a matter for you. But I think there is a moral hazard if we create a legal system that actually takes away the personal responsibility of an individual to act accordingly. I really do think that this is a step too far. Now, if there is buyer's remorse the day after, then that is a matter for you; I do not believe it is a matter for the criminal law.

18:55

Mark Drakeford [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

I've enjoyed listening to the debate on this group. The matter we're considering is a serious one, and Darren Millar raised it very early in the passage of this Bill, and the Government has responded positively to the concerns that he raised through amendments that I tabled at Stage 2, and which were agreed by the Health and Social Care Committee at that stage.

Yng Nghyfnod 1, clywodd y pwyllgor dystiolaeth sylweddol i ategu'r farn hon. Dywedodd Sefydliad Siartredig Iechyd yr Amgylchedd eu bod yn cytuno â'r angen am gyfnod i ailfeddwl, p'un a yw'r unigolyn yn feddw neu beidio, ar gyfer tatwio neu dyllu rhannau personol o'r corff. Ac, yng Nghyfnod 2, pan oeddwn yn gwrandao ar ymateb y Gweinidog i welliant tebyg yr oeddwn wedi'i gyflwyno ar y pryd, atebodd y Gweinidog drwy ddweud bod gennym eisoes gyflwr trwyddedu, sydd nawr wedi cael ei gymeradwyo ym mhroses Cyfnod 2, er mwyn sicrhau bod y mater hwn, sy'n fater polisi y mae'r ddau ohonom yn cytuno arno, yn cael sylw. Nawr, er fy mod yn credu bod hynny'n sicr yn gam i'r cyfeiriad cywir, nid wyf yn credu ei fod wedi mynd yn ddigon pell, a dyna pam yr wyf wedi cyflwyno gwelliant 33, sy'n cael gwared ar yr amod trwyddedu ac yn creu trosedd yn lle hynny. Credaf fod angen dull llawer mwy cadarn ac, wrth gwrs, o ran ffactor ataliol, mae cael euogfarn droseddol am rywbeth yn llawer mwy o arf ataliol na dim ond cael nodyn eich bod wedi torri un o'r amodau trwyddedu ar drwydded a allai fod gennych.

Felly, fel y dywedais, Weinidog, mae gennym yr un amcanion polisi; mae hyn yn rhywbeth yr ydym yn cytuno'n llwyr bod angen ymdrin ag ef. Mater ydyw, mewn gwirionedd, o sut yr ydym yn ymdrin ag ef. Rwy'n credu bod hyn yn ffordd well na'r ffordd yr ydych chi wedi'i chynnig. Rwy'n gobeithio y gwnaiff yr Aelodau gytuno â mi.

Bydd fy ngrŵp i'n pleidleisio yr erbyn y gwelliannau y prynhawn yma, ac rydym yn gwneud hynny oherwydd ein bod yn credu bod angen diogelu ymarferwyr yn y maes penodol hwn. Nawr, yn ystod hynt y Bil drwy'r Cynulliad, ni chawsom unrhyw dystiolaeth o lu o datwyddion a darparwyr triniaethau arbennig yn cyflawni'r triniaethau hyn ar bobl nad yw'r gallu ganddynt i roi eu caniatâd. Rwy'n meddwl y byddai'n anodd iawn, iawn gorfodi hyn ac amddiffyn y bobl sy'n cyflawni'r triniaethau hyn rhag unigolion a allai fod yn faleisus neu'n edifar ac yn penderfynu cychwyn achos yn eu herbyn. Felly, rwy'n meddwl bod problem go iawn yn bodoli o ran gorfodaeth.

Ond rwyf hefyd yn meddwl bod yma egwyddor bwysig. Rwy'n meddwl bod yma berygl moesol os ydym yn parhau i ddeddfu mewn ffordd sy'n diogelu'r cyhoedd rhag gwneud rhywbeth personol dwp. Nawr, os ydych yn ddigon dwl i fynd i mewn i barlwr tatws a chael tatw pan nad oes gennych y gallu i wneud hynny a'ch bod yn difaru yn y bore, mater i chi yw hynny. Ond rwy'n meddwl bod perygl moesol os ydym yn creu system gyfreithiol sydd mewn gwirionedd yn cymryd y cyfrifoldeb personol hwnn oddi ar unigolyn i weithredu'n briodol. Yn wir, rwy'n meddwl bod hwn yn gam sy'n mynd yn rhy bell. Nawr, os yw'r prynwr yn difaru y diwrnod wedyn, mater i chi yw hynny; nid wyf yn credu ei fod yn fater i'r gyfraith droseddol.

Rwyf wedi mwynhau gwrandao ar y ddadl ar y grŵp hwn. Mae'r mater yr ydym yn ei ystyried yn un difrifol, a chododd Darren Millar y mater yn gynnar iawn yn ystod hynt y Bil hwn, ac mae'r Llywodraeth wedi ymateb yn gadarnhaol i'r pryderon a gododd drwy welliannau a gyflwynais yng Nghyfnod 2, ac y cytunwyd arnynt gan y Pwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol bryd hynny.

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

I think I'd probably take a slightly different view to Kirsty Williams, in that I think that individuals who might have something done to them that has a permanent effect on their skin deserve some protection, even if it's from themselves, and certainly against people who are prepared to take advantage of someone's impaired ability to act in their own best interests. The question is: how do we provide that protection? Well, the Government amendments at Stage 2 mean that section 65 of the Bill now requires that the mandatory licensing conditions, with which all licence holders must comply in order to retain their licence to practice, will include the prohibition of special procedures on individuals intoxicated by drink, drugs or other means. By making it a licence condition, we are making it absolutely clear to licence holders what their responsibilities as practitioners are in this area. Therefore, if a practitioner were to perform a special procedure on a person who is intoxicated, it could result, at the extreme end, in the loss of their licence and thus their livelihood. The sanction is real and it's apparent to those who would be affected by it, but I think it is proportionate and I think it would be properly enforced by local government authorities, which will be responsible for the oversight of licensing conditions.

You have an alternative regime before you, which would abolish the regime agreed at Stage 2 and instead create a new criminal offence where a criminal offence already exists and where, as the mover of this amendment explained to us, the criminal law has so far been remarkably ineffective in policing the activity that is sought to be policed. I believe that the licensing condition way forward is the better one. I think it will protect people from the circumstances that Darren Millar wants to see them protected from, and I think it will do it more effectively than a confused addition to the criminal law.

Rwy'n meddwl fwy na thebyg y byddai fy marn i ychydig bach yn wahanol i farn Kirsty Williams; rwy'n meddwl bod unigolion a allai fod wedi cael rhywbeth wedi'i wneud iddynt sy'n cael effaith barhaol ar eu croen yn haeddu rhywfaint o amddiffyniad, hyd yn oed rhagddynt eu hunain, ac yn sicrhag pobl sy'n barod i fanteisio ar ddiffyg gallu rhywun i weithredu er eu lles eu hunain. Y cwestiwn yw: sut yr ydym yn darparu'r amddiffyniad hwnnw? Wel, mae gwelliannau'r Llywodraeth yng Nghyfnod 2 yn golygu bod adran 65 y Bil nawr yn ei gwneud yn ofynnol y bydd yr amodau trwyddedu gorfodol, y mae'n rhaid i bob deiliad trwydded gydymffurfio â hwy er mwyn cadw eu trwydded i ymarfer, yn cynnwys gwahardd triniaethau arbennig ar unigolion sy'n feddw oherwydd yfed, cyffuriau neu ddulliau eraill. Drwy ei wneud yn amod trwydded, rydym yn ei gwneud yn hollol glir i ddeiliaid trwydded beth yw eu cyfrifoldebau fel ymarferwyr yn y maes hwn. Felly, pe bai ymarferydd yn cyflawni triniaeth arbennig ar rywun sy'n feddw, gallai arwain, yn y pen draw, at golli ei drwydded ac felly ei fywoliaeth. Mae'r gosb yn un real ac mae'n amlwg i'r bobl y byddai'n effeithio arnynt, ond rwy'n meddwl ei bod yn gymesur ac rwy'n meddwl y byddai'n cael ei gorfodi'n briodol gan awdurdodau llywodraeth leol, a fydd yn gyfrifol am oruchwylio amodau trwyddedu.

Mae gennych drefn amgen ger eich bron, a fyddai'n diddymu'r drefn y cytunwyd arni yn ystod Cyfnod 2 ac yn hytrach yn creu trosedd newydd lle mae trosedd eisoes yn bodoli a lle, fel yr eglurodd cynigydd y gwelliant hwn inni, mae'r gyfraith droseddol hyd yn hyn wedi bod yn hynod o aneffeithiol o ran plismona'r gweithgaredd yr ydym yn ceisio ei blismona. Rwy'n credu mai'r amod trwyddedu yw'r ffordd orau ymlaen. Rwy'n meddwl y bydd yn amddiffyn pobl rhag yr amgylchiadau yr hoffai Darren Millar eu gweld wedi'u hamddiffyn, ac rwy'n meddwl y bydd yn gwneud hynny'n fwy effeithiol nag ychwanegiad dryslyd at y gyfraith droseddol.

18:58 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)
Darren Millar to reply.

Darren Millar i ateb.

[Senedd.tv](#)
[Fideo](#) [Video](#)

18:58 **Darren Millar** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Thank you, Deputy Presiding Officer. As I said earlier, I think this is an issue that is important, and I think that the approach that I've set out, whereby we would create a new offence for people who tattoo or undertake other special procedures on an individual is a better approach than the one that the Minister has adopted in terms of the creation of a licensing condition.

Diolch, Ddirprwy Lywydd. Fel y dywedais yn gynharach, rwy'n meddwl bod hwn yn fater pwysig, ac rwy'n meddwl bod y dull yr wyf wedi'i amlinellu, sef creu trosedd newydd ar gyfer pobl sy'n tatwio neu'n cynnal triniaethau arbennig eraill ar unigolyn, yn well dull na'r un y mae'r Gweinidog wedi'i fabwysiadu o ran creu amod trwyddedu.

[Senedd.tv](#)
[Fideo](#) [Video](#)

I listened carefully to what Kirsty Williams had to say. She suggested that it might be difficult to enforce this. Well, you know, I don't believe that that would be the case. There's been no difficulty in enforcing these similar tests in terms of people being served with alcohol in a piece of legislation that, I think, was supported by your party when it passed in Westminster. So, I don't accept that it would be difficult to enforce at all.

Gwrandawais yn ofalus ar yr hyn a oedd gan Kirsty Williams i'w ddweud. Awgrymodd y gallai fod yn anodd gorfodi hyn. Wel, wyddoch chi, nid wyf yn credu y byddai hynny'n wir. Ni fu unrhyw anhawster wrth orfodi'r profion tebyg hyn o ran gweini alcohol i bobl mewn darn o ddeddfwriaeth a gafodd, rwy'n meddwl, ei gefnogi gan eich plaid chi pan gafodd ei basio yn San Steffan. Felly, nid wyf yn derbyn y byddai'n anodd ei orfodi o gwbl.

She made an argument about moral hazard. Well, I think it would be a moral hazard for us not to take action to try to do something that can actually protect people's health. At the end of the day, if someone's got a situation where they've been drinking, their blood is thinner, then there's a serious risk to the health of those individuals should they undertake any of the procedures on this list that may result in bleeding. So, I don't think it's a matter where there's a moral hazard of not allowing people to be responsible for their own actions. I'm the first person to suggest that people should be more accountable and responsible for their actions, particularly Government Ministers, but, when it comes to the moral hazard argument, I simply don't think it holds water in this case because, of course, the reality is that, if people have got impaired judgment, they're not aware of the serious risks to their health that might occur as a result of one of these procedures because their blood is thinner, then that's something we ought to protect people against.

The Minister referred, of course, to the existing offence, which I thought he might, which is why I tried to pre-empt some discussion on it earlier on in the debate. But, of course, the reality is that not everybody who has impaired judgment as a result of having too much to drink is actually harmed by the activity that is undertaken on them. It may just harm their pocket in terms of the amount that they've paid to the person undertaking the special procedure: for example, having this huge tattoo on their back, which they wouldn't have bought had they been sober. So, if somebody doesn't come to harm, they cannot be prosecuted under the Offences Against the Person Act 1861, which I made mention of earlier on. So, I do think there is a need to create an offence here. I think it would be a much better way of deterring people from undertaking such activities on people whose judgment is impaired as a result of intoxication, and I urge people to support the amendments.

Gwnaeth hi ddadl am berygl moesol. Wel, rwy'n meddwl y byddai'n berygl moesol inni i beidio â chymryd camau i geisio gwneud rhywbeth a allai mewn gwirionedd ddiogelu iechyd pobl. Ar ddiwedd y dydd, os yw rhywun mewn sefyllfa pan mae wedi bod yn yfed, ac mae'r gwaed yn deneuach, mae'n berygl difrifol i iechyd yr unigolion hynny os ydynt yn ymgymryd ag unrhyw un o'r triniaethau ar y rhestr hon a allai arwain at waedu. Felly, nid wyf yn meddwl ei fod yn fater lle ceir perygl moesol o beidio â chaniatáu i bobl fod yn gyfrifol am eu gweithredoedd eu hunain. Fi yw'r cyntaf i awgrymu y dylai pobl fod yn fwy atebol a chyfrifol am eu gweithredoedd, yn enwedig Gweinidogion y Llywodraeth. Ond, o ran y ddadl am berygl moesol, yn syml, nid wyf yn meddwl ei bod yn dal dŵr yn yr achos hwn oherwydd, wrth gwrs, y realiti yw, os oes nam ar grebwyll pobl, os nad ydynt yn ymwybodol o'r peryglon difrifol i'w hiechyd a allai ddigwydd o ganlyniad i un o'r triniaethau hyn am fod eu gwaed yn deneuach, mae hynny'n rhywbeth y dylem amddiffyn pobl yn ei erbyn.

Cyfeiriodd y Gweinidog, wrth gwrs, at y drosedd bresennol, ac roeddwn yn meddwl efallai y byddai'n gwneud hynny, a dyna pam y gwnes geisio achub y blaen ar y drafodaeth honno i raddau yn gynharach yn y ddadl. Ond, wrth gwrs, y realiti yw nad yw pawb sydd â nam ar eu crebwyll o ganlyniad i gael gormod i'w yfed yn cael niwed gwirioneddol gan y gweithgaredd sy'n cael ei gynnal arnynt. Efallai mai dim ond eu poced a gaiff niwed o ran y swm y maent wedi ei dalu i'r sawl sy'n cyflawni'r driniaeth arbennig: er enghraifft, cael y tatŵ enfawr hwn ar eu cefn, na fyddent wedi'i brynu pe baent wedi bod yn sobr. Felly, os nad yw rhywun yn cael niwed, ni ellir eu herlyn dan Ddeddf Troseddau yn Erbyn yr Unigolyn 1861, y soniais amdani'n gynharach. Felly, rwy'n meddwl bod angen creu trosedd yma. Rwy'n meddwl y byddai'n ffordd lawer gwell o atal pobl rhag cyflawni gweithgareddau o'r fath ar bobl sydd â nam ar eu crebwyll o ganlyniad i feddwdod, ac rwy'n annog pobl i gefnogi'r gwelliannau.

19:01

Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

[Senedd.tv](#)
[Fideo](#) [Video](#)

The question is that amendment 33 be agreed. Does any Member object? [Objection.] We will have an electronic vote. Open the vote. Close the vote. Voted in favour 12, voted against 43. Therefore, amendment 33 is not agreed.

Y cwestiwn yw a ydym yn derbyn gwelliant 33. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? [Gwrthwynebiad.] Cawn bleidlais electronig. Agorwch y bleidlais. Caewch y bleidlais. Pleidleisiodd 12 o blaid, pleidleisiodd 43 yn erbyn. Felly, nid yw gwelliant 33 wedi'i dderbyn.

Gwrthodwyd gwelliant 33: O blaid 12, Yn erbyn 43, Ymatal 0.

Amendment 33 not agreed: For 12, Against 43, Abstain 0.

[Canlyniad y bleidlais ar welliant 33.](#)

[Result of the vote on amendment 33.](#)

19:01

Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

[Senedd.tv](#)
[Fideo](#) [Video](#)

Darren Millar, amendment 34.

Darren Millar, gwelliant 34.

Cynigiwyd gwelliant 34 (Darren Millar).

Amendment 34 (Darren Millar) moved.

19:01

Darren Millar [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

[Senedd.tv](#)
[Fideo](#) [Video](#)

Move.

Cynnig.

19:01	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>The question is that amendment 34 be agreed. Does any Member object? [Objection.] We will have an electronic vote. Open the vote. Close the vote. Voted in favour 12, voted against 43. Therefore, amendment 34 is not agreed.</p> <p><i>Gwrthodwyd gwelliant 34: O blaid 12, Yn erbyn 43, Ymatal 0.</i></p> <p>Canlyniad y bleidlais ar welliant 34.</p>	<p>Y cwestiwn yw a ydym yn derbyn gwelliant 34. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? [Gwrthwynebiad.] Cawn bleidlais electronig. Agorwch y bleidlais. Caewch y bleidlais. Pleidleisiodd 12 o blaid, pleidleisiodd 43 yn erbyn. Felly, nid yw gwelliant 34 wedi'i dderbyn.</p> <p><i>Amendment 34 not agreed: For 12, Against 43, Abstain 0.</i></p> <p>Result of the vote on amendment 34.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
19:02	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>Darren Millar, amendment 35.</p>	<p>Darren Millar, gwelliant 35.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
19:02	<p>Darren Millar Bywgraffiad Biography</p> <p>Deputy Presiding Officer, given that my amendments 28 through 32 were not successful in being approved by the Assembly, I wish to have permission not to move 35 through 39.</p> <p><i>Ni chynigiwyd gwelliannau 35, 36, 37, 38 a 39 (Darren Millar).</i></p>	<p>Ddirprwy Lywydd, o ystyried na lwyddodd fy ngwelliannau 28 i 32 i gael eu cymeradwyo gan y Cynulliad, hoffwn ganiatâd i beidio â chynnig 35 i 39.</p> <p><i>Amendments 35, 36, 37, 38 and 39 (Darren Millar) not moved.</i></p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
19:02	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>Those amendments are not moved. So, we now move to the next amendment we need to vote on. Minister, amendment 87.</p> <p><i>Cynigiwyd gwelliant 87 (Mark Drakeford).</i></p>	<p>Nid yw'r gwelliannau hynny'n cael eu cynnig. Felly, symudwn yn awr at y gwelliant nesaf y mae angen inni bleidleisio arno. Weinidog, gwelliant 87.</p> <p><i>Amendment 87 (Mark Drakeford) moved.</i></p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
19:02	<p>Mark Drakeford Bywgraffiad Biography</p> <p>I move.</p>	<p>Rwy'n cynnig.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
19:02	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>The question is that amendment 87 be agreed. Does any Member object? Then amendment 87 is agreed.</p> <p><i>Derbyniwyd gwelliant 87 yn unol â Rheol Sefydlog 12.36.</i></p>	<p>Y cwestiwn yw a ydym yn derbyn gwelliant 87. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Felly mae gwelliant 87 wedi'i dderbyn.</p> <p><i>Amendment 87 agreed in accordance with Standing Order 12.36.</i></p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
19:02	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>Minister, amendment 88.</p> <p><i>Cynigiwyd gwelliant 88 (Mark Drakeford).</i></p>	<p>Weinidog, gwelliant 88.</p> <p><i>Amendment 88 (Mark Drakeford) moved.</i></p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
19:03	<p>Mark Drakeford Bywgraffiad Biography</p> <p>Moved.</p>	<p>Wedi symud.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
19:03	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>The question is that amendment 88 be agreed. Does any Member object? Then amendment 88 is agreed.</p>	<p>Y cwestiwn yw a ydym yn derbyn gwelliant 88. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Felly mae gwelliant 88 wedi'i dderbyn.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>

Grŵp 10: Gwasanaethau Fferyllol (Gwelliannau 40, 89, 41)

Group 10: Pharmaceutical Services (Amendments 40, 89, 41)

- 19:03 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- The tenth group of amendments relates to pharmaceutical services. The lead amendment in this group is amendment 40. I call on Darren Millar to move and speak to the lead amendment and the other amendments in the group.
- Mae'r degfed grŵp o welliannau'n ymwneud â gwasanaethau fferyllol. Y prif welliant yn y grŵp hwn yw gwelliant 40. Galwaf ar Darren Millar i gynnig y prif welliant a'r gwelliannau eraill yn y grŵp, a siarad amdanynt.

Cynigiwyd gwelliant 40 (Darren Millar).

Amendment 40 (Darren Millar) moved.

- 19:03 **Darren Millar** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- Thank you, Deputy Presiding Officer. I move amendment 40 and wish to speak to it and amendment 41. I want to put on record that we will be supporting amendment 89 in the name of the Minister. Amendments 40 and 41 relate to pharmaceutical needs assessments and the application process for new pharmaceutical services or changes to pharmaceutical services. My amendment 40 requires that those who are preparing pharmaceutical needs assessments must take into account the impact of these on GP services in their area. Based on the evidence we heard in committee during Stage 1, there are considerable concerns amongst dispensing GP practices across Wales about the impact of the proposed new arrangements in the Bill. BMA Cymru and the Dispensing Doctors' Association both aired concerns that the ongoing viability and sustainability of GP surgeries could be compromised if there was not proper consideration given to the impacts of any changes on pharmaceutical services in their localities as a result of these new provisions. The impact of this would be greater, of course, in rural Wales, with remote communities potentially being more adversely impacted. As such, these amendments, I believe, are crucial for improving public health for people across Wales.
- Diolch, Ddirprwy Lywydd. Rwy'n cynnig gwelliant 40 ac yn dymuno siarad am hwnnw ac am welliant 41. Hoffwn gofnodi y byddwn yn cefnogi gwelliant 89 yn enw'r Gweinidog. Mae gwelliannau 40 a 41 yn ymwneud ag asesiadau anghenion fferyllol a'r broses ymgeisio ar gyfer gwasanaethau fferyllol newydd neu newidiadau i wasanaethau fferyllol. Mae fy ngwelliant 40 yn mynnu bod yn rhaid i bobl sy'n paratoi asesiadau anghenion fferyllol ystyried effaith y rhain ar wasanaethau meddygon teulu yn eu hardal. Ar sail y dystiolaeth a glywsom yn y pwyllgor yn ystod Cyfnod 1, mae pryderon sylweddol ymhlith meddygfeydd teulu sy'n gweinyddu meddyginiaethau ledled Cymru am effaith y trefniadau newydd a gynigir yn y Bil. Mae BMA Cymru a Chymdeithas y Meddygon Fferyllol ill dau wedi mynegi pryderon y gellid peryglu hyfywedd a chynaliadwyedd parhaus meddygfeydd teulu oni roddir ystyriaeth briodol i effeithiau unrhyw newidiadau ar wasanaethau fferyllol yn eu hardaloedd o ganlyniad i'r darpariaethau newydd hyn. Byddai effaith hyn yn fwy, wrth gwrs, yng Nghymru wledig; gallai'r effaith fod yn fwy andwyol ar gymunedau anghysbell. Fel y cyfryw, mae'r gwelliannau hyn, rwy'n credu, yn hanfodol i wella iechyd y cyhoedd i bobl ledled Cymru.

BMA Cymru said that

Dyweddodd BMA Cymru

'the proposals relating to pharmaceutical services in the Bill have the potential to seriously undermine public health in Wales',

'mae gan y cynigion sy'n ymwneud â gwasanaethau fferyllol yn y Bil y potensial i danseilio iechyd y cyhoedd yn ddifrifol yng Nghymru',

in particular, impacting on the provision of general medical services GP services in those rural areas. The Dispensing Doctors' Association aired concerns about the impact on those rural dispensing services in particular, given the Bill's current provisions. In particular, they displayed and expressed concerns that, as it stands, the Bill could impact hugely on the provision of pharmaceutical services by dispensing practices, given that practices dispense in remote and rural areas where a community pharmacy may not be economically viable in its own right.

yn benodol, gan effeithio ar ddarpariaeth gwasanaethau meddygol cyffredinol gwasanaethau meddygon teulu yn yr ardaloedd gwledig hynny. Mynegodd Cymdeithas y Meddygon Fferyllol bryderon am yr effaith ar y gwasanaethau dosbarthu gwledig hynny yn benodol, o ystyried darpariaethau presennol y Bil. Yn benodol, roeddent yn arddangos ac yn mynegi pryderon y gallai'r Bil, fel y mae, gael effaith aruthrol ar ddarparu gwasanaethau fferyllol gan feddygfeydd sy'n dosbarthu, o ystyried bod meddygfeydd yn dosbarthu mewn ardaloedd anghysbell a gwledig lle na fyddai fferyllfa gymunedol o reidrwydd yn hyfyw yn economaidd yn ei rhinwedd ei hun.

My amendment 41 relates to the application period for pharmaceutical services. At Stage 2, I tabled an amendment that initially placed a timeline of six weeks for the determination of any new application. The health Minister at that time said that that was an inflexible approach and that each case should be assessed on its own merit. I accept his argument, and, as such, my amendment 41 simply requires that guidance may be issued by Ministers in relation to the timescales for dealing with applications for new pharmaceutical services in the future.

A number of AMs have also raised concerns regarding delays in determining applications for new pharmacy services in their own areas, and I have had problems in my own constituency, which promoted the original amendment that I had tabled. Very often, we hear of difficulties even in relocating services within a community from an existing pharmacy, even if there's no proposal to change the services that are going to be provided, and, of course, this amendment, I believe, will seek to address some of those issues in terms of the timeliness of them.

I'm very grateful that the Minister expressed some sympathy with the arguments that I made in respect of these two amendments at Stage 2 and that he and his officials have assisted in the development of them, as they stand on the order paper today. I trust that all Members in the Chamber will be able to support them.

Mae fy ngwelliant 41 yn ymwneud â'r cyfnod ymgeisio ar gyfer gwasanaethau fferyllol. Yng Nghyfnod 2, cyflwynais welliant a oedd yn gosod chwe wythnos i ddechrau i benderfynu ar unrhyw gais newydd. Dywedodd y Gweinidog iechyd ar y pryd fod hwnnw'n ddull anhyblyg ac y dylid asesu pob achos yn ôl ei rinwedd ei hun. Rwy'n derbyn ei ddadl, ac, fel y cyfryw, y cyfan y mae fy ngwelliant 41 yn ei wneud yw mynnu y caiff Gweinidogion gyhoeddi canllawiau ynglŷn â'r graddfeydd amser ar gyfer ymdrin â cheisiadau am wasanaethau fferyllol newydd yn y dyfodol.

Mae nifer o ACau hefyd wedi codi pryderon ynghylch oedi wrth benderfynu ar geisiadau am wasanaethau fferyllol newydd yn eu hardaloedd eu hunain, ac rwyf wedi cael problemau yn fy etholaeth fy hun, oedd yn hybu'r gwelliant gwreiddiol yr oeddwn wedi'i gyflwyno. Yn aml iawn, rydym yn dlywed am anawsterau hyd yn oed i adleoli gwasanaethau o fewn cymuned o fferyllfa sy'n bodoli eisoes, hyd yn oed os nad oes cynnig i newid y gwasanaethau a ddarperir, ac, wrth gwrs, bydd y gwelliant hwn, rwy'n credu, yn ceisio ymdrin â rhai o'r materion hynny o ran eu hamseroldeb.

Rwy'n ddiolchgar iawn bod y Gweinidog wedi mynegi rhywfaint o gydymdeimlad â'r dadleuon a wneuthum ynglŷn â'r ddau welliant hyn yng Nghyfnod 2 a'i fod ef a'i swyddogion wedi cynorthwyo i'w datblygu, fel y maent yn sefyll ar y papur trefn heddiw. Hyderaf y bydd yr holl Aelodau yn y Siambr yn gallu eu cefnogi.

19:06 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Minister.

Weinidog.

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

19:06 **Mark Drakeford** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Diolch, Ddirprwy Lywydd. Government amendment 89 in this group ensures that, on the first occasion they are made, regulations relating to pharmaceutical needs assessments must be laid before and approved by the National Assembly for Wales. The use of the affirmative procedure, I now agree, is right in the first instance, as the detail relating to the preparation, publication, review and revision of pharmaceutical needs assessments will be agreed in those initial regulations. I believe that applying the affirmative procedure in the first instance and the negative procedure thereafter strikes the right balance in this regard.

Diolch, Ddirprwy Lywydd. Mae gwelliant 89 gan y Llywodraeth yn y grŵp hwn yn sicrhau, ar yr achlysur cyntaf iddynt gael eu gwneud, bod rhaid gosod rheoliadau sy'n ymwneud ag asesiadau anghenion fferyllol gerbron Cynulliad Cenedlaethol Cymru i'w cymeradwyo. Mae defnyddio'r weithdrefn gadarnhaol, rwyf yn awr yn cytuno, yn iawn yn y lle cyntaf, oherwydd cytunir ar y manylion sy'n ymwneud â pharatoi, cyhoeddi, adolygu a diwygio asesiadau anghenion fferyllol yn y rheoliadau cychwynnol hynny. Credaf fod defnyddio'r weithdrefn gadarnhaol yn y lle cyntaf a'r weithdrefn negyddol wedi hynny yn taro'r cydbwysedd iawn yn hyn o beth.

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

Darren Millar's amendments 40 and 41 both relate to issues that he raised at the Health and Social Care Committee at Stage 2. I said then that I did not consider there to be a difference of view between us as far as the objectives of those amendments were concerned. I'm grateful to him for his engagement post Stage 2 with my officials. As a result, the two amendments that he brings forward in this group, I'm able to support them both, both in their objectives and the method they propose for the reasons that he has now outlined.

Mae gwelliannau 40 a 41 gan Darren Millar ill dau'n ymwneud â materion a gododd ef yn y Pwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol yng Nghyfnod 2. Dywedais bryd hynny nad oeddwn yn ystyried bod gwahaniaeth barn rhyngom o ran amcanion y gwelliannau hynny. Rwy'n ddiolchgar iddo am ymgysylltu ar ôl Cyfnod 2 gyda fy swyddogion. O ganlyniad, yn achos y ddau welliant y mae'n eu cyflwyno yn y grŵp hwn, rwy'n gallu eu cefnogi ill dau, o ran eu hamcanion ac o ran y dull y maent yn ei gynnal am y rhesymau y mae nawr wedi'u hamlinellu.

19:07 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Darren Millar to reply.

Darren Millar i ateb.

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

19:07	<p>Darren Millar Bywgraffiad Biography</p> <p>Thank you very much, Deputy Presiding Officer. I'm very grateful for the Minister's confirmation of his support for these amendments and I very much hope that they will be successful. I do want to, again, reaffirm my support for his amendment too.</p>	<p>Diolch yn fawr iawn, Ddirprwy Lywydd. Rwy'n ddiolchgar iawn am gadarnhad y Gweinidog o'i gefnogaeth i'r gwelliannau hyn ac rwy'n mawr obeithio y byddant yn llwyddiannus. Hoffwn, unwaith eto, ailddatgan fy nghefnogaeth i'w welliant yntau.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
19:08	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>The question is that amendment 40 be agreed. Does any Member object? Then amendment 40 is agreed.</p>	<p>Y cwestiwn yw a ydym yn derbyn gwelliant 40. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Felly mae gwelliant 40 wedi'i dderbyn.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
	<p><i>Derbyniwyd gwelliant 40 yn unol â Rheol Sefydlog 12.36.</i></p>	<p><i>Amendment 40 agreed in accordance with Standing Order 12.36.</i></p>	
19:08	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>Minister, amendment 89.</p>	<p>Weinidog, gwelliant 89.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
	<p><i>Cynigiwyd gwelliant 89 (Mark Drakeford).</i></p>	<p><i>Amendment 89 (Mark Drakeford) moved.</i></p>	
19:08	<p>Mark Drakeford Bywgraffiad Biography</p> <p>Move.</p>	<p>Cynnig</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
19:08	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>The question is that amendment 89 be agreed. Does any Member object? Then amendment 89 is agreed.</p>	<p>Y cwestiwn yw a ydym yn derbyn gwelliant 89. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Felly mae gwelliant 89 wedi'i dderbyn.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
	<p><i>Derbyniwyd gwelliant 89 yn unol â Rheol Sefydlog 12.36.</i></p>	<p><i>Amendment 89 agreed in accordance with Standing Order 12.36.</i></p>	
19:08	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>Darren Millar, amendment 41.</p>	<p>Darren Millar, gwelliant 41.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
	<p><i>Cynigiwyd gwelliant 41 (Darren Millar).</i></p>	<p><i>Amendment 41 (Darren Millar) moved.</i></p>	
19:08	<p>Darren Millar Bywgraffiad Biography</p> <p>I move.</p>	<p>Rwy'n cynnig</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
19:08	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>The question is that amendment 41 be agreed. Does any Member object? Then amendment 41 is agreed.</p>	<p>Y cwestiwn yw a ydym yn derbyn gwelliant 41. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Felly mae gwelliant 41 wedi'i dderbyn.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
	<p><i>Derbyniwyd gwelliant 41 yn unol â Rheol Sefydlog 12.36.</i></p>	<p><i>Amendment 41 agreed in accordance with Standing Order 12.36.</i></p>	
	<p>Grŵp 11: Darparu Toiledau (Gwelliannau 42, 43, 44, 90, 91, 45, 46, 47, 149, 49)</p>	<p>Group 11: Provision of Toilets (Amendments 42, 43, 44, 90, 91, 45, 46, 47, 149, 49)</p>	

19:08

Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

The eleventh group of amendments relates to the provision of toilets. The lead amendment in this group is amendment 42. I call on Darren Millar to move and speak to the lead amendment and the other amendments in the group.

Mae'r unfed grŵp ar ddeg o welliannau'n ymwneud â darparu toiledau. Y prif welliant yn y grŵp hwn yw gwelliant 42. Galwaf ar Darren Millar i gynnig y prif welliant a'r gwelliannau eraill yn y grŵp, a siarad amdanynt.

Cynigiwyd gwelliant 42 (Darren Millar).

Amendment 42 (Darren Millar) moved.

19:08

Darren Millar [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

Thank you, Deputy Presiding Officer. I move amendment 42 and wish to speak to it and amendments 43 through 47, amendment 149 and amendment 49.

Diolch, Ddirprwy Lywydd. Rwy'n cynnig gwelliant 42 ac yn dymuno siarad amdano ynghyd â gwelliannau 43 i 47, gwelliant 149 a gwelliant 49.

These amendments relate to the provision of public toilets, and, of course, I want to put on record the fact that they're also supported by Crohn's and Colitis UK, which has been very helpful in bringing suggestions for amendments to the committee during the Stages 1 and 2 proceedings, as well.

Mae'r gwelliannau hyn yn ymwneud â darparu toiledau cyhoeddus, ac, wrth gwrs, hoffwn gofnodi'r ffaith eu bod hefyd yn cael eu cefnogi gan Crohn's and Colitis UK, sydd wedi bod o gymorth mawr drwy gyflwyno awgrymiadau am welliannau i'r pwyllgor yn ystod trafodion Cyfnodau 1 a 2, yn ogystal.

My amendment 42 would ensure that guidance issued by the Government would oblige local authorities to consider the provision of toilets along key walking and cycling routes. This, I believe, would increase the usage of these active travel routes, as those with continence concerns currently are discouraged from using them, very often because of the inadequate provision of public toilets along them. It will also ensure that walkers, cyclists and other users of such routes are not overlooked when developing plans for local toilets by Welsh councils.

Byddai fy ngwelliant 42 yn sicrhau y byddai canllawiau a gyhoeddir gan y Llywodraeth yn mynnu bod awdurdodau lleol yn ystyried darparu toiledau ar hyd llwybrau cerdded a beicio allweddol. Byddai hyn, rwy'n credu, yn cynyddu'r defnydd o'r llwybrau teithio llesol hyn, oherwydd nid yw pobl â phryderon ymataliaeth ar hyn o bryd yn cael eu hannog i'w defnyddio, yn aml iawn oherwydd y ddarpariaeth annigonol o doiledau cyhoeddus ar hyd y llwybrau hyn. Bydd hefyd yn sicrhau nad yw cerddwyr, beicwyr a defnyddwyr eraill llwybrau o'r fath yn mynd yn anghof wrth i gynghorau Cymru ddatblygu cynlluniau ar gyfer toiledau lleol.

Amendment 44 simply seeks to define what an active travel route is. Amendment 43 seeks to strengthen the needs assessment that local authorities would have to undertake to cover significant transport routes such as trunk roads and motorways and other places that have high levels of footfall, such as cultural and sporting events, as well as sites of a historic or national importance. Including these sites within the needs assessments of the local toilet strategy should significantly widen the scope covered by those strategies and thereby increase the possibility of the provision of extra toilets that are accessible to the public in such places.

Bwriad syml gwelliant 44 yw diffinio beth yw llwybr teithio llesol. Mae gwelliant 43 yn ceisio cryfhau'r asesiad anghenion y byddai'n rhaid i awdurdodau lleol ei gynnal i gynnwys llwybrau trafnidiaeth pwysig, fel cefnffyrdd a thraffyrdd a mannau eraill sydd â lefelau uchel o ymwelwyr, fel digwyddiadau diwylliannol a chwaraeon, yn ogystal â safleoedd o bwysigrwydd hanesyddol neu genedlaethol. Dylai cynnwys y safleoedd hyn o fewn asesiadau anghenion y strategaeth toiledau lleol ehangu cwrpas y strategaethau hynny'n sylweddol a thrwy hynny gynyddu'r posibilrwydd o ddarparu toiledau ychwanegol sy'n hygyrch i'r cyhoedd mewn mannau o'r fath.

Amendments 42, 43, and 44 have been prepared with the support of the Minister following a discussion post Stage 2, and I'm very grateful for his engagement.

Mae gwelliannau 42, 43, a 44 wedi cael eu paratoi gyda chefnogaeth y Gweinidog ar ôl trafodaeth ar ôl Cyfnod 2, ac rwy'n ddiolchgar iawn iddo am ymgysylltu.

My amendment 45 inserts a new section to Part 6 of the Bill and introduces a duty on Welsh Ministers to prepare and publish a national toilet strategy. Amendments 46, 47, 49 and 149 provide for further details on the timescales for the development of a national strategy, its implementation, consultation requirements, along with a duty to promote awareness of any toilets that are being provided. Such a strategy, I believe, would ensure that any gaps in provision can be addressed at a national level. The Minister argued at Stage 2 that there would be no need for a national strategy, but he also argued that local councillors would be accountable for any failure to implement their strategies and for overlooking any gaps in provision that might be important from a national point of view. But the reality is that local authorities may only provide for public conveniences that are important for their local populations. They may overlook the need for others, such as visitors, or those who pass through on transport corridors. In fact, this has been widely recognised by the Government already with the engagement that the Minister for Economy, Science and Transport, in already supporting the provision of public conveniences in some parts of rural mid Wales along the trunk-road network. But, of course, local councils can ignore these needs, because those people who may want to use those public conveniences are not going to be people who are eligible to vote in those local communities. So, they can be ignored in terms of the accountability argument that the Minister made. In fact, there can be a disincentive to provide, because providing along those sorts of routes can actually be very unpopular with local taxpayers, who feel they have no direct benefit as a result of the provision of those public conveniences that are of no direct benefit to them, because they are of benefit to other people. So, I believe that a requirement to develop a national toilet strategy would assist in addressing these issues. At Stage 2, I said that the reality is that many local voters would happily support a reduction in public conveniences in their area, even though they may be of national importance, because they simply want to pay a lower rate of council tax or because they want to get their local bills down, or because the council needs to ring-fence money for other local services.

So, the amendments in relation to a national strategy seek to address the concerns that were raised during Stage 1 that local toilet strategies may not recognise the importance of public conveniences at national sites, such as national parks, Cadw sites, conservation areas and monuments, gardens, parks of national importance and, indeed, along those trunk-road corridors that the Government has already recognised are not being adequately provided for under the current arrangements.

Mae fy ngwelliant 45 yn mewnosod adran newydd yn Rhan 6 y Bil ac yn cyflwyno dyletswydd ar Weinidogion Cymru i baratoi a chyhoeddi strategaeth doiledau genedlaethol. Mae gwelliannau 46, 47, 49 a 149 yn darparu ar gyfer rhagor o fanylion am yr amserlenni ar gyfer datblygu strategaeth genedlaethol, ei rhoi ar waith, gofynion ymgynghori, ynghyd â dyletswydd i hybu ymwybyddiaeth o unrhyw doiledau sy'n cael eu darparu. Byddai strategaeth o'r fath, rwy'n credu, yn sicrhau y gellir cau unrhyw fylchau yn y ddarpariaeth ar lefel genedlaethol. Dadleuodd y Gweinidog yng Nghyfnod 2 na fyddai angen strategaeth genedlaethol, ond dadleuodd hefyd mai cynghorwyr lleol fyddai'n atebol am unrhyw fethiant i roi eu strategaethau ar waith ac am fethu unrhyw fylchau yn y ddarpariaeth a allai fod yn bwysig o safbwynt cenedlaethol. Ond y gwir amdani yw mai dim ond cyfleusterau cyhoeddus sy'n bwysig i'w poblogaethau lleol y bydd awdurdodau lleol eu darparu. Efallai y byddant yn anghofio anghenion pobl eraill, fel ymwelwyr, neu bobl sy'n teithio heibio ar goridau trafniadaeth. A dweud y gwir, mae hyn wedi cael ei gydnabod yn eang gan y Llywodraeth eisoes, ac mae Gweinidog yr Economi, Gwyddoniaeth a Thrafnidiaeth eisoes wedi rhoi cefnogaeth i ddarparu cyfleusterau cyhoeddus mewn rhai rhannau o ganolbarth Cymru wledig ar hyd y rhwydwaith cefnffyrdd. Ond, wrth gwrs, gall cynghorau lleol anwybyddu'r anghenion hyn, oherwydd nid yw'r bobl hynny a allai fod angen defnyddio'r cyfleusterau cyhoeddus hynny'n mynd i fod yn bobl sy'n gymwys i bleidleisio yn y cymunedau lleol hynny. Felly, gellir eu hanwybyddu o ran y ddatl atebolrwydd a wnaeth y Gweinidog. Yn wir, gall fod anghymhelliaid i ddarparu, oherwydd mae darparu ar hyd y mathau hynny o lwybrau mewn gwirionedd yn gallu bod yn amhoblogaidd iawn ymysg trethdalwyr lleol, sy'n teimlo nad ydynt yn cael unrhyw fudd uniongyrchol o ganlyniad i ddarparu'r cyfleusterau cyhoeddus hynny nad ydynt o fudd uniongyrchol iddynt hwy, gan eu bod o fudd i bobl eraill. Felly, rwy'n credu y byddai gofyniad i ddatblygu strategaeth doiledau genedlaethol yn helpu i ymdrin â'r materion hyn. Yng Nghyfnod 2, dywedais mai'r realiti yw y byddai llawer o bleidleiswyr lleol yn hapus i gefnogi gostyngiad yn nifer y cyfleusterau cyhoeddus yn eu hardal, hyd yn oed os ydynt o bwysigrwydd cenedlaethol, dim ond oherwydd yr hoffent dalu llai o dreth gyngor neu yr hoffent leihau eu biliau lleol, neu oherwydd bod angen i'r cyngor neilltuo arian i wasanaethau lleol eraill.

Felly, mae'r gwelliannau sy'n ymwneud â strategaeth genedlaethol yn ceisio ateb y pryderon a godwyd yn ystod Cyfnod 1 nad yw strategaethau toiledau lleol o reidrwydd yn cydnabod pwysigrwydd cyfleusterau cyhoeddus mewn safleoedd cenedlaethol, fel parciau cenedlaethol, safleoedd Cadw, ardaloedd cadwraeth a henebion, gerddi, parciau o bwysigrwydd cenedlaethol ac, yn wir, ar hyd y coridorau cefnffyrdd hynny lle mae'r Llywodraeth eisoes wedi cydnabod nad oes darpariaeth ddigonol o dan y trefniadau presennol.

And with tourism being such a very important cog in our nation's economy, and with these north-south routes in particular along the trunk-road network having so few public conveniences, it's not hard to see how Wales could benefit from having a national toilet strategy, and it would be a very crucial part of supporting that part of our economy. And I do hope that the Minister will have reflected on his position at Stage 2 and be able to support all of the amendments in relation to a national toilet strategy, in addition to the ones that I've already discussed with him at length post the Stage 2 proceedings.

Gan fod twristiaeth yn rhan mor bwysig o economi ein cenedl, a chyn lleied o gyfleusterau cyhoeddus ar y llwybrau hyn o'r gogledd i'r de yn arbennig ar hyd y rhwydwaith cefnffyrdd, nid yw'n anodd gweld sut y gallai Cymru elwa o gael strategaeth doiledau genedlaethol, a byddai'n rhan hanfodol iawn o gefnogi'r rhan honno o'n heconomi. Ac rwy'n gobeithio y bydd y Gweinidog wedi ystyried ei safbwynt yng Nghyfnod 2 ac yn gallu cefnogi pob un o'r gwelliannau sy'n ymwneud â strategaeth doiledau genedlaethol, yn ogystal â'r rhai yr wyf eisoes wedi eu trafod gydag ef yn helaeth ar ôl trafodion Cyfnod 2.

19:13

Elin Jones [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Dim ond i gyfrannu i'r drafodaeth mae Darren Millar wedi ei chyflwyno ynglŷn â'i welliannau a'r strategaeth ar roi dyletswydd ar Lywodraeth Cymru i greu strategaeth doiledau genedlaethol. Fe gawsom ni'r drafodaeth hyn yn y pwyllgor, ac nid oes yna ddim amheuaeth bod pwysigrwydd toiledau cyhoeddus wedi cael ei dderbyn gan y pwyllgor iechyd, a'i dderbyn fan hyn yn y Cynulliad hefyd, i ystod eang o bobl—i bawb, i bob pwrpas, sydd angen defnyddio'r toiledau hynny. Ond, yr awdurdod lleol yw'r lle priodol i fod yn cynllunio darpariaeth toiledau cyhoeddus, naill ai'n uniongyrchol yn eu henwau nhw a'u perchnogaeth nhw eu hunain, neu drwy hwyluso a hyrwyddo y defnydd o doiledau eraill sydd mewn adeiladau cyhoeddus neu mewn adeiladau preifat. Ac mae'n iawn, felly—rwy'n cytuno—ei bod yn bwysig bod y ddeddfwriaeth yma'n rhoi'r ddyletswydd yna ar awdurdodau lleol i gyflwyno strategaethau toiledau cyhoeddus. Dyblygu'r gwaith, rwy'n ofni, yw wedyn gofyn i Lywodraeth Cymru hefyd greu strategaeth genedlaethol ar gyfer toiledau. Achos mae Darren Millar yn ei gyflwyniad yn dweud y byddai yna 'gaps' mewn darpariaeth oherwydd byddai awdurdodau lleol yn darparu dim ond ar gyfer pobl leol, ac mae angen strategaeth genedlaethol i ddarparu toiledau ar gyfer ymwelwyr. Wel, nid wyf yn credu mai fel yna mae awdurdodau lleol yn mynd amboutu y gwaith o ddarparu eu gwasanaethau nhw yn gyffredinol. Mae awdurdodau lleol yn ymwybodol iawn o bwysigrwydd twristiaeth a thwristiaid i'w hardaloedd nhw, ac felly mae darparu toiledau cyhoeddus i ystod eang o'r boblogaeth rwy'n credu yn rhywbeth y bydd awdurdodau lleol yn gallu ei wneud ac, wrth gwrs, y bydd unrhyw Weinidog yn gallu ei gynnwys o fewn canllawiau i awdurdodau lleol wrth greu strategaethau o'r math yma.

Nid wyf yn dibrisio, o wrthwynebu'r gwelliannau yma a'r strategaeth doiledau genedlaethol, bwysigrwydd toiledau cyhoeddus, ond rwy'n credu fod hyn yn gam rhy bell, yn ddiangen, ac y dylid gosod y cyfrifoldeb mewn un lle gydag awdurdodau lleol i sicrhau fod y ddarpariaeth yma ar gael ac yn ddigonol, ac mai dyna beth fyddai yn llesol i ni ei wneud, yn hytrach na gofyn am ddyletswydd ar Weinidogion Cymru hefyd i ddyblygu y gwaith yma ac i greu strategaeth genedlaethol.

This is just to contribute to the debate that Darren Millar has presented in terms of his amendments on the strategy and imposing a duty on the Welsh Government to create a national toilet strategy. We had this discussion in committee and there's no doubt that the importance of public toilets has been accepted by the health committee, and is accepted here in the Assembly as well, for the wide range of people—or everyone, to all intents and purposes, who need to use those toilets. But, the local authority is the appropriate place to be planning the provision of public toilets, either directly in their own ownership or by facilitating and promoting the use of other toilets that are in public buildings or private buildings. It's right therefore—and I agree—that it is important that this legislation does impose that duty on local authorities to introduce public toilet strategies. I would consider that this would be duplicating the work, for the Welsh Government to create a national strategy for toilets. Darren Millar, in his presentation, said that there would be gaps in provision because local authorities would be providing only for local people and we need a national strategy to provide toilets for visitors. Well, I don't believe that that's the way that local authorities operate in terms of providing their services generally. I think that local authorities are aware of the importance of tourism to their areas, and tourists to their areas, and therefore providing public toilets for a wide range of the population, I think, is something that local authorities would be able to do and, of course, is something that any Minister would be able to include within guidance for local authorities in creating these kinds of strategies.

I don't undervalue, in opposing these amendments on the national toilet strategy, the importance of public toilets, but I think that this is a step too far and is unnecessary. I think that imposing a duty in one place, on local authorities, to ensure that provision is available and is sufficient is what would be beneficial for us to do, rather than asking for a duty on Welsh Ministers as well to duplicate this work and to create a national strategy.

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

Could I begin by saying that I'm really pleased that the Welsh Government has recognised the importance of public conveniences to public health, and their inclusion in the Bill? I know for many people this is a very serious issue, and the lack of public conveniences has a real impact on their ability to live their lives. And I think it's very welcome that the Government has recognised that, and the provisions included within the Bill.

What we do know is that many local authorities have divested themselves of their public conveniences because of budgetary pressures. Some have been taken over by community councils. Some have been taken over by volunteer groups who provide those facilities, because they see them as an important part of the infrastructure of their community, and often as a service to visitors who come and visit that area.

I do, however, believe that there is a role for Welsh Government, and I'd like to reiterate what Darren Millar said about the role of Edwina Hart, the economy and transport Minister, who has recognised that in her support for public conveniences along the A470 in my constituency. Without the intervention of the Minister, we would have probably lost our public conveniences in the village of Erwood, and potentially could have lost the public conveniences at the Groe car park in Builth Wells and in Rhayader. I'm pleased, Minister, to be able to tell you that your money is being put to good use; the refurbishment work in both Builth Wells and Rhayader is under way at present, and the local volunteers who've taken over the Erwood toilets, now known as the Erwood pit stop, are also grateful for the continued commitment of the Minister to those facilities. So, there is a role for national Government to play, as witnessed by the actions of the transport Minister.

Can I raise one issue about planning public conveniences? That is the issue of accessible facilities and changing places. I would be grateful if the Minister could pick up on this. I pay tribute to Powys People First and David Whittle, who is campaigning on this issue. We don't have any designated changing places in the county of Powys—none at all. And we need to have a strategic overview of where such facilities are placed.

Deputy Presiding officer, my constituent almost caused a security alert last week when he was here for a training course, and he was caught by security officers taking pictures in the Changing Places toilet upstairs. Quite understandably, the security guards wondered what he was up to, but he was so impressed with the facilities here, he wanted to capture that and use that as an example of what he wants to see replicated in other parts of Wales, particularly in the community where he lives. And I think that, again, is an important overview that the Government does have a role to play in, not just in public conveniences for able-bodied people, but actually making sure that there's adequate provision of changing places. Thank you.

A gaf i ddechrau drwy ddweud fy mod yn falch iawn bod Llywodraeth Cymru wedi cydnabod pwysigrwydd cyfleusterau cyhoeddus i iechyd y cyhoedd, a'u cynnwys yn y Bil? Rwy'n gwybod bod hwn yn fater difrifol iawn i lawer o bobl, a bod diffyg cyfleusterau cyhoeddus yn cael effaith wirioneddol ar eu gallu i fyw eu bywydau. Ac rwy'n meddwl ei bod yn dderbyniol iawn bod y Llywodraeth wedi cydnabod hynny, a'r darpariaethau a gynhwysir yn y Bil.

Yr hyn yr ydym yn ei wybod yw bod llawer o awdurdodau lleol wedi torri cysylltiad â'u cyfleusterau cyhoeddus oherwydd pwysau cyllidebol. Mae rhai bellach yn cael eu rheoli gan gynghorau cymuned. Mae eraill yn cael eu rheoli gan grwpiau o wirfoddolwyr sy'n darparu'r cyfleusterau hynny, oherwydd eu bod yn eu hystyried yn rhan bwysig o seilwaith eu cymuned, ac yn aml fel gwasanaeth i ymwelwyr sy'n dod i ymweld â'r ardal honno.

Nid wyf, fodd bynnag, yn credu bod yma swyddogaeth i Lywodraeth Cymru, a hoffwn ailadrodd yr hyn a ddywedodd Darren Millar am swyddogaeth Edwina Hart, Gweinidog yr Economi a Thrafnidiaeth, sydd wedi cydnabod hynny yn ei chefnogaeth i gyfleusterau cyhoeddus ar hyd yr A470 yn fy etholaeth i. Heb ymyrraeth y Gweinidog, byddem yn ôl pob tebyg wedi colli ein cyfleusterau cyhoeddus ym mhentref Erwyd, a gallem o bosibl fod wedi colli'r cyfleusterau cyhoeddus ym maes parcio Groe yn Llanfair-ym-Muallt ac yn Rhaeadr Gwy. Rwy'n falch, Weiniidog, o allu dweud wrthyfch bod eich arian yn cael ei ddefnyddio'n dda; mae'r gwaith adnewyddu yn Llanfair-ym-Muallt ac yn Rhaeadr Gwy ar y gweill ar hyn o bryd, ac mae'r gwirfoddolwyr lleol sydd bellach yn rheoli toiledau Erwyd, sydd bellach yn cael ei alw'n arhosfan pit Erwyd, hefyd yn ddiolchgar am ymrwymiad parhaus y Gweinidog i'r cyfleusterau hynny. Felly, mae rhan i Lywodraeth genedlaethol ei chwarae, fel y dangoswyd gan weithredoedd y Gweinidog Trafnidiaeth.

A gaf i godi un mater am gynllunio cyfleusterau cyhoeddus, sef mater cyfleusterau a mannau newid hygrych? Byddwn yn ddiolchgar pe gallai'r Gweinidog sôn am hyn. Talaf deyrnged i Powys People First a David Whittle, sy'n ymgyrchu ar y mater hwn. Nid oes gennym unrhyw fannau newid dynodedig yn sir Powys—dim o gwbl. Ac mae angen trosolwg strategol o ble caiff cyfleusterau o'r fath eu lleoli.

Ddirprwy Lywydd, bu bron i un o fy etholwyr i achosi rhybudd diogelwch yr wythnos diwethaf pan oedd yma am gwrs hyfforddi, pan gafodd ei ddal gan swyddogion diogelwch yn tynnu lluniau yn y toiled Lleoedd Newid i fyny'r grisiau. Yn gwbl ddealladwy, roedd y swyddogion diogelwch yn pendroni ynghylch beth oedd yn ei wneud, ond roedd y cyfleusterau yma wedi gwneud cymaint o argraff arno, roedd eisiau cipio hynny a'i ddefnyddio fel enghraifft o'r hyn yr hoffai ei weld yn cael ei ailadrodd mewn rhannau eraill o Gymru, yn enwedig yn y gymuned lle mae'n byw. Ac rwy'n meddwl bod hynny, unwaith eto, yn drosolwg bwysig lle mae gan y Llywodraeth ran i'w chwarae, nid yn unig o ran cyfleusterau cyhoeddus i bobl abl eu cyrff, ond gwneud yn siŵr mewn gwirionedd bod gennym ddarpariaeth ddigonol o leoedd newid. Diolch.

Lindsay Whittle [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Well, I'm sorry to disagree with my friend and colleague, Elin Jones, but it shows that, in Plaid Cymru, debate is indeed healthy. I would offer both the Minister and Darren Millar my personal support in these amendments. I think to have a national toilet strategy—and it's not the most pleasant of issues, is it, and I don't suppose it's going to inspire the younger generation to become involved in politics—if you're of a certain age, is certainly essential. If you have a young family travelling, I think particularly by public transport, it is certainly essential. And if you are one of those people who, through illness, need the loo perhaps due to medication or, in particular, Crohn's disease and colitis—and my sister is one of those—it is often more than essential. Many of our constituents are often now afraid—to afraid—to travel for fear of accidents.

I appreciate all of the arguments, of course—I'm still a local councillor in Caerphilly, and I've led that council on two occasions for eight years—that it is for local authorities to decide locally, but, when people are travelling from north to south, which we do quite well in Wales, and east to west or even vice versa, the situation can vary from local authority to local authority. You can be in some Valley towns and, with respect, provision is very scarce indeed. You travel to Ceredigion—and I will praise Ceredigion; I'm trying to get some brownie points—and they win prizes for their provision of public toilets. I'd like to congratulate Ceredigion under the leadership of Dr Ellen ap Gwynn, of course.

Minister, I'm aware from our private conversations that you do not have the budget that you would want for this, and I know that you would provide more pennies to spend if you could, but please don't place the emphasis on local authorities. I would urge you, please, to accept responsibility. Thank you.

Wel, mae'n ddrwg gennyf anghytuno â'm cyfaill a'm cydweithiwr, Elin Jones, ond mae'n dangos bod dadlau, o fewn Plaid Cymru, yn fyw ac yn iach. Byddwn yn cynnig fy nghefnogaeth bersonol i'r Gweinidog ac i Darren Millar yn y gweliannau hyn. Rwy'n meddwl bod strategaeth doiledau genedlaethol—ac nid yw hwn yn fater tu hwnt o ddymunol, onid yw, ac nid wyf yn dychmygu y gwnaiff ysbrydoli'r genhedlaeth iau i gymryd rhan mewn gwleidyddiaeth—os ydych o oedran penodol, yn sicr mae'n hanfodol. Os oes gennych deulu ifanc yn teithio, rwy'n meddwl yn arbennig ar drafnidiaeth gyhoeddus, mae'n sicr yn hanfodol. Ac os ydych yn un o'r bobl hynny sydd, oherwydd salwch, yn gorfod mynd i'r tŷ bach efallai oherwydd meddyginiaeth neu, yn arbennig, glefyd Crohn a cholitis—ac mae fy chwaer yn un o'r rheini—mae'n aml yn hanfodol iawn. Mae llawer o'n hetholwyr yn awr yn aml yn ofni teithio—yn rhy ofnus i deithio—rhag ofn iddynt gael damweiniau.

Rwy'n gwerthfawrogi pob un o'r dadleuon, wrth gwrs—rwy'n dal i fod yn gynghorydd lleol yng Nghaerffili, ac rwyf wedi arwain y cyngor hwnnw ar ddau achlysur am wyth mlynedd—mai mater i awdurdodau lleol yw penderfynu'n lleol, ond, pan fydd pobl yn teithio o'r gogledd i'r de, sy'n rhywbeth yr ydym yn ei wneud yn eithaf da yng Nghymru, ac o'r dwyrain i'r gorllewin, neu hyd yn oed i'r gwrthwyneb, gall y sefyllfa amrywio o awdurdod lleol i awdurdod lleol. Gallwch fod yn rhai o drefi'r Cymoedd ac, â phob parch, mae'r ddarpariaeth yn brin iawn yn wir. Ac rydych yn teithio i Geredigion—ac rwy'n mynd i ganmol Ceredigion; rwy'n ceisio plesio nawr—maent yn ennill gwobrau am ddarparu toiledau cyhoeddus. Hoffwn longyfarch Ceredigion dan arweiniad Dr Ellen ap Gwynn, wrth gwrs.

Weinidog, rwy'n ymwybodol o'r sgysiaau preifat a gawson ni nad oes gennych y gyllideb yr hoffech ei chael ar gyfer hyn, a gwn y byddech yn darparu mwy o geiniogau i'w gwario pe gallech, ond peidiwch â rhoi'r pwyslais ar awdurdodau lleol, da chi. Byddwn yn eich annog, os gwelwch yn dda, i dderbyn cyfrifoldeb. Diolch.

Mark Drakeford [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Let me begin by assuring Kirsty Williams that, from the very beginning, the strategies that this Bill will require local authorities to produce for toilets for use by the public have to include disabled facilities and changing places—considerations within the strategy that they devise. It's been there from the beginning. I'm grateful to everyone who has recognised the public health implications of not having an adequate supply of toilets for use by the public.

Dewch i mi ddechrau drwy sicrhau Kirsty Williams, o'r cychwyn cyntaf, bod y strategaethau y bydd y Bil hwn yn mynnu bod awdurdodau lleol yn eu llunio ar gyfer toiledau i'w defnyddio gan y cyhoedd yn gorfod cynnwys cyfleusterau i'r anabl a mannau newid—ystyriaethau o fewn y strategaeth y maent yn ei dyfeisio. Mae wedi bod yno o'r dechrau. Rwy'n ddiolchgar i bawb sydd wedi cydnabod y goblygiadau i iechyd y cyhoedd o beidio â bod â chyflenwad digonol o doiledau i'w defnyddio gan y cyhoedd.

I'm grateful to Darren Millar for the discussions that we've had post Stage 2 and for tabling amendments 42, 43 and 44. They build on the Government amendments agreed at Stage 2, and this is where I believe the national perspective enters in this Bill because the Government is accepting the responsibility to produce strengthened statutory guidance to be issued by the Welsh Ministers to local authorities and, as a result of those three amendments, the guidance would now cover the assessment of the need for toilets in relation to active travel routes, and for the users of transport, for example, at transport hubs. They would also ensure that the guidance covers the assessment of need at sites, and in connection with events that are of cultural, sporting historic or popular or national interest. These amendments therefore ensure that local authorities must consider these issues when preparing, reviewing, consulting upon and publishing their local toilets strategies. That's where I think, in this Bill, in this public health Bill, that national perspective is to be found.

I'm unable to support amendments 45, 46, 47, 49 and 149 for very much the reasons that Elin Jones outlined, because, in my view, the amendments are mistaken in the way that they allocate responsibilities between national and local democratic tiers. It is for local authorities to plan and provide public toilets within their boundaries, including those at sites of public interest, just as it will be a matter for those local authorities to promote the availability of all those toilet facilities for use by the public in their area. It's a genuine issue of local public accountability, and local authorities will be accountable to their populations both for the strategies they produce and by what they do with those strategies once they've been agreed.

Finally, Dirprwy Lywydd, I continue to believe that the amendments reverse the proper chronological order between national and local documents. These amendments would see a national toilet strategy produced a year after all local strategies have already been published. It would only be able to reflect the good or the bad elements of those strategies. The Government's approach, helped by the amendments that Darren Millar has brought forward with our support, will ensure that local plans are produced through the lens of a nationally strengthened and expanded statutory guidance. As a result, I ask Members to reject Darren Millar's amendments 45, 46, 47, 49 and 149, and to support amendments 42, 43, 44, 90 and 91, all of which are in this group.

Rwy'n ddiolchgar i Darren Millar am y trafodaethau yr ydym wedi eu cael ar ôl Cyfnod 2 ac am gyflwyno gwelliannau 42, 43 a 44. Maent yn adeiladu ar welliannau'r Llywodraeth a gytunwyd yn ystod Cyfnod 2, a dyma yn fy marn i lle mae'r safbwynt cenedlaethol yn dod i mewn yn y Bil hwn oherwydd mae'r Llywodraeth yn derbyn y cyfrifoldeb i lunio canllawiau statudol cryfach i'w cyhoeddi gan Weinidogion Cymru ar gyfer awdurdodau lleol. Ac, o ganlyniad i'r tri gwelliant hynny, byddai'r canllawiau nawr yn cynnwys asesu'r angen am doiledau ar lwybrau teithio llesol, ac ar gyfer defnyddwyr trafnidiaeth, er enghraifft, mewn canolfannau trafnidiaeth. Byddent hefyd yn sicrhau bod y canllawiau'n cwmpasu asesu anghenion ar safleoedd, ac mewn cysylltiad â digwyddiadau sydd o ddiddordeb diwylliannol, chwaraeon hanesyddol neu boblogaidd neu genedlaethol. Mae'r gwelliannau hyn felly'n sicrhau bod yn rhaid i awdurdodau lleol ystyried y materion hyn wrth baratoi eu strategaethau toiledau lleol, eu hadolygu, ymgynghori arnynt a'u cyhoeddi. Dyna, yn fy marn i, yn y Bil hwn, yn y Bil iechyd y cyhoedd hwn, lle gellir dod o hyd i'r safbwynt cenedlaethol.

Ni allaf gefnogi gwelliannau 45, 46, 47, 49 a 149, yn bennaf oherwydd y rhesymau a amlinellodd Elin Jones, oherwydd, yn fy marn i, mae'r gwelliannau'n gwneud camgymeriad yn y ffordd y maent yn dyrannu cyfrifoldebau rhwng haenau democrataidd cenedlaethol a lleol. Mater i awdurdodau lleol yw cynllunio a darparu toiledau cyhoeddus o fewn eu ffiniau, gan gynnwys y rhai mewn safleoedd o ddiddordeb i'r cyhoedd, yn union fel mai mater i'r awdurdodau lleol hynny fydd annog bod yr holl gyfleusterau toiledau hynny ar gael i'w defnyddio gan y cyhoedd yn eu hardal. Yn wir, mae'n fater o atebolrwydd cyhoeddus lleol, a bydd awdurdodau lleol yn atebol i'w poblogaethau am y strategaethau y maent yn eu cynhyrchu ac am yr hyn y maent yn ei wneud â'r strategaethau hynny ar ôl iddynt gael eu cytuno.

Yn olaf, Ddirprwy Lywydd, rwy'n dal i gredu bod y gwelliannau'n gwrthdroi'r drefn gronolegol gywir rhwng dogfennau cenedlaethol a lleol. Byddai'r gwelliannau hyn yn gweld llunio strategaeth doiledau genedlaethol flwyddyn ar ôl i'r holl strategaethau lleol gael eu cyhoeddi. Y cyfan y gallai ei wneud fyddai adlewyrchu elfennau da neu ddrwg y strategaethau hynny. Bydd dull y Llywodraeth o weithredu, gyda chymorth y gwelliannau y mae Darren Millar wedi eu cyflwyno gyda'n help ni, yn sicrhau bod cynlluniau lleol yn cael eu cynhyrchu drwy lens canllawiau statudol sydd wedi'u cryfhau a'u hehangu yn genedlaethol. O ganlyniad, gofynnaf i'r Aelodau wrthod gwelliannau Darren Millar 45, 46, 47, 49 a 149, a chefnogi gwelliannau 42, 43, 44, 90 a 91; mae pob un ohonynt yn y grŵp hwn.

19:25

Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Darren Millar to reply.

Darren Millar i ateb.

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

Thank you, Deputy Presiding Officer. I'm very grateful for the debate that's taken place on these very important amendments, and I'd like to also put on record my agreement with Kirsty Williams's opening remarks in her speech, in that one thing that we can all agree on is that access to public conveniences is extremely important, particularly for those people who may have a clinical condition, or with young children who might need to avail themselves of changing facilities, or indeed those people who might be disabled and need an accessible loo in a place where there currently isn't one. So, I'm very pleased that this is a matter that has been up for debate and discussion before the Assembly.

From listening to the debate, it's very clear that Elin Jones and the Minister want to flush away my amendments in terms of national toilet strategies, but I want you know I didn't throw these into the pan lightly, these amendments. I felt that it was very important to have a serious discussion on the need to address some of these gaps, which may occur as a result of a failure to plan appropriately at a local level. Elin Jones certainly has a higher degree of confidence in her local authority's ability to address all of the different sites that we referred to than many other people have in their local authorities, and I can tell you that, certainly, in my local authority area, there have been a number of public conveniences that have been closed and which were extremely valuable assets for use by visitors in different communities. You seem to be advocating, Elin Jones, that there ought to be a disinvestment made by the Government in those public conveniences that they are already supporting in places along the A470, which Kirsty Williams has referred to. If that is something that you want to do, then please go ahead, but it certainly isn't something that I will do.

Lindsay Whittle referred to the fact that the Minister doesn't have many pennies to spend on this, and then caused a bit of a stink by disagreeing with Elin Jones on the issue, which I thought was very interesting. But I can tell you this: there are many well-watered hedgerows around Wales as a result of the failure of local authorities to adequately provide public conveniences in key places that are important to visitors, who are obviously not voters in their area. The Minister again tried to use this argument that the local ballot box, the democratic accountability of the ballot box, should enforce adequate provision of toilets in a community. Well, we know from the Powys situation that that's no guarantee whatsoever, and therefore I think it's very important that we do have this national strategy.

The Minister also complained that the chronological order of the preparation of a plan 12 months after a local authority plan is something that he felt was the wrong way around. It was topsy-turvy and he thought that a national plan would need to be developed first. But then he made the argument that local authorities should be taking the lead on this. You can't have it both ways, Minister. You can't say that local authorities are the people who should be leading on it and then suggest that if there were to be national strategies, you'd have to get yours published first. I think that was an issue that I'd also take up with Elin Jones, who I think made the same argument.

Diolch, Ddirprwy Lywydd. Rwy'n ddiolchgar iawn am y ddadl sy'n digwydd ar y gwelliannau pwysig iawn hyn, a hoffwn hefyd gofnodi fy nghytundeb â sylwadau agoriadol Kirsty Williams yn ei haraith hi, sef mai un peth y gallwn i gyd gytuno arno yw bod mynediad i gyfleusterau cyhoeddus yn hynod o bwysig, yn enwedig i'r bobl hynny a allai fod â chyflwr clinigol, neu i bobl â phlant ifanc a allai fod ag angen defnyddio cyfleusterau newid, neu yn wir i'r bobl hynny a allai fod yn anabl ac angen toiled hygrych mewn man lle nad oes un ar gael ar hyn o bryd. Felly, rwy'n falch iawn bod hwn yn fater sydd wedi bod yn destun dadl a thrafodaeth gerbron y Cynulliad.

O wrando ar y ddadl, mae'n amlwg iawn bod Elin Jones a'r Gweinidog eisiau fflysio ymaith fy ngwelliannau o ran strategaethau toiledau cenedlaethol, ond hoffwn ichi wybod na wnes daflu'r rhain i mewn i'r badell ar chwarae bach, y gwelliannau hyn. Roeddwn yn teimlo ei bod yn bwysig iawn cael trafodaeth ddifrifol am yr angen i ymdrin â rhai o'r bylchau hyn, a all ddigwydd o ganlyniad i fethiant i gynllunio'n briodol ar lefel leol. Yn sicr mae gan Elin Jones fwy o hyder yng ngallu ei hawdurdod lleol i ymdrin â'r holl wahanol safleoedd y gwnaethom gyfeirio atynt nag sydd gan lawer o bobl eraill yn eu hawdurdodau lleol hwy, a gallaf ddweud wrthy, yn sicr, yn fy ardal awdurdod lleol i, bod nifer o gyfleusterau cyhoeddus wedi cael eu cau a oedd yn asedau gwerthfawr iawn i'w defnyddio gan ymwelwyr mewn gwahanol gymunedau. Mae'n ymddangos eich bod chi, Elin Jones, o blaid gweld y Llywodraeth yn dadfuddsoddi yn y toiledau cyhoeddus hynny y mae eisoes yn eu cefnogi mewn mannau ar hyd yr A470, y cyfeiriodd Kirsty Williams atynt. Os yw hynny'n rhywbeth yr ydych chi'n dymuno ei wneud, daliwch ati, ond yn sicr nid yw'n rhywbeth y byddaf i'n ei wneud.

Cyfeiriodd Lindsay Whittle at y ffaith nad oes gan y Gweinidog lawer o geiniogau i'w gwario ar hyn, ac yna achosodd dipyn o ddrewdod drwy anghytuno ag Elin Jones ar y mater, a oedd yn ddiddorol iawn i mi. Ond gallaf ddweud hyn wrthy: mae llawer o wrychoedd wedi'u dyfrio'n dda iawn ledled Cymru o ganlyniad i fethiant awdurdodau lleol i ddarparu digon o gyfleusterau cyhoeddus mewn mannau allweddol sy'n bwysig i ymwelwyr, sydd yn amlwg ddim yn pleidleisio yn eu hardal. Unwaith eto, ceisiodd y Gweinidog ddefnyddio'r ddadl hon y dylai'r blwch pleidleisio lleol, atebolrwydd democrataidd y blwch pleidleisio, orfodi darpariaeth ddigonol o doiledau mewn cymuned. Wel, gwyddom o ystyried y sefyllfa ym Mhowys nad yw hynny'n sicrwydd o gwbl, ac felly rwy'n meddwl ei bod yn bwysig iawn bod gennym y strategaeth genedlaethol hon.

Cwynodd y Gweinidog hefyd fod trefn gronolegol paratoi cynllun 12 mis ar ôl cynllun awdurdod lleol yn rhywbeth a deimlai oedd o chwith. Roedd wyneb i waered ac roedd yn meddwl y byddai angen datblygu cynllun cenedlaethol yn gyntaf. Ond yna dadleuodd y dylai awdurdodau lleol fod yn arwain ar hyn. Ni allwch ei chael hi'r ddwy ffordd, Weinidog. Ni allwch ddweud mai awdurdodau lleol yw'r bobl a ddylai fod yn arwain arno ac yna awgrymu, pe bai strategaethau cenedlaethol, y byddai'n rhaid cyhoeddi eich un chi yn gyntaf. Rwy'n meddwl bod hwnnw'n fater y byddwn hefyd yn ei godi gydag Elin Jones, a wnaeth yr un ddadl, rwy'n meddwl.

So, I do hope that you'll be able to support not just the amendments that have been tabled with the support of the Minister, but also these additional amendments in relation to national toilet strategies so that we can make sure that Wales is a place that welcomes people in a way that no other part of the UK can, because we care about people's need to access public conveniences when required.

Felly, rwy'n gobeithio y gallwch gefnogi nid yn unig y gwelliannau sydd wedi'u cyflwyno gyda chefnogaeth y Gweinidog ond hefyd y gwelliannau ychwanegol hyn ynglŷn â strategaethau toiledau cenedlaethol fel y gallwn wneud yn siŵr bod Cymru yn wlad sy'n croesawu pobl mewn ffordd na all unrhyw ran arall o'r DU, oherwydd ein bod yn poeni am angen pobl i ddefnyddio cyfleusterau cyhoeddus pan fo angen.

- 19:30 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
The question is that amendment 42 be agreed. Does any Member object? Then amendment 42 is agreed. Y cwestiwn yw a ydym yn derbyn gwelliant 42. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Felly mae gwelliant 42 wedi'i dderbyn.
Derbyniwyd gwelliant 42 yn unol â Rheol Sefydlog 12.36. *Amendment 42 agreed in accordance with Standing Order 12.36.*
- 19:30 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
Darren Millar, amendment 43. Darren Millar, gwelliant 43.
Cynigiwyd gwelliant 43 (Darren Millar). *Amendment 43 (Darren Millar) moved.*
- 19:30 **Darren Millar** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
Move. Cynnig.
- 19:30 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
The question is that amendment 43 be agreed. Does any Member object? Then amendment 43 is agreed. Y cwestiwn yw a ydym yn derbyn gwelliant 43. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Felly mae gwelliant 43 wedi'i dderbyn.
Derbyniwyd gwelliant 43 yn unol â Rheol Sefydlog 12.36. *Amendment 43 agreed in accordance with Standing Order 12.36.*
- 19:30 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
Darren Millar, amendment 44. Darren Millar, gwelliant 44.
Cynigiwyd gwelliant 44 (Darren Millar). *Amendment 44 (Darren Millar) moved.*
- 19:30 **Darren Millar** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
Move. Cynnig.
- 19:30 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
The question is that amendment 44 be agreed. Does any Member object? Then amendment 44 is agreed. Y cwestiwn yw a ydym yn derbyn gwelliant 44. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Felly mae gwelliant 44 wedi'i dderbyn.
Derbyniwyd gwelliant 44 yn unol â Rheol Sefydlog 12.36. *Amendment 44 agreed in accordance with Standing Order 12.36.*
- 19:30 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
Minister, amendment 90. Weinidog, gwelliant 90.
Cynigiwyd gwelliant 90 (Mark Drakeford). *Amendment 90 (Mark Drakeford) moved.*

19:30	Mark Drakeford Bywgraffiad Biography Move.	Cynnig.	Senedd.tv Fideo Video
19:30	Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography The question is that amendment 90 be agreed. Does any Member object? Then amendment 90 is agreed.	Y cwestiwn yw a ydym yn derbyn gwelliant 90. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Felly mae gwelliant 90 wedi'i dderbyn. <i>Derbyniwyd gwelliant 90 yn unol â Rheol Sefydlog 12.36.</i>	Senedd.tv Fideo Video <i>Amendment 90 agreed in accordance with Standing Order 12.36.</i>
19:30	Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography Minister, amendment 91.	Weinidog, gwelliant 91. <i>Cynigiwyd gwelliant 91 (Mark Drakeford).</i>	Senedd.tv Fideo Video <i>Amendment 91 (Mark Drakeford) moved.</i>
19:30	Mark Drakeford Bywgraffiad Biography Move.	Cynnig.	Senedd.tv Fideo Video
19:30	Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography The question is that amendment 91 be agreed. Does any Member object? Then amendment 91 is agreed.	Y cwestiwn yw a ydym yn derbyn gwelliant 91. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Felly mae gwelliant 91 wedi'i dderbyn. <i>Derbyniwyd gwelliant 91 yn unol â Rheol Sefydlog 12.36.</i>	Senedd.tv Fideo Video <i>Amendment 91 agreed in accordance with Standing Order 12.36.</i>
19:30	Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography Darren Millar, amendment 45.	Darren Millar, gwelliant 45. <i>Cynigiwyd gwelliant 45 (Darren Millar).</i>	Senedd.tv Fideo Video <i>Amendment 45 (Darren Millar) moved.</i>
19:30	Darren Millar Bywgraffiad Biography Move.	Cynnig.	Senedd.tv Fideo Video
19:30	Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography The question is that amendment 45 be agreed. Does any Member object? [Objection.] Objection. We'll have an electronic vote. Open the vote. Close the vote. There voted in favour 24, there voted against 31. Therefore, amendment 45 is not agreed.	Y cwestiwn yw a ydym yn derbyn gwelliant 45. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? [Gwrthwynebiad.] Gwrthwynebiad. Cawn bleidlais electronig. Agorwch y bleidlais. Caewch y bleidlais. Pleidleisiodd 24 o blaid, pleidleisiodd 31 yn erbyn. Felly, nid yw gwelliant 45 wedi'i dderbyn. <i>Gwrthodwyd gwelliant 45: O blaid 24, Yn erbyn 31, Ymatal 0.</i>	Senedd.tv Fideo Video <i>Amendment 45 not agreed: For 24, Against 31, Abstain 0.</i>
	Canlyniad y bleidlais ar welliant 45.	Result of the vote on amendment 45.	
19:31	Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography Darren Millar, amendment 46.	Darren Millar, gwelliant 46. <i>Cynigiwyd gwelliant 46 (Darren Millar).</i>	Senedd.tv Fideo Video <i>Amendment 46 (Darren Millar) moved.</i>

19:31	<p>Darren Millar Bywgraffiad Biography</p> <p>Move.</p>	Cynnig.	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
19:31	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>The question is that amendment 46 be agreed. Does any Member object? [Objection.] Objection. We'll have an electronic vote. Open the vote. Close the vote. There voted in favour 23, there voted against 32. Therefore, amendment 46 is not agreed.</p> <p><i>Gwrthodwyd gwelliant 46: O blaid 23, Yn erbyn 32, Ymatal 0.</i></p> <p>Canlyniad y bleidlais ar welliant 46.</p>	<p>Y cwestiwn yw a ydym yn derbyn gwelliant 46. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? [Gwrthwynebiad.] Gwrthwynebiad. Cawn bleidlais electronig. Agorwch y bleidlais. Caewch y bleidlais. Pleidleisiodd 23 o blaid, pleidleisiodd 32 yn erbyn. Felly, nid yw gwelliant 46 wedi'i dderbyn.</p> <p><i>Amendment 46 not agreed: For 23, Against 32, Abstain 0.</i></p> <p>Result of the vote on amendment 46.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
19:31	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>Darren Millar, amendment 47.</p> <p><i>Cynigiwyd gwelliant 47 (Darren Millar).</i></p>	<p>Darren Millar, gwelliant 47.</p> <p><i>Amendment 47 (Darren Millar) moved.</i></p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
19:31	<p>Darren Millar Bywgraffiad Biography</p> <p>Move.</p>	Cynnig.	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
19:31	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>The question is that amendment 47 be agreed. Does any Member object? [Objection.] Objection. We'll have an electronic vote. Open the vote. Close the vote. There voted in favour 24, there voted against 30. Therefore, amendment 47 is not agreed.</p> <p><i>Gwrthodwyd gwelliant 47: O blaid 24, Yn erbyn 30, Ymatal 0.</i></p> <p>Canlyniad y bleidlais ar welliant 47.</p> <p><i>Tynnwyd gwelliant 48 yn ôl.</i></p>	<p>Y cwestiwn yw a ydym yn derbyn gwelliant 47. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? [Gwrthwynebiad.] Gwrthwynebiad. Cawn bleidlais electronig. Agorwch y bleidlais. Caewch y bleidlais. Pleidleisiodd 24 o blaid, pleidleisiodd 30 yn erbyn. Felly, nid yw gwelliant 47 wedi'i dderbyn.</p> <p><i>Amendment 47 not agreed: For 24, Against 30, Abstain 0.</i></p> <p>Result of the vote on amendment 47.</p> <p><i>Amendment 48 withdrawn.</i></p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
19:32	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>Darren Millar, amendment 149.</p> <p><i>Cynigiwyd gwelliant 149 (Darren Millar).</i></p>	<p>Darren Millar, gwelliant 149.</p> <p><i>Amendment 149 (Darren Millar) moved.</i></p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
19:32	<p>Darren Millar Bywgraffiad Biography</p> <p>Move.</p>	Cynnig.	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
19:32	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>The question is that amendment 149 be agreed. Does any Member object? [Objection.] Objection. We'll have an electronic vote. Open the vote. Close the vote. There voted in favour 24, there voted against 30. Therefore, amendment 149 is not agreed.</p>	<p>Y cwestiwn yw a ydym yn derbyn gwelliant 149. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? [Gwrthwynebiad.] Gwrthwynebiad. Cawn bleidlais electronig. Agorwch y bleidlais. Caewch y bleidlais. Pleidleisiodd 24 o blaid, pleidleisiodd 30 yn erbyn. Felly, nid yw gwelliant 149 wedi'i dderbyn.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>

Gwrthodwyd gwelliant 149: O blaid 24, Yn erbyn 30, Ymatal 0.

Amendment 149 not agreed: For 24, Against 30, Abstain 0.

[Canlyniad y bleidlais ar welliant 149.](#)

[Result of the vote on amendment 149.](#)

19:32 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
Darren Millar, amendment 49. Darren Millar, gwelliant 49.

Cynigiwyd gwelliant 49 (Darren Millar).

Amendment 49 (Darren Millar) moved.

19:32 **Darren Millar** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
Move. Cynnig.

19:32 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

The question is that amendment 49 be agreed. Does any Member object? [Objection.] Objection. We'll have an electronic vote. Open the vote. Close the vote. There voted in favour 24, there voted against 31. Therefore, amendment 49 is not agreed.

Y cwestiwn yw a ydym yn derbyn gwelliant 49. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? [Gwrthwynebiad.] Gwrthwynebiad. Cawn bleidlais electronig. Agorwch y bleidlais. Caewch y bleidlais. Pleidleisiodd 24 o blaid, pleidleisiodd 31 yn erbyn. Felly, nid yw gwelliant 49 wedi'i dderbyn.

Gwrthodwyd gwelliant 49: O blaid 24, Yn erbyn 31, Ymatal 0.

Amendment 49 not agreed: For 24, Against 31, Abstain 0.

[Canlyniad y bleidlais ar welliant 49.](#)

[Result of the vote on amendment 49.](#)

Grŵp 12: Aseidiadau o'r Effaith ar Iechyd (Gwelliannau 92, 93, 94, 98, 55, 50)

Group 12: Health Impact Assessments (Amendments 92, 93, 94, 98, 55, 50)

19:33 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

The twelfth group of amendments relates to health impact assessments. The lead amendment in this group is amendment 92, and I call on the Minister to move and speak to the amendment.

Mae'r deuddegfed grŵp o welliannau'n ymwneud ag aseidiadau o'r effaith ar iechyd. Y prif welliant yn y grŵp hwn yw gwelliant 92, a galwaf ar y Gweinidog i gynnal gwelliant a siarad amdano.

Cynigiwyd gwelliant 92 (Mark Drakeford).

Amendment 92 (Mark Drakeford) moved.

19:33 **Mark Drakeford** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

Diolch yn fawr, Ddirprwy Lywydd. I'm grateful to the Health and Social Care Committee for its consideration of health impact assessments, and to Kirsty Williams in particular for leading a Stage 2 debate on the placing of HIAs on a statutory basis.

Diolch yn fawr, Ddirprwy Lywydd. Rwy'n ddiolchgar i'r Pwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol am ystyried aseidiadau o'r effaith ar iechyd, ac i Kirsty Williams yn arbennig am arwain dadl Cyfnod 2 am roi sail statudol i'r aseidiadau hyn.

Health impact assessments already take place across Wales and have long been an important way of ensuring health is considered across a range of activity. For more than a decade, they have been supported by a dedicated Welsh health impact assessment unit within Public Health Wales, with a budget currently of £133,000 every year.

Mae aseidiadau o'r effaith ar iechyd eisoes yn cael eu cynnal ledled Cymru ac maent wedi bod yn ffordd bwysig o sicrhau bod iechyd yn cael ei ystyried ar draws ystod o weithgareddau ers amser maith. Ers dros ddegawd, cawsant eu cefnogi gan uned asesu effaith ar iechyd bwrpasol i Gymru o fewn Iechyd Cyhoeddus Cymru, ac mae eu cyllideb ar hyn o bryd yn £133,000 bob blwyddyn.

In considering the future use of HIAs in Wales, however, I have been particularly influenced by the latest set of evidence provided by BMA Cymru for consideration of this Bill. And, as promised at Stage 2, I have tabled Government amendments to strengthen the position of health impact assessments in Wales. These will require the Welsh Ministers to make regulations setting out the circumstances and the way in which a public body must carry out such assessments.

To ensure alignment with the Well-being of Future Generations (Wales) Act 2015, amendment 94 provides that all of the public bodies covered in that Act will also be covered by the requirements to carry out health impact assessments. My aim very much is that health impact assessments should not be a stand-alone activity, but one which clearly forms part of the work of public bodies to achieve the health and other goals set out by the Well-being of Future Generations (Wales) Act 2015.

The precise detail of the circumstances where public bodies will be required to undertake HIAs will be provided by regulations. I'm keen to ensure that such assessments are undertaken in the right circumstances and that the requirements will be proportionate. The detailed requirements will be developed through a process of consultation and the final regulations will be subject to the affirmative procedure in this place.

The amendments also provide that regulations will require public bodies to publish and take into account the health impact assessments and may also make provision for Public Health Wales to give assistance to other public bodies on this matter. My intention is that the health impact assessment process will be clear for all to understand, of high quality and will make a difference to the health of people in Wales. I ask Members to support these amendments.

Wrth ystyried defnyddio'r asesiadau hyn yng Nghymru yn y dyfodol, fodd bynnag, mae'r set ddiweddaraf o dystiolaeth a ddarparwyd gan BMA Cymru ar gyfer ystyried y Bil hwn wedi dylanwadu'n arbennig arnaf. Ac, fel yr addawyd yng Nghyfnod 2, rwyf wedi cyflwyno gwelliannau'r Llywodraeth i gryfhau sefyllfa asesiadau o'r effaith ar iechyd yng Nghymru. Bydd y rhain yn ei gwneud yn ofynnol i Weinidogion Cymru wneud rheoliadau sy'n nodi'r amgylchiadau a sut mae'n rhaid i gorff cyhoeddus gynnal asesiadau o'r fath.

Er mwyn sicrhau cysondeb â Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015, mae gwelliant 94 yn darparu y bydd pob un o'r cyrff cyhoeddus a gwmpesir gan y Ddeddf honno hefyd yn cael eu cwmpasu gan y gofynion i gynnal asesiadau o'r effaith ar iechyd. Fy nod pendant i yw na ddylai asesiadau o'r effaith ar iechyd fod yn weithgaredd sy'n sefyll ar ei ben ei hun, ond yn un sy'n amlwg yn ffurfio rhan o waith cyrff cyhoeddus i gyflawni'r nodau iechyd a'r nodau eraill a nodir gan Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015.

Bydd union fanylion yr amgylchiadau sy'n ofynnol i gyrrff cyhoeddus gynnal asesiad yn cael eu darparu drwy reoliadau. Rwy'n awyddus i sicrhau bod asesiadau o'r fath yn cael eu cynnal dan yr amgylchiadau cywir ac y bydd y gofynion yn gymesur. Datblygir y gofynion manwl drwy broses ymgynghori a bydd y rheoliadau terfynol yn amodol ar y weithdrefn gadarnhaol yn y lle hwn.

Mae'r gwelliannau hefyd yn darparu y bydd y rheoliadau'n mynnu bod cyrff cyhoeddus yn cyhoeddi ac yn ystyried yr asesiadau o'r effaith ar iechyd ac y cânt hefyd ddarparu bod Iechyd Cyhoeddus Cymru yn rhoi cymorth i gyrrff cyhoeddus eraill ar y mater hwn. Fy mwriad i yw y bydd y broses o asesu'r effaith ar iechyd yn glir i bawb ei deall, o ansawdd uchel ac yn gwneud gwahaniaeth i iechyd pobl yng Nghymru. Gofynnaf i'r Aelodau gefnogi'r gwelliannau hyn.

19:35 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Elin Jones. No. Kirsty Williams.

Elin Jones. Na. Kirsty Williams.

[Senedd.tv](#)
[Fideo Video](#)

19:35 **Kirsty Williams** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Just briefly, Minister, I'd like to say thank you. As you will be aware, I did not move the amendments at Stage 2, given your commitment to bring forward Government amendments with regard to health impact assessments. The Minister has been as good as his word. I think it was an important omission previously and I'm glad that we've had the opportunity to rectify that. What we do know is that the environment in which we find ourselves can have a huge impact on the health and wellbeing of our country and the inclusion of health impact assessments, particularly on major planning proposals, I think, will be very beneficial indeed. So, I'm grateful to the Minister for bringing forward the amendments this afternoon.

Dim ond yn gryno, Weinidog, hoffwn ddweud diolch. Fel y byddwch yn gwybod, ni wnes i gynnig y gwelliannau yng Nghyfnod 2, o ystyried eich ymrwymiad i gyflwyno gwelliannau'r Llywodraeth o ran asesiadau o'r effaith ar iechyd. Mae'r Gweinidog wedi bod cystal â'i air. Rwy'n meddwl ei fod wedi bod yn hepgoriad pwysig o'r blaen ac rwy'n falch ein bod wedi cael y cyfle i unioni hynny. Yr hyn yr ydym yn ei wybod yw y gall yr amgylchedd yr ydym yn ddo gael effaith enfawr ar iechyd a lles ein gwlad a bydd cynnwys asesiadau o effaith ar iechyd, yn enwedig ar gynigion cynllunio mawr, rwy'n meddwl, yn fuddiol iawn yn wir. Felly, rwy'n ddiolchgar i'r Gweinidog am gyflwyno'r gwelliannau y prynhawn yma.

[Senedd.tv](#)
[Fideo Video](#)

19:36 **Mark Drakeford** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

I'm grateful to the Member for her support on this matter throughout the process.

Rwy'n ddiolchgar i'r Aelod am ei chefnogaeth ar y mater hwn drwy gydol y broses.

[Senedd.tv](#)
[Fideo Video](#)

- 19:36 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
 The question is that amendment 92 be agreed. Does any Member object? Then amendment 92 is agreed. Y cwestiwn yw bod gwelliant 92 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Yna caiff gwelliant 92 ei dderbyn.
Derbyniwyd gwelliant 92 yn unol â Rheol Sefydlog 12.36. Amendment 92 agreed in accordance with Standing Order 12.36.
- 19:36 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
 Minister, amendment 93. Weinidog, gwelliant 93.
Cynigiwyd gwelliant 93 (Mark Drakeford). Amendment 93 (Mark Drakeford) moved.
- 19:36 **Mark Drakeford** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
 I move. Rwy'n cynnig.
- 19:36 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
 The question is that amendment 93 be agreed. Does any Member object? Then amendment 93 is agreed. Y cwestiwn yw bod gwelliant 93 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Yna caiff gwelliant 93 ei dderbyn.
Derbyniwyd gwelliant 93 yn unol â Rheol Sefydlog 12.36. Amendment 93 agreed in accordance with Standing Order 12.36.
- 19:37 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
 Minister, amendment 94. Weinidog, gwelliant 94.
Cynigiwyd gwelliant 94 (Mark Drakeford). Amendment 94 (Mark Drakeford) moved.
- 19:37 **Mark Drakeford** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
 Cynnig. I move.
- 19:37 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
 The question is that amendment 94 be agreed. Does any Member object? Then amendment 94 is agreed. Y cwestiwn yw bod gwelliant 94 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Yna caiff gwelliant 94 ei dderbyn.
Derbyniwyd gwelliant 94 yn unol â Rheol Sefydlog 12.36. Amendment 94 agreed in accordance with Standing Order 12.36.
- 19:37 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
 Kirsty Williams, amendment 26. Kirsty Williams, gwelliant 26.
Cynigiwyd gwelliant 26 (Kirsty Williams, gyda chefnogaeth Darren Millar). Amendment 26 (Kirsty Williams, supported by Darren Millar) moved.
- 19:37 **Kirsty Williams** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
 I move. Rwy'n cynnig.

- 19:37 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- The question is that amendment 26 be agreed. Does any Member object? [Objection.] We will have an electronic vote. Open the vote. Close the vote. There voted in favour 25, there voted against 30. Therefore, amendment 26 is not agreed.
- Y cwestiwn yw bod gwelliant 26 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? [Gwrthwynebiad.] Cawn bleidlais electronig. Agorwch y bleidlais. Caewch y bleidlais. Mae 25 wedi pleidleisio o blaid, mae 30 wedi pleidleisio yn erbyn. Felly, ni chaiff gwelliant 26 ei dderbyn.
- Gwrthodwyd gwelliant 26: O blaid 25, Yn erbyn 30, Ymatal 0.*
- Amendment 26 not agreed: For 25, Against 30, Abstain 0.*
- [Canlyniad y bleidlais ar welliant 26.](#) [Result of the vote on amendment 26.](#)
- 19:37 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- Minister, amendment 95.
- Weinidog, gwelliant 95.
- Cynigiwyd gwelliant 95 (Mark Drakeford).*
- Amendment 95 (Mark Drakeford) moved.*
- 19:37 **Mark Drakeford** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- I move.
- Rwy'n cynnig.
- 19:37 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- The question is that amendment 95 be agreed. Does any Member object? [Objection.] We will have an electronic vote. Open the vote. Close the vote. There voted in favour 37, there voted against 18. Therefore, amendment 95 is agreed.
- Y cwestiwn yw bod gwelliant 95 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? [Gwrthwynebiad.] Cawn bleidlais electronig. Agorwch y bleidlais. Caewch y bleidlais. Mae 37 wedi pleidleisio o blaid, mae 18 wedi pleidleisio yn erbyn. Felly, caiff gwelliant 95 ei dderbyn.
- Derbyniwyd gwelliant 95: O blaid 37, Yn erbyn 18, Ymatal 0.*
- Amendment 95 agreed: For 37, Against 18, Abstain 0.*
- [Canlyniad y bleidlais ar welliant 95.](#) [Result of the vote on amendment 95.](#)
- 19:38 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- Minister, amendment 96.
- Weinidog, gwelliant 96.
- Cynigiwyd gwelliant 96 (Mark Drakeford).*
- Amendment 96 (Mark Drakeford) moved.*
- 19:38 **Mark Drakeford** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- I move.
- Rwy'n cynnig.
- 19:38 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- The question is that amendment 96 be agreed. Does any Member object? Then amendment 96 is agreed.
- Y cwestiwn yw bod gwelliant 96 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Yna caiff gwelliant 96 ei dderbyn.
- Derbyniwyd gwelliant 96 yn unol â Rheol Sefydlog 12.36.*
- Amendment 96 agreed in accordance with Standing Order 12.36.*
- 19:38 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- Minister, amendment 97.
- Weinidog, gwelliant 97.
- Cynigiwyd gwelliant 97 (Mark Drakeford).*
- Amendment 97 (Mark Drakeford) moved.*

19:38	Mark Drakeford Bywgraffiad Biography			Senedd.tv Fideo Video
	I move.		Rwy'n cynnig.	
19:38	Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography			Senedd.tv Fideo Video
	The question is that amendment 97 be agreed. Does any Member object? [Objection.] We will have an electronic vote. Open the vote. Close the vote. There voted in favour 37, there voted against 18. Therefore, amendment 97 is agreed.		Y cwestiwn yw bod gwelliant 97 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? [Gwrthwynebiad.] Cawn bleidlais electronig. Agorwch y bleidlais. Caewch y bleidlais. Mae 37 wedi pleidleisio o blaid, mae 18 wedi pleidleisio yn erbyn. Felly, caiff gwelliant 97 ei dderbyn.	
	<i>Derbyniwyd gwelliant 97: O blaid 37, Yn erbyn 18, Ymatal 0.</i>		<i>Amendment 97 agreed: For 37, Against 18, Abstain 0.</i>	
	Canlyniad y bleidlais ar welliant 97.		Result of the vote on amendment 97.	
19:38	Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography			Senedd.tv Fideo Video
	Minister, amendment 98.		Weinidog, gwelliant 98.	
	<i>Cynigiwyd gwelliant 98 (Mark Drakeford).</i>		<i>Amendment 98 (Mark Drakeford) moved.</i>	
19:38	Mark Drakeford Bywgraffiad Biography			Senedd.tv Fideo Video
	I move.		Rwy'n cynnig.	
19:38	Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography			Senedd.tv Fideo Video
	The question is that amendment 98 be agreed. Does any Member object? Then amendment 98 is agreed.		Y cwestiwn yw bod gwelliant 98 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Yna caiff gwelliant 98 ei dderbyn.	
	<i>Derbyniwyd gwelliant 98 yn unol â Rheol Sefydlog 12.36.</i>		<i>Amendment 98 agreed in accordance with Standing Order 12.36.</i>	
19:38	Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography			Senedd.tv Fideo Video
	Minister, amendment 148.		Weinidog, gwelliant 148.	
	<i>Cynigiwyd gwelliant 148 (Mark Drakeford).</i>		<i>Amendment 148 (Mark Drakeford) moved.</i>	
19:38	Mark Drakeford Bywgraffiad Biography			Senedd.tv Fideo Video
	I move.		Rwy'n cynnig.	
19:38	Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography			Senedd.tv Fideo Video
	The question is that amendment 148 be agreed. Does any Member object? Then amendment 148 is agreed.		Y cwestiwn yw bod gwelliant 148 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Yna caiff gwelliant 148 ei dderbyn.	
	<i>Derbyniwyd gwelliant 148 yn unol â Rheol Sefydlog 12.36.</i>		<i>Amendment 148 agreed in accordance with Standing Order 12.36.</i>	
19:38	Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography			Senedd.tv Fideo Video
	Minister, amendment 51.		Weinidog, gwelliant 51.	
	<i>Cynigiwyd gwelliant 51 (Mark Drakeford).</i>		<i>Amendment 51 (Mark Drakeford) moved.</i>	

19:39	<p>Mark Drakeford Bywgraffiad Biography</p> <p>I move.</p>	<p>Rwy'n cynnig.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
19:39	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>The question is that amendment 51 be agreed. Does any Member object? Then amendment 51 is agreed.</p>	<p>Y cwestiwn yw bod gwelliant 51 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Yna caiff gwelliant 51 ei dderbyn.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
	<p><i>Derbyniwyd gwelliant 51 yn unol â Rheol Sefydlog 12.36.</i></p>	<p><i>Amendment 51 agreed in accordance with Standing Order 12.36.</i></p>	
19:39	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>Kirsty Williams, amendment 2.</p>	<p>Kirsty Williams, gwelliant 2.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
	<p><i>Cynigiwyd gwelliant 2 (Kirsty Williams, gyda chefnogaeth Darren Millar).</i></p>	<p><i>Amendment 2 (Kirsty Williams, supported by Darren Millar) moved.</i></p>	
19:39	<p>Kirsty Williams Bywgraffiad Biography</p> <p>Move.</p>	<p>Cynnig.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
19:39	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>If amendment 2 is agreed, amendments 52, 53 and 54 will fall. The question is that amendment 2 be agreed. Does any Member object? [Objection.] We will have an electronic vote. Open the vote. Close the vote. There voted in favour 25, there voted against 30. Therefore, amendment 2 is not agreed.</p>	<p>Os derbynnir gwelliant 2, bydd gwelliannau 52, 53 a 54 yn methu. Y cwestiwn yw bod gwelliant 2 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? [Gwrthwynebiad.] Cawn bleidlais electronig. Agorwch y bleidlais. Caewch y bleidlais. Mae 25 wedi pleidleisio o blaid, mae 30 wedi pleidleisio yn erbyn. Felly, ni chaiff gwelliant 2 ei dderbyn.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
	<p><i>Gwrthodwyd gwelliant 2: O blaid 25, Yn erbyn 30, Ymatal 0.</i></p>	<p><i>Amendment 2 not agreed: For 25, Against 30, Abstain 0.</i></p>	
	<p>Canlyniad y bleidlais ar welliant 2.</p>	<p>Result of the vote on amendment 2.</p>	
19:39	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>Minister, amendment 52.</p>	<p>Weinidog, gwelliant 52.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
	<p><i>Cynigiwyd gwelliant 52 (Mark Drakeford).</i></p>	<p><i>Amendment 52 (Mark Drakeford) moved.</i></p>	
19:39	<p>Mark Drakeford Bywgraffiad Biography</p> <p>I move.</p>	<p>Rwy'n cynnig.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
19:39	<p>Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>The question is that amendment 52 be agreed. Does any Member object? [Objection.] We will have an electronic vote. Open the vote. Close the vote. There voted in favour 38, there voted against 17. Therefore, amendment 52 is agreed.</p>	<p>Y cwestiwn yw bod gwelliant 52 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? [Gwrthwynebiad.] Cawn bleidlais electronig. Agorwch y bleidlais. Caewch y bleidlais. Mae 38 wedi pleidleisio o blaid, mae 17 wedi pleidleisio yn erbyn. Felly, caiff gwelliant 52 ei dderbyn.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
	<p><i>Derbyniwyd gwelliant 52: O blaid 38, Yn erbyn 17, Ymatal 0.</i></p>	<p><i>Amendment 52 agreed: For 38, Against 17, Abstain 0.</i></p>	
	<p>Canlyniad y bleidlais ar welliant 52.</p>	<p>Result of the vote on amendment 52.</p>	

19:39	Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography	Minister, amendment 53.	Weinidog, gwelliant 53.	Senedd.tv Fideo Video
		<i>Cynigiwyd gwelliant 53 (Mark Drakeford).</i>	<i>Amendment 53 (Mark Drakeford) moved.</i>	
19:39	Mark Drakeford Bywgraffiad Biography	I move.	Rwy'n cynnig.	Senedd.tv Fideo Video
19:39	Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography	The question is that amendment 53 be agreed. Does any member object? [Objection.] We will have an electronic vote. Open the vote. Close the vote. There voted in favour 38, there voted against 17. Therefore, amendment 53 is agreed.	Y cwestiwn yw bod gwelliant 53 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? [Gwrthwynebiad.] Cawn bleidlais electronig. Agorwch y bleidlais. Caewch y bleidlais. Mae 38 wedi pleidleisio o blaid, mae 17 wedi pleidleisio yn erbyn. Felly, caiff gwelliant 53 ei dderbyn.	Senedd.tv Fideo Video
		<i>Derbyniwyd gwelliant 53: O blaid 38, Yn erbyn 17, Ymatal 0.</i>	<i>Amendment 53 agreed: For 38, Against 17, Abstain 0.</i>	
		Canlyniad y bleidlais ar welliant 53.	Result of the vote on amendment 53.	
19:40	Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography	Minister, amendment 54.	Weinidog, gwelliant 54.	Senedd.tv Fideo Video
		<i>Cynigiwyd gwelliant 54 (Mark Drakeford).</i>	<i>Amendment 54 (Mark Drakeford) moved.</i>	
19:40	Mark Drakeford Bywgraffiad Biography	Cynnig.	Move.	Senedd.tv Fideo Video
19:40	Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography	The question is that amendment 54 be agreed. Does any Member object? [Objection.] We will have an electronic vote. Open the vote. Close the vote. There voted in favour 38, there voted against 17. Therefore, amendment 54 is agreed.	Y cwestiwn yw bod gwelliant 54 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? [Gwrthwynebiad.] Cawn bleidlais electronig. Agorwch y bleidlais. Caewch y bleidlais. Mae 38 wedi pleidleisio o blaid, mae 17 wedi pleidleisio yn erbyn. Felly, caiff gwelliant 54 ei dderbyn.	Senedd.tv Fideo Video
		<i>Derbyniwyd gwelliant 54: O blaid 38, Yn erbyn 17, Ymatal 0.</i>	<i>Amendment 54 agreed: For 38, Against 17, Abstain 0.</i>	
		Canlyniad y bleidlais ar welliant 54.	Result of the vote on amendment 54.	
19:40	Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography	Minister, amendment 55.	Weinidog, gwelliant 55.	Senedd.tv Fideo Video
		<i>Cynigiwyd gwelliant 55 (Mark Drakeford).</i>	<i>Amendment 55 (Mark Drakeford) moved.</i>	
19:40	Mark Drakeford Bywgraffiad Biography	I move.	Rwy'n cynnig.	Senedd.tv Fideo Video
19:40	Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer Bywgraffiad Biography	The question is that amendment 55 be agreed. Does any Member object? Then amendment 55 is agreed.	Y cwestiwn yw bod gwelliant 55 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Yna caiff gwelliant 55 ei dderbyn.	Senedd.tv Fideo Video

Derbyniwyd gwelliant 55 yn unol â Rheol Sefydlog 12.36.

Amendment 55 agreed in accordance with Standing Order 12.36.

- 19:40 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
Kirsty Williams, amendment 1. Kirsty Williams, gwelliant 1.
- Cynigiwyd gwelliant 1 (Kirsty Williams, gyda chefnogaeth Darren Millar).* *Amendment 1 (Kirsty Williams, supported by Darren Millar) moved.*
- 19:40 **Kirsty Williams** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
I move. Rwy'n cynnig.
- 19:40 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
The question is that amendment 1 be agreed. Does any Member object? [Objection.] We will have an electronic vote. Open the vote. Close the vote. There voted in favour 25, there voted against 30. Therefore, amendment 1 is not agreed. Y cwestiwn yw bod gwelliant 1 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? [Gwrthwynebiad.] Cawn bleidlais electronig. Agorwch y bleidlais. Caewch y bleidlais. Mae 25 wedi pleidleisio o blaid, mae 30 wedi pleidleisio yn erbyn. Felly, ni chaiff gwelliant 1 ei dderbyn.
- Gwrthodwyd gwelliant 1: O blaid 25, Yn erbyn 30, Ymatal 0.* *Amendment 1 not agreed: For 25, Against 30, Abstain 0.*
- [Canlyniad y bleidlais ar welliant 1.](#) [Result of the vote on amendment 1.](#)
- 19:41 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
Minister, amendment 50. Weinidog, gwelliant 50.
- Cynigiwyd gwelliant 50 (Mark Drakeford).* *Amendment 50 (Mark Drakeford) moved.*
- 19:41 **Mark Drakeford** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
Move. Cynnig.
- 19:41 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
The question is that amendment 50 be agreed. Does any Member object? Then amendment 50 is agreed. Y cwestiwn yw bod gwelliant 50 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Yna caiff gwelliant 50 ei dderbyn.
- Derbyniwyd gwelliant 50 yn unol â Rheol Sefydlog 12.36.* *Amendment 50 agreed in accordance with Standing Order 12.36.*
- 19:41 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
I deem that all sections and Schedules of the Stage 3 debate have been agreed. Yr wyf yn barnu bod pob adran ac Atodlen o ddatl Cyfnod 3 wedi eu cytuno.
- Barnwyd y cytunwyd ar bob adran o'r Bil.* *All sections of the Bill deemed agreed.*
- 19:41 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
That concludes today's proceedings. Dyna ddiwedd trafodion heddiw.
- Daeth y cyfarfod i ben am 19:41.* *The meeting ended at 19:41.*